

**T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI
YENİÇAĞ TARİHİ BİLİM DALI**

HURUFÂT DEFTERLERİ'NDE KARAMAN EREĞLİSİ

**DANIŞMAN
Yrd. Doç. Dr. Zekeriya BÜLBÜL**

**HAZIRLAYAN
İsmet BOYDEMİR TEMEL
054202031009**

KONYA 2008

Selçuk Üniversitesi - Sosyal Bilimler Enstitüsü
Tarih Anabilim Dalı - Yeniçağ Tarihi Bilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi

HURUFÂT DEFTERLERİ'NDE KARAMAN EREĞLİSİ

Hazırlayan: İsmet BOYDEMİR TEMEL
Danışman: Yrd. Doç. Dr. Zekeriya BÜLBÜL
KONYA - 2008

ÖZET

Tarih sayfalarında Hititlerden beri yerini koruyan Ereğli'den ilk çağlarda Herekleia Kybistra olarak bahsedilmiştir. Ereğli verimli bir coğrafyada bulunmasından dolayı Hititlere başkentlik yapmış ve birçok medeniyete beşiklik etmiştir. Asurlar, Persler ve Büyük İskender'in bölgedeki hâkimiyetinden sonra Ereğli, Büyük İskender'in varis bırakmadan ölümü üzerine komutan Selevki'nin yurdu olmuştur. Ardından Bergamalılar ve Romalıların egemenliği altında olan kent Bizanslıların hâkimiyetine girmiş 1079 yılında Selçuklu, 1475 yılında Osmanlı Devleti'nce fethedilmiştir.

Kentte ilk döneme ait dört kilise tespit edilmiştir. Türklerin bölgedeki hâkimiyeti ile şehirde kentleşmeye dair birçok yenilik yapılmıştır. Bunlar; cami, mescit, tekke, zaviye, mektep, medrese, han, hamam, köprü, çeşme, kervansaray v.b. kurumlardır. Bölgede yerleşik hayatın sağlanması Türkleşip_ İslamlaşması ve şenlendirilmesi için bu gibi kurumlara ihtiyaç vardır. İncelenen dönem itibariyle (1102- 1253) / (1689-1837) yılları arasında Hurufât Defterleri kayıtlarında elde edilen bilgiler ışığında camilere ve mescitlere yapılan atamalar gözden geçirilmiştir. Sosyal ve ticari yapılardan hanlar, çeşmeler, değirmenlere, köprülere, tekke ve zaviyelere, vakıflara değinilip; eğitim kurumlarından yedi mektep, 12 medrese kaydına rastlanmıştır.

Selcuk University – Institute of Social Sciences
History Administration – Discipline of Modern History
Thesis of MBA

EREĞLİ- KARAMAN IN TYPE REGISTRIES

By: İsmet BOYDEMİR TEMEL
Supervisor: Yrd. Doç. Dr. Zekeriya BÜLBÜL
Thesis of MA
KONYA - 2008

ABSTRACT

In history, Ereğli, which holds its own since the time of the Hittites, was called Herekleia Kybistra at the very first ages. Because of Ereğli's prolific location, it was the capital to the Hittites and the cradle of many civilizations. After the sovereignty of Assyrians, Persians and Alexander the Great, Ereğli became the homeland of Commander Selevki with the death of Alexander the Great without any inheritors. Afterwards, the town which was under the sovereignty of Pergamons and Romans became under the domination of Byzantium and in 1079 and 1475, it was conquered respectively by Seljuk and Ottoman.

Four churches that belong to the first period were found in the town. Various innovations were made concerning urbanization in concur with the sovereignty of Turks. These are foundations such as mosques, masjids, dervish lodges, small dervish lodges, schools, madrasasi inns, Turkish baths, bridges, drinking fountains, caravansaries, etc. These foundations are needed to provide permanent life in the region and it is necessary for the region to be turkized and Islamic. In consideration of the period analysed assignments to mosques and masjids are revised in the light of the datas obtained from the type registries between the years (1102- 1253) / (1689-1837). As being social and commercial foundations, inns, drinking fountains, mills, bridges, dervish lodges and small dervish lodges and charitable foundations are mentioned; seven school registries and twelve madrasa registries exist as educational institutions.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	VII
KISALTMALAR.....	IX
GİRİŞ.....	1
BİRİNCİ BÖLÜM.....	3
1. EREĞLİ’NİN TARİHÇESİ	3
1.1. Adının Kaynağı ve Eski Kaynaklarda Ereğli	3
1.2. Klasik Dönemde Ereğli	4
1.3. Bizanslılar Zamanında Ereğli	5
1.4. Selçuklu Devleti Zamanında Ereğli	5
1.5. Osmanlı Devleti Zamanında Ereğli	6
İKİNCİ BÖLÜM	10
2. COĞRAFÎ DURUM.....	10
2.1. Coğrafi Konumu Ve Sınırları	10
2.2. Yüzey Şekilleri	11
2.3. İklimi	11
2.4. Bitki Örtüsü	12
2.5. Sanayi ve Ticaret	13
2.6. Demografik Yapısı	14
2.7. Mahalleleri	14
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	17
3. EREĞLİ’DEKİ KAZA VE VAKIF GÖREVLİLERİ	17
3.1. Vakıf Çalışanlarının Atamasında Etkili Olan Görevliler	17
3.1.1. Kadı	17
3.1.1.1. Ereğli Kazası Mahkemesi.....	19
3.1.2. Nâib	20
3.2. Vakıf Yöneticileri.....	21
3.2.1. Mütevellî	22
3.2.2. Nâzır	22
3.2.3. Kayyım	22
3.2.3. Vakıf Müfettişi	23
3.3. Din Hizmetlerinde Çalışanlar	23
3.3.1. İmam.....	23
3.3.1.1. Reis-i Eimme	24
3.3.2. Hatip	25
3.3.3. Müezzin	26
3.3.4. Vâiz	26
3.3.5. Cüzhanlar	26
3.3.6. Devirhân	27
3.3.7. Aşırhan	27
3.3.8. Şeyh.....	27
3.4. Eğitimle İlgili Görevliler	27
3.4.1. Müderris	28
3.4.2. Muallim-i Sıbyân.....	28
3.4.3. Dersiâm	29
3.4.4. Halife (Muîd).....	29
3.5. Temizlikle İlgili Görevliler	30
3.5.1. Ferraş	30
3.5.2. Çırağdâr	30

3.5.3. Bevvâp.....	30
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	32
4. MABETLER.....	32
4.1. Camiler ve Mescitler	32
4.1.1. Merkez Mahalle Camileri Ve Mescitleri.....	34
4.1.1.1. Abdi Halife Mahallesi	34
4.1.1.1.1. Hacı Mehmet Sait Camii	35
4.1.1.1.2. Seyyid Mustafa Ağa Mescidi	35
4.1.1.1.3. Hacı Kadın Mescidi.....	35
4.1.1.1.4. Abdi Halife Mescidi	36
4.1.1.2. Bağdatlı Mahallesi.....	37
4.1.1.2.1. Bağdatlı Mahallesi Mescidi.....	37
4.1.1.3. Boyacı Ali Mahallesi.....	38
4.1.1.3.1. Sarı Budak Mescidi	39
4.1.1.3.2. Boyacı Ali Mescidi.....	40
4.1.1.4. Cami-i Kebir Mahallesi.....	41
4.1.1.4.1. Karamanoğlu İbrahim Bey Camii	41
4.1.1.4.2. Dede Ağa Cami	44
4.1.1.4.3. Hacı Ömer Mescidi	44
4.1.1.5. Eyneler Mahallesi.....	46
4.1.1.5.1. Eyneler Mescidi.....	46
4.1.1.6. Gömeç Mahallesi.....	47
4.1.1.6.1. Ak Mescit	47
4.1.1.7. Hacı Ahmet Mahallesi.....	48
4.1.1.7.1. Hacı Ahmet Mescidi.....	48
4.1.1.8. Hacı Davut Mahallesi.....	50
4.1.1.8.1. Hacı Davut Mescidi.....	50
4.1.1.9. Hacı Ebubekir Mahallesi	51
4.1.1.9.1. Hacı Ebubekir Camii.....	51
4.1.1.10. Hacı Yusuf Mahallesi.....	52
4.1.1.10.1. Hacı Yusuf Mescidi.....	52
4.1.1.11. Hoca İshak Mahallesi	54
4.1.1.11.1. Hacı İshak Mescidi.....	54
4.1.1.11.2. Kara Hasan Mescidi	55
4.1.1.11.3. Nehr-i Kebir Mescidi	55
4.1.1.12. Hüsâm Dede Mahallesi	55
4.1.1.12.1. Hüsâm Dede Tekye Mescidi	55
4.1.1.13. Kayseriye Mahallesi.....	56
4.1.1.13.1. Hacı Mehmet Efendi Camii.....	56
4.1.1.13.2. Hacı Recep Mescidi	56
4.1.1.13.3. Kayseriye Mescidi.....	56
4.1.1.14. Kazğancı Mahallesi	57
4.1.1.14.1. Kazğancı Camii	58
4.1.1.15. Keçeci Mahallesi	59
4.1.1.15.1. Keçeci Mescidi.....	60
4.1.1.15.2. Hacı Ebubekir Mescidi.....	60
4.1.1.16. Küçük Mahallesi	61
4.1.1.16.1. Küçük Mescidi	61
4.1.1.17. Meydanbaşı Mahallesi.....	61
4.1.1.17.1. Hacı Ali Ağa Camii.....	62

4.1.1.18. Pir Ömer Mahallesi	62
4.1.1.18.1 Pir Ömer Camii	63
4.1.1.18.2. Çakaloğlu Camii.....	64
4.1.1.18.3. Abdülgaıffar-Zade Hacı İbrahim Ağa Camii	65
4.1.1.18.4. Hamza Efendi Mescidi	66
4.1.1.18.5. Mustafa Efendi Camii	67
4.1.1.19. Tat Mahallesi.....	67
4.1.1.19.1. Tat Mescidi.....	67
4.1.1.20. Tekye Mahallesi	68
4.1.1.20.1. Seyyid Hacı İsmail Camii	68
4.1.1.20.2. Seyyid Ömer Efendi Camii	69
4.1.1.20.3. Hacı Ebubekir Mescidi.....	70
4.1.1.20.4. Hacı Hüseyin Mescidi	70
4.1.1.20.5. Şerif Mescidi	71
4.1.1.20.6. Hacı Sinan Mescidi	72
4.1.1.20.7. İbrahim Efendi Mescidi.....	74
4.1.1.20.8. Hacı Halil Mescidi	74
4.1.1.20.9. Balıkçızade Hacı Abdurrahman Mescidi	75
4.1.1.20.10. Emir Ali Mescidi.....	75
4.1.1.20.11. Emine Hatun Mescidi.....	76
4.1.1.21. Viran Mahallesi	76
4.1.1.21.1. Hacı Ömer Camii	76
4.1.1.21.2. Hacı Mehmet Camii	77
4.1.1.21.3. Hacı Yunus Camii	79
4.1.1.21.4. Hacı Mehmet Medresesi Camii.....	80
4.1.1.21.5. Hoşender Mescidi.....	81
4.1.1.21.6. Hacı Recep Mescidi	82
4.1.1.21.7. Viran Mescidi.....	83
4.1.1.21.8. Hacı Mehmet Mescidi	84
4.1.1.21.9. Mercanoğlu Mescidi.....	84
4.1.1.22. Yunuslu Mahallesi.....	86
4.1.1.22.1. Yunuslu Mescidi	86
4.1.1.23. Zaviye Mahallesi	86
4.1.1.23.1. Zaviye Mescidi.....	86
4.1.1.24. Türbe Mahallesi.....	87
4.1.1.24.1. Şeyh Şehabeddin Camii Ve İmaretı	87
4.1.1.25. Mahallesi Tesbit Edilemeyen Camiler	88
4.1.1.25.1. Seyyid Abdüllatif Camii.....	88
4.1.2. Diğer Merkez Camileri.....	90
4.1.3. Köy Camileri ve Mescitleri	93
4.1.3.1. Âb-ı Re'is Köyünde Karamanoğlu İbrahim Bey Camii.....	93
4.1.3.2. Câhî Köyü	93
4.1.3.2.1. Câhî Köyü Camii.....	94
4.1.3.2.2. Abdullah Efendi Camii.....	94
4.1.3.2.3. Câhîoğlu Mescidi	95
4.1.3.2.4. Hatip Mescidi	97
4.1.3.3. Çat Köyü Camii.....	97
4.1.3.4. Çavuşlu Köyü	98
4.1.3.4.1. Çavuşlu Köyü Mescidi	98
4.1.3.4.2. Çavuşlu Derbendi Köyü Mescidi	98

4.1.3.5. Dede-Kebir Köyü	99
4.1.3.5.1. Köy Camii Ve Mektebi	99
4.1.3.5.2. Şeyh Cemal Camii.....	100
4.1.3.6. Gaybî Köyü	101
4.1.3.6.1. Seydi Bey Camii.....	101
4.1.3.6.2. Gaybî Köyü Mescidi	101
4.1.3.7. Gömeçli Köyü	101
4.1.3.7.1. Ali Efendi Mescidi	102
4.1.3.7.2. Hacı Abdülkerim Mescidi	102
4.1.3.8. Göllü-Viran Abdullah Camii.....	102
4.1.3.9. Gözen Köyü Camii	103
4.1.3.10. Gümüş-Bağçe Köyü	104
4.1.3.10.1. Seyyid Musa Efendi Mescidi	104
4.1.3.10.2. Seyyid Hacı Nuh Mescidi	105
4.1.3.11. Hacı Halil Köyü Mescidi.....	105
4.1.3.12. Hızırlı Köyü.....	106
4.1.3.12.1. Hızırlı Köyü Camii.....	106
4.1.3.12.2. Hacı Ebubekir Oğlu Ömer Mescidi.....	106
4.1.3.13. Hortu Köyü.....	107
4.1.3.13.1. Hortu Köyü Camii	108
4.1.3.13.2. Sultan III. Ahmet Camii	109
4.1.3.13.3. İbrahim Paşa Camii	110
4.1.3.13.4. Molla Hasan Mescidi	110
4.1.3.13.5. Çolak Hüseyinoğlu Emir Mehmet Camii.....	111
4.1.3.13.6. Hacı Ali Bazoğlu Hacı Ömer Camii	111
4.1.3.14. İvriz Köyü	112
4.1.3.14.1. Karamanoğlu İbrahim Bey Camii	112
4.1.3.14.2. Pınarbaşı Mahallesi Mescidi	113
4.1.3.14.3. Hacı Amir Mescidi	113
4.1.3.15. Kara-Yusuf Köyü Mescidi	114
4.1.3.16. Kızılcalar'da Kara-Viran Mescidi	114
4.1.3.17. Kızılca-Kebir Köyü Camii	114
4.1.3.18. Küçük-Köy Mescidi	115
4.1.3.19. Küsere Köyü Camii.....	115
4.1.3.20. Melicek Köyü.....	116
4.1.3.20.1. Recep Dede Mescidi.....	116
4.1.3.20.2. Melicek Köyü Camii	117
4.1.3.21. Mindos Kalesi Köyü Camii.....	118
4.1.3.22. Nernek Köyü Mescidi	118
4.1.3.23. Obruk Köyü Mescidi	119
4.1.3.24. Osman-Köseli Köyü Hacı Ebubekir Camii	119
4.1.3.25. Sancak Köyü Yakup Paşa Camii.....	119
4.1.3.26. Sağır Köyü Seyyid Sarı Saltık Mescidi.....	120
4.1.3.27. Sinandı Köyü Hacı Ahmet Mescidi	120
4.1.3.28. Tont Köyü	121
4.1.3.28.1. Hacı Musa Camii.....	121
4.1.3.28.2. Boztunt Mescidi	123
4.1.3.29. Torlas Köyü Camii	123
4.1.3.30. Körlü Köyü Sarı Musazade Ali Camii	124
4.1.3.31. Yunus Köyü Mescidi.....	125

4.1.3.32. Zanaba Köyü	125
4.1.3.32.1. Zanaba Köyü Camii	125
4.1.3.32.2. Hacı İbrahim Bey Camii	126
4.1.3.32.3. Zanaba Köyü Mescidi	126
4.1.3.32.4. Mısırlı Mahallesi Mescidi	127
4.1.3.32.5. Hacı Budak Camii	127
4.1.3.33. Zenbasın Köyü Mescidi	128
4.1.3. Diğer Karye Camileri Ve Mescitleri	130
BEŞİNCİ BÖLÜM	137
5.SOSYAL VE TİCARİ YAPILAR.....	137
5.1. Hanlar, Çeşmeler ve Değirmenler	137
5.1.1. Bayram Paşa Hanı ve Hacı İbrahim Çavuş Çeşmesi.....	137
5.1.2. İskender Paşa Hanı ve Mehmet Çavuş Çeşmesi	138
5.1.3. Çatal Çeşme.....	138
5.1.4. Hacı Ömer Çeşmesi.....	139
5.1.5. Mendures Karyesi Çeşmesi.....	139
5.1.6. Vezirli Çeşmesi	139
5.1.7. Hacı İbrahim Çavuş Değirmeni.....	139
5.1.8. Kara-Yusuf Karyesi Değirmeni	140
5.2. Köprüler	140
5.3. Vakıflar.....	140
5.3.1. Evlatlık Vakıflar	142
5.3.1.1. Süleyman Çavuş Çiftliği	143
5.3.1.2. Cemal Ahmet Vakfı	143
5.3.1.3. Hızır Halife Mezraası Vakfı	143
5.3.2. Mahalle Vakıfları	143
5.4. Mirablıklar.....	144
5.4.1. Andos Mezraası Mirablığı.....	144
5.4.2. Alan ve Yazlık Harkları Mirablığı	144
5.4.3. Konur, Tekye ve Hızırlı Harkları Mirablığı	145
5.4.4. Köstendil ve Anarı Harkları Mirablığı.....	145
5.4.5. Karasu, Selkilim ve Gözen Harkları Mirablığı	146
5.4.6. Viran Mahallesi Harkı Mirablığı.....	146
5.4.7. Kureyşî Harkı Mirablığı	147
5.5. Tekke ve Zaviyeler.....	147
5.5.1. Şeyh Muhiddin Zâviyesi	148
5.6. Mezraa ve Mezraadarlık.....	149
5.7. Tahmishâne ve Tahmişçilik.....	149
5.8. Ahî Babalığı.....	151
ALTINCI BÖLÜM.....	153
6.EĞİTİM KURUMLARI	153
6.1. Mektepler	153
6.1.1. Hacı Ali Mescidi Muallimhanesi	154
6.1.2. Gömeç Mescidi Muallimhanesi	154
6.1.3. Tekye Mahallesi Muallimhanesi	154
6.1.4. Hacı Hızır Mektebi.....	155
6.1.5. İskender Paşa Mektebi	155
6.1.6. Abdi Halife Mahallesi Muallimhanesi	156
6.1.7. Molla Teslim Muallimhanesi	156

6.2. Medreseler	157
6.2.1. Hacı İbrahim Medresesi	158
6.2.2. Hacı Ali Medresesi	158
6.2.3. Nakışlı Medresesi	159
6.2.4. Seyyid İsmail Medresesi	159
6.2.5. Abdülkadir Efendi Medresesi	160
6.2.6. Mustafa Efendi Medresesi ve Mescidi	160
6.2.7. Seyyid Ömer Efendi Medresesi	161
6.2.8. Hacı Abdülcelil Medresesi ve Mescidi	161
6.2.9. Abdülgaffarzade İsmail Ağa Medresesi ve Mescidi	162
6.2.10. İsa Efendi Medresesi	162
6.2.11. Hacı Mehmet Efendi Medresesi	163
6.2.12. Turaklı Medresesi	163
SONUÇ	164
KAYNAKLAR	167
EKLER	173

ÖNSÖZ

Osmanlı Devleti, geniş bir coğrafyaya yayılmış ve bu coğrafyadaki milletleri de uzun yıllar bir arada tutabilmiştir. Devletlerin uzun ömürlü olmalarının arkasında askerî nedenler değil; sosyal ve kültürel gelişmeler ile eğitim ve öğretim alanında yapmış olduğu hizmetler bulunmaktadır. Bu politikayı bilen Osmanlı Devleti de yönetiminde bulunan en küçük birime kadar her bölgeyi cami, mescit, han, hamam gibi sosyal tesislerle; mektep, zaviye, tekke ve medrese gibi eğitim kurumları ile donatmıştır. Bu sayede bölgeyi şenlendirmiş ve yine Türkleştirip- İslamlaştırmıştır. Bunu kendine bir iskân metodu olarak devlet politikası halina getiren Osmanlı Devleti bu kurumları kayıt altına almayı da ihmâl etmemiştir. Bu bilgilere *Hurufât Defterleri* ışığında varmak mümkündür.

Günümüzde şehir tarihine olan ilginin artması araştırma konusunu şehir tarihinden seçmeme neden oldu. Bu düşünce ile *Karaman Ereğlisi*' ni araştırma konusu olarak belirledik. Hurufât Defterleri ışığında (1102-1253) / (1689-1837) tarihleri arasındaki kayıtları gözden geçirdik. Bu defterlerde kurumlar ve kurumlara atanan görevliler tarihleri ile kaydedilmiştir. 530 numaralı defterden başlayarak 1159 numaralı deftere kadar 23 defteri inceleme fırsatı bulduk. 1159 numaralı defterde tarih kargaşası olmakla birlikte diğer defterlerde bunu görmek mümkün değildir. 49 varakta Ereğli'ye dair kayıtlar yer almaktadır.

Ereğli, Anadolu'yu baştanbaşa dolaşan tarihî anayolun Toros geçitlerine varmadan evvel rastlanan başlıca durak yeri ve önemli bir hudut kalesiydi. Doğu seferine çıkan orduların ve hac kâfilelerinin konaklama yeri konumunda olan kentin yol kavşağında bulunmasından dolayı zamanla gelişme gösterdiği gözlenmiştir.

Bizanslılar, kısa bir süre Araplar ve ardından tekrar Bizans yönetiminde kalan kent Selçuklularca 1079 yılında fethedildi. Haçlı Seferleri güzergâhında bulunduğu için tahrip oldu. 1276 yılında Karamanoğulları yönetimine giren Ereğli 1466'da Osmanlı hâkimiyetine girdi. Osmanlı idarî teşkilâtında Karaman Eyaleti'nin Konya Sancağı'na bağlı bir kaza merkezi idi. Osmanlı kaza sisteminde kazalar doğrudan merkeze yani Divan-ı Hümâyûn'a bağlı olurlardı. Ereğli'de kaza olarak merkeze bağlı ancak timar bölünmesinde Karaman Eyaleti içinde Konya Sancağına bağlıydı. Kent tipik bir taşra kenti olup gelirleri *Haremeyn Evkafına* bağlıdır. Kazaya bağlı köy ve mezraların gelirleri Medine'ye gönderilmekteydi. Menzil yolları üzerinde bulunan kentte XX. yüzyılın başlarından itibaren Haydarpaşa-Bağdat demiryolu faaliyet göstermeye başlamıştır. Günümüzde yaklaşık 147.500 kişilik nüfusu ile Konya iline bağlı bir ilçe statüsündedir. Kendine bağlı altı kasabası ve 44 köyü bulunmaktadır.

Bölgeye ait birinci el kaynaklara gelince Selçuklular zamanına ait olanlar *İbn Bibi*'ye ait “*El-Evamirü'l Ala'iyye ve fi'l-umuri'l-Alaiyye*” ve Aksaraylı Mehmet oğlu Kerîmüddin Mahmut'un kaleme aldığı, “*Müsâmeretü'l-ahbâr ve Müsâyeretü'l-ahyâr*”dır. Karamanoğulları Beyliği zamanında *Şikârî*'nin “*Karamannâme*”si, olaylara Karamanoğulları gözüyle bakması açısından önemli bir yere sahiptir. Osmanlı Devleti zamanına ait *Evliya Çelebi*'nin *Seyahatnâmesi*, *Aşıkpaşazade*'nin *Tarihi* ve Hoca Saadettin'in “*Tacü't-tevârih*”i bunlara örnektir.

Araştırma yapılırken Ereğli'ye dair müstakil tezlerden faydalanılmıştır. Bunlar; mimarî özelliklere değinen Gülay APA, Cumhuriyet dönemine ait sosyo-ekonomik durumun ele alındığı Süleyman YASSIBAŞ, dini yapıların incelendiği Hasan SAMURLU ve “*Ereğli Kazası*” olarak Şenol ÇELİK'e ait tezlerdir. Ayrıca bunun yanında şehir tarihi ile ilgili kaynak ve tezlerden de faydalanılmıştır. Araştırmada faydalanılan asıl kaynak Hurufat Defterleri olduğu için tezin ismi de “*Hurufât Defterleri*'nde *Karaman Ereğlisi*” olarak tesbit edilmiştir. Tezin alan konusu Ereğli kazası ve buraya bağlı olan karyeleri içermektedir.

Tez, önsöz, içindekiler ve girişten sonra altı bölüm, sonuç kaynakça ve eklerden meydana gelmektedir. Giriş bölümünde kaynakların kritiği yapılmıştır. Birinci bölümde; Ereğli kazasının coğrafi konumu, yüzey şekilleri, iklim ve bitki örtüsü, ikinci bölümde; Ereğli kazasının tarihçesi, üçüncü bölümde; Ereğli kazasındaki vakıf görevlileri, dördüncü bölümde dinî yapılar, beşinci bölümde ticarî ve sosyal yapılar ve altıncı bölümde eğitim kurumları incelenmiştir. Sonuç bölümünde de genel bir yargıya varılarak değerlendirme yapılmıştır. Ekler kısmında ise kazaya dair birkaç belge sunulmuştur.

Bu çalışmaya beni yönlendiren danışman hocam Yrd. Doç. Dr. Zekeriya BÜLBÜL'e ve belgelerin transkripsiyonuna rehberlik eden hocam Prof. Dr. Yusuf KÜÇÜKDAĞ'a, Vakıflar Genel Müdürlüğü çalışanlarına, S.Ü.Rektörlüğü muhasebe elemanı Kemal ATAL'a, Ereğli Meslek Yüksek Okulu Sekreteri Tarık GÜVENDİK'e, Kütüphane memuru İsmail TUNÇI'ye, Pir Ömer Mahallesi Muhtarı Hilmi EREL'e, ayrıca minik kızımın tüm engellemelerine rağmen tezimi bitirmemde yardımcı olan eşim Eşref TEMEL'e sonsuz sabrından ve aileme desteklerinden dolayı teşekkürü bir borç bilirim.

Sultanhanı, 2008

İsmet BOYDEMİR TEMEL

KISALTMALAR

bk.	: bakınız
Çev.	: Çeviren
DİA.	: Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi
Edt.	: Editör
H	: Hicrî
Haz.	: Hazırlayan
Hz.	: Hazreti
İA.	: İslâm Ansiklopedisi
Kıs.	: Kısaltma
M	: Milâdî
m	: metre
mm	: milimetre
MEB	: Millî Eğitim Bakanlığı
MÖ	: Milâttan Önce
MS	: Milâttan Sonra
OTDTS	: Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü
s.	: Sayfa
S	: Sayı
SÜSBE	: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
TTK	: Türk Tarih Kurumu
V.A.D.	: Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi Defteri
VGM.	: Vakıflar Genel Müdürlüğü
vr.	: Varak
Yay.	: Yayınlayan
YKY	: Yapı Kredi Yayınları

GİRİŞ

Tarihî olayların ve olguların araştırılması ve tahlili şehir tarihi için çok önemlidir. Osmanlı döneminde Ereğli kasabasının şehir tarihi yönünün tespit edilmesi için hazırlanan bu tez, Vakıflar Genel Müdürlüğü arşiv belgeleri temel alınarak hazırlanmıştır. Osmanlı vakıf tarihine önemli bir kaynak olan Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi'nde bulunan *Hurufât Defterleri*, Kazaskerlik makamınca 1102/1690'lı yıllarda tutulmaya başlanmış ve 1255/1839 yılına kadar devam ettirilmiştir¹. Vakıflara yapılan imam, hatip, mütevellî, nazır, ferraş gibi görevlilerin atamaları bunlara kaydedilmiştir. Bu defterlerde kazalar harf sırasına göre dizildiklerinden *Hurufât Defterleri* denilmiştir. Defterlerde, hangi göreve kimin, neden atandığı, ne kadar ücret aldığını gösteren berat özetleri birkaç cümle ile kaydedilmiştir. *Hurufât Defterleri*'ne kaydın amacı atamalarda oluşacak ikiliği önlemektir. Bu uygulamaya Tanzimat'la son verilmiştir. *Hurufât Defterleri* yüz kırk sekiz yıllık bir zaman diliminde tutulmuş ve iki yüz doksan altı deftere berat özetleri kaydedilmiştir.

Bu defterlerin yirmi üçünde Karaman Ereğlisi'ne ait kayıtlar bulunmaktadır. Defterlerdeki (1102-1253) / (1689-1837) tarihleri arasındaki kayıtları gözden geçirildi. 530 numaralı defterden başlayarak 1159 numaralı deftere kadar yirmi üç defterde Ereğli'ye ait bilgiler bulundu. 1159 numaralı defterde tarih kargaşası olmakla birlikte diğer defterlerde bilgiler tarih sırasına göre bulunmaktadır. Yirmi üç defterin kırk dokuz varlığında Ereğli'ye ait kayıtlar bulunmaktadır. Atamalar birkaç satırda yazılmıştır. Bu kayıtlar yapılırken şu metod izlenmiştir:

- Kazanın adı ve mahallesi
- Kazaya atanacak kişinin çalışacağı yer
- Atanan görevlinin ücreti
- Atanacağı görev ve bunun boşalma nedeni
- Atama şekli
- Atamanın gerçekleştiği tarih

Osmanlı Devleti'nde beratlar padişah değişikliğinde yenilenir, görevlinin kendi isteği ile görevden çekilmesi, görevini terk etmesi, merkez tarafından azledilmesi veya ölmesi sonucu yapılan yeni atamalar dolayısıyla verilir. Buna göre cami, mescit, tekke, zaviye, mektep, medrese ve han gibi birçok sosyal müessese ile buralarda görev yapan kişilerin görev

---

¹ Tuncer BAYKARA, *Osmanlı Taşra Teşkilâtında XVIII. Yüzyılda Görev ve Görevliler(Anadolu)*, VGM. Yay. Ankara 1990, s.1-13.

sürelerini, aldıkları ücretleri tespit etmek mümkündür. Ayrıca vakfiye şartlarının zaman zaman ihlal edildiği de bu belgelerden anlaşılmaktadır.

Tez dönem itibarıyla önemli bir dönemi kapsamaktadır. Çünkü padişah sayısının çok olduğu ve her taht değişikliğinde beratların yenilendiği bir dönemdir. Belgeler dönemin ekonomik yapısı, devletin otoritesi ve işleyiş düzeni hakkında bilgi vermektedir. Nitekim Osmanlı ekonomisinde XVII. yüzyılda bozulmanın devam etmesi² yüzünden işsiz kalan insanların, vakıfları ekmek kapısı olarak gördüklerini belgelerden görmek mümkündür. Bir görevlinin ölümünden sonra yerine geçecek erkek evladı olmadığı zaman başka birinin³ atanması, vakıf görevlisi olmak isteyenler arasındaki çekişmeler⁴ halkın yaşadığı ekonomik sorunların bir göstergesidir. İncelenen dönemde birçok göreve insanların kendilerini yalan beyanlarla tayin ettirdikleri görülmektedir. Ayrıca tayinler arasında kopukluklar bulunmakta, yapılan iki tayin arasındaki boşluklardan bazı tayin beratlarının bu defterlerde bulunmadığı anlaşılmaktadır.

Bu çalışmada *Hurufât Defterleri* esas alınarak Osmanlı döneminde Ereğli kazasındaki kent dokusu, buradaki idari yapılanma ve çalışan görevliler hakkında bilgi verilecektir.

---

² Mehmet GENÇ, *Osmanlı İmparatorluğu Devlet ve Ekonomi*, İstanbul 2000, s. 158.

³ V.A.D. No: 531, vr.78a.

⁴ V.A.D. No: 1140. vr. 72a.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. EREĞLİ’NİN TARİHÇESİ

Ereğli kelimesi, Antikçağ’da Akdeniz memleketlerinde Herakles’e izafeten Herakleia denilen şehir ve kasaba adlarının Türkçeleşmiş şeklidir. Bugün Türkiye’de bu isimde çok yerleşim yeri vardır. Bunları bir birinden ayırmak için bölgenin ismi ile birlikte kullanılmıştır. Konya Ereğlisi, Zonguldak Ereğlisi gibi⁵.

Ereğli, yukarıda da belirtildiği gibi Osmanlı döneminde Karaman eyaleti içinde yer alan bir kaza merkezi idi. Doğu-batı yol güzergâhı üzerinde bulunduğu için Osmanlı döneminde kervanların uğrak yeri idi. Coğrafi konumundan dolayı gelişen kazada sosyal ve ekonomik işlevi olan birçok bina vücuda getirilmiştir. Aşağıda Ereğli’nin tarihsel süreci incelenecektir.

1.1. Adının Kaynağı ve Eski Kaynaklarda Ereğli

Ereğli’nin eski adının Heracleia Kybistra olduğu görülmektedir. Kybistra’nın Hitit dönemine ait olduğu ve Bizans İmparatoru Herakliyüs adı ise Yunan mitolojisinde yarı tanrılaşmış bir kahraman olan Herakles’ten geldiği ve Herakles burayı tamir ettirdiği için bu ismin verildiği bilinmektedir. Strabon burayı sadece Kybistra diye adlandırmıştır⁶. “Herakliyüs” kelimesi zaman içinde Türkçe’nin ses yapısına uygun olarak; Herakle > İracle > Ereğle > Ereğli > Ereğliyye > Ereğli şeklini almıştır⁷. *Evliya Çelebi Seyahatnamesi*’nde ise I. Alaeddin Keykubad(1220-1237) ‘ın Ereğli’den bir sefer dönüşü geçerken Peygamber Pınarı denilen (şu anda Akhüyük köyünde bulunan) çamurun, yaralı askerlerinin yaralarına şifa olduğundan dolayı buraya ERKİLİ (Ereğli) dediği için adını buradan aldığı belirtilmiştir⁸. Türk tarihi ile ilgili eski kaynaklardan olan *Müsâmeretü’l-Ahbar*’da Kerimüddin Mahmud; Sultan II. Kılıçarslan(1156-1192)’ın Ereğli’yi 11 oğlundan biri olan Sencer Şah’a verdiğini kaydetmiştir⁹. Hoca Sadettin Efendi ve Aşıkpaşazade’de ise Ereğli’nin adının nereden geldiği ifade edilmezken Ereğli’de geçen olaylardan bahsedilmiştir ve “*Ereğli*” olarak kullanılmıştır. Hoca Sadettin Efendi eseri *Tacüt-tevarih*’te Fatih Sultan Mehmet(1451-1481)’in veziri Rum Mehmet Paşa’yı Karamanoğulları üzerine sefere gönderdiğinde vezirin Ereğli ve çevre

⁵ Metin TUNCEL, “ Ereğli”, *Türkiye Diynet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*,(Kısaltma: *DİA*), XI, İstanbul 1995, s.289.

⁶ Ferruh SENAN, *Tarihte ve Coğrafyada Konya Ereğlisi*, İstanbul 1961, s.80; TUNCEL, *aynı madde*, s.291.

⁷ Bilge UMAR, *Türkiye’deki Tarihsel Adlar*, 2. Baskı, İstanbul 1993, s. 78.

⁸ Evliya Çelebi, *Seyahatname*, III, 1314, 28-29.

⁹ İbrahim Hakkı KONYALI, , *Abideleri ve Kitâbeleriyle Ereğli Tarihi*,(Kısaltma: *Ereğli Tarihi*), İstanbul 1970, s. 14. Ayrıca bak. Kerimüddin Mahmud, *Müsâmeret’ül-Ahbar Moğollar Zamanında Türkiye Selçukluları Tarihi*, TTK, Ankara 1999.

nahiyelerini halkı ile birlikte tahrip ettiğini yazmıştır¹⁰. Aşıkpaşazade ise Lârende'den Ereğli'ye Rum vezirin gelip şehri talan ettiğini ve halkın vezirden aman dilediğini bildirmiştir¹¹.

1.2. Klasik Dönemde Ereğli

Ereğli'de bilinen tarihin ilk sayfasını Hititler oluşturur. Şehir Hititlere başkentlik yapmıştır. Bu devrin anısını İvriz'de bulunan Kaya Anıtı günümüze kadar taşımaktadır. Dünya'nın ilk yazılı tarım anıtıdır. Anıt Asur, Arami ve Frig etkilerini taşımaktadır. Yazıttaki Luvice isimler bölge halkının Urartu Devleti'nden de etkilendiğinin gösterir¹². Anıt 4.20x2.40m. ebatında ve kaya zemin üzerine kabartma tekniği ile yapılmış tipik bir Hitit devri eseridir. Dönemin yarı tanrı kralı Warpalawas'a Krallığın Baş Tanrısı Tarhundas tarafından üzüm salkımı ve buğday başağı verilişini tasvir etmektedir. Tuvanalılarda Tarhundas bereket ve barış tanrısıdır. Onun Kral Warpalawas'a sunduğu üzüm ve buğday da bereketi simgelemektedir. Warpalawas III. Tiglatpileser analarında Urballai olarak adlandırılırken İvriz Yazıtlarında Tuwanuwa Kralı olarak anılmıştır. Kabartma anıtın yazıtında Kral'ın şu sözleri yer almaktadır: "*Ben küçük bir çocukken buraya asma fidanları diktim. Tanrı onları korudu, onlar şimdi üzüm veriyor.*" Bölge daha sonra Geç Hitit Devletlerinden Tabal Devletinin hâkimiyeti altına girmiştir. Tabal Devleti Frig Devletine komşu olması hasebiyle Asur etkisinden kendini koruyabilmiştir¹³.

Asur Krallığının zayıfladığı dönemde güçlenen Hitit Devleti tüm bölgeyi hâkimiyeti altına almışken Asur Devleti III. Tiglatpilasas zamanında yeniden eski gücüne kavuşarak bölgedeki eski otoritesini sağladı. Hititler Asur yönetimini kabul etmek zorunda kaldı. Böylece MÖ 742 -710 yıllarında bölgede Asur Devleti hüküm sürdü¹⁴.

Asurlar, Persler ve Büyük İskender'in bölgede varlığı görülmüştür. Buraya Perslerin hâkim olduğu sırada Makedonyalılar İskender öncülüğünde Pers Kralı Dara'yı yenerek bölgeye hâkim olmuşlardır. İskender'in 33 yaşında vefatı ile veliahtsız ölümü üzerine devleti komutanlar arasında paylaşılmıştır. Bu paylaşımında Ereğli ve dolayları komutan Selevki'ye düşmüştür. Generalin adına izafeten bu bölgeye Selevki Devleti denilmiştir. Ereğli ve çevresi

¹⁰ Hoca Sadettin Efendi, *Tacüt-tevarih*, I, 1679, s. 102.

¹¹ Aşıkpaşazade, *Tevârih-i Âli Osman*, İstanbul 1332, s.172.

¹² Seton LLOYD, *Türkiye'nin Tarihi*, (çev: Ender Varinlioğlu), s.75-76.

¹³ KONYALI, *Ereğli Tarihi*, s 133–136; Ali M. DİNÇOL, "Hititler", *Anadolu Uygarlıkları Tarihi*, I, Ankara 1982, s. 131.

¹⁴ KONYALI, *Ereğli Tarihi*, s. 73.

daha sonra Bergamalılarının ve sonra da Romalıların hâkimiyeti altına girmiştir. Roma döneminde bölge Hristiyanlığın merkezi konumuna geldi¹⁵.

1.3. Bizanslılar Zamanında Ereğli

Roma İmparatorluğunun ikiye ayrılması ile doğuda kalan ve başkenti İstanbul olan Bizans İmparatorluğu zamanında Ereğli'nin geliştiğini, onarıldığını görmek mümkündür. Roma Egemenliği döneminde, bugünkü Ulu Cami'nin bulunduğu yerde, Herakleia kenti kurulmuştur. Bu dönemde, Ereğli Kappadokia¹⁶ eyaletinin bir kenti olmuştur. İvriz Çayının tüm ovaya yayılışından dolayı yerleşim yığma tepeler üzerine yapılmış ve bunların etrafı surlarla çevrilmiştir. Bizans döneminde ise, bu yerleşim, İmparator Herakleias tarafından daha korumalı bir konuma getirilmiştir. Bazı kaynaklarda kentin adının Heraklea olarak adlandırılması da bundandır¹⁷.

Bizans İmparatoru zamanında ülke *tem* adı verilen yönetim birimlerine ayrılmıştır. Her tem çeşitli kavimlerden meydana gelmiştir. Bu temlerden biri de Ereğli'nin içinde olduğu Anatolique temidir. Kayseri'den başlayarak kuzeye uzanan batıda Kızılırmak ve doğuda Malatya ile sınırlı olan bu araziler Türklerin ilerleyişini durdurmak isteyen Bizanslıların savaşlarına sahne olmuştur. İmparator IV. Romenos tarafından Haçlılar Anadolu'ya davet edilmiştir¹⁸. Şehir Haçlı saldırıları ile uzun süre uğraşmıştır.

1.4. Selçuklu Devleti Zamanında Ereğli

Bizans İmparatorluğu'nun bir hudut kalesi olan Ereğli, 806 Yılında Halife Harun Reşid(786-809)'in orduları tarafından fethedilerek yeni bir din ve sistemle tanışmıştı. Fakat Ereğli XI. yüzyıl sonunda Türklerce fethine kadar Bizanslıların elindeydi. Bu dönem boyunca şehir “*Kuyudaki Yahya*” adlı bir azizin yurdu olarak bir Hristiyanlık merkezi konumundaydı¹⁹.

Şehrin Türkler tarafından alınışı 1079 yılında Selçuklular tarafından gerçekleştirildi²⁰. Böylece Ereğli yeniden İslamiyet ile tanışmış oldu ve günümüze kadar olan tarih sürecinde şehir hep Türk hâkimiyetinde kaldı. Ereğli, 1097 yılında ilk Haçlı istilasına maruz kaldı. Haçlı seferleri yolu üzerinde bulunduğu için şehir çok fazla tahribe uğramıştır. Danişmend ülkesi

¹⁵ KONYALI, *Ereğli Tarihi*, s. 95.

¹⁶ Cappadocia'nın anlamı, *Güzel Atlar Ülkesi* dir. Persler zamanında kullanılan bu isim, Osmanlılar döneminde de benzer şekli ile *Esb-keşân (at-çeken) Yurdu* olarak kullanılmıştır.

¹⁷ TUNCEL, *aynı madde*, s.291.

¹⁸ KONYALI, *Ereğli Tarihi*, s.113- 117.

¹⁹ TUNCEL, *aynı madde*, s.291.

²⁰ Yusuf KÜÇÜKDAĞ, *Karapınar Sultan Selim Külliyesi*, Konya 1997, s. 1–2; Besim DARKOT, “Ereğli”, *İslam Ansiklopedisi*, IV, İstanbul 1988, s. 308.

1101 yılında Lombardlardan oluşan büyük bir Haçlı saldırısına uğradı. Akşehir-Konya-Ereğli yolundan Suriye'ye inmeye çalışan Haçlı ordusunu I. Kılıçarslan ile ittifak yapan Danişmend Gazi(ö. 1104), Ereğli'de imha etti. Böylece Anadolu'nun ve Ereğli'nin Türk yurdu olarak kalması sağlandı²¹. Bu savaş sırasında birçok değerli Türk büyüğü kaybedilmiştir. Kapadokya valisi Hasan Bey'de bunlardan biridir. Yaptığı başarılı seferler sonucunda Turasan diye anılan Hasan Bey Anadolu'ya yaptığı seferler sonucunda Danişmend Gazi tarafından Kayseri valisi olarak görevlendirilmiştir²². İsmine ait Kayseri'de birçok türbe, zaviye ve ziyaret yerleri açılmıştır²³.

XII yüzyılın sonlarında II. Rükneddin Süleyman Şah'ın zamanındaki kargaşalıktan faydalanan Ermeni Prensi II. Leon Toros Dağlarını geçerek Ereğli'ye saldırdı²⁴. 1199 yılında bu saldırı püskürtüldü. Ermenilerle Selçuklular arasındaki savaşa sahne olan şehir Selçuklu Devleti'nin dağılmasından sonra 1276'da Karamanoğulları'nın hâkimiyetine girdi.1291 yılında Geyhatu Şehri olarak tahrip etti²⁵. Yıldırım Bayezid(1389-1402) zamanında ilk defa Osmanlı hâkimiyetine girdiyse de bu durum uzun sürmedi tekrar şehir Karamanoğulları'nın yönetimine geçti. Fatih Sultan Mehmet'in Karamanoğulları Beyliği'ne son vermesine kadar kent Karaman-Memlûk ve Osmanlı arasındaki siyasi mücadelelere tanık oldu²⁶.

1.5. Osmanlı Devleti Zamanında Ereğli

Selçuklu Devleti'nin otoritesini yitirmeye başlamasıyla birlikte Anadolu'ya hâkim olmak isteyen iki önemli güç ortaya çıkmıştır. Bunlar, Osmanlılar ve Karamanoğulları'dır²⁷. Şehir Osmanlılar ile Karamanoğulları arasında sık sık el değiştirmiş, 1475 yılında ise kesin Osmanlı hâkimiyetine katılmıştır. Osmanlı ve Karamanoğulları mücadelesine aşağıda kısaca değinilecektir.

Yıldırım Bayezid'in Anadolu'da sağlamış olduğu siyasî birlik uzun sürmemiş, 1402 yılında yapılan Ankara Savaşı'ndan sonra yenilmiş ve böylece Timur(1368-1405), Anadolu'daki bütün beyliklerin topraklarını eski sahiplerine dağıtmıştır. Karamanoğulları'na da kendi topraklarını geri vermiştir. Fetret döneminde(1402-1413) Karamanoğulları'nın eline

²¹ İlhan ERDEM, "Doğu Anadolu Türk Devletleri", *Türkler*, VI, s. 393; Sefer SOLMAZ, " Danişmendiler", *Türkler*, VI, s.432; Erdoğan MERÇİL, *Müslüman Türk Devletleri Tarihi*, 4. Baskı, Ankara 2000, s. 116-117,254.

²² Sefer SOLMAZ, "Danişmendilerde Kültür ve Sanat", *Türkler*, VIII, s.67.

²³ KONYALI, *Ereğli Tarihi*, s.118.

²⁴ MERÇİL, *aynı eser*, s. 137.

²⁵ TUNCEL, *aynı madde*, s.291.

²⁶ Nişancı Mehmed Paşa, *Osmanlı Sultanları Tarihi*, 1679, s.161; TUNCEL, *aynı madde*, s.291.

²⁷ Geniş bilgi için bkz. Yusuf KÜÇÜKDAĞ, "Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu'nda Etkin Rol Oynayan Konyalı İlim, Fikir ve Devlet Adamları", *Konya Şehri'nin Fizikî ve Sosyo-Ekonomik Yapısı Makaleler I*, Konya 2004, s. 105-134.

geçmiştir. II. Murad (1421–1451)’ın Rumeli’deki akınlarını fırsat bilen Karamanoğlu İbrahim Bey, Sırplarla işbirliği yaparak Isparta’ya kadar olan yerleri işgal etmiştir. Osmanlılar, Rumeli’de zafer kazanınca Karaman üzerine yürümüş; Akşehir’e kadar olan yerleri kendilerine bağlamıştır²⁸.

Karamanoğulları’nın kendi aralarında meydana gelen taht kavgalarında Pir Ahmed Bey, Osmanlı desteğini alarak mücadeleyi kazanmış, Konya’da dedelerinin tahtına geçerek Fatih Sultan Mehmed’e şükran *nişanesi* olarak 1463’te birçok hediye göndermiştir²⁹. Ancak Karamanoğlu Pir Ahmed’in Venediklilerle gizli anlaşmalar yapması ve başına buyruk davranması nedeniyle Fatih Sultan Mehmed, bu beyliğe son vermeye karar vermiştir³⁰.

Venedik ve Akkoyunlularla ittifak kurmaya çalışan Pir Ahmet, Lârende’ye kaçmış, 1466 yılında Konya’yı ele geçiren Fatih, Karaman vilâyetinin başına oğlu Mustafa’yı getirmiştir. Osmalı Sultanı bölgede düzeni sağlaması için vezir Rum Mehmed Paşa’yı görevlendirmiştir³¹. Bu düzenleme ile Karaman ili Osmanlı topraklarına katılmıştır. Bu durum birinci el tarih kaynaklarında şu şekilde ifade edilmektedir. “*O zaman padişah, veziri Rum Mehmed’i gönderdi. Dedi ki: Var Karamanoğlu’nu o memleketten sür çıkar*”onun yanına kapıkularından hayli yoldaş verdi. Anadolu askerlerinden bir nice sancağı dahi yanına kattı. Rum Mehmed yürüdü Lârende’ye vardı. Mescidlerini ve medreselerini yıktı. Babasının evi gibi harap eyledi. Lârende’den Ereğli’ye vardı. Ereğli’nin ilini ve köylerini harap etti. O ilin halkı gelip dediler buralar Allah Rasûlünün vakfidır. Şimdi bunu sen böyle harap ettirdin. Yarın Medine yoksullarına buradan nafaka varmaz olursa yarın kıyamet gününde ne cevap veririsin³².”

Rum Mehmed’in Ereğli şehrine yaptığı zulümler Hoca Saadettin de de yer almaktadır. *Medrese ve mescidlerini viran köy ve bucaklarından çoğunu da cehenneme çevirmişti. Hele Ereğli şehrini yakıp yıkmış halkınıysa çeşitli eziyetlerle perişan etmişti*³³. Vezirinin halkı bu şekilde dize getirmeye çalıştığını duyan Fatih, Rum Mehmet Paşa’yı katlettirip göreve veziri İshak Paşa’yı getirmiştir³⁴. Rum Mehmed Paşa kaleyi yıktırıp bölgeyi açık şehir haline

²⁸ İsmail Hakkı UZUNÇARŞILI, *Anadolu Beylikleri ve Akkoyunlu, Karakoyunlu Devletleri*,(Kısaltma: *Beylikler*), Ankara 1988, s. 16–23.

²⁹ UZUNÇARŞILI, *Beylikler*, s.32; Çetin VARLIK , “Anadolu Beylikleri”, *Doğuştan Günümüze Büyük İslam Tarihi*, X, Konya 1994, s.31.

³⁰ Standford SHAW, *Osmanlı İmparatorluğu ve Modern Türkiye*, I, (Çev: Mehmet HARMANCI), İstanbul 1982, s.103; Fehmeddin BAŞAR, *Osmanlı Eyâlet Tevcihâtı (1717–1730)*, Ankara 1997, s. 363.

³¹ Hoca Sadettin Efendi, *aynı eser*, s. 102; Aşıkpaşazade, *aynı eser*, s.146.

³² Aşıkpaşazade, *aynı yer*.

³³ Hoca Sadettin Efendi, *aynı yer*.

³⁴ Hoca Sadettin Efendi, *aynı eser*, s. 103; Aşıkpaşazade, *aynı eser*, s. 147;İsmail Hakkı UZUNÇARŞILI, *Osmanlı Tarihi*,(Kısaltma: *Osmanlı*), II, Ankara 1994,s.91.

getirerek şehrin bir üs konumuna gelmesini engellemiştir. Ancak mücadeleden vazgeçmeyen Pir Ahmet ve kardeşi Kasım Bey, Uzun Hasan'dan yardım istemişlerdir. Kendini korumaya çalışan Karamanoğlu beyi Pir Ahmed Bey Uzun Hasan'a sığınmıştır. Uzun Hasan oğlu Zeynel Bey komutasında otuz bin kişilik bir kuvvet göndermiş, yiğeni Yusufca Mirza'dagörevlendirilmiştir. Yusufca Mirza, Pir Ahmed ve Kasım Bey 1472 yılında Lârende'yi aldıktan sonra Konya'yı da ele geçirmek istemişler, fakat Şehzade Mustafa tarafından ağır bir yenilgiye uğratılmışlardır. Yusufca Mirza esir düşmüş, Pir Ahmed Uzun Hasan'ın yanına kaçmış, Kasım Bey ise Silifke'ye çekilmiştir³⁵.

Pir Ahmed ve Kasım Bey, 1473 Otlukbeli Savaşı'nda Uzun Hasan'ın yanında savaşa katılmışlardır. Ancak Uzun Hasan'ın uğradığı ağır yenilgi ile topraklarını geri alma umutları tamamen tükenmiştir. Karaman-İli'nin tamamı Otlukbeli Zaferinden sonra 1476 tarihinde kesin olarak Osmanlı topraklarına katılmıştır³⁶. Bundan sonra II. Beyazıd döneminde Memlük saldırılarına maruz kalan Ereğli, Kanuni(1520-1566) döneminde ise şehzade Mustafa'nın öldürülmesi hadisesi ile gündeme gelmiştir³⁷. XVI. yüzyıldan sonra huzur bulan şehir XVII. yüzyılda tüm Anadolu'yu etkisi altına alan Celâli İsyanlarından etkilenmiştir. XVIII. yüzyılda Çapanoğulları'nın nüfuzu altına giren Ereğli, 1832'de Kavalalı İbrahim Paşa tarafından işgal edilmiştir. Fakat onun buradaki hâkimiyeti fazla uzun sürmemiş Kütahya Antlaşması ile Ereğli tekrar Osmanlılara bağlanmıştır³⁸.

Osmanlılar, Karamanoğulları'ndan aldıkları yerleri Konya merkez olmak üzere Karaman Eyaleti olarak düzenlemişlerdir. Şehir *Haremeyn Evkafına* bağlanmıştır³⁹. Fatih, H. 881/1476 yılında 11 sancaktan oluşan Karaman-İli'nin bütün şehirlerinin emlak ve evkaf tahrîrini yaptırmıştır. Bu orijinal tahrîr defteri Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü Kuyud-ı Kadîme Arşivi'ndeki 564 numarada kayıtlı bulunmaktadır⁴⁰. Bu tahrîr defteri Gedik Ahmed Paşa'nın sadrazamlığı zamanında, Tahrîr Emîni Kadı Müslihiddin ile Hattat Kasım tarafından yapılmıştır. Bu tahrîrle Karaman eyaletinin vakıfları da tespit edilmiştir. II. Beyazıd'ın tahta çıkması ile Karaman evkâfı yeniden yazılmıştır. H. 888/ 1483 tarihinde tamamlanan bu tahrîrin emîni Murad Çelebi bin Hamza, kâtibi ise Mehmed isminde biridir. Daha sonra 1530

³⁵ UZUNÇARŞILI, *Beylikler*, s.33; VARLIK, *aynı makale*, s. 38.

³⁶ UZUNÇARŞILI, *Beylikler*, s.35; Halis AKINCI, "Hurufat Defterlerine Göre Kır-İli Kazası", (SÜSBE. Tarih Anabilim Dalı Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Konya 2007, s. 16.

³⁷ UZUNÇARŞILI, *Osmanlı*, s. 403; KONYALI, *Ereğli*, s.799.

³⁸ TUNCEL, *aynı madde*, s.292; Hasan SAMURLU, "Osmanlı Döneminde Konya Ereğlisi'nde Tasavvufi Hayat, Tekke ve Zâviyeler" (SÜSBE. Tarih Anabilim Dalı Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Konya 2004, s. 6.

³⁹ TUNCEL, *aynı madde*, s.291; Feridun Nâfiz UZLUK, *Fatih Devrinde Karaman Eyâleti Vakıfları Fihrisiti*, Ankara, 1958, s. 2.

⁴⁰ İbrahim Hakkı KONYALI, *Abideleri ve Kitâbeleriyle Konya Tarihi*, (Kısaltma: *Konya Tarihi*), Ankara 1997, s. 111.

yılında Kanuni Sultan Süleyman tarafından tahrîr yaptırılmıştır⁴¹. Tüm bu tahrîrler sayesinde Ereğli bölgesindeki vakıflara ve tarihi eserlere ulaşmak mümkündür.

---

⁴¹ Aladdin AKÖZ, “Tarihi Eserler ve Evkâfı”, *Karaman Tarih Kültür Sanat*, T.C. Karaman Valiliği İl Kültür Müdürlüğü,, Konya 2000, s. 93.

İKİNCİ BÖLÜM

2. COĞRAFÎ DURUM

2.1. Coğrafi Konumu Ve Sınırları

İç Anadolu'nun Güney ucunda ve Konya ovasının Toroslarla (Salnamelerde *Bulgar*⁴² *dağı* olarak geçmektedir. Başka bir şekli ile *Bolkar Dağı*'dır⁴³.) buluştuğu vadide kurulmuş, denizden yüksekliği 1054 m ve alanı 2260 km² olan çok eski bir yerleşim merkezidir. Akdeniz ve Güney Doğu Anadolu'dan gelen yolları bir birine bağlayan geçiş noktasına hâkim durumdaki bölge, İbni Bibi tarafından *Havali-i Bulgar ve Gülнар* diye adlandırılmaktadır⁴⁴.

Bölgeden bahseden eski kaynaklar şehrin Karacadağ etekleri ile Bulgar Dağı'ndan inerek Akgöl'e dökülen küçük bir nehir arasındaki ovada, su baskınlarına ve saldırılara karşı yapılmış toprak bir kale içinde yer aldığını ve çevresinde verimli bağların ve bahçelerin bulunduğunu yazmaktadırlar⁴⁵.

Konya ilinin güneybatısında yer alan Ereğli'nin; doğusunda Ulukışla, kuzey doğusunda Bor, kuzeyinde Aksaray, kuzey-batısında Karapınar, batısında Ayrancı, güney-doğusunda Halkapınar ve güneyinde Mersin ile sınırı vardır. İl merkezine 147 km uzaklıkta bulunan ilçenin matematiksel konumu 40°31' doğu boylamı, 30°37' kuzey enlemidir⁴⁶. Ereğli'nin merkez olduğu aynı adlı ilçenin merkez bucağından başka Çakmak adlı bir bucağı ve kırk üç köyü vardır⁴⁷. 6 belde belediyesi⁴⁸ ve 36 mahallesi bulunmaktadır. Son sayımlar itibariyle nüfusu 145.528 kişidir. Bunların 82.633'ü ilçe merkezinde iken 43.484'ü köylerde yaşamaktadır. 19.411 kişide beldelerde(Aziziye, Belkaya, Çayhan, Kutören, Sazgeçit, Zengen) yaşamaktadır.

---

⁴² KVS, 1309, s.98.

⁴³ Bölgenin bu şekilde adlandırılmasının nedeni Bulgar Türklerinin bu bölgedeki izlerinden dolayıdır. Bulgarların nakledildiği bölge *Armenie* veya *Lazique* olarak adlandırmıştır. Trabzon'dan Sinop'a oradan güneyde Tuz Gölü'nün doğusundan geçerek Kayseri'yi de içine alan bölgedir. Yonca ANZERLİOĞLU, *Karamanlı Ortodoks Türkler*, Ankara 2003, s.66.

⁴⁴ ANZERLİOĞLU, aynı yer.

⁴⁵ Şenol ÇELİK, "Ereğli Kazası 1500- 1520", *MÜSBE Tarih Ana Bilim Dalı Yeniçağ Tarihi Bilim Dalı*, Yüksek lisans Tezi, İstanbul 1990, s. 23.

⁴⁶ Şemseddin Sami, "Ereğli", *Kamûsü'l-Alâm*, II, Ankara 1996, s.838; KVS, 1309, s.96.

⁴⁷ TUNCEL, aynı madde, s.292.

⁴⁸ Aziziye, Belkaya, Çayhan, Kutören, Sazgeçit ve Zengen belediyeleridir. 2000'e Doğru Ereğli, s. 222-227.

2.2. Yüzey Şekilleri

İlçenin batısında rakımı 1443 m olan Avcu tepesi ve Yalnız dağ bulunmaktadır. Kuzeybatısında Karacadağ yer alır. Bölgenin güney yükseltileri ise Torosların devamı olan Bolkar dağı⁴⁹, Bolkardede Tepesi, Kozlu Dağı, 3132 m rakımlı Meydan Dağı ve 3430 m rakımlı Aydos Dağlarından oluşmaktadır.

Bölgedeki diğer yeryüzü şekilleri ise Toros eteklerindeki verimli vadiler ve İvriz suyu yakınındaki verimli bahçelerdir. En önemli ve büyük düzlük ise ilçenin adını taşıyan Ereğli Ovasıdır. Ereğli’de kayda değer başka yükseklik yoktur.

Ereğli’deki dağlar hayvancılığa uygun bir zemin hazırlarken yine bölgede bulunan akarsular ve hemen yanıbaşındaki verimli ovalar halkın hayvancılık ve ziraatle uğraşmasına olanak sağlamıştır. Ereğli’nin bu şekilde tarım ve bahçeciliğe müsait oluşu Anadolu’nun iskânı sırasında bölgeye gelen Türkmenlerin dikkatini çekmiştir. Bu dağlar hayvancılığa imkân sağladığı gibi konar-göçer yaşamında devamını sağlamıştır. Coğrafi mekân ile üzerinde yaşayan halk o kadar bütünleşmiştir ki birçok yerleşim yerine coğrafya adını vermiştir. Mesala Karacadağ Nahiyesi bölgede yaşayan konar-göçer halkın civarında yaşadığı dağın adıdır. Nahiyelerin oluşmasında bölgenin coğrafi yapısı son derece önemlidir⁵⁰.

Yeryüzü şekilleri yanında bölgenin su kaynakları da unutmamak gerekir. İlçenin en önemli akarsuyu İvriz Çayı’dır. Üzerinde *İvriz Barajı*⁵¹ yer alır. Bu baraj Ereğli’de hem tarım alanlarını sulamakta hem de içme suyu ihtiyacını da karşılamaktadır. Sulak bir bölge olan Ereğli’de önemli diğer su kaynağı ise Akgöl’ün sularını depolayan düden’dir. Düden Akgöl’ün güneydoğusunda sert ak taşlı bir dağın dibindedir⁵².

2.3. İklimi

Bölgenin denizden yüksekliği 1054 m ve yağış ortalaması 21,7 mm., normal 29,9 mm., 2006 ekim ayı yağış ortalaması ise 68,1 mm.dir. Yağışlarda normale göre % 27,6 geçen yıl ekim ayına göre de % 68,2 azalma gözlenmiştir. Ereğli’de karasal iklim hâkim olup Akdeniz’e yakınlığından dolayı geçiş iklimi yaşanmaktadır.

---

⁴⁹ KVS, 1309, s.98.

⁵⁰ ÇELİK, aynı tez, s. 12.

⁵¹ KONYALI 1968 yılında Ereğli Ovası drenaj-kurutma kanalı olarak Akgöl-Düdeni oluşturulduğundan bahseder. *Ereğli Tarihi*, s. 712.

⁵² KONYALI, *Ereğli Tarihi*, s. 715.

Yağışlar ilkbahar ve sonbaharda yağmur kışları kar şeklindedir. Ereğli'ye dair yıllık iklim istatistiği şu şekildedir⁵³:

Yıllık yağış ortalaması	: 303.6 mm/m ²
Yıllık sıcaklık ortalaması	: 11.1 c
Kaydedilen en yüksek sıcaklık tarihi	: 39.8 c 24.07.1998
Kaydedilen en düşük sıcaklık tarihi	: -27.2c 08.02.1972
Yıllık ortalama nem	: %62
Yıllık yağışlı gün sayısı	: 80
Yıllık don olan gün sayısı	: 1047
En çok esen rüzgar yönü	: güney-doğu
Yıllık karla örtülü gün sayısı	: 29
Ortalama basınç	: 895.9 mb

2.4. Bitki Örtüsü

Bölge Karasal iklim ile Akdeniz ikliminin kesiştiği bir noktada bulunduğu için tarım çeşitliliği görülüp, bitki örtüsü zengindir. Konya Ereğlisi'nin ziraate her yönü ile müsait oluşu tarihin her döneminde tarımsal üretimde önemli bir yer tutmasını sağlamıştır. Dünyadaki ilk tarım anıtının bu bölgede Hititler tarafından dikilmesi de bunun bir göstergesidir⁵⁴.

İlçede baklagiller, sanayi bitkileri, meyve, sebze ve yem bitkileri yetiştirilmektedir. Ereğli'de yetiştirilen kirazların özellikle beyaz kirazların bir bölümü ihraç edilmektedir. Çok geniş bir arazide kurulan Ereğli'de tarımsal üretim alanı 109.000 hektar olup bunun 39.000 hektarı sulanabilmektedir. İvriz'de kurulan baraja bağlı sulama kanalları ile sulu tarımın yaygınlaştırılmasına çalışılmaktadır. Ereğli'de tarımsal üretim; Tarla Bitkileri, Bağ-Bahçe Tarımı ve Sebze Tarımı olmak üzere üç ana koldan yürütülmektedir⁵⁵.

Geniş Ereğli Ovasının en yaygın ve büyük çaplı tarımsal etkinliği buğday ve arpa ekiciliğidir. Sanayi bitkisi olan şeker pancarı yanında, baklagiller ve hayvancılık sektörünün ihtiyacını karşılamak üzere yem bitkileri üretilmektedir.

Torosların eteklerindeki vadilerde ve şehir çevresindeki bahçelerde meyve yetiştiriciliği görülmektedir. Özellikle kiraz ve elma Ereğli'nin ülke genelinde tanınan

⁵³ Süleyman YASSIBAŞ, "Cumhuriyet Dönemi Ereğli(Konya) İlçesi'nin Siyasî Kültürel ve Sosyo-Ekonomik Tarihi, (SÜSBE. Tarih Anabilim Dalı Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Konya 2005, s. 13.

⁵⁴ Ekrem AKURGAL, *Anadolu Kültür Tarihi*, Ankara 1998, s. 200; LLOYD, *aynı eser*, s.75–76.

⁵⁵ YASSIBAŞ, *aynı tez*, s. 80- 158; <http://www.eregli.bel.tr>. (28.03.2008)

meyveleridir. Bunların dışında şeftali, vişne ve armut gibi meyveler de yetiştirilmektedir. Bölgede elma, kiraz, armut, şeftali, vişne, kayısı, ayva, erik, iğde, zerdali, dut, üzüm, ceviz ve badem ağacı bulunmaktadır. Ereğli'nin geniş bir ürün yelpazesi vardır. Üretim 1999 yılı tahmini 31.000 ton olarak gerçekleşmiştir. Bamyacı, bezelye, havuç, salatalık, sakız kabağı, lahana, biber, domates, fasulye, kavun ve karpuz ilçe sebzeciliğinin bazı türleridir⁵⁶.

Şeker Pancarı üretimi, 2004 yılı itibarıyla 717.000 tondur. 2003 yılı itibarıyla bölgeye has beyaz kiraz üretimi 81.350 ağaçtan 4060 ton, elme ise 677000 ağaçtan 27.860 ton olarak tesbit edilmiştir. Tarım alanının 55. 280 hektarı tarla tarımı için kullanılırken, 5377 hektarı meyve tarımı ve 16.661 hektarı da sebze tarımı için kullanılmıştır⁵⁷. Günümüzde Ereğli'nin gelir vergisi tutarı Mart ayı itibarıyla 67.580.940.00 ytl olarak kayıtlardaki yerini almıştır⁵⁸.

2.5. Sanayi ve Ticaret

Salnamelerde kazanın 13 mahallesinin olduğu, 295 dükkân, bir han, 10 kahvehane, biri mamur biri yıkık iki hamam, 4 cami, 18 mescit ve bir Rum ve bir Ermeni kilisesi olduğu belirtilmektedir. Emlak vergisi 111390 kuruş beş para olarak kayda geçmiştir. Nafia vergisi ise 845336 kuruştur. Bunun yanında askerlik vergisi 7265 kuruş olarak karşımıza çıkmaktadır⁵⁹.

Ereğli'de yaklaşık sayıları 300'e varan dükkânların ve esnaf örgütünün çalışmalarının belgelerden takip edebilmek mümkündür⁶⁰. Konyalı, Ereğli'de Meydanbaşı Mahallesi'nde bir türbede Kanuni devrinde yaşadığı tahmin edilen ahî teşkilâtı üyesi Helvacı Zekeriyâ'dan bahseder⁶¹. Anadolu Selçukluları'ndan beri bölgede var olan esnaf örgütünün Osmanlı zamanında da faal olduğu şeriye sicillerinden tesbit edilmiştir⁶².

Ereğli kara ve demiryolları ana hatları üzerinde kurulmuş olması ve liman kentlerine yakınlığı nedeniyle sürekli olarak gelişmektedir. Ereğli, 1580'lerde İstanbul'dan Halep'e doğru giden bir kervanın son uğrak yeri konumundadır. Halep'e kadar Ereğli'den sonra uğranılacak kalabalık kent merkezi sadece 1000'in üzerinde vergi mükellifi ile Adana'ydı⁶³. Ereğli ticaret yolları üzerinde olmasından dolayı ürünlerine Pazar imkânı da bulabiliyordu. Bu

⁵⁶ 2000'e Doğru Ereğli, s. 70; www.konya-eregli.gov.tr. (Mart2008)

⁵⁷ www.konya-eregli.gov.tr (Mart 2008)

⁵⁸ Ereğli Vergi Dairesi, Mart 2008.

⁵⁹ KVS, 1309, s.97.

⁶⁰ V.A.D. No: 564. vr. 82b.

⁶¹ KONYALI, *Ereğli Tarihi*, s. 548.

⁶² Yusuf KÜÇÜKDAĞ, "Konya'da Ahî Evran ve 1097 H/ 1687 M Tarihli Vakfiyesi", *Konya Şehrinin Fiziki ve Sosyo-Ekonomik Yapısı*, (Kısaltma: Ahî Evran), Konya 2004, s. 86.

⁶³ Suraiya FAROQHI, *Osmanlı'da Kentler ve Kentliler*, (çev. Neyyir KALAYCIOĞLU), (Kısaltma: *Kentler*), 4. Baskı, İstanbul 2004, s. 16.

amaçla çeşitli fabrikalar kurulmuştur. Bunlar; tekstil fabrikaları, süt ve süt ürünleri fabrikaları, un fabrikası, tuğla fabrikası, meyve suyu fabrikası ve şeker fabrikasıdır. Bu sayede sanayisi gelişmiştir.

2.6. Demografik Yapısı

Kazanın önemli yol güzergâhında olması ve iş imkânının bulunması nüfus yoğunluğunu önemli ölçüde artırmıştır. Özellikle çevreden bu nedenle göç almıştır.

İlçe halkının yarısından fazlası Ereğli merkezinde oturmaktadır. Salnamelerdeki Rum ve Ermeni kiliselerin varlığı bölgede gayri Müslimlerin yaşadığının bir göstergesidir⁶⁴. Bütün dini kurumlar iç içedir. Bu İslamiyet'in ve bölge halkının hoşgörüsünün varlığının delilidir.

Bölge halkı nüfusu Kamûsü'l-a'lâm'a göre 300'ü Ermeni, 200'ü Rum olmak üzere toplam 4600 kişidir. İstanbul'dan çıkan hacıların önemli konaklama yeri olan Ereğli XX. Yüzyılda Haydarpaşa- Bağdat demir yolu üzerinde olduğu için önemini korumuştur. Günümüzde yukarıda bahsedilen sanayi kuruluşlarının etkisiyle nüfus artmış ve 145.528 olmuştur⁶⁵. Bölge halkı her ne kadar kaynaşmışsa da Bektikler, Yörükler, Dağlılar ve Kakçılar gibi kendi aralarında gruplaşmalar vardır. Hortu civarındaki oluşum Bektikler, İvriz ve DedeKebir (günümüzün Büyük Dede köyünde) ise Kakçılar, Göllü Viran (günümüzün Gölören'inde) ise dağlılar yoğunluktadır.

2.7. Mahalleleri

Hurufat Defterleri'nden birçok mahallenin oluştuğunu görmek mümkündür. İlçedeki mahallelerin, Türk iskân politikası doğrultusunda oluşturulduğu tespit edilmiştir.

Ereğli'de Abdal'la başlayan üç adet Zaviyenin⁶⁶ varlığı muhtemelen XV. Yüzyıldan önce buraya gelip faaliyet gösteren ve Adalân-ı Rum'dan olan mutasavvıfların bulunduğu; bunların Ereğli ve çevresinde etkili olduğuna işaret etmektedir⁶⁷.

Ayrıca bölgede yer alan *Işık Zaviyeleri* de abdal kökenlidir. Abdalların Zaviyeleri XV. Yüzyıldan sonra "ışık" adı verilen Bektaşî mensuplarının eline geçmiştir. Böylece abdal kelimesi Bektaşî kelimesi ile eş anlamlı olarak kullanılmaya başlanmıştır⁶⁸. Hızır Işık ve Yakup Işık Zaviyeleri bunun örneğidir⁶⁹. Işık Zaviyelerinin XV. Yüzyıldan sonra inşa edildiği göz önüne alınırsa, Ereğli'deki bu Zaviyelerin birer Bektaşî Zaviyesi olduğu söylenebilir. Bu

⁶⁴ KVS, 1309, s.97.

⁶⁵ TUNCEL, *aynı madde*, s. 292.

⁶⁶ VAD no.1159,v.84a. VAD no.1140,v.59a. VAD no.1069,v.27a. VAD no.1073,v.8a.

⁶⁷ SAMURLU, *aynı tez*, s. 25.

⁶⁸ Orhan KÖPRÜLÜ "Abdal", *DİA*, I, İstanbul 1988, s. 61.

⁶⁹ VAD. no:1069.v.28a.

durumda Bektaşilerin bölgedeki varlıkları gözardı edilemez⁷⁰. Ayrıca Halveti meşayihinden Çelebi Halife'nin soyundan gelen ve faaliyetlerini Akşehir'de sürdüren bu nedenle de Akşehirli Cemal Efendi diye şöhret bulan bir zatın Ereğli'de dünyaya geldiği Yusuf Küçükdağ tarafından tespit edilmiştir⁷¹.

Mahalle oluşumunda zaviyelerden sonra diğer önemli faktör ise esnâf, sanatkâr ve eşraftan kimselerin varlığıdır⁷². Ereğli'de bulunan Şeyh Şehabeddin Zaviyesi ve vakfının kurucusu Şeyh Şehabeddin ahiliğe gönül vermiş biridir⁷³. Bu zatın varlığı bölgede Anadolu Selçukluları'ndan beri ahiliğin olduğunun bir göstergesidir. Osmanlı dönemindeki ahi teşkilâtının 1630 yılındaki Ereğli teşkilâtı reisi belgelerde Ahî Evren'in evlâdından Şeyh Ahî Ali olarak belirlenmiştir⁷⁴. Belge ilk kez Yusuf Küçükdağ tarafından tesbit edilmiştir. Böylece Ahî Evren'in Konya ve Ereğli'de de faal olduğu ortaya çıkarılmıştır⁷⁵.

Hurufat Defteri 1690-1839 (1102-1255) yılları arasındaki kayıtlarda kazaya ait 33 mahalle ismi bulunmaktadır. Ereğli'nin H 1309/ M 1891 tarihli salnamede 13 mahallesinin⁷⁶ olduğu kaydedilmiştir. Cumhuriyetten sonra Ereğli Belediyesi'nin yeniden yapılanması ile mahallelerin sınırları ve adları değiştirilmiştir. Bu nedenle mahallelerin birçoğunun ismi unutulmuştur⁷⁷. Ereğli'nin günümüzde merkez mahalle sayısı 37 ulaşmış durumdadır. Mahalle isimleri şunlardır: Alparslan, Hamidiye, Ziya Gökalp, 500 Evler, Atakent, Aydınlar, Barbaros, Batılagöz, Boyacı Ali, Cahı ,Camikebir ,Cinler, Çömlekçi, Dalmaz, Doğualagöz, Eti, Fatih, Gülbahçe, Hacımütâhir, Hacı Mustafa, Hıdırlı, Kazancı, Mehmet Akif, Mimar Sinan, Namık Kemal, Orhan Gazi, Pirömer, Selçuklu, Sümer, Şinasi, Talatpaşa, Türbe, Üçgöz, Yenibağlar, Yıldırım Beyazıt ve Yunuslu.

Hurufat Defterleri'nde tesbit edilebildiği kadarıyla mahalle isimleri ise şu şekilde sıralanmıştır: Abdi Halife Mahallesi, Bağdatlı Mahallesi, Boyacı Ali Mahallesi, Cami-i Kebir Mahallesi, Eyneler Mahallesi, Gömeç Mahallesi, Hacı Ahmet Mahallesi, Hâcı Davud Mahallesi, Hâcı Ebubekir Mahallesi, Hâcı Yusuf Mahallesi, Hoca İshak Mahallesi, Hüsam Dede Mahallesi, Kayseriyye Mahallesi, Kazgancı Mahallesi, Keçeci Mahallesi, Küçük

⁷⁰ SAMURLU, *aynı tez*, s. 26.

⁷¹ Yusuf KÜÇÜKDAĞ, *Cemâlî Ailesi*, İstanbul 1995, s. 121.

⁷² ÖZDEMİR, *aynı tez*, s. 19.

⁷³ Mikâil BAYRAM, "Ereğli'de Medfun olan Şeyh Şihabü'd-din Makbul Kimdir?", *Türkiye Selçukluları Üzerine Araştırmalar*, Konya 2003. s. 176; Mikâil BAYRAM, "Bacıyân-ı Rum (Anadolu Bacıları)ve Fatma Bacı), *Türkler*, VI, Ankara 2002, s. 372.

⁷⁴ KŞS-22/11

⁷⁵ KÜÇÜKDAĞ, *Ahî Evran*, s. 86.

⁷⁶ KVS, 1309, s.97; DARKOT, *aynı madde*, s. 308; TUNCEL, *aynı madde*, s. 292.

⁷⁷ ÖZDEMİR, *aynı tez*, s. 20.

Mahalle, Meydanbaşı Mahallesi, Pîr Ömer Mahallesi, Tat Mahallesi, Tekye Mahallesi, Viran(Üç-göz) (Tekye-i Ken'ân) Mahallesi, Yunuslu Mahallesi, Zaviye Mahallesi, Davut Beşe Mahallesi, Sofabaşı Mahallesi, Çiller Mahallesi, Çatalçeşme Mahallesi, Hacı Mustafa Mahallesi, Mescit Mahallesi, Uzun Mahallesi, Kumcu Mahallesi, Pir Ali Mahallesi, Bayram Bey Mahallesi, Hacı Çağlak Mahallesi.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. EREĞLİ'DEKİ KAZA VE VAKIF GÖREVLİLERİ

Osmanlı şehirlerinde yönetici sınıf ehl-i örf ve ehl-i şer' adı verilen iki grupta toplanıyordu. Bunlar ehl-i örf'ten sayılan beylerbeyi, sancakbeyi ve maiyetinde çalışanlar; ehl-i şer' kabul edilen kadı, naip, müderris, müftü, vaiz, vakıf mütevellisi, imam ve hatiptir. Bunların dışında vakıf tesislerinde çalışan ve sayıları oldukça fazla olan görevliler de vardır. Ereğli kaza merkezi olarak bünyesinde çalışan görevlilerin *Hurufat Defterleri*'ndeki atamalarını üç grupta toplayabiliriz. Bunlar vakfın yöneticileri, ibadethâne görevlileri ve eğitimcilerdir⁷⁸. Atama kayıtları aşağıda incelenecektir.

Osmanlı Devleti'nde resmî görevlilerin memuriyeti, çalıştığı devrin padişahının ömrü ile sınırlı olması padişah değişikliklerinde atamaların yeniden yapılmasını gündeme getirmiştir. *Hurufat Defterleri*'ndeki yapılan atamalar incelendiğinde genellikle cülûs⁷⁹ zamanlarında bütün atamaların yeniden yapıldığı görülmüştür. Konunun daha iyi gözlenmesi için araştırılan dönemle ilgili padişahların saltanat yılları aşağıdaki tablo 1 'de gösterilmiştir.

Tablo 1: Padişahların saltanat yılları ve beratların diizenlenme tarihleri

PADİŞAHLAR	SALTANAT YILLARI	
SULTAN II. AHMET	H 1102/ M 1691	H 1106/ M 1695
SULTAN II. MUSTAFA	H 1106/ M 1695	H 1112/ M 1703
SULTAN III. AHMET	H 1112/ M 1703	H 1143/ M 1730
SULTAN I. MAHMUT	H 1143/ M 1730	H 1167/ M 1754
SULTAN III. OSMAN	H 1167/ M 1754	H 1171/ M 1757
SULTAN III. MUSTAFA	H 1171/ M 1757	H 1188/ M 1774
SULTAN I. ABDÜLHAMİT	H 1188/ M 1774	H 1203/ M 1789
SULTAN III. SELİM	H 1203/ M 1789	H 1222/ M 1807
SULTAN IV. MUSTAFA	H 1222/ M 1807	H 1223/ M 1808
SULTAN II. MAHMUT	H 1223/ M 1808	H 1255/ M 1839

3.1. Vakıf Çalışanlarının Atamasında Etkili Olan Görevliler

Hukuk adamı olarak vakfın işleyişinden birinci derecede sorumlu olan ancak vakıfta çalışmayan kadı ve naip, belgelerde çok sık geçmektedir. Aşağıda bunlar hakkında daha geniş bilgi verilecektir.

3.1.1. Kadı

Klasik dönemde Osmanlı kentinin yönetimi ve yargı görevi ilmiye sınıfına mensup kadılarca yürütülmekteydi. Kadı kazasına bağlı olan köy ve nahiyelerin de mülki amiri ve

⁷⁸ ÖZDEMİR, *aynı tez*, s. 20.

⁷⁹ Geniş bilgi için bkz. Halil İNALCIK, *Osmanlı İmparatorluğu Klasik Çağ(1300- 1600)*, 6. Baskı, İstanbul 2005, s. 64; Abdülkadir ÖZCAN, “Cülûs”, *DİA*, VIII, s. 108-114.

yargıcı idi⁸⁰. Osmanlı kadısının mülkî, adlî, beledî ve askerî alanlarda görevleri bulunuyordu⁸¹. Kadı, medrese eğitimi bitirerek icâzet almış ve mülâzemet süresini tamamlamış kimseler arasından tayin edilirdi. Bir kazaya tayin edilen kadıya, göreve başladığına dair Padişahın tuğrasının bulunduğu bir “berat” verilirdi. Aynı zamanda bağlı olduğu kazaskerden de bir mühürlü mektup alarak vazifesine başlardı⁸².

Kadı kazaskere, kazasker de sadrazama bağlı idi. XIV. ve XVI. yüzyıl arasında yüzelli akçelik kadılıklara atamalar kazaskerin “arzı” üzerine padişahın vereceği berat ile olurdu⁸³. Yüzelli akçeden yukarı kadılık atamaları ise kazaskerin bildirmesi üzerine sadrazamın arzı ile olurdu. XVI. yüzyılın ikinci yarısından sonra şeyhülislamın makamlarının kazaskerlik makamının üzerine çıkması sonunda atamalar şeyhülislamın arzı ile yapılmaya başlanmıştır⁸⁴.

Devletin en küçük biriminde padişahın temsilcisi olan kadının görevlerini şu şekilde belirtmek mümkündür: Kadı, İstanbul ve taşradaki mülkî ve beledi işlerden sorumlu idi⁸⁵. Sefer-i hümayun sırasında geçilecek yol, köprü, çeşmelerin tamiri ve erzak temininden o yerlerin kadıları sorumlu olurdu. Yangın ve zelzele zamanlarında olağanüstü durumlarda işçi ve kalfa görevlendirmek, avarız vergilerinin toplanmasına yardımcı olmak kadının görevlerindendi. Ayrıca bölgesinin imar işleri ile ilgilenen kadı evlerin yapım iznini de veren tek yetkiliydi. Kısaca Osmanlı kadısı her alanda görev yapan faal bir memurdur. Görevlerinden de anlaşılacağı gibi taşrada devletin en önemli temsilcilerindendir⁸⁶.

Her fert ait olduğu kaza dairesinde yargılanırdı. Kadılar başka yerlerdeki davalı ve davacının müracaatını kabul edemezlerdi. Kadı bazı zamanlarda başka dinden insanların davalarına baksa da asıl görevi şeriat adamı olarak Müslümanların davalarına bakmaktır. Ayrıca medrese görevlilerini ve öğrencilerin durumunu denetlerlerdi⁸⁷. Medreseye müderris tayini ve bölgenin ibadethane görevlilerinin atanması kadının merkeze sunacağı arz ile olurdu. Şer’i hukukun uygulayıcısı olan kadının görüldüğü gibi tek görevi yargı değildir. Bölge

⁸⁰ İlber ORTAYLI, “Tanzimat ve Meşrutiyet Dönemlerinde Yerel Yönetimler”, *Tanzimat’tan Cumhuriyet’e Türkiye Ansiklopedisi*, I, (yay. haz. Fahri ARAL), İstanbul 1985, s.232.

⁸¹ İlber ORTAYLI, “Osmanlı Kadı’sının Taşra Yönetimindeki Rolü Üzerine”, (Kısaltma: *Taşra Yönetimi*), *Amme İdaresi Dergisi*, IX/1, Ankara 1976, s. 96.

⁸² UZUNÇARŞILI, *İlmiye*, s. 105.

⁸³ Musa ÇADIRCI, *Tanzimat Döneminde Anadolu Kentleri’nin Sosyal ve Ekonomik Yapısı*, Ankara 1997, s. 84; UZUNÇARŞILI, *İlmiye*, s. 87.

⁸⁴ UZUNÇARŞILI, *İlmiye*, s. 87; Cahit BALTACI, *XV-XVI. Asırlarda Osmanlı Medreseleri*, İstanbul 1976, s. 26;

⁸⁵ Mehmet Zeki PAKALIN, *Osmanlı Tarih Deyimleri Ve Terimleri Sözlüğü, II*, İstanbul 1993, s. 121.

⁸⁶ Nejat GÖYÜNÇ, “Osmanlı Devleti’nde Taşra Teşkilâtı (Tanzimat’a Kadar)”, *Osmanlı, VI*, Ankara 1999, s. 86; ORTAYLI, *Taşra Yönetimi*, s.97.

⁸⁷ İlber ORTAYLI, “Kadı”, *DİA*, XXIV, İstanbul 2001, 72.

sanatkâr ve esnafının kontrolünü sağlayıp, loncaları denetleyen ve şehrin ekonomik hayatıyla ilgili fiyat tespiti yapan yine kadıdır. Yiğitbaşı ve kethüda atama ve azli yine kadının arzı ile olurdu. Narhın artırılıp eksiltilmesi, gediklerin çoğaltılıp kaldırılması da kadının sorumluluğundadır⁸⁸. Şehirlerin imarını denetlediği gibi alt yapı ile ilgili tüm tesisleri de kadı denetlerdi. Ayrıca vakıfların yöneticilerini denetleyip vakıf görevlilerinin tayini için merkeze arzda bulunmak kadının diğer bir görevidir. Mülkî görevleri arasında vüzera haslarının kontrolü önemli bir yer tutmaktadır⁸⁹. Mali görevleri arasında hasların kontrolü ve avarız vergilerinin toplanmasını denetlemek haricinde para rayicine dikkat etmek tedavülde kalp para ve kırkık sikke bulundurulmasını önlemek en önemli görevi olarak sayılabılırdı⁹⁰. Kadıların görevleri sadece beledi işlerle sınırlı değildi. Dinî, dünyevî bütün işlerle ilgilenir ahlâk zabıtalığı yapıp bölgenin asayişini korurdu⁹¹.

Kadıların mahalli halk ile yakınlık kurmasını önlemek ve sıra bekleyen kadıların önünü açmak için tayin süreleri kısa tutulmuştur. Mevliyet kadıları genellikle bir sene, kaza kadıları ise 20 ay süre ile tayin edilirdi. Fakat bu kurala her zaman uyulmamıştır⁹².

Kadıların ikametgâhları ile makamları aynı yerde bulunuyordu. Bu binalar resmî ikametgâh özelliği göstermektedir. Bu yüzden kadılık arşivleri mahkemede yani kadının evinde korunmuş ve günümüze kadar ulaşabilmişlerdir⁹³.

Çalıştığımız dönemde Ereğli’de ellisekiz kadı kaydına rastlanmıştır. Bunun yanında balgeler arasında uzun süreli zaman farkları olması nedeniyle bu sayının yükselebileceği söylenebilir.

3.1.1.1. Ereğli Kazası Mahkemesi

Kaza merkezinde bulunan mahkemede meydana gelen olaylar *şeriye sicillerinde* yer alırken bu mahkemelerde görev yapan muhızrlara ait kayıtlar ise *Hurufat Defterleri*’nde kaydedilmiştir. Muhızrlık, bir nevi adlî polislikti. Muhızrbaşının emrindeki muhızrlar mahkemenin istediği duruşma ile ilgili kişileri getirip götürmek, mahkemede güven ve düzeni korumakla görevlilerdi⁹⁴. Muhızrların kendilerine ait maaşları yoktu verilen bahşişlerle geçimlerini sürdürürlerdi⁹⁵. Mahkeme hademesi⁹⁶ olarak adlandırılan muhızrlara ait tespit

⁸⁸ PAKALIN, *aynı eser*, s.121.

⁸⁹ ORTAYLI, *Taşra Yönetimi*, s. 96.

⁹⁰ ORTAYLI, *Taşra Yönetimi*, s.103.

⁹¹ PAKALIN, *aynı eser*, s.121.

⁹² ORTAYLI, *Osmanlı Kadısı*, s. 122; UZUNÇARŞILI, *İlmiye*, s. 94.

⁹³ FARAQHI, *aynı makale*, 700.

⁹⁴ ÇADIRCI, *aynı eser*, 89.

⁹⁵ UZUNÇARŞILI, *İlmiye*, 90.

⁹⁶ UZUNÇARŞILI, *İlmiye*, 109.

edilen ilk atama kaydı Cemâziye'l-evvel 1111 / Kasım 1699⁹⁷ tarihli belgedir. Bu belgeye göre, muhızırbaşı ölünce göreve Mehmet getirilmiştir.

Aynı tarihli iki farklı defterlerdeki kayda göre muhızırlık görevi Ali'den alınıp Ahmet'e verilmiştir. Recep 1115 / Ağustos 1703⁹⁸. Ahmet'in göreve başlamasından iki ay sonra ölümü üzerine yerine oğlu Hüseyin, Ramazan 1115/Ocak-Şubat 1703 getirilmiştir⁹⁹.

Muharrem 1116/Mayıs- Haziran 1704 tarihli kayda göre, göreve Yusuf'un oğlu Ahmet getirilmiştir¹⁰⁰. Bir sene sonraki kayıtlarda ise Ali ile Hüseyin'in üzerlerinden görevin alınarak Ahmet'e verildiği görülmektedir (Muharrem 1117/ Nisan Mayıs 1705)¹⁰¹.

Uzunca bir süre defterlerde muhızırlık görevi ile ilgili kayda rastlanmamıştır. Şaban 1174 / Mart-Nisan 1761 tarihli kayıta boş olan muhızırbaşılık görevine Ahmet'in oğlu Ömer getirilmiştir¹⁰². Ömer'den sonra yerine oğlu Ebubekir Cemâziye'l-âhir 1179/ Ekim-Kasım 1765 tarihinde atanmıştır¹⁰³. Ebubekir'in Şevval 1191/ Kasım 1777 tarihinde ölümü üzerine Ali'nin oğlu Seyit Mehmet göreve getirilmiştir¹⁰⁴. Ama Seyit Mehmet'in görevi yapamaması üzerine iki yıl sonra göreve mahalle sakinlerinden Ömer oğlu Seyit Ali, Rebîû'l-âhir 1193/ Mart-Nisan 1779¹⁰⁵ tarihinde atanmıştır. Seyit Ali'nin ölümü üzerine kardeşine yani Ömer'in diğer oğlu Seyit Osman'a görev Rebîû'l-evvel 1229/ Mart 1814 tarihinde verilmiştir¹⁰⁶.

Araştırma yapılan 564 numaralı defterde yukarıda sözü edilen atama kayıtları kısaca kaydedilmiştir¹⁰⁷. Çalışılan döneme dair Ereğli mahkemesi ile ilgili sekiz tane muhızır başılık kaydı bulunmaktadır. Aradaki bazı boşluklar dikkate alınırsa bu dönemde sekizden daha fazla muhızırın görev yaptığını söylemek mümkündür.

3.1.2. Nâib

Nâibin lûgat mânası vekildir. Lûgatlerde *vekil*, *kaimmakam*, *kadivekili*, *sultan tarafından hükme mezun şer'i memur* şeklinde karşılıkları mevcuttur¹⁰⁸. Mahkemelerde kadılar adına muhtelif hizmetlerde vazife gören nâibler vardır. Nâibler vazifelerinin

⁹⁷ V.A.D. no. 1159, vr. 84a.

⁹⁸ V.A.D. no. 1159, vr. 85a. V.A.D. no. 1140, vr. 261b.

⁹⁹ V.A.D. no. 1159, vr. 85a.

¹⁰⁰ V.A.D. no. 1069, vr. 26a

¹⁰¹ V.A.D. no. 1069, vr. 27a.

¹⁰² V.A.D. no. 1062, vr. 30a.

¹⁰³ V.A.D. no. 1070, vr. 13a.

¹⁰⁴ V.A.D. no. 1071, vr. 19b.

¹⁰⁵ V.A.D. no. 1071, vr. 20b.

¹⁰⁶ V.A.D. no. 534, vr. 77a.

¹⁰⁷ V.A.D. no. 564, vr. 82a.

¹⁰⁸ PAKALIN, *aynı eser*, s. 644; Ferit DEVELLİOĞLU, *Osmanlıca- Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, Ankara 1999, s. 799.

mahiyetlerine göre kaza nâibleri, kadı nâibi, mevali nâibleri, bâb nâibleri, ayak nâibleri ve arpalık nâibleri olarak başlıca altı kısma ayrılır¹⁰⁹.

Kaza naibleri, kadılar kendi kazaları dâhilindeki nahiyelere naib ismiyle vekil tayin ederler; onlar da kaza kadısı adına o nahiyenin şer'i muamelelerine bakarlardı.

Kadı naibi, kadının yanında bulunup gerektiğinde ona vekâlet eder veya herhangi bir şer'i muameleye bakmak üzere kadı tarafından köylere gönderilirdi.

Mevâli naibi: Mevleviyet derecesindeki büyük kazalara kadılar kendileri gitmezler naiplerini gönderirlerdi. Bu nâiplere mevâli naibi denirdi.

Bab nâibi: Büyük kadılık görevindeki kadının işi çok olduğu zamanlarda kendilerine bağlı bab nâibi denilen bir kapı nâibi tarafından bazı davalar dinlenirdi.

Ayak nâibleri, esnafı kontrol için bulundurulurdu.

Arpalık nâibi: Şeyhülislam, kazasker ve mevaliye kendileri için harcamak üzeri azillerinden sonra bir kazanın hassı verilirdi. Buna arpalık denirdi. Arpalık verilen kişi o bölgeye gitmez ve kendine bir nâib seçerek o bölgenin idaresini sağlarlardı bunlara da arpalık nâibi denirdi¹¹⁰.

Nâibler gördükleri davalardan kadılar gibi harç alırlar, bu harçlardan kazaskerlere de hisse verirlerdi. İlk zamanlarda değerli ve namuslu insanlardan seçilen nâibler son zamanlarda ilmiye sınıfının bozulması ile ehil olmayan kişilere verilmiştir. İkinci Meşrutiyet ile birlikte nâiblerin kazaskerle bağları kalmamış ve aylıkla memur statüsüne kavuşmuşlardır. Şer'i mahkemelerin kaldırılması ile kadılık ve nâiblikte son bulmuştur¹¹¹.

Ereğli kazasında da zaman zaman naiplerin görev yaptıkları olmuştur. İncelenen döneme ait 1102/1689 – 1253/1837 yılları arasında 55 tane nâib kaydına rastlanmıştır. Kazada görev yapan nâiplerin sayısı kadıların sayısından azdı. Bu durum kadının bizzat kazanın başında bulunmasından dolayıdır.

3.2. Vakıf Yöneticileri

Vakfın yönetiminde aktif rol alan kişiler mütevellî, nâzır, vakıf müfettişi ve kayyımdır. Mütevellî ve nazırın ataması nâibin arzı diğerlerinin ki ise mütevellînin arzı üzerine beratla olurdu¹¹². Ereğli kazasıyla ilgili incelenen *Hurufat Defterleri'nde* çalışılan döneme ait

¹⁰⁹ UZUNÇARŞILI, *İlmiye*, s. 336.

¹¹⁰ UZUNÇARŞILI, *İlmiye*, s. 117-119.

¹¹¹ PAKALIN, *aynı madde*.

¹¹² KÜÇÜKDAĞ, *aynı tez*, s. 139.

görevlilerin hakkında aşağıda bilgi verilecektir.

3.2.1. Müteveli

Müteveli, vakıf işlerini vakfiye şartları doğrultusunda yürüten görevlidir. Müteveli olabilmenin şartları her vakfın vakfiyesinde belirtilmiş olup, genelde vâkıfın neslinden olanlara bu görev verilmiştir¹¹³. Bazı durumlarda genellikle erkek çocuk olmadığı zamanlarda kız çocuklarına da bu görevin verildiği olmuştur. Neslin kesilmesi durumunda kadının uygun bulunduğu bir kimseye de mütevellilik verilmiştir¹¹⁴.

Vakfın sorumlu en üst âmiri olan mütevellinin vakıf gelirlerini toplamak ve vakfiye şartlarına uygun şekilde harcamak asıl görevidir. Vakfiye de yazan şartlar dışında vakıf gelirleri tasarruf edilemezdi¹¹⁵.

3.2.2. Nâzır

Nâzır, vakıf ve müteveli ile yakından ilgilenerek, harcamalarını kontrol etmekle görevlidir. Yaptığı iş mütevelliden daha geniş yetkilere sahip olduğunu göstermektedir. Bir vakfın nazırı bulunursa müteveli onun yerini almadıkça vakıfta tasarruf edemezdi¹¹⁶. Ayrıca vakfın varlığını sürdürebilmesinde de nâzırın önemi büyüktür. Nâzırlar vakıfla ilgilenmediği zamanlarda vakıflar çok ciddi sıkıntı yaşamışlardır. Ereğli'deki vakıflarla ilgili yedi adet nâzır kaydına rastlanmıştır¹¹⁷.

3.2.3. Kayyım

Vakfın malını korumakla görevli kişiye kayyım denirdi. “Sözlükte bir işi yerine getiren, üstlenen kimse anlamına gelen kayyım kelimesi terim olarak hâkim tarafından kısıtlı, gaip v.b. kişiler adına hukukî tasarrufta bulunmak üzere tayin edilen kimse şeklindeki geniş anlamı yanında vakıf mütevellisi ve camilerin temizlik işlerini yapan görevli anlamında da kullanılmıştır¹¹⁸”. Aynı zamanda kayyım caminin kapısını belirli zamanlarda açan, kapatan ve güvenliği sağlayan görevli olup caminin temizliği, lambaların yakılması gibi görevleri de yapmıştır¹¹⁹.

¹¹³ V.A.D. no. 1062, vr. 24a. V.A.D. no. 1073, vr. 10a. V.A.D. no. 1069, vr. 27a.

¹¹⁴ V.A.D. no. 1062, vr. 29a. V.A.D. no. 1070, vr. 12b. V.A.D. no. 1071, vr. 19b.

¹¹⁵ PAKALIN, *aynı eser*, s. 640.

¹¹⁶ PAKALIN, *aynı eser*, s. 666.

¹¹⁷ V.A.D. no. 1069, vr. 28a. V.A.D. no. 1140, vr. 73a. V.A.D. no. 1069, vr. 27a. V.A.D. no. 1069, vr. 28b. V.A.D. no. 1062, vr. 25b. V.A.D. no. 1159, vr. 84a.

¹¹⁸ İsmail ÖZMEL, “Kayyım”, *DİA*, XXV, s. 107; PAKALIN, *aynı eser*, s. 223.

¹¹⁹ ÖZDEMİR, *aynı tez*, s.32.

Yalnız bu görev için atandıkları¹²⁰ gibi bu görevin yanında vakfın başka işlerini de üstlendiklerini belgelerden görmek mümkündür. Bu şekilde kayyımların daha fazla ücret alması sağlanmıştır. Genellikle müezzinler kayyım olarak atanmıştır. Câhî Karyesi'nde kayyım olmadığı için yarım akçe yevmiye ile mü'ezzin ve yine yarım akçe yevmiye ile ferraş olan Hasan Halife Recep 1139/ Şubat 1727 tarihinde kayyım olarak atanmıştır¹²¹.

Bir başka belgede Seyyid Abdullah Efendi'nin yaptırdığı camide kayyım ve mü'ezzin olmadığı için yarım akçe yevmiye ile es-Seyyid Mehmed bin Mustafa'ya bu görev verilmiştir¹²².

3.2.3. Vakıf Müfettişi

Vakıf görevlilerinin teftişinden sorumlu kimse olup onun ilâmı ile vakıf görevlileri atanmaktadır. Vakıf nazırları ile aynı işi yaptıkları anlaşılmaktadır. Ereğli'ye ait Turaklı Medresesi'nin 23 Cemâziye'l-âhir 1243/11 Ocak 1828'de¹²³ tarihli kayıta müderris Ali ve Mustafa'dan, Ali'nin ölmesi üzerine hissesinin Ahmet ve İsmail'e, vakıf müfettişi Mehmet Arif'in ilamıyla, verildiğinden bahsedilmektedir.

3.3. Din Hizmetlerinde Çalışanlar

Bu bölümde incelenecek kişiler imam, hatip, müezzin, vâiz, cüzhan, devirhan, aşırhan ve şeyhten oluşmaktadır.

3.3.1. İmam

Namazda kendisine uyulan, başka bir ifade ile cemaate namaz kıldırان kimseye denir. Bu göreve atanabilmek için medrese tahsili görmek ve imamet vazifesini yerine getirebilecek özellikleri üzerinde bulundurmak gerekirdi. Cami veya mescit vakfının mütevellisi veya kendi arzı ile kadı ilâmı üzerine padişahıan berat aldıktan sonra bu işi yapmaya hak kazanılırdı¹²⁴. Ayrıca padişahlar değıştiğinde tüm memurların beratları yenilendiğı gibi imamlarında beratları yenilenirdi. Ereğli'de de Tekye Mahallesi'nde Hâcî Hüseyin Mescidi'nde yarım akçe yevmiye ile imam Seyyid Mustafa'nın beratı Cemâziye'l-evvel 1168/ Mart-Nisan 1755'te¹²⁵ yenilenmiştir. Tarih itibariyle bakıldığında III. Osman'ın tahta geçmiş olduğı görülür. Bunun gibi daha birçok belgeye rastlamak mümkündür. İmamlar yöneten sınıfından oldukları için

¹²⁰ V.A.D. no. 1062, vr. 29b.

¹²¹ V.A.D. no. 1143, vr. 22b.

¹²² V.A.D. no. 1073, vr. 9a.

¹²³ V.A.D. no. 535, vr. 54b.

¹²⁴ Yusuf KÜÇÜKDAĞ, "Lâle Devri'nde Konya", (SÜSBE. Tarih Anabilim Dalı Basılmamış Doktora Tezi), Konya 1989, s.138-139.

¹²⁵ V.A.D. no. 1062, vr. 25a.

vergilerden muaf tutulurdu. Görevli oldukları cami veya mescidin vakfından beratta belirtildiği kadar ücret alarak ihtiyaçlarını karşılardı¹²⁶. İmamların bu görevi ücret almadan yaptıkları da belgelerde görülmektedir. Buna örnek olarak Viran Mahallesi'nde Hâcî Mehmed Mescidi'nde Seyyid Ahmet, Seyyid Mehmed, Seyyid Ali isimli kardeşlerin Rebû'l-evvel 1166/Ocak 1753 tarihindeki atamaları verilebilir¹²⁷.

İmamlar atandıkları görevlerde ömürlerinin sonuna kadar çalışmakla beraber görevlerinde ehil olmayanlar hakkında halkın şikâyetleri üzerine yapılan araştırma, imam olanın aleyhine sonuçlanırsa görevine son verilirdi¹²⁸. İsterlerse görevlerinden kendi rızalarıyla çekilebilirlerdi¹²⁹.

Yerleşim yerlerinde bulunan camiler ile mescitler, toplanma ve kaynaşma mekânları olarak büyük önem arz ediyordu¹³⁰. XIX. yüzyılın ilk yarısına kadar padişah beratı ile tayin edilen imamlar, devletle halk arasındaki ilişkilerin şekillenmesinde önemli bir rol üstlenmekteydi¹³¹. Nitekim imam, mahalle topluluğunun başıydı. Her şey onun bilgisi ve iznine bağlıydı. Bir kişinin mahalleye yerleşebilmesi için mahalle sakinlerinden birinin ve imamın kefaleti şarttı. İmam ve mahalleli, oto kontrol sistemi ile birbirlerini denetleyebiliyor ve aldıkları karar kendilerini birinci dereceden bağlıyordu¹³².

Büyük camilerde bir imamın yetersiz olduğu durumlarda ikinci bir imam ataması daha yapılmıştır. Bunun ikicisine "*imam-ı sâni*" denirdi. İkinci imam, birinci imama yardım ederdi. Ayrıca mabedin diğer işlerinin yürütülmesini sağlardı. Böylece birinci imam namaz kıldırırken ikinci imam ise caminin işleriyle ilgilenirdi¹³³.

3.3.1.1. Reis-i Eimme

İmamın çoğulu eimme¹³⁴ ile reis kelimesinden oluşmaktadır. İmamların reisi olan bu kişi imamların denetçisi olduğu tahmin edilmektedir. Bir başka ifadeye göre; İmam veya hatiplerle ulemeden birinin yanında çalışan bazı kimseler, padişahın imamından aldıkları “mektup” ile bu unvanı almaktaydı. Maaş ve ücret almadan görev yapmaktadırlar. Bir takım

¹²⁶ Kemal BEYDİLLİ, “Osmanlı Devletinde İmamlık”, DİA, XXII, İstanbul 2000, s. 183.

¹²⁷ V.A.D. no. 1062, vr. 26a.

¹²⁸ V.A.D. no. 1062, vr. 30b.

¹²⁹ V.A.D. no. 1062, vr. 27b.

¹³⁰ Özer ERGENÇ, “Osmanlı Şehrideki Mahalle'nin İşlev ve Nitelikleri Üzerine”, *Osmanlı Araştırmaları*, S.4., (İstanbul 1984), s.73-74.

¹³¹ ÇADIRCI, *aynı eser*, s. 40.

¹³² Ali Murat YEL- Mustafa Sabri KÜÇÜKAŞÇI, “Mahalle”, DİA, XXVII., Ankara 2003, s.323; Suraiya FARAQHI, *Osmanlı Kültürü ve Gündelik Yaşam*, (çev: Elif KILIÇ), İstanbul 2005, s.166.

¹³³ V.A.D. no. 1069, vr. 28a.

¹³⁴ DEVELLİOĞLU, *aynı eser*, s. 211.

işlere karışarak karışıklıklara sebep olduklarından bir ferman ve sadrazam mektubu ile 11197 1707'de kaldırılmıştır¹³⁵. Elimizde reis-i eimmeye dair Şevval 1111/Nisan 1700¹³⁶ tarihli tek kayıta Bayram Bey Kalesi yakınında Turak Beşir'in yeni tamir ettirdiği mescidin boş imamlık kadrosuna Reis-i Eimme Mehmet'in arzına istinaden, Mehmet'in yarım akçe yevmiye ile tayin edildiğinden bahsedilmektedir.

3.3.2. Hatip

Şehir ve köylerde camilerde, cuma ve bayram namazını kıldırان, ardından minbere çıkarak hutbe okuyan ve ders işleyen görevliye "*hatip*" veya "*şeyhüledip*" denilirdi¹³⁷.

Hatipler, medrese okumuş kişiler arasından seçilirlerdi. İstanbul'da bu atamalar cami vakfının mütevellisi tarafından istid'a ile Şeyhülislama müracaat edilirdi, istid'alar üzerine "*sadaka buyrulmak mercûdur.*" Veya "*arz mücebince tevcih buyrulmak rica olunur.*" şeklinde not yazılarak sadarete gönderilirdi. Oradan padişaha gönderilen belge ile tevcih muamelesi yapılırdı¹³⁸. Anadolu yakasında bir camide hatip olmak isteyen kişi arzuhalı ile o köyden "*ehl-i vukuf*" olanların şahadetinden sonra Anadolu Kazaskeri'nin ilâmı üzerine padişah tarafından berat verildikten sonra göreve başlayabilirdi¹³⁹. Sebepsiz yere görevden alınıp başkası görevlendirilemez, ancak feragat eder ölür veya görevi terk ederse yerine yeni bir hatibin atanması söz konusu olurdu. Zaman içerisinde diğer görevlerde olduğu gibi hatiplik görevi de babadan oğla geçen bir meslek halini almıştır¹⁴⁰. Böylece hatiplik ailenin iş sahası konumuna gelmiştir.

Hatiplerin gelirleri de belgelerde yer almıştır. Kaç akça ile görev yaptıkları ve bu gelir kaynağının ne olduğu açıkça ifade edilmiştir. Cemâziye'l-âhir 1122/ Temmuz 1710 tarihli kayıta camide hatip olanlara vakıf tarlalarının geliri maaş olarak verilmiştir¹⁴¹.

Ayrıca her görevde olduğu gibi burada da tek bir kişinin daha çok ücret alabilmesi için hatiplik ve mütevellilik, imamlık ve muallimlik bazen tek kişi görevlendirilmiştir¹⁴².

¹³⁵ KÜÇÜKDAĞ, *aynı tez*, s.139.

¹³⁶ V.A.D. no. 1159, vr. 84b.

¹³⁷ Jons PEDERSEN, "Mescit", *İA*, VIII, İstanbul 1979, s. 81-86; Ahmet ÖNKAL- Nebi BOZKURT, "Cami", *DİA*, VII, İstanbul 1993, s. 54.

¹³⁸ UZUNÇARŞILI, *İlmiye*, s.185.

¹³⁹ UZUNÇARŞILI, *İlmiye*, s.185.

¹⁴⁰ V.A.D. no. 1140, vr. 59a. V.A.D. no. 1069, vr. 27b.

¹⁴¹ V.A.D. no. 1069, vr. 28a.

¹⁴² V.A.D. no. 1069, vr. 29a.

3.3.3. Müezzin

Müezzin, camide namaz vakitlerinin geldiğini bildirmek için ezan okuyan ve namaz kılınırken farzdan önce kamet getiren görevlidir¹⁴³.

Müezzinlerin sesinin güzel olması ve namaz vakitlerini aksatmadan işini yapması atama şartları arasında yer almaktadır. Bunlar yalnız bir görevle meşgul olmayıp beratla kendilerine verilen diğer işleri de yapmaktaydılar. Hortu Hanı Karyesi'nde bulunan camide günlüğü iki akçe yevmiye vazife ile müezzin ve ferraş olan Mehmet vefat etmiş ve yerine Yusuf Halife geçmiştir¹⁴⁴. Ayrıca buna benzer birçok örnek vardır.

3.3.4. Vâiz

Cami ve mescitlerde vaaz ve nasihatte bulunan görevliye vâiz denirdi¹⁴⁵. Bu görevlilerin yetişkin Müslümanların eğitilmesinde önemli hizmetleri bulunurdu. Bunlar daha çok büyük camilerde görev yapıyorlardı. Buna dair Ereğli'deki kayıtlarda Karamanoğlu İbrahim Bey'in yaptırdığı camide vâiz olan Şeyh Ömer Yusuf'un beratı Şeyhü'l-islâm Mevlâna İshak Efendi tarafından yapılan arz sonucu verilmiştir¹⁴⁶.

3.3.5. Cüzhanlar

Cüzhan, camilerde namazdan önce cüz okuyan görevlilerdir. Farsça'dan dilimize geçen "han" kelimesi; okumak, çağırmak anlamında kullanılır. Cüz ise Kur'an'da yirmi sayfadan oluşan bölüme verilen addır¹⁴⁷. Camilerde büyüklüklerine göre cüz okuyucuları bulunurdu. Vakıf gelirlerine ve vakfiye şartlarına göre personel sayıları belirlenirdi. Cüzhanların içinde en çalışkan ve gayretlisi reis olurdu. Bunlar, Cuma günleri hariç diğer günler sabah namazından sonra Kur'an'dan cüz tilavet eder, daha sonra cami cemaatinin geçmişlerine ve vâkıfın ruhuna hediye ederlerdi¹⁴⁸.

Ereğli'de çalışan cüzhanlar ve aldıkları maaş belgelerden tesbit edilmiştir. Örneğin, Karamanoğlu Cami'nde cüzhan Halil, Muharrem 1103/ Eylül 1691 tarihinde göreve getirilmiştir¹⁴⁹. Rebîü'l-âhir 1116/ Ağustos 1704 tarihinde Şehabeddin-i Maktûl Zaviyesi'ne

¹⁴³ DEVELLIOĞLU, *aynı eser*, s.711.

¹⁴⁴ V.A.D. no. 1062, vr. 27b.

¹⁴⁵ DEVELLIOĞLU, *aynı eser*, s.1133.

¹⁴⁶ V.A.D. no. 1073, vr. 9b.

¹⁴⁷ PAKALIN, *aynı eser*, s. 318.

¹⁴⁸ ÖZDEMİR, *aynı tez*, s. 28.

¹⁴⁹ V.A.D. no. 1159, vr. 84b.

bir akçe yevmiye ile cüz tilâvet etmek için Mustafa göreve getirilmiştir¹⁵⁰. Yine bir akçe yevmiye ile Karamanoğlu İbrahim Bey Cami'ne Hüseyin cüzhân olarak atanmıştır¹⁵¹.

3.3.6. Devirhân

Cuma namazından önce Kur'ân'dan bir cüz okuyarak hatim yapan vakıf görevlisine devirhân adı verilirdi¹⁵². Ereğli'ye ait Hurufat kayıtlarında Pazaryeri Cami'nde görevli tek devirhan kaydına rastlanmıştır¹⁵³.

3.3.7. Aşırhan

Aşır, Kur'an'dan en az on ayetin namazlardan sonra okunmasını ifade eder¹⁵⁴. Aşırhan bunları okuyan kimsedir. Camideki aşırhan sayısı caminin vakfiyesinde belirtilen kadardır. Ereğli'de sadece Karamanoğlu İbrahim Bey Cami'nde aşırhan görev yapmıştır. İki kişinin ismi kayıtlarda yer almıştır. Bunlardan biri Cemâziye'l-âhir 1126/Haziran –Temmuz 1714 tarihinde Seyyid Mahmut'un ölümü üzerine Molla Mehmet'e görev verilmesi¹⁵⁵ diğer kayıt ise yine İvriz karyesinde Karamanoğlu İbrahim Bey Camisi'ne yapılan atamadır. Burada da Safer 1141/Eylül- Ekim 1728'de Molla Mehmet'in ölümü üzerine göreve bir akçe yevmiye ile Seyyid Mehmet getirilmiştir¹⁵⁶.

3.3.8. Şeyh

Kamûs-ı Türkî 'de “*va'za memûr olan ulemâdan zat*” şeklinde ifade edilmiştir¹⁵⁷. Şeylik tekke ve Zaviyelerinkinden ayrı olarak bazı büyük camilerde görev yapan kimseler için kullanılıyordu. Belgelerden anlaşılacağı üzere vaizlikle karıştırılmamalıdır hatta vaizlikten bir derece aşağıdadır¹⁵⁸. Belgelerde buna örnek olabilecek bazı kayıtlara rastlanmıştır¹⁵⁹.

Ayrıca bazı belgelerde “*tekke-nişini*¹⁶⁰” şeklinde tekke şeyhi ile karşılaşmıştır. Tekkede vaaz veren görevlidir. Ereğli ile ilgili tek belge bulunmaktadır¹⁶¹.

3.4. Eğitimle İlgili Görevliler

Müderris, muallim-i sibyan, drsiâmve muîd bu bölümde işlenecek kişilerdir.

¹⁵⁰ V.A.D. no. 1069, vr. 26b.

¹⁵¹ V.A.D. no. 1140, vr.261a.

¹⁵² KÜÇÜKDAĞ, *Karapınar*, s. 121.

¹⁵³ V.A.D. no. 1071, vr.19b.

¹⁵⁴ KÜÇÜKDAĞ, *Karapınar*, s. 121.

¹⁵⁵ V.A.D. no. 1069, vr. 28b.

¹⁵⁶ V.A.D. no. 1144, vr. 27a.

¹⁵⁷ Şemseddin Sami, *Kamûs-ı Türkî*, s.792.

¹⁵⁸ KÜÇÜKDAĞ, *Karapınar*, s. 121.

¹⁵⁹ V.A.D. no. 1069, vr. 28a. V.A.D. no. 1066, vr. 100a. V.A.D. no. 1069, vr. 27b. V.A.D. no. 1070, vr. 13a.

¹⁶⁰ DEVELLİOĞLU, *aynı eser*, s. 841.

¹⁶¹ V.A.D. no. 1069, vr. 26b.

3.4.1. Müderris

Osmanlı Devleti'nde ilmiye sınıfından gelen ve eğitim-öğretim kurumlarında ders veren kimselere müderris denilirdi. Müderris, Arapça "*tedris*" kökünden türetilmiştir.

Türk tarihinde bilinen ilk müderrisler Büyük Selçuklu Devleti'nde "Nizamiye Medreseleri'nde eğitim verenlerdir¹⁶². Osmanlı Devleti'nin kurulmasından hemen sonra ilk medrese İznik'te Orhan Bey (1324–1362) tarafından 1330'da kurulmuştur. Buraya ilk müderris olarak Kayserli Davut atanmıştır¹⁶³.

Osmanlı medreselerinde eğitim-öğretim faaliyetlerinde bulunmak isteyen kimseler, medrese eğitimini tamamladıktan sonra icazetini alarak müderris adayı olma hakkını kazanır, Anadolu'da hizmet verecekse Anadolu Kazaskeri'ne, Rumeli'de hizmet verecekse Rumeli Kazaskeri'ne müracaat eder; padişahın beratıyla çalışacağı medreseye tayin edilirdi. Ayrıca müderrislerin atamaları şeyhülislâmın arzı ile de yapılabilmekteydi¹⁶⁴. Müderrisler ücretlerini günlük olarak atandığı medresenin vakfından alırlardı¹⁶⁵. Müderrislerin yevmileri onların derecelerini belli ederken aynı zamanda medresenin de derecelendirilmesi müderrisin yevmiyesine bağlanmaktaydı¹⁶⁶.

3.4.2. Muallim-i Sıbyân

Devletlerin temellerinin güçlü olmasında yeni nesillerin iyi eğitilmiş olması yatmaktadır. Osmanlı Devleti bu meselenin önemini fark ettiği için kuruluştan itibaren ilköğretim düzeyinde eğitim ve öğretime önem vermiştir. Bu gaye ile medreselere öğrenci hazırlayan sıbyan mektepleri hemen her mahallede cami ve mescitlerin bitişiğine kurulmuş, buradaki öğrencilerin yetiştirilmesi için muallimler atanmıştır. Mektep olmayan köylerde bu hizmetin bazen cami ve mescitlerde imam tarafından verildiği de olmuştur¹⁶⁷.

Mahallenin küçük çocuklarına okuma yazma öğreten hocalara muallim-i sıbyan denmiştir. Hurufat Defterleri'nde ve vakfiyelerde muallim-i sıbyan olacak kişilerin özellikleri belirtilmiştir. Öğrencilere hâkim olamayacak derecede yaşlı ya da sakat olan kişilere görevden el çektirilmiştir¹⁶⁸.

¹⁶² Osman TURAN, *Türk Cihan Hâkimiyeti Meşkûresi Tarihi*, I, 12. Baskı, İstanbul 1999, s. 175; PAKALIN, "Müderris", *aynı eser*, s. 598.

¹⁶³ KÜÇÜKDAĞ, *Makaleler*, s. 123, 126; Caner Arabacı, *Osmanlı Dönemi Konya Medreseler(1900- 1924)*, Konya 1998, s.116.

¹⁶⁴ UZUNÇARŞILI, *İlmiye*, s. 185; BALTACI, *aynı eser*, s. 26 ; *V.A.D. no. 1073*, vr. 9b.

¹⁶⁵ Fahri UNAN, "Osmanlılarda Medrese Eğitimi", *Osmanlı*, VI, s.151; *V.A.D. no. 1073*, vr. 9a.

¹⁶⁶ ARABACI, *aynı eser*, s.116; BALTACI, *aynı eser*, s. 30.

¹⁶⁷ Cahit BALTACI, "Osmanlılarda Mektep", *DİA*, XXIX, İstanbul 2005, s. 5; *V.A.D. no. 1062*, vr. 28b.

¹⁶⁸ Aynı yer. *V.A.D. no. 1073*, vr. 10a.

3.4.3. Dersiâm

“*Umuma, halka açık ders veren*” anlamına gelen dersiâm¹⁶⁹, medrese talebesi başta olmak üzere, ilim tahsil etmek isteyenlere camide ders okutan müderrislere denirdi. Dersiâm, medreseyi bitiren ve imtihan sonucu medrese talebesine ders okutma hakkını kazanan kimse olarak tanımlanmaktadır¹⁷⁰. Buna göre dersiâm, sadece “*talebe-i ulûm*” adı verilen medrese talebesine ders verme hakkına sahip müderrisler olmaktadır¹⁷¹. Kurala göre, bir kişinin dersiâm olabilmesi için, okunması gereken ilimleri medresede bitirip icazet aldıktan sonra imtihanla ehliyetini ispat etmesi gerekirdi. Bunun için dersiâm olmak isteyen medrese mezunları, senede bir defa kurulan jüriye başvuruda bulunarak medreselerde imtihana girerlerdi. Sınavı kazananlar buna göre atanırlardı¹⁷².

Taşrada dersiâmların ücretleri devlet hazinesinden değil, hayırseverlerin kurdukları vakıfların gelirleri ile karşılanır; kadro tahsisi de buna göre belirlenirdi. Bu sebeple büyük camilerin hemen hepsinde birden fazla dersiâm görev yapabiliyordu. Dersiâmların ücretlerinde de standart bir uygulama söz konusu olmayıp, birbirinden farklı idi. Bu duruma muhtemelen caminin büyüklüğü ve ders takip eden kişi sayısı ile vakıf tahsis edenin varlık durumu etki ediyordu. Ereğli kazasına dair kayıtlarında Ramazan 1134/Haziran 1722¹⁷³, Zilhicce 1176/Haziran 1763¹⁷⁴, 16 Zilkade 1214/11 Nisan 1800¹⁷⁵, 7 Safer 1224/24 Mart 1809¹⁷⁶ tarihlerinde Meydanbaşı Mahallesi’nde Hâcî Ali Medresesi Câmî’i’ne yapılan dersiâm atamasına rastlanmıştır.

3.4.4. Halife (Muîd)

Muîdler medrese talebelerinin yani danışmendlerin düzeni ile ilgilenerek ayrıca müderrisin okuttuğu dersin tekrarıyla meşgul olurlardı. Muîdler danışmentlerin en liyakâtlileri arasından seçilirdi¹⁷⁷.

¹⁶⁹ Mehmet İPŞİRLİ, “Dersiâm”, DİA, IX, İstanbul 1994, s. 185.

¹⁷⁰ Midhat SERTOĞLU, *Osmanlı Tarih Lûgati*, İstanbul 1986, s.83; *V.A.D. no. 1070*, vr. 12b. *V.A.D. no. 533*, vr. 33b.

¹⁷¹ Hüseyin HATEMİ, 19. Yüzyıl’da Medreseler, *Tanzimattan Cumhuriyete Türkiye Ansiklopedisi*, II, İstanbul 1985, s. 505.

¹⁷² İPŞİRLİ, *aynı yer*; PAKALIN, *aynı eser*, s. 427-428.

¹⁷³ *V.A.D. no. 1069*, vr. 30a.

¹⁷⁴ *V.A.D. no. 1070*, vr. 12b.

¹⁷⁵ *V.A.D. no. 531*, vr. 79a.

¹⁷⁶ *V.A.D. no. 533*, vr. 33b.

¹⁷⁷ UZUNÇARŞILI, *İlmiye*, s. 7; BALTACI, *aynı eser*, s. 33.

3.5. Temizlikle İlgili Görevliler

Her vakfın temizlik işlerinde çalışanı bulunmaktadır. Aşağıda bu çalışanlardan olan ferraş, çirağdar ve bevvâb hakkında bilgi verilecektir. .

3.5.1. Ferraş

Ferraş, camilere halıların ve kilimlerin açılmasından, toplanmasından ve temizlemesinden sorumlu olan görevliydi. Ayrıca imarethanede misafirlerin kaldıkları yerlerin temizliğini de yapardı¹⁷⁸. Ereğli kazasında da bazı büyük camilerde ve tekkelerde ferraş görevlendirmeleri olmuştur. Hortu Derbendi mahallâtından Kara-hızırlı Mahallesi'nde Molla Hasan tarafından yaptırılan Camiye yarım akçe yevmiye ile Mustafa, Kādısı es-Seyyid Şehabeddin arzıyla Recep 1176/ Ocak- Şubat 1763 tarihinde ferraş olarak görevlendirilmiştir¹⁷⁹. Ferraşların başka görevleri de bulunmaktadır. Bazen cami imamının¹⁸⁰, bazen çirağdar¹⁸¹, bazen müezzin¹⁸² veya mütevellinin de ikinci iş olarak ferraşlıkla görevlendirildiği olmuştur¹⁸³.

3.5.2. Çirağdâr

Çirağ, fitil, kandil ve mum anlamlarına gelen bir kelimedir¹⁸⁴. Çirağdarın camideki görevi muhtemelen caminin kandil veya mumlarını akşam, yatsı ve sabah namazlarında yakıp söndürmekle birlikte bakımlarını da yapmak olmalıdır. İncelenen Hurufat Defterlerinde, Ereğli kazasında yalnızca iki belgede çirağdar kaydına rastlanmıştır¹⁸⁵.

3.5.3. Bevvâb

Bevvâb, hanlarda çalışan kapıcılara verilen unvandır. Sayıları hanların durumlarına göre değişmektedir. Bu görevliler, hanların kapılarını akşamları belli bir saatte kilitlerler, sabahları ise açarlardı. Güvenliği sağlamanın yanında çöpleri çıkarmak, kapı önlerini süpürmek gibi işleri de yerine getirirlerdi¹⁸⁶. Ereğli Karapınar yakınlarında Hortu Hanı'nda yeni yapılmış olan câmide günlüğü iki akçe yevmiye ile ferraş ve yine günlüğü iki akçe yevmiye ile handa bevvâb olan Yusuf kendi isteği ile görevi oğlu Ali Halife'ye vermiştir.

¹⁷⁸ KÜÇÜKDAĞ, *Karapınar*, s.123.

¹⁷⁹ *V.A.D. no. 1070*, vr. 12b.

¹⁸⁰ *V.A.D. no. 1137*, vr. 25a.

¹⁸¹ *V.A.D. no. 1069*, vr. 30b.

¹⁸² *V.A.D. no. 1069*, vr. 30a.

¹⁸³ *V.A.D. no. 1143*, vr. 22b.

¹⁸⁴ DEVELLİOĞLU, *aynı eser*, s. 158. Ayrıca çerâğ olarak kullanımı da vardır *aynı eser*, s. 155.

¹⁸⁵ *V.A.D. no. 1069*, vr. 30a. *V.A.D. no. 1069*, vr. 30a.

¹⁸⁶ KÜÇÜKDAĞ, *Karapınar*, s.132.

Babasının beratı gereği Ali Ramazân 1177/Mart-Nisan 1764 tarihinde göreve başlamıştır¹⁸⁷. Ayrıca *Hurufat Defterler*'indeki ikinci kayıt¹⁸⁸ yine aynı camiye ait olup başka kayıt bulunmamaktadır.

---

¹⁸⁷ *V.A.D. no. 1070*, vr. 13a.

¹⁸⁸ *V.A.D. no. 536*, vr. 63a.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. MABETLER

İlk insan Hz. Adem'den itibaren insanoğlu Allah'a inanma ve bu inancı gereği olarak da O'na ibadet etme ihtiyacı hissetmiştir. Daha güvenli ve huzurlu ibadet edebilmek için de mabetlere ihtiyaç duyulmuş ve her topluluk kendi inanç sistemine göre mabetler inşa etmiştir. Bu bölümde kaynaklarda yer alan mabetler hakkında bilgi verilecektir. Bölgedeki kiliseler Aziz Yahya Manastırı¹⁸⁹, Koçak Kilise (manastır)¹⁹⁰, Kızlar Oğlanlar Manastırı¹⁹¹ ve Oymalı Köy kilisesi¹⁹²dir. Müslüman Türkler de Anadolu'ya geldiklerinde yerleştikleri yerlerin nüfusuna göre cami ve mescitler yapmışlardır.

4.1.Camiler ve Mescitler

Cami kelimesi, Arapça "*cem*" kökünden türemiş olup, toplayan, bir araya getiren anlamında, içinde Cuma namazı kılınan ve hatibin hutbe okuduğu minber bulunan mabetler için kullanılmaktadır¹⁹³. Daha İslam'ın ilk yıllarından itibaren Müslümanların toplanma yerleri camiler olmuştur. Cami ve mescitlerden, hükümet konağı, mahkeme, misafirhane, genel eğitim ve konferans yeri olarak da yararlanılmıştır¹⁹⁴. Türk İslam şehirlerinde camiler aynı zamanda ticaret ve sosyal yaşantının da çevresinde yoğunlaştığı mekânlar olmuştur.

¹⁸⁹ Konya Ereğli ilçesinde bulunan Aziz Yahya Manastırı'nın Bizans döneminde yapıldığı sanılmaktadır. Bizans döneminde önemli bir piskoposluk merkezi olan Ereğli, Aziz Yahya'nın yurdu olarak tanınmıştır. Bu aziz annesi Julia ve kız kardeşi Themistia ile birlikte Ereğli'de yaşamakta idi. Hristiyan inancına göre, Aziz Yahya 13 yaşında iken kirlarda yaşamak üzere evini terk etmiştir. Kirlarda kendisine rastlayan bir melek Ona yol göstermiş ve Onu bir kuyunun yanına getirmiştir. Aziz Yahya bu kuyu içerisinde on yıl dışarıya hiç çıkmadan yaşamış ve 23 yaşında da orada ölmüştür. Bundan sonra da çevredeki Barata denilen bir ormana gömülmüştür. Bu Hristiyan inancından yola çıkılarak Akören Köyü'nün kuzeybatısında iki kuyudan birinin Aziz Yahya'nın yaşadığı yer olduğu sanılmaktadır. Derinliği fazla olmayan bu kuyu 8.50x6.00 m. ölçüsünde tonozlu bir yapıdır. MS. VI. yüzyılda yapıldığı sanılmaktadır. Bizans piskoposluk kayıtlarında buradan Barata, Herakleia, Laranda, Derbe ve Hyde ile aynı derecede ve aynı sırada gösterilmiştir. Büyük olasılıkla bu kuyu ve manastırın Karacadağ eteklerinde olduğu sanılmaktadır. Ayrıca yörede bu manastır ile ilgili araştırma ve kazı yapılmamıştır. *Ereğli ve Yöresi*, s. 30.

¹⁹⁰ Manastır aynı zamanda dini eğitim vermek amacı ile yapılmıştır. Ayrancı-Ereğli yoluna hâkim yüksek bir tepe üzerinde savunmaya elverişli bir konumdadır. Manastırın çevresinde eğitim amaçlı sivil bina yapı kalıntıları vardır. Manastırın bulunduğu tepe aynı zamanda antik yolların geçiş noktasında bulunmaktadır. Plan olarak Karaman bölgesindeki kiliseler ile benzerlik gösterir. Yüksek bir tepe üzerine yapılmasının amacı hristiyanlığın yayıldığı ilk yıllardaki baskılardan kurtulmak içindir. *Ereğli ve Yöresi*, s. 33.

¹⁹¹ Aydıncık köyünün güneyinde Ambar deresi içinde yer alır. Erken Bizans dönemine aittir. Dini eğitim amacıyla yapıldığı ve Hristiyanlığın Anadolu ya buradan yayıldığı sanılmaktadır. *Ereğli ve Yöresi*, s. 31.

¹⁹² Ereğli İlçesi'nde bir çiftçinin, Bizans döneminden kalma bir kiliseyi, köyünden ilçeye taşıdığı ve içinde oturmak için yeniden inşa ettiği ortaya çıktı. Oymalı Köyü'ndeki kilise Mithat Paşa Mahallesi'ne taşınmıştır. Edinilen bilgiye göre, kilisenin hikâyesi şöyle: Ereğli'de Mithat Paşa Mahallesi'ne yerleşmek isteyen Sadık Altınöz, köyündeki tarihi bir kilisenin taşlarını sökerek, birer birer numaralandırdı. Numaralandırılmış taşları, traktörle 35 kilometre uzaktaki Ereğli'de Mithat Paşa Mahallesi'nde satın aldığı arsaya getiren Altınöz, bu taşları sırasıyla dizerek, mahallelinin şaşkın bakışları arasında, kiliseyi aslına uygun olarak yeniden inşa etti. Kilisenin içini ev şeklinde düzenleyen Altınöz, böylece hiç para harcamadan ev sahibi oldu. www.arkitera.com/v1/haberler/2002.12.09/kilise, "Tarihi Kilise Taşındı".

¹⁹³ ÖNKAL, *aynı makale*, s.49.

¹⁹⁴ Feridun EMECEN, "Osmanlılar'da Yerleşik Hayat Şehirli ve Köylüler" , *Osmanlı*, V, s. 93.

Selçuklu ve Osmanlı şehirlerinde ticari faaliyetin büyük bir kısmı şehir merkezinde bulunan ulu caminin etrafında toplanmıştı¹⁹⁵. Bu durum toplum yapısının da gereğidir. Zira şehirde oturan insanların rahat ve kolayca ihtiyaçlarını temin edebilecekleri ve satıcıların da mallarını satabilecekleri yer, şehrin kenarı değil çekirdeği durumundaki caminin çevresidir. Şu halde şehir merkezinde yer alan büyük cami, halkı çekici bir özelliğe sahiptir. Ticari faaliyetlerin şehrin çekirdek kısmında yoğunlaşmasının en önemli sebebi de budur. Dinsel merkezlere yakın yerlerde çarşı ve pazarlar kurulması, cami çevresinde toplanan halkın alışverişi sürekli canlı tutacağı düşüncesinin bir sonucudur. Ayrıca Cuma namazı için çevre mahalle ve köylerden gelen insanlarla camiler dolardı¹⁹⁶. Bu nedenle caminin hemen yanında çarşılar ve hanlar yer alırdı.. Bu durumda camiler kasaba ve şehirlerin çekirdeğini oluşturan önemli birer sosyal mekândır¹⁹⁷.

Küçük ve orta büyüklükteki Osmanlı kentlerinde diğerlerinden minarelerinin bir veya iki şerefeli oluşu ile ayrılan tek bir cuma camii bulunurdu¹⁹⁸. Bu camilere aynı zamanda *ulu cami* de denirdi. Çevre köylerden insanlar sadece cumada değil bayram gibi önemli günlerde de buraya gelirlerdi. Bazen geniş bir alan olduğu için Cuma ve bayram namazlarının musallada kılındığı da görülmüştür. Genellikle musallada namaz kıldırان imam ve hatip ulu cami imam ve hatibidir.

Osmanlı döneminden önce kalan camiler genel olarak hükümdar ve ailesi tarafından yaptırılmışlardır. Bu nedenle Selçuklu döneminden kalan camilerin sayıları azdı. Nüfus artışına paralel olarak ibadethanelerin sayısı artmıştır. Osmanlı döneminde halktan da cami yaptıranların olması cami sayısının artmasında etkili olmuştur. Bazı mescitler ise hükümdardan alınan izin ile minber konularak camiye dönüştürülmüşlerdir¹⁹⁹. Buna örnek olarak Hurufat defterlerinde bir hayli kayda rastlamak mümkündür. Safer 1126/16 Şubat 1714²⁰⁰ tarihinde, Tekye Mahallesi'nde Ulu Köprübaşı'nda Hâcî Ahmet tarafından camiye dönüştürülen mescit bunlardan biridir. Ayrıca Rebîü'l-Evvel 1130/2 Şubat 1718²⁰¹ tarihinde Vîrân mahallesindeki mescit; Ramazan 1132/7 Temmuz 1720²⁰² Câhi karyesindeki mescit;

¹⁹⁵ ERGENÇ, *aynı makale*, s.318.

¹⁹⁶ ERGENÇ, *aynı makale*, s.319–320.

¹⁹⁷ H. Sadi SELEN, “16. ve 17. Yüzyıllarda Anadolu’nun Köy ve Küçük Şehir Hayatı”, *III. Türk Tarih Kongresi, Ankara (15-20 Kasım 1943)*, Ankara 1948, s. 595.

¹⁹⁸ Suraiya FARAQHI, “Kentlerde Toplumsal Yaşam”, *Osmanlı İmparatorluğu’nun Ekonomik ve Sosyal Tarihi, II*, (Edt: Halil İNALCIK- Donald QUATAERT), İstanbul 2000, s. 700.

¹⁹⁹ KÜÇÜKDAĞ, *aynı tez*, s. 33.

²⁰⁰ *V.A.D. no. 1069*, vr. 28b.

²⁰¹ *V.A.D. no. 1069*, vr. 29a.

²⁰² *V.A.D. no. 1069*, vr. 29b.

Cemâziye'l-Âhir 1168/Mart 1755²⁰³ tarihinde Tekye Mahallesi'ndeki mescitler bunlara örnektir.

Diğer bir dini kurum olan mescit ise; Arapça'da eğilmek, tevazu ile alını yere koymak manasına gelen "*sücûd*" kökünden secde edilen yer anlamında bir mekân ismidir²⁰⁴. Müslümanların ibadathânelerinin en küçüğü olan ve içinde minberi bulunmayan yani cuma namazı kılınmayan mahalle aralarında, sadece beş vakit namazın eda edildiği mabetlerdir²⁰⁵. Mahalle aralarından başka medrese, zaviye ve esnaf çarşılarında da mescitler vardı. Selçuklu döneminde küçük ve kare planlı iken Osmanlı döneminde bir plan bütünlüğü bulunmamaktadır²⁰⁶. Selçuklu ve Osmanlı dönemlerinde, Konya ve çevresindeki hemen her köyde bir, bazı mahallelerde bir bazılarında ise birden fazla mescit bulunmaktadır.

Ereğli'de hayırseverler tarafından mahallelerde mescit inşa ettirildiği görülmektedir. Bütün mescitler halkın kendi imkânlarıyla, hayır amaçlı yapılmıştır. Ayrıca, bu mahallelerde yer alan mescitlerin hemen yanında eğitim-öğretim hizmeti için mekteplerde bulunmaktaydı. Mescitlerde çalışanların ücretleri vakıf tarafından belirlenen kurallar dâhilinde ödenirdi. Mescit atamaları mütevellî ve kadı arzı ile verilen beratlarla olup bir düzensizlik söz konusu değildir. Mescitler genel olarak yaptıranın ismi ile birlikte zikredilirken isimsiz olanlar da hangi mahallenin sınırları içinde ise oranın ismi ile anılmıştır. Aşağıda Ereğli'deki camiler ve mescitler mahalle mahalle ayrı başlıklar halinde incelenecektir.

4.1.1. Merkez Mahalle Camileri Ve Mescitleri

Merkeze dair belgelerde rastlanılan tüm kayıtlar bu kısma alındı. Çalışmada kolaylık sağlaması için alfabetik sıraya göre mahalleler incelendi. Yalnız tek kayıt olan cami ve mescitler tablo halinde "*Diğer Camiler Ve Mescitler*" bölümünde gösterilmiştir²⁰⁷.

4.1.1.1. Abdi Halife Mahallesi

Belgelerde bu mahalleye dair Hacı Mehmet Sait Cami, Abdi Halife Mescidi, Seyyid Mustafa Ağa Mescidi ve Hacı Kadın Mescidi(Hacı İbrahim tarafından minber vaz edildiği için daha sonraki kayıtlarda Hacı İbrahim Cami olarak belgelerde yer almaktadır.) kayıtlarına rastlanmıştır.

²⁰³ V.A.D. no. 1062, vr. 25a.

²⁰⁴ ÖNKAL, *aynı makale*, s. 46.

²⁰⁵ KÜÇÜKDAĞ, *Armutlu*, s.28.

²⁰⁶ KÜÇÜKDAĞ, *Lâle Devri*, s. 38.

²⁰⁷ Mahallelerin ünümüzdeki isim ve sınırları için Pir Ömer Mahallesi Muhtarından bilgi alınmıştır.

4.1.1.1.1. Hacı Mehmet Sait Camii

Abdi Halife Mahallesi'nde bulunan bu camiyi, müderris Hacı Mehmet Sait, XIX. yüzyılın başlarında inşa ettirmiştir. Bu cami hakkında 19 Rebîû'l-âhir 1250/25 Ağustos 1834²⁰⁸ tarihli ilk belgede, yeni yapılmış olan caminin imamlığına, Hacı Mehmet Sait'in oğlu Mehmet'in meccanen görevlendirildiğinden bahsedilmektedir. Yine aynı yıllarda 19 Rebîû'l-âhir 1250/25 Ağustos 1834²⁰⁹ tarihli son kayıta da Hacı Mehmet Sait Camisi'nin hatipliğine Osman'ın getirildiğinden bahsedilmektedir.

4.1.1.1.2. Seyyid Mustafa Ağa Mescidi

Abdi Halife Mahallesi'nde bulunan Seyit Mustafa Ağa Mescidi, XVIII. yüzyılın ortalarında Mustafa Ağa tarafından tamir edilmiştir. Bu mescit hakkındaki Şaban 1153/Kasım 1740²¹⁰ tarihli ilk belgeye göre, Abdi Halife Mahallesi sınırında onarılmaya muhtaç olan mescidin, hayır sahibi Mustafa Ağa tarafından yeniden tamir edilerek hizmete girmiş, imamlık ve mütevellilik görevleri yarım akçe yevmiye ile kendine verilmiştir. Şaban 1168/Mayıs 1755²¹¹ tarihli son kayıda göre Mustafa Ağa'nın oğlu Mehmet'in üzerine olan imamlık ve mütevellilik beratları yenilenmiştir.

4.1.1.1.3. Hacı Kadın Mescidi

Abdi Halife Mahallesi'nde Hacı Kadın Mescidi diye tanınan bu mescit, XVIII. yüzyılın sonlarında Hacı İbrahim tarafından minber vaz edilerek camiye dönüştürülmüştür. Bu mescit hakkındaki Şaban Zilkade 1177/Mayıs 1764²¹² tarihli ilk belgede zikredilen kayda göre, Hacı Kadın Mescidi diye bilinen mescidin, Hacı İbrahim tarafından minber vaz edilmesi ile camiye çevrildiği ortaya çıkan hatiplik görevinin de kendisine verildiği kaydedilmektedir.

Bu ilk kayıttan sonra Hacı Kadın Mescidi namı diğer Hacı İbrahim Cami'ne 10 Cemâziye'l-âhir 1236/15 Mart 1821²¹³ e kadar yapılan tayin kayıtları bulunmamaktadır. Son belgede de yarım akçe yevmiye ile yarı hisse imamlık ve mütevellilik Ahmet'in çocuksuz ölmesi üzerine Mustafa'ya verildiğinden bahsedilmektedir.

---

²⁰⁸ *V.A.D. no. 536, vr. 63b.*

²⁰⁹ *V.A.D. no. 536, vr. 63b.*

²¹⁰ *V.A.D. no. 1073, vr. 10a.*

²¹¹ *V.A.D. no. 1062, vr. 25b.*

²¹² *V.A.D. no. 1070, vr. 13a.*

²¹³ *V.A.D. no. 534, vr. 79a.*

4.1.1.1.4. Abdi Halife Mescidi

Bu mescit, muhtemelen XVII. yüzyılın sonlarında inşa edilmiş olmalıdır. Mescit hakkındaki Zilkade 1110/Mayıs 1699²¹⁴ tarihli ilk belgede, bir akçe yevmiye ile imam ve mütevellî Mehmet, başka bir yere gittiği için bu görevin Hasan'a verildiğinden bahsedilmektedir. Bundan sonra Şaban 1116/Aralık 1704 'te²¹⁵ bir akçe yevmiye ile mütevellî ve imam olan Ömer ve Abdurrahman'ın haksız yere görevden alındığı daha sonra babalarının beratı üzerine yeniden bu göreve atandıkları kaydedilmiştir. 1 Şevval 1116/27 Ocak 1705 'te²¹⁶ imam Ömer'in görevden alınması ile bu görevin Ahmet'e verilmiştir. Rebîü'l-âhir 1117/Ağustos 1705 'te²¹⁷ imamlık ve mütevellîliği, Ömer ve kardeşi Abdurrahman'dan alan Ahmet'in görevlendirildiğinden bahsedilmektedir.

Rebîü'l-evvel 1139/Kasım 1726 'da²¹⁸ imamlık ve mütevellîliğe mutasarrıf olan Ömer ve Mehmet'ten, Ömer'in ölmesi üzerine hissesi Hüseyin'e verilmiştir. Muharrem 1143/Ağustos 1730 'da²¹⁹ Mehmet ve Hüseyin'in görevden alınarak yerlerine İsmail getirilmiş fakat İsmail'in bu görevleri haksızlıkla aldığı anlaşılınca Ramazan 1143/Mart 1731'de²²⁰ görevler yeniden Mehmet ve Hüseyin'e verilmiştir.

Abdi Halife Mescidi'ne atamalar devam etmiştir. Zilkade 1143/Mayıs 1731²²¹ tarihli belgede, imamlık ve mütevellîlik, Ömer ve Hasan'da iken Hasan'ın ölmesi üzerine hissesi oğlu Mehmet'e geçmiş, Ömer'in de ölmesi üzerine hissesi Hüseyin'e verilmiştir. Ancak Hüseyin'den cemaat memnun olmadığı için bu görev İsmail'e verilmiş, bu sırada Hasan bu görevleri haksızlıkla kendine berat ettirmiş, fakat durumun kadıya bildirilmesi üzerine görevler yeniden İsmail ile Mehmet'e verilmiştir. Şevval 1144/Nisan 1732 'de²²² ise Hüseyin, azlini gerektiren bir neden olmadığı iddiası ile İsmail'in elinden almış olduğu görevleri yeniden kendi üzerine almıştır. Cemâziye'l-âhir 1168/Mart 1755 'te²²³ imamlık ve mütevellîliği, babaları Hüseyin ve Mehmet'ten alan Bekir ve Mahmut'un beratları yenilenmiştir. Zilkade 1168/Ağustos 1755'te²²⁴ de Ebubekir ve Mahmut'un imamet ve tevliyet beratları aynı olduğundan, Mahmut'un, ayrı berat talep etmesi üzerine kendisine

²¹⁴ V.A.D. no. 1140, vr. 59a.

²¹⁵ V.A.D. no. 1159, vr. 85a.

²¹⁶ V.A.D. no. 1069, vr. 26b.

²¹⁷ V.A.D. no. 1069, vr. 27a.

²¹⁸ V.A.D. no. 1143, vr. 22b.

²¹⁹ V.A.D. no. 1073, vr. 7b.

²²⁰ V.A.D. no. 1073, vr. 7b.

²²¹ V.A.D. no. 1073, vr. 7b.

²²² V.A.D. no. 1073, vr. 8a.

²²³ V.A.D. no. 1062, vr. 25a.

²²⁴ V.A.D. no. 1062, vr. 26a.

başka berat verilmiştir. Rebîü'l-evvel 1173/Kasım 1759'da²²⁵ ve Cemâziye'l-evvel 1174/ Aralık 1760'da²²⁶ imamlık ve mütevellilik beratları yenilenmiştir. 7 Safer 1224/24 Mart 1809'da²²⁷ imam ve müteveli olan Mahmut'un ölmesi üzerine hisseleri Ahmet'e geçmiştir.

4.1.1.2. Bağdatlı Mahallesi

Ereğli'nin eski mahallelerinden biridir. Kuyûd-ı Kadime Arşivindeki III. Murat tuğrasının taşıyan defterde bu mahallenin ismi geçer ve 37 nüfuslu olarak gösterilmektedir²²⁸. Elimizde bu mahalleye dair tek mescit kaydı bulunmaktadır. Ancak mescidin daha sonra yıkılması ile yerinje yeni bir cami yapılmıştır ve Konyalı eserinde bu camiden bahseder²²⁹. Bağdatlı Mahallesi günümüzde Hacı Mütâhir Mahallesi sınırları içindedir²³⁰.

4.1.1.2.1. Bağdatlı Mahallesi Mescidi

Bağdatlı Mahallesi Mescidi diye bilinen bu mescit, aslında Kazgancı Mahallesi'ndedir. Yapılan bir çalışmada Kazgancı Mahallesi, Cami Sokağı olarak mescidin yeri tesbit edilmiştir²³¹. Konyalı'ya göre H 986 / M 1581 tarihinde inşa edilmiştir²³². Günümüzde mescit halen ibadete açık olup cami olarak faaliyet göstermektedir. Mescit hakkındaki Safer 1110/Ağustos 1698²³³ tarihli ilk belgeye göre, bir akçe yevmiye ile imamlık görevi Osman'dan alınarak Musa'ya verilmiştir. Bundan sonra 1 Şaban 1116/29 Kasım 1704'de²³⁴ mütevellilik İbrahim'e verilmiştir. 1 Cemâziye'l-âhir 1121/8 Ağustos 1709'da²³⁵ yarı hisse ile imam olan Musa'nın ölmesi üzerine göreve Mehmet atanmıştır. 1 Recep 1131/20 Mayıs 1719'da²³⁶ olağan üstü durumlarda toplanan avarız vergisinin mütevellisi olan Mustafa'nın ölmesi üzerine bu görev Ahmet'e verilmiştir. (Fotoğraf 1)

İmam Osman yaşlandığı için Şevval 1140/Mayıs 1728'de²³⁷ bir akçe yevmiye ile imamlığın yarı hissesini damadı Ali'ye devretmiştir. Osman'ın ölmesi üzerine Şaban

²²⁵ V.A.D. no. 1062, vr. 28b.

²²⁶ V.A.D. no. 1062, vr. 29a.

²²⁷ V.A.D. no. 533, vr. 33b.

²²⁸ KONYALI, *Ereğli Tarihi*, s. 243

²²⁹ KONYALI, *Ereğli Tarihi*, s. 463.

²³⁰ Pir Ömer Mahallesi Muhtarı Hilmi EREL ile yapılan görüşme.

²³¹ Apa, *aynı tez*, s.79.

²³² KONYALI, *Ereğli*, s. 463. Bizans Kilisesi'nin enkazından alındığı anlaşılan mermer sütunlar kullanılmış olan camide bir de asma minare vardır. Bir ara kütüphane olarak kullanılan cami halen ibadete açıktır. Cami günümüzde yıkılmış yerine yeni cami yapılmıştır. Eski camiden ancak geriye Tûrabi isimli şairin yazğı dörtlüğün bulunduğu kitâbesi kalmıştır. KONYALI'nın günümüzde olduğunu söylediği yapı yeni yapıdır. APA, *aynı tez*, s. 80.

²³³ V.A.D. no. 1140, vr. 59a.

²³⁴ V.A.D. no. 1069, vr. 26b.

²³⁵ V.A.D. no. 1069, vr. 27b.

²³⁶ V.A.D. no. 1069, vr. 29b.

²³⁷ V.A.D. no. 1144, vr. 27a.

1142/Mart 1730'da²³⁸ imamlık görevini oğlu Hüseyin almış, Cemâziye'l-evvel 1143/Kasım 1730'da²³⁹ Hüseyin'in beratı yenilenmiştir. Rebîû'l-evvel 1151/Temmuz 1738'de²⁴⁰ beş vakitte imam olan Hüseyin, hem göreve layık olmadığı hemde görevi aksattığı için görevden alınarak yerine Mehmet getirilmiştir. Rebîû'l-evvel 1152/Haziran 1739'da²⁴¹ da Hüseyin bu duruma itiraz ederek, görevi yeniden kadı kanalıyla Mehmet'in elinden almıştır. Ancak, Şevval 1152/Ocak 1740'ta²⁴² ise Hüseyin yine aynı sebeplerle tamamen görevden alınıp yerine tekrar Mehmet getirilmiştir²⁴³.

Bağdatlı Mahallesi Mescidi'ne atamalar devam etmiştir. Mehmet'in ölmesi üzerine yarım akçe yevmiye ile imamlık görevinde olan Mustafa ve Musa'nın beratları; Cemâziye'l-evvel 1168/Şubat 1755²⁴⁴, Zilkade 1168/Ağustos 1755²⁴⁵ ve Zilhicce 1179/Mayıs 1766²⁴⁶ tarihlerinde yenilenmiştir. Musa'nın ölmesi üzerine yerine Rebîû'l-âhir 1205/Aralık 1790²⁴⁷ tarihinde Ebubekir getirilmiştir. 8 Recep 1205/13 Mart 1791'de²⁴⁸ Ebubekir, görevde ehliyetsiz olduğu için yerine Hürmüz getirilmiştir. 3 Cemâziye'l-evvel 1228/4 Mayıs 1813'te²⁴⁹ günlük yarım akçe yevmiye ile imam olan Hürmüz kendi rızası ile görevi oğulları Ahmet ve Mansur'a devretmiştir. 20 Rebîû'l-evvel 1237/15 Aralık 1821'de²⁵⁰ Mansur kendi hissesini Osman'a bırakmıştır. Osman'ın ölmesi üzerine yerine oğulları Hüseyin, Mehmet ve Ali 22 Cemâziye'l-âhir 1246/8 Aralık 1830'da²⁵¹ getirilmiştir.

4.1.1.3. Boyacı Ali Mahallesi

Bu mahallede Sarı Budak Mescidi ile Boyacı Ali Mescidi kayıtlarına rastlanmıştır. Günümüzde halen aynı isimle mahalle mevcuttur.

²³⁸ V.A.D. no. 1144, vr. 27a.

²³⁹ V.A.D. no. 1073, vr. 7b.

²⁴⁰ V.A.D. no. 1073, vr. 10a.

²⁴¹ V.A.D. no. 1073, vr. 10a.

²⁴² V.A.D. no. 1073, vr. 10a.

²⁴³ Yukarda zikredilen olayda Osman, görevi yapması hususunda oğluna güvenememektedir. Oğlu varken yaşlılığını gerekçe göstererek damadına yarım hisse ile görevini vermesi bunun göstergesidir. Babasının ölümü üzerine oğul Hüseyin damadın da elini kesip bir akçe yevmiye ile görevi kendi üzerine alır. Fakat ehliyetsiz olduğu gerekçesi ile görevine son verilir. Hüseyin ne yapıp eder göreve yeniden döner. Fakat aynı gerekçeler öne sürülerek Hüseyin'in görevine tekrar son verilir.

²⁴⁴ V.A.D. no. 1062, vr. 24b.

²⁴⁵ V.A.D. no. 1062, vr. 25b.

²⁴⁶ V.A.D. no. 1070, vr. 13b.

²⁴⁷ V.A.D. no. 530, vr. 105b.

²⁴⁸ V.A.D. no. 530, vr. 105b.

²⁴⁹ V.A.D. no. 534, vr. 77b.

²⁵⁰ V.A.D. no. 534, vr. 79b.

²⁵¹ V.A.D. no. 536, vr. 63b.

4.1.1.3.1. Sarı Budak Mescidi

Boyacı Ali Mahallesi'nde bulunan Sarı Budak Mescidi, muhtemelen XVI. yüzyılın ortalarında Budak Efendi tarafından inşa edilmiş olmalıdır. Çünkü Konyalı, III. Murat zamanında yapılmış vakıf tahrir kayıtlarında zikredilen Budak Mahallesi'nin, Boyacı Ali Mahallesi'ndeki Budak b. Pîrî Türbesi'nde yatan kişi ile alakalı olduğu kanaatindedir. Türbede bulunan mezar taşında da H 959/M 1551 tarihi vardır²⁵². Bu tarihin varlığı ise mescidin bundan önce yapıldığına dair bir işaret olmalıdır.

Yukarıda zikredilen konuyu destekler mahiyette, önceleri Mevlana Budak Mahallesi olarak bilinen mevki, sonradan Boyacı Ali Mahallesi olarak zikredilmeye başlanmış olmalıdır. Çünkü Şaban 1110/Şubat 1699²⁵³ tarihli kayıta, Sarı Budak Mahallesi Mescidi'nde bir akçe yevmiye ile imam ve mütevellî Ahmet'in ölmesi üzerine bu göreve Abdülcélil'in atanması ve başka bir kayıta da "Boyacı Ali Mahallesi'nde Sarı Budak binâ eylediği mescidde" ifadesinin bulunması bunun göstergesidir.

Bundan sonra Cemâziye'l-âhîr 1111/Aralık 1699'da²⁵⁴ imam Ahmet'in ölmesi üzerine oğlu Mehmet ve diğer Mehmet mutasarrıf iken, Abdülcélil bu görevi almış ancak Abdülcélil'in haksızlıkla aldığı anlaşılınca durum kadı tarafından düzeltilerek, tekrar Mehmet ve diğer Mehmet'e verilmiştir. Mehmet'in görevi bırakması üzerine oğlu İbrahim, 1 Cemâziye'l-evvel 1135/7 Şubat 1723'te²⁵⁵ imamlık ve mütevellîlik görevine getirilmiş, İbrahim'in beratı Cemâziye'l-evvel 1143/Kasım 1730'da²⁵⁶ yenilenmiştir. İmamlık ve mütevellîlik görevi uzun bir süre İbrahim ve Mehmet arasında çekişmelere neden olmuştur²⁵⁷. Bu karaşa İbrahim'in kendi rızası ile görevini oğlu Mustafa'ya, Muharrem 1174/Ağustos 1760'da²⁵⁸ bırakması ile son bulmuştur. Mustafa'nın beratı Muharrem 1176/Ağustos 1762'de²⁵⁹ yenilenmiştir. Mustafa kendi rızası ile bu görevi Ahmet'e Şevval 1177/Nisan 1764'te²⁶⁰ devretmiştir. Fakat bir başka belgede Mustafa'nın ölümü üzerine Ahmet'in görevlendirildiği yer almaktadır²⁶¹.

²⁵² KONYALI, *Ereğli Tarihi*, s. 542; TK 584, s.81a.

²⁵³ V.A.D. no. 1140, vr. 59a.

²⁵⁴ V.A.D. no. 1159, vr. 84b.

²⁵⁵ V.A.D. no. 1069, vr. 30b.

²⁵⁶ V.A.D. no. 1073, vr. 7b.

²⁵⁷ V.A.D. no. 1073, vr. 9a. V.A.D. no. 1073, vr. 9a. V.A.D. no. 1073, vr. 9b. V.A.D. no. 1062, vr. 25b. V.A.D. no. 1062, vr. 26a.

²⁵⁸ V.A.D. no. 1062, vr. 29a.

²⁵⁹ V.A.D. no. 1070, vr. 12b.

²⁶⁰ V.A.D. no. 1070, vr. 13a.

²⁶¹ V.A.D. no. 1070, vr. 13a.

Sarı Budak Mescidi'nde imam ve müteveli görevlerinde olan Mustafa'nın beratı Rebîü'l-evvel 1188/Mayıs 1774'te²⁶² yenilenmiştir. Mustafa'nın çocuksuz ölmesi üzerine 18 Cemâziye'l-âhir 1206/12 Şubat 1792'de²⁶³ bu görev Ahmet'e verilmiştir. 8 Cemâziye'l-âhir 1220/ 3 Eylül 1805'te²⁶⁴ imam ve müteveli olan Geylânî Ömer'in ölmesi üzerine yerine oğlu Mehmet görevlendirilmiştir. 14 Cemâziye'l-evvel 1226/6 Haziran 1811'de²⁶⁵ Mehmet'in beratını kaybetmesi üzerine yeniden berat verilmiştir. 13 Rebîü'l-âhir 1244/23 Ekim 1828²⁶⁶ Mehmet'in ölmesi üzerine oğulları Mehmet ve Süleyman kardeşlere babalarının görevi verilmiştir. Süleyman küçük olduğu için ehil yaşa gelinceye kadar görevi ağabeyi Mehmet yürütmüştür.

4.1.1.3.2. Boyacı Ali Mescidi

Konyalı, bu mahallede Aksaraylı Ali Oğlu Hasan'ın H 958/M 1551 yılında yaptırdığı *Ağalar Mescidi* diye bilinen, bir mescitten bahseder²⁶⁷. Ancak, bu kişinin Boyacı Ali olup olmadığı hakkında belge elimizde mevcut değildir. Aynı mahallede bulunmasından dolayı Konyalı'nın Ağalar Mescidi diye bahsettiği bu mescit ile Hurufat Defteri kayıtlarındaki Boyacı Ali Mescidi aynı mescittir²⁶⁸. Mescit müzenin bahçesindedir. Günümüzde ismi *Ali Efendi Mescidi* diye bilinmektedir. Halen kullanılmakta olan bu mescidin önünde küçük birde şadırvanı bulunmaktadır. (Fotoğraf 2)

Boyacı Ali Mescidi hakkında Ramazan 1113/Şubat 1702²⁶⁹ tarihli ilk belgede birer akçe yevmiye ile imam ve müteveli olan Hasan'ın ölmesi üzerine yerine Musa'nın getirildiğinden bahsedilmektedir. Bundan sonra Cemâziye'l-âhir 1114/Kasım 1702'de²⁷⁰ Hasan'ın ölmesi üzerine yerine Mehmet görevlendirilmiş ve Mehmet'in beratı 1 Cemâziye'l-âhir 1121/8 Ağustos 1709'da²⁷¹ yenilenmiştir. Mehmet'in ölmesi üzerine yerine diğer Seyyid Mehmet Zilkade 1140/Haziran 1728'de²⁷² görevlendirilmiş ve Cemâziye'l-âhir 1168/Mart 1755'te²⁷³ beratı yenilenmiştir. Bundan sonra kimin göreve geldiğine dair bir kayıt

²⁶² V.A.D. no. 1065, vr. 36a.

²⁶³ V.A.D. no. 530, vr. 105b.

²⁶⁴ V.A.D. no. 532, vr. 111b.

²⁶⁵ V.A.D. no. 534, vr. 77b.

²⁶⁶ V.A.D. no. 535, vr. 54b.

²⁶⁷ KONYALI, *Ereğli Tarihi*, s. 462.

²⁶⁸ Günümüzde yapılan bir araştırma gereği bu iki mescidin aynı mescit olduğu doğrulanmıştır. Gülay Apa, "Ereğli Türk Devri Yapıları" (SÜSBE Sanat Tarihi Anabilim Dalı Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Konya 2001, s. 13.

²⁶⁹ V.A.D. no. 1159, vr. 85a.

²⁷⁰ V.A.D. no. 1159, vr. 85a.

²⁷¹ V.A.D. no. 1069, vr. 27b.

²⁷² V.A.D. no. 1144, vr. 27a.

²⁷³ V.A.D. no. 1062, vr. 25a.

bulunmamakla birlikte muhtemelen Ali atanmıştır. Çünkü Muharrem 1173/Eylül 1759'da²⁷⁴ tarihli kayıta günlük iki akçe yevmiye ile imam ve müteveli olan Ali'nin beratının yenilendiğinden bahsedilmektedir. Bundan sonraki son belgeye göre Mehmet'in kendi isteği ile görevi bırakması üzerine Ahmet, Zilhicce 1200/Ekim 1786'da²⁷⁵ görevlendirilmiştir.

4.1.1.4. Cami-i Kebir Mahallesi

Ulu Cami olarak adlandırılan Karamanoğlu Mehmet Bey Cami, Dede Ağa Cami ve Hacı Ömer Mescidi bu mahallede yer almaktadır. Hacı Ömer Mescidi Hayriye Hatun tarafından minber vaz edildiği için bir süre sonra cami olarak varlığını devam ettirmiştir.

4.1.1.4.1. Karamanoğlu İbrahim Bey Camii

Eski kaynaklarda *Cami-i Ereğli*, *Cami-i Kebir* ve *Kible Camii* olarak geçen bu caminin bugünkü adı *Ulu Cami*'dir. (Fotoğraf 3) Cami, kendi adının verildiği *Cami-i Kebir Mahallesi*'nde, çarşı içinde ve belediye eski binasının yanındadır²⁷⁶. Camiyi Karamanoğullarından İbrahim Bey'in Oğlu Mehmet Bey 1426 yılında yaptırmıştır²⁷⁷. Payeler üzerine düz toprak damla örtülü dikdörtgen yapıdadır. Rüstem Paşa Kervansarayı (Fotoğraf 5) ile Cağaloğlu Bedesteni²⁷⁸ arasındadır(Fotoğraf 6). Caminin 32 sütününün Tont ve Sinandı karyelerinde bulunan kilise kalıntılarından getirildiği bilinmektedir. Camini üç kapısı vardır²⁷⁹.

Gözetleme kulesi olarak yapılan minare 40 m yüksekliğindedir. Minarenin yapım tarihi 510/1116 Anadolu Selçuklu Sultanı I.Mesut dönemidir. Mimarı Mehmet Mecnun Havlanoğlu Mehmet Dımışkî'dir²⁸⁰. Minareye eskiden cami içinden çıkılırken daha sonra dışarıdan bir bölme yapılmış ve yaptırılan 13 basamak ile minareye çıkılır olmuştur. Minare girişinde Ayete'l-kürsî yazılıdır²⁸¹. Minarenin şerefe kapısı her minarede olduğu gibi güneye değil kuzeye açılmaktadır. Bu durum caminin minaresinin gözetleme yeri olarak kullanıldığını göstermektedir²⁸².(Fotoğraf 4)

²⁷⁴ V.A.D. no. 1062, vr. 28a.

²⁷⁵ V.A.D. no. 1066, vr. 100a.

²⁷⁶ KONYALI, *Ereğli Tarihi*, s. 477.

²⁷⁷ KONYALI, *Ereğli Tarihi*, s. 490; Çelik, *aynı tez*, s. 38.

²⁷⁸ Bölgede XVII. Yüzyılda Sinan Paşa'nın babası Cağale adına yaptırdığı Handir. Günümüzde *Bedesten* olarak varlığını sürdürmektedir. Cağaloğlu Bedesteni bir market olarak faaliyet göstermektedir.

²⁷⁹ KONYALI, *Ereğli Tarihi*, s. 477.

²⁸⁰ KONYALI, *Ereğli Tarihi*, s. 485; YASSIBAŞ, *aynı tez*, s. 77. *Ereğli ve Yöresi*, s. 20. Ferruh SENAN, Konya Ereğli'si, İstanbul 1961, s.53-54.

²⁸¹ APA, *aynı tez*, s. 29. DİAZ, *aynı yer*.

²⁸² KONYALI, *Ereğli Tarihi*, s. 486-487.

Karamanoğlu İbrahim Bey Camisi'nin biri giriş biri de minare kapısında olmak üzere iki kitabesi mevcuttur. Kitabelerin birinde Abdülcebbarzade Celaleddin Paşa'nın H 1234/M 1819 yılında tamir ettirdiği diğerinde de Fetih Süresi'nin 27. ayeti ile birlikte H 1307/M 1889 yılında Emin Bey isminde bir hayırseverin yeniden tamir ettirdiği yazılıdır²⁸³. Caminin bu tamirlerden başka birçok onarım gördüğü de bilinmektedir²⁸⁴. Günümüzde restore çalışmaları yapılmaktadır.

Karamanoğlu İbrahim Bey Cami, XVI. yüzyılın başlarında merkezde bulunan tek camidir. Bu nedenle ismi Ulu cami ya da Ereğli Camisi diye anılmaktadır. Cami çevresinde dükkânlar, han ve çarşı bulunmaktadır. Caminin vakıf defterlerindeki kayıtlarına bakılacak olursa 1476 yılında hatibi Mevlana Cemal'dir. Caminin bu dönemdeki vakıf geliri 5300 akçedir. 1500 yılında geliri 3743 akçeye düşmüştür. 1520'de 4716 akçe olan gelirler 1584'te 8915 akçeye yükselmiştir²⁸⁵.

Karamanoğlu İbrahim Bey Cami hakkında Muharrem 1103/Ekim 1691²⁸⁶ tarihli ilk belgeye göre, cüzhan Halil'in beratı yenilenmiştir. Bundan sonra Rebû'l-âhir 1107/Kasım 1695'te²⁸⁷ ferraşlık görevinde olan Mehmet'in, Zilkade 1108/Haziran 1697'de²⁸⁸ cüzhanlık görevindeki Ahmet'in beratları yenilenmiştir. Cemâziye'l-evvel 1110/Kasım 1698'de²⁸⁹ müezzin Mustafa'nın kendi isteği ile görevi bırakması üzerine yerine bir akçe yevmiye ile Osman görevlendirilmiştir. Şaban 1110/Şubat 1699'da²⁹⁰ bir akçe yevmiye ile müezzin Hasan'dan Ömer'in bu görevi alması ile Ömer'e berat verilmiştir. Rebû'l-evvel 1111/Eylül 1699'da²⁹¹ Cuma müezzinliği için açılan kadroya İbrahim getirilmiştir. Cemâziye'l-evvel 1111/Kasım 1699'da²⁹² yarım akçe yevmiye ile ferraşlık görevi Mahmut'un kardeşlerine verilmiştir. Şevval 1111/Nisan 1700'de²⁹³ iki akçe yevmiye ile Cuma vaizliği Hasan'a verilmiştir. Zilhicce 1111/Haziran 1700'de²⁹⁴ yarım akçe yevmiye ile ferraş Mehmet'in ölmesi üzerine yerine oğlu Ali getirilmiştir. 1 Rebû'l-evvel 1116/4 Temmuz 1704'de²⁹⁵ caminin mütevellisi olmadığı için nakit parasının idaresi Süleyman'a verilmiştir. 1 Rebû'l-âhir 1116/3

²⁸³ KONYALI, *Ereğli Tarihi*, s. 481.

²⁸⁴ DİAZ, *aynı eser*, s. 118.

²⁸⁵ ÇELİK, *aynı tez*, s. 28.

²⁸⁶ V.A.D. no. 1159, vr. 84b.

²⁸⁷ V.A.D. no. 1140, vr. 58a.

²⁸⁸ V.A.D. no. 1140, vr. 73a.

²⁸⁹ V.A.D. no. 1140, vr. 59a.

²⁹⁰ V.A.D. no. 1140, vr. 59a.

²⁹¹ V.A.D. no. 1159, vr. 84b.

²⁹² V.A.D. no. 1159, vr. 84b.

²⁹³ V.A.D. no. 1159, vr. 84b.

²⁹⁴ V.A.D. no. 1159, vr. 84b.

²⁹⁵ V.A.D. no. 1069, vr. 26b.

Ağustos 1704'te²⁹⁶ bir akçe yevmiye ile cüzhan Hüseyin'in beratı yenilenmiştir. 1 Şaban 1116/29 Kasım 1704'te²⁹⁷ bir akçe yevmiye ile beratsız müezzinlik yapan Selim'e berat verilmiş, Selim'in ölmesi üzerine oğlu Ömer, 1 Şevval 1116/27 Ocak 1705'te²⁹⁸ göreve getirilmiştir. 1 Muharrem 1119/4 Nisan 1707'de²⁹⁹ meccanen vaizlik yapan Ahmet'e beratsız olduğu için berat verilmiştir. 1 Muharrem 1119/4 Nisan 1707'de³⁰⁰ bir akçe yevmiye ile ferraş Mehmet'in ölmesi üzerine bu görev diğer Mehmet'e verilmiştir. 1 Şaban 1119/28 Ekim 1707'de³⁰¹ iki akçe yevmiye ile Cuma vaizliğine Hasan'ın kendi isteği ile görevi bırakması ile Ahmet atanmıştır. 1 Şevval 1119/26 Aralık 1707'de³⁰² Cuma şeyhi Mahmut'un beratı olmadığı için berat verilmiştir. Yine 1 Şevval 1119/26 Aralık 1707'de³⁰³ bir akçe yevmiye ile imam, hatip ve mütevellî olan Hüseyin'in ölmesi üzerine oğlu Ali var iken imametini diğer Ali hitabetin de Halil tarafından haksız yere alınması üzerine bu görevler Hüseyin'in oğlu Ali'nin şikâyeti üzerine kendisine verilmiştir. 1 Muharrem 1120/23 Mart 1708'de³⁰⁴ vaizlik görevine Hasan'ın oğlu Ahmet atanmıştır.

Buraya kadar atamalar, düzenli bir şekilde yapılmıştır. Bundan sonraki Karamanoğlu İbrahim Bey Camisi kayıtlarına bakıldığında, atamaların, çok az olduğu görülmektedir. Atamalar arasında da çok zaman farkı bulunmaktadır. Bu durum; muhtemelen kayıtların, başka bir yerde tutulduğunu ve Hurufat Defterleri'ne kaydedilmediğini göstermektedir. Uzun aralıklarla kayıtları bulunan atamalarda şöyledir: İki akçe yevmiye ile şeyhlik Ahmet'in 1 Şevval 1134/15 Temmuz 1722'de³⁰⁵ ölmesi üzerine Mehmet'e verilmiştir. 1 Recep 1135/7 Nisan 1723'te³⁰⁶ iki akçe yevmiye ile vaizlik yapan Ahmet'in ölmesi üzerine bu görev oğlu Mustafa'ya geçmesi gerekirken Mehmet bu görevi haksızlıkla almıştır. Mustafa'nın şikâyeti üzerine durum düzeltilerek Şevval 1136/7 Temmuz 1724'teki³⁰⁷ vaizlik görevi Mustafa'ya verilmiştir. Uzun bir süreden sonra kaydedilen bilgilerden anlaşıldığı üzere vaizlik görevi Salih Mehmet'e verilmiştir. İki akçe yevmiye ile vaiz Salih Mehmet'in beratı Cemâziye'l-

---

²⁹⁶ V.A.D. no. 1069, vr. 26b.

²⁹⁷ V.A.D. no. 1069, vr. 26b.

²⁹⁸ V.A.D. no. 1069, vr. 27a.

²⁹⁹ V.A.D. no. 1069, vr. 27a.

³⁰⁰ V.A.D. no. 1069, vr. 27b.

³⁰¹ V.A.D. no. 1069, vr. 27b.

³⁰² V.A.D. no. 1069, vr. 27b.

³⁰³ V.A.D. no. 1069, vr. 27b.

³⁰⁴ V.A.D. no. 1069, vr. 27b.

³⁰⁵ V.A.D. no. 1069, vr. 30a.

³⁰⁶ V.A.D. no. 1069, vr. 30b.

³⁰⁷ V.A.D. no. 1137, vr. 25a.

evvel 1168/Şubat 1755'te³⁰⁸, Zilkade 1168/Ağustos 1755'te³⁰⁹ tarihlerinde olmak üzere iki kere yenilenmiştir.

Karamanoğlu İbrahim Bey Camisi'ndeki bir diğer önemli görev ise ulu cami olması nedeniyle musalla vaizliğidir. Musalla vaizliği; Cuma vaizlerinin dışında, diğer özel günlerin vaizlerini yaptığı görevlerdendir. Musalla hatipliği hakkında Şaban 1140/Mart 1728³¹⁰ tarihli ilk belge göre, Ereğli Musallası'nın bir akçe yevmiye ile hatibi Abdülkadir'in ölmesi üzerine bu görev İbrahim'e verilmiştir.

Bundan sonraki Rebîü'l-evvel 1147/Ağustos 1734³¹¹ tarihli kayıta, Karamanoğlu İbrahim Bey Camisi'nde, musallada, Kadir Gecesi'nde ve Bayram Namazları'nda vaizlik görevini meccanen yapan Ömer Yusuf'a beratı olmadığı için berat verilmiştir. Şevval 1168/Haziran 1755'te³¹² vaiz Yusuf'un ölmesi üzerine göreve getirilen Mehmet Efendi'nin beratı yenilenmiştir. Safer 1200/Aralık 1785'te³¹³ hatiplik görevi İbrahim'in ölmesi üzerine Mehmet'e verilmiştir. 20 Zilhicce 1212/5 Haziran 1798³¹⁴ tarihli son kayıta da hatip Mehmet'in ölmesi üzerine bu göreve oğlu Halil'in getirildiğinden bahsedilmektedir.

4.1.1.4.2. Dede Ağa Cami

Bu cami, muhtemelen Dede Ağa tarafından XVIII. yüzyılın ortalarında inşa edilmiş olmalıdır. Bu cami hakkında Muharrem 1145/Temmuz 1732³¹⁵ tarihli belgeye göre, caminin vaizi olmadığından, Cuma günü, bayram günleri ve Ramazan ayında vaaz etmek üzere Osman meccanen görevlendirilmiştir. Bundan sonra Şaban 1168/Mayıs 1755'te³¹⁶ Kürd Ağa Camisi'nde müezzin olmadığından dolayı bu göreve Abdülfettah atanmıştır. Şevval 1180/Mart 1767'de³¹⁷ Murad Ağa Camisi'nde günlük yarım akçe yevmiye ile müezzin olan Abdülfettah'ın feragatinden bu göreve İbrahim getirilmiştir. Kayıtlarda görüldüğü üzere camiler farklı farklı isimlerle zikredilmektedir. Ancak, bu kayıtlarda karşılaşılan müezzin Abdülfettah'ın varlığı bu camilerin aynı camiler olduğu düşüncesini kuvvetlendirmektedir.

4.1.1.4.3. Hacı Ömer Mescidi

---

³⁰⁸ V.A.D. no. 1062, vr. 24b.

³⁰⁹ V.A.D. no. 1062, vr. 25b.

³¹⁰ V.A.D. no. 1144, vr. 27a.

³¹¹ V.A.D. no. 1073, vr. 8b.

³¹² V.A.D. no. 1062, vr. 25b.

³¹³ V.A.D. no. 1066, vr. 100a.

³¹⁴ V.A.D. no. 531, vr. 78b.

³¹⁵ V.A.D. no. 1073, vr. 8a.

³¹⁶ V.A.D. no. 1062, vr. 25a.

³¹⁷ V.A.D. no. 1070, vr. 13b.

Hacı Ömer tarafından inşa edilen bu mescit çarşı içinde yer almaktadır. Bu mescit hakkında Recep 1150/Kasım 1737³¹⁸ tarihli ilk belgede, iki akçe yevmiye ile yarı hisse imametinin, Mısrî Mehmet'in ölmesi üzerine Mehmet'e verildiğinden bahsedilmektedir. Cemâziye'l-âhir 1174/ Ocak 1761'de tarinden sonra mescide yapılan atamaların Hayriye Hatun Cami olarak isimlendirildiği görülmektedir. Mescit minber vaz edilerek camiye dönüştürülmüştür.

Bundan sonra Recep 1153/Ekim 1740'ta³¹⁹ Hacı Ömer Mescidi'nin cemaatinin çoğu, çarşı esnafı olduğu için mescide minber vaz edildiğinden yarım akçe yevmiye ile hitabete Mustafa getirilmiş ve Mustafa'nın imamlık ve hatiplik beratları Cemâziye'l-evvel 1168/Şubat 1755'te³²⁰ yenilenmiştir. Müezzinlik görevini meccanen yürüten Musa'nın beratı Cemâziye'l-evvel 1168/Şubat 1755'te³²¹ ve Zilkade 1168/Ağustos 1755'te³²² yenilenmiştir. Muharrem 1169/Ekim 1755'te³²³ günlük iki akçe yevmiye ile imam olan Mustafa kendi rızası ile görevi Musa'ya devretmiştir. Rebû'l-evvel 1173/Kasım 1759'da³²⁴ imam Musa'nın beratı tekrar yenilenmiştir. Bu tarihten sonra göreve Mustafa getirilmiş ve Cemâziye'l-âhir 1174/ Ocak 1761'de³²⁵ tarihinde Mustafa'nın beratı yenilenmiştir. Şaban 1174/Mart 1761 iki akçe yevmiye ve yarı hisse ile imamlık görevinde olan İbrahim'in çocuksuz ölmesi üzerine Ahmet bu göreve getirilmiştir. Ahmet kendi rızası ile bu görevi ortağı Musa'ya Cemâziye'l-âhir 1176/Ocak 1763'te³²⁶ devretmiş fakat Rebû'l-âhir 1181/Eylül 1767'de³²⁷ tarihli kayıta Ahmet'in kendi rızası ile değil zorlama ile görevi ortağı Musa'ya bıraktığı kaydedilmiştir. Bu görev yeniden Ahmet'e verilmiştir.

Bundan sonraki kayıtlarda Safer 1185/Mayıs 1771³²⁸ yarı hisse imam Musa'nın çocuksuz ölmesi üzerine yerine Mustafa getirilmiştir. 20 Cemâziye'l-evvel 1190/7 Temmuz 1776'da³²⁹ boş müezzinlik kadrosuna Osman, boş devirhanlık kadrosuna da Halil³³⁰ atanmıştır.

---

³¹⁸ V.A.D. no. 1073, vr. 9b.

³¹⁹ V.A.D. no. 1073, vr. 10a.

³²⁰ V.A.D. no. 1062, vr. 24b.

³²¹ V.A.D. no. 1062, vr. 25a.

³²² V.A.D. no. 1062, vr. 25b.

³²³ V.A.D. no. 1062, vr. 26b.

³²⁴ V.A.D. no. 1062, vr. 28b.

³²⁵ V.A.D. no. 1062, vr. 29a. Öyle anlaşıyor ki minber vazının finansmanını Hayriye Hatun sağlamıştır.

³²⁶ V.A.D. no. 1070, vr. 12b.

³²⁷ V.A.D. no. 1070, vr. 14a.

³²⁸ V.A.D. no. 1058, vr. 18a.

³²⁹ V.A.D. no. 1071, vr. 19a.

³³⁰ V.A.D. no. 1071, vr. 19a.

Buraya kadar atamalar, düzenli bir şekilde yapılmıştır. Bundan sonraki Hacı Ömer Mescidi kayıtlarına bakıldığında, atamaların, tarihleri arasında çok zaman farkına rastlanmıştır. Bu şekildeki kayıtların ilki, 27 Muharrem 1210/13 Ağustos 1795³³¹ tarihli dir. Belgede zikredilen kayda göre, üç akçe yevmiye ile imam, meccanen hatip ve iki akçe yevmiye ile de vakfın mütevellisi Mustafa'nın bu görevlerini, Hüseyin, Mustafa öldü, iddiasıyla kendi üzerine berat ettirmiştir. Bunun üzerine Mustafa bu durumu kadiya arz ederek düzeltirmiştir. Bundan sonra da 12 Muharrem 1213/26 Haziran 1798'de³³² Mustafa tüm görevlerini kendi rızası ile başka bir Mustafa'ya devretmiştir. 27 Cemâziye'l-âhir 1225/30 Temmuz 1810³³³ Mustafa'nın çocuksuz ölmesi üzerine yerine Abdurrahman getirilmiştir. Yine bir sene sonra 15 Cemâziye'l-evvel 1226/7 Haziran 1811'de³³⁴ tarihinde Abdurrahman'ın ölmesi üzerine bu görevler Ali'ye verilmiştir. 19 Rebû'l-âhir 1226/13 Mayıs 1811'de³³⁵ Abdurrahman'ın Mehmet Şakir adında oğlu var iken, Ali, Abdurrahman, çocuksuz öldü, iddiasıyla bu görevleri kendine berat ettirmiştir. Bunun üzerine, Abdurrahman'ın oğlu Mehmet Şakir itiraz ederek durumu kadiya bildirmiş ve görevleri üzerine almıştır.

Hacı Ömer Camine bundan sonraki yapılan atamalarda 24 Cemâziye'l-âhir 1229/13 Haziran 1814'te³³⁶ müezzinlik görevini meccanen yapan Osman'ın çocuksuz ölmesi üzerine Mehmet görevlendirilmiştir. Kayıtlardan anlaşılaacağı üzere soyun devam etmemesi sonucu artık imtihanlı sistemle atamalar başlamıştır. 2 Muharrem 1231/4 Aralık 1815'te³³⁷ Mehmet Şakir'in çocuksuz ölmesi üzerine bu görevler imtihanla Ahmet'e verilmiştir.

4.1.1.5. Eyneler Mahallesi

Mahalledeki tek mescit yine mahallenin ismi ile anılan Eyneler Mescidi'dir.

4.1.1.5.1. Eyneler Mescidi

Eyneler Mahallesi'nde bulunan bu mescit, muhtemelen Eyneoğlu tarafından XVIII. yüzyılın başında inşa edilmiş olmalıdır. Bu Mescit hakkındaki Muharrem 1115/Haziran 1703³³⁸ tarihli ilk belgede, bir akçe yevmiye yevmiye ile imam olan Ahmet'in kendi rızası ile bu

---

³³¹ V.A.D. no. 531, vr. 78b.

³³² V.A.D. no. 531, vr. 79a.

³³³ V.A.D. no. 533, vr. 34a.

³³⁴ V.A.D. no. 534, vr. 77b.

³³⁵ V.A.D. no. 534, vr. 77b.

³³⁶ V.A.D. no. 534, vr. 78a.

³³⁷ V.A.D. no. 534, vr. 78b.

³³⁸ V.A.D. no. 1159, vr. 85a.

görevi oğlu Mahmut'a devrettiğinden bahsedilmektedir. 1 Recep 1115/10 Kasım 1703'te³³⁹ de Ahmet'in oğlu Mehmet'e görevini bıraktığı belirtilmiştir.

İmam Ahmet'in 1 Cemâziye'l-evvel 1129/13 Nisan 1717'de³⁴⁰ tarihinde ölmesi üzerine oğlu Mehmet bu göreve getirilmiştir. Hala Ahmet Mehmet diye devam ettiğine bakılırsa bu görevin aynı ailede olduğu tahmin edilebilir. 1 Rebîü'l-evvel 1130/2 Şubat 1718'de³⁴¹ bir akçe yevmiye ile müteveli Ahmet'in ölmesi üzerine yerine oğlu Mehmet atanmıştır.

Buraya kadar Eyneler Mescidi'ne atamalar, düzenli bir şekilde yapılmıştır. Bundan sonraki kayıtlara bakıldığında, atamaların tarihleri arasında çok zaman farkı vardır. Ramazan 1149/Ocak 1737'de³⁴² yarım akçe yevmiye ile imamlık görevi Mehmet'in ölmesi üzerine oğlu Ahmet'e verilmiştir. Zilhicce 1149/Nisan 1737'de³⁴³ tarihinde Mehmet'in ölmesi üzerine bir akçe yevmiye ile mütevellilik görevi Ahmet'e verilmiş, Ahmet'in beratı Şevval 1173/ Mayıs 1760'ta³⁴⁴ yenilenmiştir. İmamlık ve mütevellilik görevinde olan Ahmet'in çocuksuz ölmesi üzerine yerine İbrahim, 21 Rebîü'l-evvel 1190/10 Mayıs 1776'da³⁴⁵ getirilmiştir. İbrahim'in ölmesi üzerine yerine 29 Cemâziye'l-âhir 1218/ 16 Ekim 1803'te³⁴⁶ imtihanla başarılı olan oğulları Mehmet, Ahmet, Süleyman ve Ali kardeşler ortaklaşa görevlendirilmişlerdir. 7 Safer 1224/24 Mart 1809'da³⁴⁷ tarihinde kardeşler beratlarını kaybettikleri için beratları yenilenmiştir.

4.1.1.6. Gömeç Mahallesi

4.1.1.6.1. Ak Mescit

Gömeç Mahallesi'nde Ak Mescit diye bilinen mescit, Konyalı'ya göre, *Gömeçoğlu Mescidi*'dir. Bu mescit hakkında Recep 1102/Nisan 1691³⁴⁸ tarihli ilk belgeye göre, müteveli olan Abdülkadir beratsız olarak görev yaptığı için kendisine berat verilmiştir.

Bundan sonra yine Recep 1102/Nisan 1691'de³⁴⁹ kayımlık ve ferraşlık görevindeki Ahmet'e beratsız olduğundan berat verilmiştir. Yine Recep 1102/Nisan 1691'de³⁵⁰ müteveli

³³⁹ V.A.D. no. 1069, vr. 26b. Buradaki kayıta muhtemelen bir yanlışlık vardır. Yine Ahmet'in görevi oğlu Mahmut'a verdiğinden bahdedilmiştir.

³⁴⁰ V.A.D. no. 1069, vr. 29a.

³⁴¹ V.A.D. no. 1069, vr. 29a.

³⁴² V.A.D. no. 1073, vr. 9b.

³⁴³ V.A.D. no. 1073, vr. 9b.

³⁴⁴ V.A.D. no. 1062, vr. 28b.

³⁴⁵ V.A.D. no. 1071, vr. 19a.

³⁴⁶ V.A.D. no. 532, vr. 111b.

³⁴⁷ V.A.D. no. 533, vr. 33b.

³⁴⁸ V.A.D. no. 1159, vr. 84b.

Nuh'un ölmesi üzerine yerine Hasan getirilmiştir. Şaban 1102/Mayıs 1691'de³⁵¹ müteveli Hasan sebepsiz yere azledilmiş sonra tekrar görevine atanmıştır. Bir akçe yevmiye ile imamlık yapan Mustafa'nın ölmesi üzerine yerine Ahmet, Muharrem 1104/Eylül 1692'de³⁵² getirilmiştir. İmam Hasan kendi rızası ile yerini oğulları Mahmut ve Abdülkadir'e, Zilkade 1111/Mayıs 1700'de³⁵³ bırakmıştır. Recep 1115/Kasım 1703'te³⁵⁴ de müteveli Hasan'ın beratı yenilenmiştir.

4.1.1.7. Hacı Ahmet Mahallesi

Mahallenin tek mescidi mahalleye de adını veren Hacı Ahmet Mescidi'dir.

4.1.1.7.1. Hacı Ahmet Mescidi

Konyalı bu mahallenin 24 nüfuslu olduğunu söyler. Ayrıca *Kuyûd-ı Kadîme Arşivi*'ndeki III. Murat adına kaleme alınmış tahrir defterindeki Hacı Ahmed Mescidi'nden bahseder. Fakat mescit hakkında geniş bilgiye yer vermez³⁵⁵.

Bu mescit hakkında Şaban 1102/Mayıs 1691³⁵⁶ tarihli ilk belgede, bir akçe yevmiye ile imam ve müteveli olan Ahmet'in ölmesi üzerine yerine oğlu Mehmet'in getirildiğinden bahsedilmektedir. Bundan sonra sıra ile Zilkade 1110/Mayıs 1699'da³⁵⁷ müteveli olan Muharrem'in ölmesi üzerine bu görev Abdülcélil'e verilmiştir. Recep 1113/Aralık 1701'de³⁵⁸ müteveli olan Halil görevini tam olarak yerine getiremediğinden yerine Musa görevlendirilmiştir. 1 Muharrem 1116/6 Mayıs 1704'te³⁵⁹ imam olan kişi, kendi rızası ile bu görevi oğulları İbrahim ve Mustafa'ya devretmiştir. Yine 1 Muharrem 1116/6 Mayıs 1704'te³⁶⁰ müteveli Musa'nın beratı yenilenmiştir. 1 Cemâziye'l-âhir 1122/28 Temmuz 1710'da³⁶¹ imamlık ve mütevellilik yapan Ahmet'in ölmesi üzerine bu görev oğulları Mustafa ve Ahmet'e verilmiştir. 1 Rebîü'l-âhir 1130/4 Mart 1718'de³⁶² imam Mustafa görevden alınarak bu görev Salih'e verilmiştir.

---

³⁴⁹ V.A.D. no. 1159, vr. 84b.

³⁵⁰ V.A.D. no. 1159, vr. 84b.

³⁵¹ V.A.D. no. 1159, vr. 84b.

³⁵² V.A.D. no. 1159, vr. 84b.

³⁵³ V.A.D. no. 1159, vr. 84b.

³⁵⁴ V.A.D. no. 1159, vr. 85b.

³⁵⁵ KONYALI, *Ereğli Tarihi*, s.242.

³⁵⁶ V.A.D. no. 1159, vr. 84b.

³⁵⁷ V.A.D. no. 1140, vr. 59a.

³⁵⁸ V.A.D. no. 1159, vr. 85a.

³⁵⁹ V.A.D. no. 1069, vr. 26b.

³⁶⁰ V.A.D. no. 1069, vr. 26b.

³⁶¹ V.A.D. no. 1069, vr. 28a.

³⁶² V.A.D. no. 1069, vr. 29a.

Kayıtlardan anlaşıldığına göre Salih ve Musa bir yolunu bulup, Mustafa ve Ahmet'in elinden görevlerin alınarak kendilerine verilmesini sağlamışlardır. Ancak kadiya yapılan şikâyet üzerine durum düzeltilmiş, Mustafa ve Ahmet'in görevleri 1 Cemâziye'l-âhir 1131/21 Nisan 1719'da³⁶³ iade edilmiştir. 1 Rebîü'l-âhir 1134/19 Ocak 1722'de³⁶⁴ tarihli belgede imam Salih'in yerine Mustafa'nın tayin edildiğinden bahsedilmektedir. Aynı yıl³⁶⁵ bir akçe yevmiye ile imamlık yapan Ahmet'in ölmesi üzerine Hüseyin bu göreve atanmıştır. Zilhicce 1143/Haziran 1731³⁶⁶ tarihine kadar yapılan atamaların kayıtları eksiksiz bulunmaktadır. Bu tarihte de yarımşar akçe yevmiye ile imam ve mütevellî olan Ahmet ve İbrahim'in beratlarının yenilendiği kaydı bulunmaktadır.

Bundan sonraki Hacı Ahmet Mescidi kayıtlarına bakıldığında, atamaların tarihleri arasında çok zaman farkı vardır. Bu dönem kayıtları hep berat yenileme ile ilgilidir. Cemâziye'l-evvel 1168/Şubat 1755'te³⁶⁷ imam ve mütevellî olan Mehmet'in, Zilkade 1168/Ağustos 1755'te³⁶⁸ Mehmet'in, Zilhicce 1168/Eylül 1755'te³⁶⁹ diğer imam ve mütevellî İbrahim'in beratı, Rebîü'l-evvel 1173/Kasım 1759'da³⁷⁰ Mehmet'in, Safer 1188/Nisan 1774'te³⁷¹ İbrahim'in beratları yenilenmiştir.

Hacı Ahmet Mescidi'nde yarımşar akçe yevmiye ile yarı hisse imam ve mütevellî Sunullah'ın³⁷² 29 Şaban 1211/27 Şubat 1797'de³⁷³ ölmesi üzerine yerine oğulları İbrahim, Abdurrahman ve Heybetullah getirilmiştir. 10 Cemâziye'l-âhir 1228/10 Haziran 1813'te³⁷⁴ İbrahim hissesini kendi rızası ile kardeşi Abdurrahman'a devretmiştir. 22 Recep 1238/4 Nisan 1823'teki³⁷⁵ son kayıтта da yarı hisse ile imamet ve mütevellî olan Ahmet ile Mehmet'in çocuksuz ölmesi üzerine yerlerine diğer Mehmet görevlendirilmiştir.

---

³⁶³ V.A.D. no. 1069, vr. 29b.

³⁶⁴ V.A.D. no. 1069, vr. 30a.

³⁶⁵ V.A.D. no. 1069, vr. 30a.

³⁶⁶ V.A.D. no. 1073, vr. 7b.

³⁶⁷ V.A.D. no. 1062, vr. 24b.

³⁶⁸ V.A.D. no. 1062, vr. 25b.

³⁶⁹ V.A.D. no. 1062, vr. 26b.

³⁷⁰ V.A.D. no. 1062, vr. 28b.

³⁷¹ V.A.D. no. 1065, vr. 36a.

³⁷² Hacı Halil Karyesi'nde de görev yaptığı belgeler doğrultusunda anlaşılmıştır. Demekki bu mahalle ile karye birbirlerine yakındır. Buradan bir kişinin farklı yerlerden nafakalandığı ya da kendine berat ettirdiği görülmektedir. Ayrı yerde imamlık yapamayacağına göre bir kurumda haksız yere kazanç sağlanmaktadır.

³⁷³ V.A.D. no. 531, vr. 78b. Sunullah ve oğulları İbrahim, Abdurrahman ve Heybetullah; bu mescit dahil, Cahioğlu Mescidi'nde imamlık, hatiplik ve mütevellîlik, Hacı Halil Karyesi Mescidi'nde İmamlık ve mütevellîlik, Tont Karyesi Hacı Musa Camisi'nde hatiplik ve Boztunt Mescidi'nde de mütevellîlik görevlerini yürütmektedirler.

³⁷⁴ V.A.D. no. 534, vr. 77b.

³⁷⁵ V.A.D. no. 535, vr. 54a.

4.1.1.8. Hacı Davut Mahallesi

Bu mahalle Ereğli'nin en eski beş mahallesinden birdir. Konyalı, bu mahalle ile ilgili şunları söyler: Sultan Yavuz dönemi *Karaman Vilâyeti Mufasssal Defteri*'nde mahalle nüfusu 41³⁷⁶, Sultan Kanuni dönemi mahalle nüfusu 62³⁷⁷ ve yine Kanuni'nin son döneminde yapılan tahrirde mahalle nüfusu 72³⁷⁸ olarak belirtilmiştir. Ayrıca Konyalı Hacı Davut'un vergiden muaf olduğunu söylemektedir. Vergi muafiyeti³⁷⁹ sözkonusu olduğuna göre Hacı Davut'un ilmî yönü çok olan ve o bölgeyi şenlendirip halkı eğitmek için gönderildiği yargısına varmak mümkündür.

4.1.1.8.1. Hacı Davut Mescidi

Hacı Davut tarafından inşa edilmiş olan bu mescit hakkındaki 1 Zilkade 1121/2 Ocak 1710³⁸⁰ tarihli ilk belgeye göre mütevellilik görevine Abdülbaki'nin ölmesi üzerine bir akçe yevmiye ile Mehmet getirilmiştir. Bundan sonra Cemâziye'l-âhir 1139/Şubat 1727'de³⁸¹ bir akçe yevmiye ile imam olan Mehmet'in beratı yenilenmiştir. Müteveli olan Mehmet'in ölmesi üzerine bu görev imam Mehmet'e, Zilkade 1140/Haziran 1728'de³⁸² verilmiştir. Rebîü'l-evvel 1141/Ekim 1728'de³⁸³ müteveli ve imam olan Mehmet'in ölmesi üzerine bu görev Ahmet'e verilmiştir. Ahmet'in de kısa bir süre sonra ölmesi üzerine Rebîü'l-evvel 1141/Ekim 1728'de³⁸⁴ bu görevlere Halil atanmıştır.

Hacı Davut Mescidi'nde, Şaban 1169/ Mayıs 1756'da³⁸⁵ ortaklaşa imam ve müteveli olan Abdullah ve Ali'den Ali'nin ölmesi üzerine hissesi kardeşi Seyyid Abdullah Halife'ye verilmiştir. Abdullah'ın beratı Rebîü'l-evvel 1173/Kasım 1759³⁸⁶ ve Recep 1188/Eylül 1774'te tarihlerinde iki kez yenilenmiştir. 30 Rebîü'l-evvel 1204/18 Aralık 1789'da³⁸⁷ Abdullah'ın ölmesi üzerine yerine oğulları Mehmet ve Abdurrahman getirilmiştir. 12 Recep 1223/3 Eylül 1808'de³⁸⁸ yarım akçe yevmiye ile imam ve bir akçe yevmiye ile müteveli olan Mehmet ve Abdurrahman kardeşlerden Mehmet'in ölmesi üzerine hissesi Abdullah'a

³⁷⁶ KONYALI, *Ereğli Tarihi*, s.368.

³⁷⁷ KONYALI, *Ereğli Tarihi*, s.387.

³⁷⁸ KONYALI, *Ereğli Tarihi*, s.401.

³⁷⁹ İNALCIK, *Klasik Çağ*, s. 75. İncalcık, doğrudan doğruya sultanın hizmetinde olan herkes, üretimle uğraşmayan askeri gurup, din adamları ve bürokratları vergi muafiyeti olanlar arasında gösterir.

³⁸⁰ V.A.D. no. 1069, vr. 27b.

³⁸¹ V.A.D. no. 1143, vr. 22b.

³⁸² V.A.D. no. 1144, vr. 27a.

³⁸³ V.A.D. no. 1144, vr. 27a.

³⁸⁴ V.A.D. no. 1144, vr. 27a.

³⁸⁵ V.A.D. no. 1062, vr. 27a.

³⁸⁶ V.A.D. no. 1062, vr. 28b.

³⁸⁷ V.A.D. no. 530, vr. 105b.

³⁸⁸ V.A.D. no. 533, vr. 33b.

verilmiştir. 24 Rebîü'l-evvel 1230/6 Mart 1815'te³⁸⁹ de Abdullah'ın ölmesi üzerine hissesi Abdurrahman'a verilmiştir. 27 Zilhicce 1249/7 Mayıs 1834'te³⁹⁰ Abdurrahman'ın da ölmesi üzerine bu görevler oğulları Mehmet Emin ve Abdurrahman'a verilmiştir.

4.1.1.9. Hacı Ebubekir Mahallesi

Belgelerde, mahalleye de ismini veren camiye dair kayıtlar yer almaktadır.

4.1.1.9.1. Hacı Ebubekir Camii

Bu cami, muhtemelen mahalleye adını veren Hacı Ebubekir tarafından XVII. yüzyılın sonlarında inşa edilmiş olmalıdır. Cami hakkında Şaban 1108/Mart 1697³⁹¹ tarihli ilk belgede, hatip ve müteveli olan Musa'nın beratının yenilendiğinden bahsedilmektedir. Bundan sonra 1 Şevval 1116/27 Ocak 1705'te³⁹² Salih, 1 Şevval 1117/16 Ocak 1706'da³⁹³ Mehmet ve 1 Muharrem 1119/4 Nisan 1707'de³⁹⁴ Yakup göreve gelmiştir. 1 Ramazan 1122/24 Ekim 1710'da³⁹⁵ tekrar Salih görevlendirilmiştir. Salih'in ölümü ile oğlu Mustafa hatip ve müteveli olarak 1 Ramazan 1125/21 Eylül 1713'te³⁹⁶ görevlendirilmiştir.

Hacı Ebubekir Camisi mütevelliliğine 1 Şaban 1136/25 Nisan 1724'te³⁹⁷ Abdullah'ın ölümü ile Osman getirilmiştir. İki akçe yevmiye ile imam Hüseyin 1 Ramazan 1122/24 Ekim 1710³⁹⁸ tarihinde görevlendirilmiş, Hüseyin'in Muharrem 1139/Eylül 1726'da³⁹⁹ da ölümü ile göreve Mehmet getirilmiştir. Rebîü'l-evvel 1137/Aralık 1724'te⁴⁰⁰ yarım akçe yevmiye ile müezzinlik Yusuf'a verilmiştir. 11- Ramazan 1143/Mart 1731'de⁴⁰¹ yarımşar akçe yevmiye ile hatip ve müteveli Mustafa'nın beratı yenilenmiştir. Zilkade 1144/Mayıs 1732'de⁴⁰² bir akçe yevmiye ile imam ve müteveli Mehmet'in beratı yenilenmiştir. Cemâziye'l-evvel 1168/Şubat 1755'te⁴⁰³ yarımşar akçe yevmiye ile hatiplik yapan Süleyman ve Hasan'ın, aynı zamanda imam ve müteveli olan Mehmet'in, müezzin Bekir'in de beratları yenilenmiştir. İki

---

³⁸⁹ V.A.D. no. 534, vr. 78a.

³⁹⁰ V.A.D. no. 536, vr. 63b.

³⁹¹ V.A.D. no. 1140, vr. 58a.

³⁹² V.A.D. no. 1069, vr. 26b.

³⁹³ V.A.D. no. 1069, vr. 27a.

³⁹⁴ V.A.D. no. 1069, vr. 27a.

³⁹⁵ V.A.D. no. 1069, vr. 28a.

³⁹⁶ V.A.D. no. 1069, vr. 28b.

³⁹⁷ V.A.D. no. 1069, vr. 30b.

³⁹⁸ V.A.D. no. 1069, vr. 28a.

³⁹⁹ V.A.D. no. 1143, vr. 22b.

⁴⁰⁰ V.A.D. no. 1137, vr. 25a.

⁴⁰¹ V.A.D. no. 1073, vr. 7b.

⁴⁰² V.A.D. no. 1073, vr. 8a.

⁴⁰³ V.A.D. no. 1062, vr. 24b.

ay sonra tüm çalışanların beratları tekrar yenilenmiştir. Bu yenileme 1754'te başa geçen III. Osman'ın cülusu dolayısı ile olabilir.

Hacı Ebubekir Camisi'nde imam ve mütevellî olan Mehmet, Şevval 1170/Haziran 1757'de⁴⁰⁴ kendi rızası ile yerini Hasan'a devretmiş, Hasan'ın beratı Rebîü'l-evvel 1173/Kasım 1759'da⁴⁰⁵ yenilenmiştir. Rebîü'l-âhir 1176/Kasım 1762'de⁴⁰⁶ günlük yarım akçe yevmiye ile hitabete mutasarrıf Ahmet'in ölmesi üzerine bu göreve oğlu Salih getirilmiştir. Muharrem 1180/Haziran 1766'da⁴⁰⁷ yarımşar akçe yevmiye ile imamlık, mütevellîlik ve hatiplik görevlerini yürüten Hasan'ın ölmesi üzerine bu görevler oğulları Abdullah ve Hasan'a verilmiştir. Zilhicce 181/Mayıs 1768'de⁴⁰⁸ Hasan hissesini kardeşi Abdullah'a devretmiştir. Muharrem 1186/Nisan 1772'de⁴⁰⁹ Abdullah'ın feragat etmesi üzerine bu görev İsa'ya verilmiştir. 27 Rebîü'l-evvel 1191/5 Mayıs 1777'de⁴¹⁰ yarı hisse hitabete mutasarrıf Salih'in ölmesi üzerine bu görev Abdullah'a verilmiştir. 29 Cemâziye'l-evvel 1193/14 Haziran 1779'da⁴¹¹ günlük bir akçe yevmiye ile imam Abdullah'ın ölmesi üzerine bu görev İsa ve Osman'a verilmiştir. 3 Safer 1221/22 Nisan 1806'da⁴¹² meccanen yarı hisse ile imam olan Mehmet'in çocuksuz ölmesi üzerine bu görev Musa'ya verilmiştir. 6 Cemâziye'l-evvel 1230/16 Nisan 1815⁴¹³ tarihli son kayıta da Musa'nın ölmesi üzerine bu göreve oğlu Mustafa getirilmiştir.

4.1.1.10. Hacı Yusuf Mahallesi

Konyalı, 584 nolu Vakıf Tahrir Defteri'nde bu mescidin kayıtlı olduğunu belirtir. Yalnız kendisi bu Mahallenin Ereğli'nin en eski mahallelerinden olduğunu ve nüfusunun Yavuz zamanı 18⁴¹⁴, Kanuni zamanında 19⁴¹⁵, Kanuni zamanı ikinci tahrirde 28, III. Murat Zamanında 74⁴¹⁶ olduğunu söylerken mescide dair başka bir bilgi vermez.

4.1.1.10.1. Hacı Yusuf Mescidi

---

⁴⁰⁴ V.A.D. no. 1062, vr. 27b.

⁴⁰⁵ V.A.D. no. 1062, vr. 28b.

⁴⁰⁶ V.A.D. no. 1070, vr. 12b.

⁴⁰⁷ V.A.D. no. 1070, vr. 13b.

⁴⁰⁸ V.A.D. no. 1070, vr. 14a.

⁴⁰⁹ V.A.D. no. 1058, vr. 18a.

⁴¹⁰ V.A.D. no. 1071, vr. 19b.

⁴¹¹ V.A.D. no. 1071, vr. 20a.

⁴¹² V.A.D. no. 532, vr. 111b.

⁴¹³ V.A.D. no. 534, vr. 78a.

⁴¹⁴ KONYALI, *Ereğli Tarihi*, s.368.

⁴¹⁵ KONYALI, *Ereğli Tarihi*, s.387.

⁴¹⁶ KONYALI, *Ereğli Tarihi*, s.243.

Bu mescit, muhtemelen mahalleye adını veren Hacı Yusuf tarafından inşa edilmiş olmalıdır. Bu mescit hakkındaki 1 Cemâziye'l-âhir 1116/1 Eylül 1704⁴¹⁷ tarihli belgede, mütevellilik görevinin Soğancıoğlu'nun ölmesi üzerine Ahmet'e verildiğinden bahsedilmektedir. Bundan sonra Mustafa ve Abdullah'ın ölmesi üzerine 1 Ramazan 1122/24 Ekim 1710'da⁴¹⁸ imamlık oğulları Ahmet ve Osman'a geçmiştir. 1 Rebîu'l-âhir 1127/6 Nisan 1715'te⁴¹⁹ Ahmet'in feragat etmesinden dolayı görev oğlu Mehmet'e verilmiştir. 1 Zilhicce 1127/28 Kasım 1715'te⁴²⁰ imam ve müteveli olarak Hamza atanmıştır. 1 Recep 1135/7 Nisan 1723'te⁴²¹ bir akçe yevmiye ile imam olan Ahmet'in ölmesi üzerine oğlu Mustafa var iken imamlığa Mehmet, mütevelliliğe Şaban kendilerini tayin ettirmişlerdir. Daha sonra durum Mustafa tarafından kadıya şikâyet edilmiş ve Mustafa babasının görevine 1 Recep 1135/7 Nisan 1723'te⁴²² atanmış, bir yıl sonra Mustafa'nın beratları Şevval 1136/Temmuz 1724'te⁴²³ yenilenmiştir.

Hacı Yusuf Mescidi'nde Ahmet Halife, 1 Recep 1139/22 Şubat 1727⁴²⁴ tarihinde imam iken Mustafa, onun görevini iyi yapmadığını ileri sürerek kendisini imam tayin ettirmiştir. Fakat durum kadı kanalı ile düzeltilerek Ahmet tekrar görevine getirilmiştir. 1 Recep 1139/22 Şubat 1727'de⁴²⁵ günlük iki akçe yevmiye ile müteveli olan Mustafa'nın başka bir yere gitmesinden dolayı bu görev Ahmet'e verilmiştir. Rebîu'l-âhir 1141/Kasım 1728'de⁴²⁶ Mehmet'in ölmesi üzerine yürütmekte olduğu imamlık yarım akçe yevmiye ile Ahmet'e verilmiştir. Şaban 1142/Mart 1730'da⁴²⁷ iki akçe yevmiye ile imam ve müteveli Ahmet'in ölmesi üzerine oğlu Mustafa var iken bu görevi diğer Ahmet almış, durumun kadıya intikali ile görev Mustafa'ya verilmiştir. Zilkade 1144/Mayıs 1732'de⁴²⁸ imam ve müteveli Mustafa'nın beratı yenilenmiştir.

Abdülfettah⁴²⁹ ve Ali'nin, Zilkade 1168/Ağustos 1755⁴³⁰'te Hacı Yusuf Mescidi'ndeki imamlık ve mütevellilik beratları yenilenmiştir. Safer 1186/Mayıs 1772'de⁴³¹ Abdülfettah'ın

---

⁴¹⁷ V.A.D. no. 1069, vr. 26b.

⁴¹⁸ V.A.D. no. 1069, vr. 28a.

⁴¹⁹ V.A.D. no. 1069, vr. 28b.

⁴²⁰ V.A.D. no. 1069, vr. 29a.

⁴²¹ V.A.D. no. 1069, vr. 30b.

⁴²² V.A.D. no. 1069, vr. 30b.

⁴²³ V.A.D. no. 1137, vr. 25a.

⁴²⁴ V.A.D. no. 1143, vr. 22b.

⁴²⁵ V.A.D. no. 1143, vr. 22b.

⁴²⁶ V.A.D. no. 1144, vr. 27a.

⁴²⁷ V.A.D. no. 1144, vr. 27a.

⁴²⁸ V.A.D. no. 1073, vr. 8a.

⁴²⁹ Dede Ağa Camisi'nde aynı tarihlerde Abdülfettah'ın görevlendirildiğine dair belge bulunmaktadır. Tarihlerin aynı olması sonucu iki kişinin aynı kişi olduğu yargısına varılabilir. Bu durumda kişiler bazen ayrı kurumlarda çalışmışlardır.

ölmesi üzerine Ali'ye onun görevleri de verilmiştir. 3 Zilhicce 1217/27 Mart 1803⁴³² tarihli son belgede ise imam ve müteveli olan Mehmet'in çocuksuz ölmesi üzerine bu görevler diğer Mehmet'e geçmiştir.

4.1.1.11. Hoca İshak Mahallesi

Belgelerden elde edinilen bilgiye göre bu mahallede Hacı İshak Mescidi, Kara Hasan Mescidi, Nehr-i Kebir Mescidi yer almaktadır. Mahalle günümüzde Eti Mahallesi sınırları içinde kalmıştır.

4.1.1.11.1. Hacı İshak Mescidi

Hoca İshak Mahallesi'nde bulunan Hacı İshak Mescidi muhtemelen Hoca İshak tarafından XVII. yüzyılın sonlarında inşa edilmiş olmalıdır. Bu mescit hakkında Cemâziye'l-âhir 1109/Aralık 1697⁴³³ tarihli ilk belgeye göre, mescidin mütevelliliğine Mustafa getirilmiştir.

Bundan sonra yine Cemâziye'l-âhir 1109/Aralık 1697'de⁴³⁴ bir akçe yevmiye ile imam olan Ahmet'in yolsuzluk yapması sonucu görevden alınması ile görev Ebubekir'e verilmiştir. Bundan sonraki 1 Ramazan 1119/26 Kasım 1707⁴³⁵ tarihli kayıta imam Ahmet'in ölmesi üzerine göreve Mehmet atanmıştır. 1 Rebîü'l-evvel 1127/7 Mart 1715'te⁴³⁶ Mehmet'in ölmesi üzerine oğlu Abdullah görevlendirilmiştir. Şevval 1145/Nisan 1733'te⁴³⁷ Abdullah'ın ölmesi üzerine Osman'a görev verilmiştir.

Bundan yirmi yıl sonra tutulan Hoca İshak Mescidi kaydında imam olan Yusuf'un beratları iki kez yenilenmiştir. İlk yenileme Cemâziye'l-evvel 1168/Şubat 1755'te⁴³⁸ ve ikincisi Zilkade 1168/Ağustos 1755'tedir⁴³⁹. Recep 1179/Aralık 1765'te⁴⁴⁰ imamlık Yusuf'un ölmesi üzerine Abdullah'a verilmiştir. Ramazan 1183/Ocak 1770'te⁴⁴¹ Abdullah'ın çocuksuz ölmesi üzerine bu görev Hasan'a verilmiş, Hasan'ın beratı Rebîü'l-âhir 1195/Nisan 1781'de⁴⁴²

---

⁴³⁰ V.A.D. no. 1062, vr. 26a.

⁴³¹ V.A.D. no. 1058, vr. 18a.

⁴³² V.A.D. no. 532, vr. 111a.

⁴³³ V.A.D. no. 1140, vr. 58b.

⁴³⁴ V.A.D. no. 1140, vr. 58b.

⁴³⁵ V.A.D. no. 1069, vr. 27b.

⁴³⁶ V.A.D. no. 1069, vr. 28b.

⁴³⁷ V.A.D. no. 1073, vr. 8b.

⁴³⁸ V.A.D. no. 1062, vr. 24b.

⁴³⁹ V.A.D. no. 1062, vr. 26a.

⁴⁴⁰ V.A.D. no. 1070, vr. 13b.

⁴⁴¹ V.A.D. no. 1072, vr. 32b.

⁴⁴² V.A.D. no. 1065, vr. 36b.

yenilenmiştir. 16 Muharrem 1213/30 Haziran 1798⁴⁴³ tarihli son kayıta Hasan'ın feragatinden dolayı görev oğlu Mehmet'e verilmiştir. .

4.1.1.11.2. Kara Hasan Mescidi

Mescit muhtemelen Kara Hasan tarafından XVIII. yüzyılın başlarında inşa edilmiş olmalıdır. Mescit hakkındaki, 1 Muharrem 1116/6 Mayıs 1704⁴⁴⁴ tarihli kayda göre, imam Hüseyin'in ölmesi üzerine bu görev Osman ve Mehmet'e verilmiştir.

Bundan sonra 1 Safer 1117/25 Mayıs 1705'te⁴⁴⁵ bir akçe yevmiye ile imam olan Ali'nin beratı yenilenmiştir. Bu mesciddeki imamlık görevi çekişmelere neden olmuştur. 1 Ramazan 1122/24 Ekim 1710'da⁴⁴⁶ tarihli iki belge bulunmaktadır. Birinde imam olan kişinin ölümü ile göreve Ahmet'in diğerinde ise imam olan kişinin ölümü ile göreve oğulları Mehmet ve Hüseyin'in getirildiklerinden bahsedilmektedir. 1 Cemâziye'l-evvel 1129/13 Nisan 1717'de⁴⁴⁷ Ahmet görevini Osman'a bırakmıştır. 1 Şaban 1132/8 Haziran 1720'de⁴⁴⁸, 1 Şaban 1134/17 Mayıs 1722'de⁴⁴⁹, 1 Safer 1135/11 Kasım 1722'de⁴⁵⁰ tarihlerinde imamlık görevi Mehmet ve Osman arasında birkaç defa el değiştirmiştir.

4.1.1.11.3. Nehr-i Kebir Mescidi

Bu mescit mahalle sakinleri tarafından XVIII. yüzyılın başlarında inşa edilmiş olmalıdır. Bu mescit hakkında Cemâziye'l-âhir 1144/Aralık 1731⁴⁵¹ tarihli ilk belgeye göre mescidin imamı olmadığından yarım akçe yevmiye ile Abdi'ye imamlık beratı verilmiştir. Bundan sonra mescide imam olan Yusuf ve Mustafa'nın beratları iki kez yenilenmiştir. İlki Cemâziye'l-evvel 1168/Şubat 1755'te⁴⁵² ve ikincisi Zilkade 1168/Ağustos 1755'tedir.⁴⁵³

4.1.1.12. Hüsam Dede Mahallesi

Bu mahallede tek mescit bulunmaktadır.

4.1.1.12.1. Hüsam Dede Tekye Mescidi

---

⁴⁴³ V.A.D. no. 531, vr. 79a.

⁴⁴⁴ V.A.D. no. 1069, vr. 26b.

⁴⁴⁵ V.A.D. no. 1069, vr. 27a.

⁴⁴⁶ V.A.D. no. 1069, vr. 28a.

⁴⁴⁷ V.A.D. no. 1069, vr. 29a.

⁴⁴⁸ V.A.D. no. 1069, vr. 29b.

⁴⁴⁹ V.A.D. no. 1069, vr. 30a.

⁴⁵⁰ V.A.D. no. 1069, vr. 30b.

⁴⁵¹ V.A.D. no. 1073, vr. 7b.

⁴⁵² V.A.D. no. 1062, vr. 24b.

⁴⁵³ V.A.D. no. 1062, vr. 26a.

Bu mescit, muhtemelen Hüsam Dede Tekkesi diye bilinen tekkenin yanında XVIII. yüzyılın başlarında inşa edilmiş olmalıdır. Bu mescit hakkında Rebû'î-levvel 1114/Ağustos 1702⁴⁵⁴ tarihli ilk belgeye göre, Hüseyin bir akçe yevmiye ile imamlığa yine aynı tarihte⁴⁵⁵ yarım akçe yevmiye ile mütevelliliğe tayin edilmiştir. Muharrem 1115/Haziran 1703⁴⁵⁶ tarihli son kayıta da Hüseyin'in beratları yenilenmiştir.

4.1.1.13. Kayseriye Mahallesi

Bu mahallede Hacı Mehmet Efendi Cami, Kayseriyye Mescidi ve Hacı Recep Mescidi bulunmaktadır.

4.1.1.13.1. Hacı Mehmet Efendi Camii

Cami, Hacı Mehmet Efendi tarafından XVIII. yüzyılın sonlarında inşa edilmiş olmalıdır. Cami hakkındaki 8 Cemâziye'l-evvel 1188/17 Temmuz 1774⁴⁵⁷ tarihli kayda göre, kendi yaptırdığı camiye Hacı Mehmet meccanen müteveli olmuştur. 26 Zilhicce 1223/12 Şubat 1809⁴⁵⁸ tarihli son kayıta da hatip olan Hasan'ın çocuksuz ölmesi üzerine yerine Ali getirilmiştir.

4.1.1.13.2. Hacı Recep Mescidi

Bu mescit, muhtemelen Hacı Recep tarafından XVIII. yüzyılın başlarında inşa edilmiş olmalıdır. Mescit hakkında Muharrem 1114/Mayıs 1702⁴⁵⁹ tarihli belgeye göre, imam olan Musa ve İsmail'in görevi terk etmeleri üzerine yerlerine Süleyman getirilmiştir. Recep 1115/Kasım 1703'te⁴⁶⁰ ve 1 Ramazan 1115/08 Ocak 1704⁴⁶¹ tarihlerinde Süleyman'ın beratı iki kez yenilenmiştir.

4.1.1.13.3. Kayseriye Mescidi

Bu mescit, muhtemelen ahali tarafından XVII. yüzyılın sonlarında inşa edilmiş olmalıdır. Bu mescit hakkında Şevval 1109/Şubat 1698⁴⁶² tarihli ilk belgeye göre, yarım akçe

---

⁴⁵⁴ V.A.D. no. 1159, vr. 85a.

⁴⁵⁵ V.A.D. no. 1159, vr. 85a.

⁴⁵⁶ V.A.D. no. 1159, vr. 85b.

⁴⁵⁷ V.A.D. no. 1059, vr. 50a.

⁴⁵⁸ V.A.D. no. 533, vr. 33b.

⁴⁵⁹ V.A.D. no. 1159, vr. 85a.

⁴⁶⁰ V.A.D. no. 1159, vr. 85b.

⁴⁶¹ V.A.D. no. 1069, vr. 26b.

⁴⁶² V.A.D. no. 1140, vr. 58b.

yevmiye ile müteveli Mustafa'nın görevi terk etmesi üzerine yerine İbrahim görevlendirilmiştir.

Bundan sonra 1 Muharrem 1116/6 Mayıs 1704'te⁴⁶³ Musa'nın feragatinden sonra imamlık görevine Sefer getirilmiştir. 1 Cemâziye'l-âhir 1122/28 Temmuz 1710'da⁴⁶⁴ Hasan imam olmuştur. Yine aynı tarihte yarı hisse imam ve müteveli İsmail'in görevi terk etmesi üzerine yerine Süleyman getirilmiştir.

Uzun bir süre Kayseriyye Mescidi kayıtlarında boşluk bulunmaktadır. Kırkbeş yıl sonra Mehmet'e imamlık verilmiştir. Cemâziye'l-evvel 1168/Şubat 1755'te⁴⁶⁵ ve Zilkade 1168/Ağustos 1755'te⁴⁶⁶ tarihlerinde Mehmet'in beratları yenilenmiştir. Cemâziye'l-evvel 1170/25 Ocak 1757'de⁴⁶⁷ Mehmet'in ölmesi üzerine imamlık ve mütevellilik oğlu Hasan'a geçmiştir. 16 Safer 1189/21 Nisan 1775'te⁴⁶⁸ Hasan'ın feragatinden bu görev Mustafa'ya verilmiştir. 13 Ramazan 1191/15 Ekim 1777'de⁴⁶⁹ imam ve müteveli Mehmet'in ölmesi üzerine yerine Abdülbaki getirilmiştir. 11 Muharrem 1192/9 Şubat 1778'de⁴⁷⁰ yarı hisse imam ve müteveli Mustafa'nın ölmesi üzerine yerine oğulları Mehmet ve Ahmet'in getirilmiştir. 22 Şevval 1219/24 Ocak 1805'te⁴⁷¹ günlük yarım akçe yevmiye ile yarı hisse imam Abdülbaki'nin ölmesi üzerine yerine oğlu Mehmet görevlendirilmiştir. 26 Şevval 1222/27 Aralık 1807'de⁴⁷² günlük yarım akçe yevmiye ile yarı hisse imam Mustafa'nın oğlu Mehmet dörttebir hissesini oğlu İbrahim'e devretmiştir. İbrahim'in görevi ne zaman bıraktığına dair elimizde kayıt bulunmamaktadır. 24 Recep 1232/9 Haziran 1817⁴⁷³ tarihli son kayıta da günlük yarım akçe yevmiye ile yarı hisse imam ve müteveli olan Mehmet'in ölmesi üzerine yerine oğlu Abdullah geçmiştir.

4.1.1.14. Kazgancı Mahallesi

Mahallenin tek mescidi olan Kazgancı Mescidi Rebîû'l-âhir 1153/Haziran 1740 tarihinde camiye dönüştürülmüştür. Bu tarihe kadar camiye dair tüm atamalar mescit şeklinde yer alırken bu tarihten sonra cami olarak geçmektedir. Konyalı bu mahalledeki mescidin arşiv

---

⁴⁶³ V.A.D. no. 1069, vr. 26b.

⁴⁶⁴ V.A.D. no. 1069, vr. 27b.

⁴⁶⁵ V.A.D. no. 1062, vr. 24b.

⁴⁶⁶ V.A.D. no. 1062, vr. 25b.

⁴⁶⁷ V.A.D. no. 1062, vr. 27b.

⁴⁶⁸ V.A.D. no. 1059, vr. 50b.

⁴⁶⁹ V.A.D. no. 1071, vr. 19b.

⁴⁷⁰ V.A.D. no. 1071, vr. 20a.

⁴⁷¹ V.A.D. no. 532, vr. 111b.

⁴⁷² V.A.D. no. 532, vr. 112b.

⁴⁷³ V.A.D. no. 534, vr. 78b.

kayıtlarından bahseder⁴⁷⁴. Günümüzde mahallenin bilinen ismi Kazancı'dır. Yine aynı isimle anılan cami 1912 yılında Konya Müftülüğü'nden alınan bir fetva ile yıktırılmıştır.

4.1.1.14.1. Kazgancı Camii

Bu mescit hakkında Zi'l-hicce 1104/Ağustos 1693⁴⁷⁵ tarihli ilk belgeye göre, imam ve mütevellî Salih'in yolsuzluk yapmasından dolayı bu göreve Hasan getirilmiştir. Bundan sonra Rebîu'l-âhir 1107/Kasım 1695'te⁴⁷⁶ imam ve mütevellî olan kişinin beratı yenilenmiştir. Rebîu'l-evvel 1110/Eylül 1698'de⁴⁷⁷ yarım akçe yevmiye ile imam Mustafa'nın ölmesi üzerine oğlu Ömer göreve getirilmiştir. 1 Şevval 1116/27 Ocak 1705'te⁴⁷⁸ imam ve mütevellî Salih feragat ederek bu görevi oğlu Mustafa'ya devretmiştir. 1 Ramazan 1134/15 Haziran 1722'de⁴⁷⁹ Mustafa görevden alınarak yerine Osman getirilmiştir. Bu göreve getirilmek için Osman ve Mustafa arasında sürekli bir çekişme olmuş kısa süreli olarak her ikiside görev yapmışlar fakat sonuçta Ramazan 1143/Mart 1731'de⁴⁸⁰ Mustafa haklılığını ispat ederek göreve resmen atanmıştır.

Kazgancı-zade tarafından Rebîu'l-âhir 1153/Haziran 1740⁴⁸¹ tarihinde zaviyeye bitişik inşa edilmiş olan mescide minber vaziyla mescit camiye dönüştürülmüştür. Yine aynı tarihte yeni oluşan hitabete, meccanen imamı ve mütevellîsi olan Salih'in oğlu Osman bir akçe yevmiye ile atanmıştır. Bundan sonra Cemâziye'l-evvel 1168/Şubat 1755'te⁴⁸² yarım akçe yevmiye ile ortaklaşa imam olan Mehmet ve Ahmet'in, yarım akçe yevmiye ile hatiplik yapan Ahmet ve Ömer'in beratları yenilenmiştir. Zilkade 1168/Ağustos 1755'te⁴⁸³ caminin tüm çalışanlarının beratları yenilenmiştir. Zilhicce 1168/Eylül 1755'te⁴⁸⁴, Rebîu'l-evvel 1173/Kasım 1759⁴⁸⁵ tarihlerinde caminin mütevellîsi Mehmet'in beratları iki kez yenilenmiştir. Şaban 1174/Mart 1761'de⁴⁸⁶ imamlar Mehmet ve Ahmet'in, beratları yenilenmiştir. Yine Şaban 1174/Mart 1761'de⁴⁸⁷ imam Ahmet'in ölmesi üzerine yerine oğlu

⁴⁷⁴ KONYALI, *Ereğli Tarihi*, s. 243- 458.

⁴⁷⁵ V.A.D. no. 1159, vr. 85b.

⁴⁷⁶ V.A.D. no. 1140, vr. 58a.

⁴⁷⁷ V.A.D. no. 1140, vr. 72b.

⁴⁷⁸ V.A.D. no. 1069, vr. 26b.

⁴⁷⁹ V.A.D. no. 1069, vr. 30a.

⁴⁸⁰ V.A.D. no. 1073, vr. 7b.

⁴⁸¹ V.A.D. no. 1073, vr. 10a.

⁴⁸² V.A.D. no. 1062, vr. 24b.

⁴⁸³ V.A.D. no. 1062, vr. 25b.

⁴⁸⁴ V.A.D. no. 1062, vr. 26b.

⁴⁸⁵ V.A.D. no. 1062, vr. 28b.

⁴⁸⁶ V.A.D. no. 1062, vr. 29b.

⁴⁸⁷ V.A.D. no. 1062, vr. 30a.

İbrahim getirilmiştir. Bir yıl sonra, Rebîû'l-âhir 1176/Kasım 1762'de⁴⁸⁸ diğer imam Mehmet'in ölmesi üzerine göreve oğlu Mehmet Emin getirilmiştir. 1 Ramazan 1188/5 Kasım 1774'te⁴⁸⁹ meccanen vaizlik yapan Mehmet beratsız olduğu için kendisine berat verilmiştir. Recep 1188/Eylül 1774'te⁴⁹⁰ Mehmet Emin'in beratının yenilenmiştir. 13 Cemâziye'l-evvel 1190/30 Haziran 1776'da⁴⁹¹ meccanen hatiplik yapan Ahmet vefat ettiği için göreve oğulları Ömer ile Ahmet'e getirilmişlerdir. Hatiplik, Cemâziye'l-âhir 1190/Ağustos 1776'da⁴⁹² maaşlı hale gelmiş ve aynı tarihte yarım akçe yevmiye ile hatip Ahmet'in beratı yenilenmiştir. Rebîû'l-âhir 1191/Mayıs 1777'de⁴⁹³ imam İbrahim'in beratı yenilenmiş, İbrahim'in çocuksuz ölmesi üzerine yerine Ali, 27 Rebîû'l-evvel 1192/25 Nisan 1778'de⁴⁹⁴ imam olarak atanmıştır. 11 Safer 1193/28 Şubat 1779'da⁴⁹⁵ meccanen olarak hatiplik yapan Ali'nin çocuksuz ölmesi üzerine yerine Mehmet görevlendirilmiştir. Recep 1193/Temmuz 1779'da⁴⁹⁶ mütevellilik Mehmet'in ölmesi üzerine oğlu Osman'a verilmiştir. 10 Cemâziye'l-âhir 1202/18 Mart 1788'de⁴⁹⁷ meccanen yarı hisse hatip Ali'nin feragatinden hissesi ortağı Mehmet'e verilmiştir. 13 Zilkade 1214/8 Nisan 1800'de⁴⁹⁸ Ahmet'in ölmesi üzerine yarım akçe yevmiye ile hatiplik oğlu Mehmet'e verilmiştir. 20 Recep 1222/ 23 Eylül 1807'de⁴⁹⁹ Ali'nin feragatinden dolayı yarım akçe yevmiye ile yarı hisse imamet oğlu Mehmet'e verilmiştir. 24 Rebîû'l-evvel 1230/6 Mart 1815⁵⁰⁰ Mehmet'in çocuksuz ölmesi üzerine yarım akçe yevmiye ile hatiplik Mehmet Sait'e verilmiştir. 13 Rebîû'l-âhir 1231/12 Şubat 1816⁵⁰¹ tarihli son kayıta da imam Mehmet'in çocuksuz ölmesi üzerine imtihanı kazanan Abdullah'a verilmiştir.

4.1.1.15. Keçeci Mahallesi

Mahallede yer alan mescitlerin biri Hacı Ebubekir tarafından inşa edilmiş diğeri ise mahalleli tarafından inşa edildiği için mahallenin ismini almıştır. Aşağıda bu mescitlere yapılan atamalar hakkında bilgi verilecektir. Günümüzde Cinler Mahallesi sınırlarına katılmıştır.

---

⁴⁸⁸ V.A.D. no. 1070, vr. 12b.

⁴⁸⁹ V.A.D. no. 1059, vr. 50a.

⁴⁹⁰ V.A.D. no. 1065, vr. 36a.

⁴⁹¹ V.A.D. no. 1071, vr. 19a.

⁴⁹² V.A.D. no. 1065, vr. 36b.

⁴⁹³ V.A.D. no. 1065, vr. 36b.

⁴⁹⁴ V.A.D. no. 1071, vr. 20a.

⁴⁹⁵ V.A.D. no. 1071, vr. 20a.

⁴⁹⁶ V.A.D. no. 1071, vr. 20a.

⁴⁹⁷ V.A.D. no. 1066, vr. 100b.

⁴⁹⁸ V.A.D. no. 531, vr. 79a.

⁴⁹⁹ V.A.D. no. 532, vr. 112a.

⁵⁰⁰ V.A.D. no. 534, vr. 78a.

⁵⁰¹ V.A.D. no. 534, vr. 78b.

4.1.1.15.1. Keçeci Mescidi

Bu mescit, muhtemelen mahalleli tarafından inşa edilmiş olmalıdır. Mescit hakkında Recep 1102/Nisan 1691⁵⁰² tarihli ilk belgede, imam Musa'nın başka bir yere gittiğinden dolayı, bu görevin Mehmet'e verildiğinden bahsedilmektedir. Bundan sonra 1 Şaban 1116/29 Kasım 1704'te⁵⁰³ imam Abdi'nin ölmesi üzerine görev Mehmet'e verilmiştir. Ramazan 1147/Şubat 1735'te⁵⁰⁴ Mehmet'in feragatinden bu görev e diğer Mehmet getirilmiştir.

Bir süre belgelerde Keçeci Mescidi'ne dair kayıda rastlanmamıştır. Rebîü'l-âhir 1153/Haziran 1740'ta⁵⁰⁵ imam Mehmet'in ölmesi üzerine Mehmet görevlendirilmiş, Mehmet beratını kaybettiği için kendisine yeniden Şaban 1174/Mart 1761'de⁵⁰⁶ berat verilmiştir. Recep 1176/Ocak 1763'te⁵⁰⁷ Mehmet'in oğulları Mustafa ve Ahmet'e imamlık verilmiştir. 5 Şevval 1208/6 Mayıs 1794'te⁵⁰⁸ kardeşlerden Ahmet'in ölmesi üzerine bu görev oğulları Ebubekir ve Mehmet Emin'e verilmiştir. 15 Zilhicce 1222/13 Şubat 1808'de⁵⁰⁹ diğer imam Mustafa'nın ölmesi üzerine yerine kardeşinin oğulları aynı zamanda ortakları Ebubekir ve Mehmet Emin getirilmiştir. 22 Rebîü'l-evvel 1230/4 Mart 1815'te⁵¹⁰ Mehmet Emin ölmesi üzerine bu göreve oğlu Mustafa getirilmiş, Mustafa ile amcası Ebubekir ortaklaşa görev yapmışlardır. 14 Şaban 1242/13 Mart 1827⁵¹¹ tarihli son kayıta da imam Ebubekir'in ölmesi üzerine yerine oğulları Ahmet ve Mehmet Emin'in getirilmiştir.

4.1.1.15.2. Hacı Ebubekir Mescidi

Bu mescit, muhtemelen Hacı Ebubekir tarafından XVIII. yüzyılın ortalarında inşa edilmiş olmalıdır. Mescit hakkındaki Cemâziye'l-evvel 1168/Şubat 1755⁵¹² tarihli ilk belgeye göre, yarım akçe yevmiye ile imamlık yapan Yusuf'un beratı yenilenmiş ikinci yenileme Zilkade 1168/Ağustos 1755⁵¹³ tarihinde olmuştur. Recep 1176/Ocak 1763'te⁵¹⁴ Yusuf'un ölmesi üzerine imamlık oğlu Mehmet'e verilmiştir. 12 Muharrem 1213/26 Haziran 1798'de⁵¹⁵ Mehmet'in ölmesi üzerine bu görev oğulları Yusuf ve Hüseyin'e geçmiştir. 27 Safer 1246/17

⁵⁰² V.A.D. no. 1159, vr. 84b.

⁵⁰³ V.A.D. no. 1069, vr. 26b.

⁵⁰⁴ V.A.D. no. 1073, vr. 9a.

⁵⁰⁵ V.A.D. no. 1073, vr. 10a.

⁵⁰⁶ V.A.D. no. 1062, vr. 29b.

⁵⁰⁷ V.A.D. no. 1070, vr. 12b.

⁵⁰⁸ V.A.D. no. 530, vr. 105b.

⁵⁰⁹ V.A.D. no. 532, vr. 112b.

⁵¹⁰ V.A.D. no. 534, vr. 78a.

⁵¹¹ V.A.D. no. 535, vr. 54a.

⁵¹² V.A.D. no. 1062, vr. 25a.

⁵¹³ V.A.D. no. 1062, vr. 26a.

⁵¹⁴ V.A.D. no. 1070, vr. 12b.

⁵¹⁵ V.A.D. no. 531, vr. 78b.

Ağustos 1830⁵¹⁶ tarihli son kayıta da Yusuf'un ölmesi üzerine görevi oğulları Mehmet ve Hüseyin'e verilmiştir.

4.1.1.16. Küçük Mahallesi

4.1.1.16.1. Küçük Mescidi

Küçük Mahallesi'nde bulunan bu mescit, muhtemelen ahali tarafından inşa edilmiş olmalıdır. Mescit hakkında, 1 Şaban 1117/18 Kasım 1705⁵¹⁷ tarihli ilk kayda göre, bir akçe yevmiye ile imam Mehmet ve bir akçe yevmiye ile müteveli Veli'nin görev ehliyeti olmadığı için yerlerine Emir getirilmiştir. 1 Şaban 1119/28 Ekim 1707'de⁵¹⁸ Emir'in görevden alınması ile imamlık görevine yeniden Mehmet getirilmiştir. Uzun bir süre sonraki kaydadilenlere göre Cemâziye'l-âhir 1168/Mart 1755'te⁵¹⁹ yarım akçe yevmiye ile imam ve müteveli Ahmet'in beratı yenilenmiştir. Muharrem 1171/Eylül 1757⁵²⁰ tarihli son kayıta da bir akçe yevmiye ile imam ve müteveli olan Hızır'ın beratı yenilenmiştir.

4.1.1.17. Meydanbaşı Mahallesi

Mahallede şehitlik ve mezarlık bulunmaktadır⁵²¹(Fotoğraf 7). Bunun yanında belgelerden elde edinilen bilgiye göre bir de caminin varlığına rastlanılmıştır. Ayrıca mezarlığı geçince Emniyet Müdürlüğüne giden yolun solunda Mustafa Bey ve Emetullah Hanım Türbesi bulunmaktadır. Türbedeki iki kitabe ve mezar bulunmaktadır. Kitabenin ilki 1120/1708 tarihlidir ve Mustafa Bey'e aittir. Mutafa, Sayda valisi Kaptan-ı Derya İbrahim Paşa'nın dört yaşında vefat eden oğludur. Babasının yanından dönerken yolda ölmüş ve kendisi için bu türbe yaptırılmıştır. Emetullah hanım; Şeyh'ül-islam Çelebizade'nin karısı olup hac dönüşü sırasında Ereğli'de vefat ettiği için bu türbeye defnedilmiştir. Tarih olarak kitabede 1192/1778 yazılıdır⁵²².(Fotoğraf 8)

Yine bu mahallede Mustafa Bey türbesi yakınında Helvacıbaşı türbesi bulunmaktadır. Türbe Ahi Zekeriya Helvai'ye aittir(Fotoğraf 9). Bu kişinin helva yapımı ile ilgilendiği tahmin edilmektedir⁵²³. Günümüzde Ereğli'nin merkez mahallesi olan Cami-i Kebir Mahallesi sınırları içindedir.

⁵¹⁶ V.A.D. no. 536, vr. 63b.

⁵¹⁷ V.A.D. no. 1069, vr. 27a.

⁵¹⁸ V.A.D. no. 1069, vr. 27b.

⁵¹⁹ V.A.D. no. 1062, vr. 25a.

⁵²⁰ V.A.D. no. 1062, vr. 27b.

⁵²¹ KONYALI, *Ereğli Tarihi*, s.433.

⁵²² Tefik GÜRBUDAK, Zaman Sürecinde Ereğli, Ereğli 1993, s. 91; SENAN, *aynı eser*, s. 62-63. *Ereğli (Konya) III. Tuvana Beyaz Kiraz Şenliği*, 29-30 Haziran 1985, s. 29.

⁵²³ SENAN, *aynı eser*, s. 67-68.

4.1.1.17.1. Hacı Ali Ağa Camii

Bu cami, Hacı Ali Ağa tarafından XVIII. yüzyılın başlarında inşa edilmiş olmalıdır. Caminin yanında bir de medrese vardır. Konyalı'ya göre cami ve medreseyi İstanbul'da *Valide Sultan Hanı* civarında yaşayan Hacı Ali Ağa yaptırmıştır. Caminin Vakfiyesi ve vasiyetnâmesi vardır. Günümüzde Meydan Başı Mezarlığı içinde kalan Hacı Ali Ağa Cami tamamen yıkılmış vaziyettedir. Caminin ilk mütevellisi H 1135/ M 1719 yılında aynı mahallede yaşayan Hasan Efendizade Seyit Efendi'dir⁵²⁴. Bu cami hakkındaki 1 Muharrem 1118/15 Nisan 1706⁵²⁵ tarihli ilk belgede, camide imam olmadığından boş kadroya Ali'nin getirildiğinden bahsedilmektedir.

Hacı Ali Ağa Camisi'ne atamalar devam etmiş, yine 1 Muharrem 1118/15 Nisan 1706'da⁵²⁶ imam Mahmut müezzinlik görevine de getirilmiştir. 1 Şevval 1134/15 Temmuz 1722'de⁵²⁷ Ali'nin ölmesi üzerine oğulları Mehmet ve Mustafa'ya imamlik görevi verilmiştir. 1 Rebîü'l-evvel 1127/7 Mart 1715'te⁵²⁸ Mehmet'in ölmesi üzerine bir akçe yevmiye ile hatiplik Abdullah'a, 1 Zilkade 1134/13 Ağustos 1722'de⁵²⁹ Mahmut'un ölmesi üzerine müezzinlik Ahmet'e verilmiştir.

Muharrem 1175/Ağustos 1761'de⁵³⁰ meccanen imamlik yapan Ali'nin ölmesi üzerine bu göreve oğlu Ahmet getirilmiştir. Zilhicce 1176/Haziran 1763'te⁵³¹ Ahmet'in ölmesi üzerine bu görev oğlu Ali'ye verilmiş, Ali'nin berati Cemâziye'l-evvel 1191/Haziran 1777'de⁵³² yenilenmiştir. 29 Şevval 1191/30 Kasım 1777⁵³³ tarihli kayıta da Ali'nin ölmesi üzerine bu görev kardeşi Mehmet'e verilmiştir. Zilhicce 1201/Eylül 1787⁵³⁴ tarihli son kayıta da bir akçe yevmiye ile hatiplik yapan Abdullah'ın ölmesi üzerine göreve Mehmet atanmıştır.

4.1.1.18. Pir Ömer Mahallesi

İncelenen döneme ait bu mahallede altı cami kaydına rastlanmıştır. Bunlar; Pir Ömer Cami, Çakaloğlu Cami, Abdülgağfar-zade Hacı İbrahim Ağa Cami, Mustafa Efendi Cami,

⁵²⁴ KONYALI, *Ereğli Tarihi*, s.469.

⁵²⁵ V.A.D. no. 1069, vr. 27a.

⁵²⁶ V.A.D. no. 1069, vr. 27a.

⁵²⁷ V.A.D. no. 1069, vr. 30a.

⁵²⁸ V.A.D. no. 1069, vr. 28b.

⁵²⁹ V.A.D. no. 1069, vr. 30a.

⁵³⁰ V.A.D. no. 1062, vr. 30a.

⁵³¹ V.A.D. no. 1070, vr. 12b.

⁵³² V.A.D. no. 1065, vr. 36b.

⁵³³ V.A.D. no. 1071, vr. 19b.

⁵³⁴ V.A.D. no. 1066, vr. 100b.

Seyit Abdüllatif Cami ve Şeyh Şehabeddin Camilerdir. Mahalledeki tek mescit ise Hamza Efendi Mescidi'dir. Günümüzde mahalle halen varlığı devam ettirmektedir.

4.1.1.18.1 Pir Ömer Camii

Cami, muhtemelen mahalleye ismini veren kişi tarafından inşa edilmiş olmalıdır. Günümüzde sınırları değişmiş olmakla birlikte halen mahalle devamlılığını sürdürmektedir. (Fotoğraf 10) Bu cami hakkında Cemâziye'l-âhir 1108/Ocak 1697⁵³⁵ tarihli ilk belgeye göre, Hüseyin'in ölmesi üzerine bir akçe yevmiye ile ferraşlık ve kayyimlik görevleri oğlu İbrahim'e verilmiştir. Bundan sonra yine aynı tarihte Halil'in ölmesi üzerine⁵³⁶ yarım akçe yevmiye ile müezzinlik görevi İbrahim'e verilmiştir. Mehmet, Cemâziye'l-evvel 1109/Aralık 1697'de⁵³⁷ boş imamlık kadrosuna bir akçe yevmiye ile atanmıştır. Salih, Şaban 1111/Şubat 1700'de⁵³⁸ yarım akçe yevmiye ile hatipliği kendi rızası ile oğlu İsa'ya devretmiştir. Muharrem 1113/Haziran 1701'de⁵³⁹ Mustafa kayyimlik görevine, Yusuf ferraşlık görevine getirilmiştir. Halil'in ölmesi üzerine Muharrem 1115/Haziran 1703'te⁵⁴⁰ imamlığa Abdülkadir getirilmiştir. Recep 1115/Kasım 1703'te⁵⁴¹ ve 1 Şaban 1115/10 Aralık 1703'te⁵⁴² kayyim ve ferraş olan Mustafa ve Yusuf'un beratları yenilenmiştir. 1 Ramazan 1115/8 Ocak 1704'te⁵⁴³ imamlık yapan Mehmet'in beratı yenilenmiştir. Bir akçe yevmiye ile hatiplik yapan İsa 1 Rebîü'l-evvel 1118/13 Haziran 1706'da⁵⁴⁴ kendi rızası ile hissesini Mehmet'e devretmiştir. Safer 1125/Mart 1713'te⁵⁴⁵ yarım akçe yevmiye ile hatiplik görevine Hızır, kayyimlik görevine de Osman getirilmiştir. Bir süre sonra hatiplik görevine gelen Salih, 1 Ramazan 1134/15 Haziran 1722'de⁵⁴⁶ görevi oğlu İsa'ya bırakmış fakat kısa bir süre sonra İsa'da kendi isteği ile görevi Ali'ye 1 Zilkade 1134/13 Ağustos 1722'de⁵⁴⁷ devretmiştir.

Uzunca bir süre Pir Ömer Camisi'ne dair kayda rastlanmamıştır. Yarım akçe yevmiye ve yarım hisse ile hatiplik yapan Mustafa'nın beratı Cemâziye'l-evvel 1168/Şubat 1755'te⁵⁴⁸ yenilenmiştir. Yarım akçe yevmiye ile beş vakitte ve bayram namazlarında müezzinlik yapan

⁵³⁵ V.A.D. no. 1140, vr. 58a.

⁵³⁶ V.A.D. no. 1140, vr. 58a.

⁵³⁷ V.A.D. no. 1140, vr. 58b.

⁵³⁸ V.A.D. no. 1159, vr. 84b.

⁵³⁹ V.A.D. no. 1159, vr. 84b.

⁵⁴⁰ V.A.D. no. 1159, vr. 85a.

⁵⁴¹ V.A.D. no. 1159, vr. 85b.

⁵⁴² V.A.D. no. 1069, vr. 26b.

⁵⁴³ V.A.D. no. 1069, vr. 26b.

⁵⁴⁴ V.A.D. no. 1069, vr. 27a.

⁵⁴⁵ V.A.D. no. 1159, vr. 85b.

⁵⁴⁶ V.A.D. no. 1069, vr. 30a.

⁵⁴⁷ V.A.D. no. 1069, vr. 30a.

⁵⁴⁸ V.A.D. no. 1062, vr. 25a.

Halil'in beratı Ramazan 1169/Haziran 1756'da⁵⁴⁹ yenilenmiştir. Rebîü'l-evvel 1173/Kasım 1759'da⁵⁵⁰ Mustafa'nın, Cemâziye'l-âhir 1173/ Şubat 1760'da⁵⁵¹ Halil'nin beratları yenilenmiştir. Şevval 1173/ Mayıs 1760'da⁵⁵² bir akçe yevmiye ile mütevellilik yapan Mehmet'in başka bir yere gitmesinden dolayı, bu görev Mustafa'ya verilmiştir. Hatiplik yapan Mustafa'nın Cemâziye'l-âhir 1176/Ocak 1763'te⁵⁵³ ölmesi üzerine görev oğlu Mehmet'e verilmiştir. Yine aynı tarihte⁵⁵⁴ yarı hisse ile hatiplik yapan Hüseyin'in çocuksuz ölmesi üzerine bu göreve Abdulkadir getirilmiştir. Ramazan 1183/Ocak 1770⁵⁵⁵ tarihli son kayıta da hatiplik görevinin Mehmet'in ölmesi üzerine Mustafa'ya verildiği bildirilmiştir.

4.1.1.18.2. Çakaloğlu Camii

Bu cami Çakaloğlu tarafından inşa edilmiş olmalıdır. Cami hakkında Zilkade 1108/Haziran 1697⁵⁵⁶ tarihli ilk belgeye göre, yarım akçe yevmiye ile imamlik yapan Abdurrahman'ın feragatinden dolayı bu görev Ömer'e verilmiştir. Bundan sonra Muharrem 1115/Haziran 1703'te⁵⁵⁷ imam Hüseyin'in elinden Mustafa ve Ömer haksızlıkla görevi almışlardır. Durum kadı kanalı ile düzeltilerek görev yeniden Hüseyin'e verilmiştir. Mustafa, Ramazan 1115/Ocak 1704'te⁵⁵⁸ müezzinlik görevine getirilmiştir. Hüseyin, 1 Cemâziye'l-âhir 1116/1 Eylül 1704'te⁵⁵⁹ imamlik görevinden feragat etmiş ve göreve Ahmet getirilmiştir. Muhtemelen Ahmet'ten sonra Hüseyin isminde bir kişi imamlik görevine getirilmiş olmalıdır. 1 Şaban 1125/23 Ağustos 1713'te⁵⁶⁰ imamlik görevinde bulunan Hüseyin feragat etmiş ve bu göreve oğulları Mustafa ve Ömer getirilmiştir. 1 Rebîü'l-âhir 1127/6 Nisan 1715'te⁵⁶¹ imam olan kardeşlerin beratı yenilenmiş ve Mustafa bir süre sonra görevi 1 Recep 1133/28 Nisan 1721'de⁵⁶² tarihinde kardeşine devretmiştir. 1 Cemâziye'l-evvel 1134/17 Şubat 1722'de⁵⁶³ bir akçe yevmiye ile hatip olan Ahmet ölmüş ve yerine Salih atanmıştır.

---

⁵⁴⁹ V.A.D. no. 1062, vr. 27a.

⁵⁵⁰ V.A.D. no. 1062, vr. 28b.

⁵⁵¹ V.A.D. no. 1062, vr. 28b.

⁵⁵² V.A.D. no. 1062, vr. 29a.

⁵⁵³ V.A.D. no. 1070, vr. 12b.

⁵⁵⁴ V.A.D. no. 1070, vr. 12b.

⁵⁵⁵ V.A.D. no. 1072, vr. 32b.

⁵⁵⁶ V.A.D. no. 1140, vr. 72b.

⁵⁵⁷ V.A.D. no. 1159, vr. 85a.

⁵⁵⁸ V.A.D. no. 1159, vr. 85a.

⁵⁵⁹ V.A.D. no. 1069, vr. 26b.

⁵⁶⁰ V.A.D. no. 1069, vr. 28b.

⁵⁶¹ V.A.D. no. 1069, vr. 28b.

⁵⁶² V.A.D. no. 1069, vr. 29b.

⁵⁶³ V.A.D. no. 1069, vr. 30a.

Ali'nin, imam ve mütevellilik beratı Cemâziye'l-âhir 1168/Mart 1755⁵⁶⁴ ve Muharrem 1173/Eylül 1759 tarihlerinde yenilenmiştir. Şevval 1188/Aralık 1774'te⁵⁶⁵ Ali'nin ölmesi üzerine oğulları Osman ve Mehmet'e babalarının görevi verilmiştir. 18 Cemâziye'l-âhir 1192/14 Temmuz 1778'de⁵⁶⁶ kardeşlerden Osman'ın ölmesi üzerine hissesi ortağı ve kardeşi Mehmet'e verilmiştir.

Yirmi beş yıllık bir aradan sonra Çakaloğlu Camisi'nde bir akçe yevmiye ile hatiplik yapan Mustafa'nın 25 Rebîü'l-âhir 1220/23 Temmuz 1805'te⁵⁶⁷ ölmesi üzerine yerine Veliyyüddin atanmıştır. 24 Safer 1224/10 Nisan 1809'da⁵⁶⁸ Veliyyüddin beratini kaybettiği için beratı yenilenmiştir. 17 Rebîü'l-evvel 1230/27 Şubat 1815⁵⁶⁹ tarihli son kayıta da Veliyyüddin'in ölmesi üzerine yerine Mehmet getirilmiştir.

4.1.1.18.3. Abdülgahtar-Zade Hacı İbrahim Ağa Camii

Bu cami İbrahim Ağa tarafından muhtemelen XVIII. yüzyılın başlarında inşa edilmiş olmalıdır. Turaklı Medresesi'nin içinde bulunan bu cami hakkında Recep 1115/Kasım 1703⁵⁷⁰ tarihli belgeye göre, boş hatiplik kadrosuna Hızır getirilmiştir. Bundan sonra Ramazan 1115/Ocak 1704'te⁵⁷¹ de boş ferraşlık kadrosuna Mustafa getirilmiştir. Bir akçe yevmiye ile imam olan Hızır'a beratı olmadığı için Rebîü'l-evvel 1124/Nisan 1712'de⁵⁷² berat verilmiştir. Safer 1125/Mart 1713'te⁵⁷³ Hasan yarım akçe yevmiye ile müezzinlik görevine getirilmiştir. 1 Recep 1126/13 Temmuz 1714'te⁵⁷⁴ müezzinliğe Ali atanmıştır. 1 Cemâziye'l-evvel 1133/28 Şubat 1721'de⁵⁷⁵ hatiplik görevine Abdülkadir atanmıştır. 1 Şaban 1133/28 Mayıs 1721'de⁵⁷⁶ imamete Hasan getirilmiştir. Cemâziye'l-âhir 1140/Ocak 1728'de⁵⁷⁷ beratsız imamlık yapan Ali'ye imamlık beratı verilmiştir. Ahmet'in Muharrem 1143/Ağustos 1730'da⁵⁷⁸ ölmesi üzerine hatiplik görevi Hüseyin'e verilmiştir. İmam Hızır'ın, Safer 1144/Ağustos 1731'de⁵⁷⁹ ölmesi ile Ali imam olmuştur. Hüseyin'in hatiplik beratı Cemâziye'l-âhir 1168/Mart

⁵⁶⁴ V.A.D. no. 1062, vr. 25a.

⁵⁶⁵ V.A.D. no. 1059, vr. 50a.

⁵⁶⁶ V.A.D. no. 1071, vr. 20a.

⁵⁶⁷ V.A.D. no. 532, vr. 111b.

⁵⁶⁸ V.A.D. no. 533, vr. 33b.

⁵⁶⁹ V.A.D. no. 534, vr. 78a.

⁵⁷⁰ V.A.D. no. 1159, vr. 85b.

⁵⁷¹ V.A.D. no. 1159, vr. 85a.

⁵⁷² V.A.D. no. 1159, vr. 85b.

⁵⁷³ V.A.D. no. 1159, vr. 85b.

⁵⁷⁴ V.A.D. no. 1069, vr. 28b.

⁵⁷⁵ V.A.D. no. 1069, vr. 29b.

⁵⁷⁶ V.A.D. no. 1069, vr. 29b.

⁵⁷⁷ V.A.D. no. 1143, vr. 22b.

⁵⁷⁸ V.A.D. no. 1073, vr. 7b.

⁵⁷⁹ V.A.D. no. 1073, vr. 7b.

1755'te⁵⁸⁰ yenilenmiştir. Hüseyin'in ölmesi üzerine hatiplik görevine Ahmet, Muharrem 1173/Eylül 1759'da⁵⁸¹ getirilmiştir. Ali'nin Safer 1174/ Eylül 1760'da⁵⁸² ölmesi üzerine imamlık görevi diğer Ali'ye verilmiş, bir süre sonra Ali'nin de ölmesi üzerine imamlık görevine Zilkade 1178/Mayıs 1765'te⁵⁸³ Halil getirilmiştir.

Abdülgahtar-Zade Hacı İbrahim Ağa Camisi'nde meccanen hatiplik yapan Ahmet'in Zilkade 1182/Mart 1769'da⁵⁸⁴ çocuksuz ölmesi üzerine bu görev Hüseyin'e verilmiştir. Cemâziye'l-evvel 1185/Ağustos 1771'de⁵⁸⁵ müezzinlik görevine Hüseyin getirilmiştir. Halil'in Cemâziye'l-evvel 1191/Haziran 1777'de⁵⁸⁶ imamlık beratı yenilenmiş, Halil'in Safer 1200/Aralık 1785'te⁵⁸⁷ ölmesi üzerine imamlık görevi oğlu Yusuf'a verilmiştir. 25 Şevval 1225/23 Kasım 1810'da⁵⁸⁸ caminin harap olması üzerine, Kapucubaşı Bayburdî Hasan Ağa tarafından boş kalan arsaya yeniden cami inşa edilmiş hatiplik görevine de Ali getirilmiştir. 22 Rebîü'l-evvel 1230/4 Mart 1815⁵⁸⁹ tarihli son kayıta da imamlık yapan Yusuf feragat etmiş yerine İbrahim atanmıştır.

4.1.1.18.4. Hamza Efendi Mescidi

Hamza Efendi tarafından muhtemelen XVIII. yüzyılın başlarında inşa edilmiş olan bu mescit hakkında 1 Şaban 1120/16 Ekim 1708⁵⁹⁰ tarihli ilk belgeye göre, imamlık yapan Abdülfettah'ın ölmesi üzerine bu görev Ali'ye verilmiştir.

Bundan sonra Rebîü'l-âhir 1171/Aralık 1757'de⁵⁹¹ imamlık ve mütevellilik yapan Mustafa'nın elinde beratı olmadığından günlük bir akçe yevmiye ile kendisine berat verilmiş, Mustafa'nın beratı Rebîü'l-âhir 1196/Mart 1782'de⁵⁹² yenilenmiştir. Mustafa'nın 10 Şaban 1215/27 Aralık 1800'de⁵⁹³ ölmesi üzerine göreve oğulları Mehmet ve Mustafa getirilmiştir. Muharrem 1222/Mart 1807⁵⁹⁴ tarihli son kayıta da Mehmet ve Mustafa kardeşlerin çocuksuz ölmeleri üzerine bu görevler İbrahim atanmıştır.

---

⁵⁸⁰ V.A.D. no. 1062, vr. 25a.

⁵⁸¹ V.A.D. no. 1062, vr. 28a.

⁵⁸² V.A.D. no. 1062, vr. 29a.

⁵⁸³ V.A.D. no. 1070, vr. 13a.

⁵⁸⁴ V.A.D. no. 1072, vr. 32b.

⁵⁸⁵ V.A.D. no. 1058, vr. 18a.

⁵⁸⁶ V.A.D. no. 1065, vr. 36b.

⁵⁸⁷ V.A.D. no. 1066, vr. 100a.

⁵⁸⁸ V.A.D. no. 533, vr. 34a.

⁵⁸⁹ V.A.D. no. 534, vr. 78a.

⁵⁹⁰ V.A.D. no. 1069, vr. 27b.

⁵⁹¹ V.A.D. no. 1062, vr. 27b.

⁵⁹² V.A.D. no. 1065, vr. 36b.

⁵⁹³ V.A.D. no. 531, vr. 79a.

⁵⁹⁴ V.A.D. no. 532, vr. 111b.

4.1.1.18.5. Mustafa Efendi Camii

Hurufat Defteri kayıtlarındaki bu cami ile ilgili tek belgenin tarihi, 18 Rebîü'l-âhir 1234/14 Şubat 1819'dur⁵⁹⁵. Belgede zikredilen kayda göre, Bey Medresesi'nin içinde ahalinin inşa ettiği mescidin harap olması üzerine mescit, medresenin müderrisi Mustafa Efendi tarafından tamir ettirilerek minber vaz edilmiş ve caminin hatipliğine de Ahmet getirilmiştir.

4.1.1.19. Tat Mahallesi

Bu mahallede yine aynı isimle anılan bir mescit kaydına rastlanmıştır. Ereğli'nin en eski mahallelerinden birdir. III. Murat dönemine ait tahrir kayıtlarında Tat Mescidi Mahallesi olarak yer almaktadır⁵⁹⁶.

4.1.1.19.1. Tat Mescidi

Bu mescit, muhtemelen ahali tarafından inşa edilmiş olmalıdır. Bu mescit hakkında 1 Safer 1118/15 Mayıs 1706⁵⁹⁷ tarihli belgede, bir akçe yevmiye ile imam olan Recep'in ölmesi üzerine bu göreve Mustafa'nın getirildiğinden bahsedilmektedir. Bundan sonra Musa'nın 1 Rebîü'l-evvel 1118/13 Haziran 1706'da⁵⁹⁸ ölmesi üzerine mütevellilik görevine Mustafa getirilmiştir. 1 Recep 1131/20 Mayıs 1719'da⁵⁹⁹ Mustafa görevden alınmış yerine Mehmet verilmiştir. Bu görev Mustafa ve Mehmet arasında çekişmelere neden olmuştur. 1 Şaban 1132/8 Haziran 1720'de⁶⁰⁰, 1 Rebîü'l-evvel 1134/20 Aralık 1721'de⁶⁰¹ tarihleri arasında el değiştiren imamlık ve mütevellilik görevlerine Mehmet, 1 Ramazan 1134/15 Haziran 1722'de⁶⁰² getirilmiştir. 1 Cemâziye'l-evvel 1135/7 Şubat 1723'te⁶⁰³ Mehmet kendi rızası ile oğlu İbrahim'e görevini devretmiştir. Rebîü'l-evvel 1173/Kasım 1759'da⁶⁰⁴ İbrahim'in berati yenilenmiş, Şaban 1174/Mart 1761'de⁶⁰⁵ imam ve müteveli İbrahim'in çocuksuz ölmesi üzerine görevler Mehmet'e verilmiştir. Süleyman, Mehmet'in İstanbul'a giderken öldüğünü beyan ile bu görevlere kendini tayin ettirmiştir. Mehmet'in müracaatı ile yalanı ortaya çıkmış Muharrem 1175/Ağustos 1761'de⁶⁰⁶ Süleyman'dan görevler alınarak tekrar Mehmet'e

⁵⁹⁵ V.A.D. no. 534, vr. 79a.

⁵⁹⁶ KONYALI, *Ereğli Tarihi*, s. 402.

⁵⁹⁷ V.A.D. no. 1069, vr. 27a.

⁵⁹⁸ V.A.D. no. 1069, vr. 27a.

⁵⁹⁹ V.A.D. no. 1069, vr. 29b.

⁶⁰⁰ V.A.D. no. 1069, vr. 29b.

⁶⁰¹ V.A.D. no. 1069, vr. 30a.

⁶⁰² V.A.D. no. 1069, vr. 30a.

⁶⁰³ V.A.D. no. 1069, vr. 30b.

⁶⁰⁴ V.A.D. no. 1062, vr. 28b.

⁶⁰⁵ V.A.D. no. 1062, vr. 29b.

⁶⁰⁶ V.A.D. no. 1062, vr. 30a.

verilmiştir. Muharrem 1176/Ağustos 1762'de⁶⁰⁷ Mehmet'in çocuksuz ölmesi üzerine göreve diğer Mehmet getirilmiş, Mehmet'in Safer 1176/ Eylül 1762'de⁶⁰⁸ de beratı yenilenmiştir. 23 Safer 1189/28 Nisan 1775'te⁶⁰⁹ Mehmet'in ölmesi üzerine oğulları İbrahim ve Mustafa'ya babalarının görevi verilmiştir.

Yirmi yıllık bir aradan sonra Tat Mescidi'nde imam ve müteveli olan Hasan'ın 14 Ramazan 1210/23 Mart 1796'da⁶¹⁰ feragat etmesi üzerine göreve Mahmut getirilmiştir. 17 Cemâziye'l-âhir 1220/ 12 Eylül 1805⁶¹¹ tarihli son kayıttan da meccanen yarı hisse imam ve müteveli olan Mustafa'nın ölmesi üzerine hissesi oğulları Mehmet, İbrahim ve Mustafa'ya verilmiştir.

4.1.1.20. Tekye Mahallesi

Ereğli'nin eski ve geniş mahallelerinden olan bu mahallede iki cami ve dokuz mescit bulunmaktadır. Kayıtlar aşağıda verilecektir. Tekke Mahallesi şu an Dalmaz, Şinasi, Cinler ve Hıdırlı Mahalleleri arasında kalmıştır.

4.1.1.20.1. Seyyid Hacı İsmail Camii

Seyyid Hacı İsmail tarafından XVII. yüzyılın sonlarında inşa edilmiş olan bu cami hakkında Cemâziye'l-evvel 1109/Aralık 1697⁶¹² tarihli ilk belgeye göre, Ebubekir iki akçe yevmiye ile caminin boş imamlık ve hatiplik kadrosuna atanmıştır.

Bundan sonra Abdülmuttalip, 1 Cemâziye'l-âhir 1116/1 Eylül 1704'te⁶¹³ Cuma müezzinliğine, Süleyman, 1 Cemâziye'l-evvel 1125/26 Mayıs 1713'te⁶¹⁴ ferraşlık görevine getirilmiştir. Ebubekir'in, ölmesi üzerine 1 Muharrem 1129/16 Aralık 1716'da⁶¹⁵ bir akçe yevmiye ile hatiplik görevine Mehmet ve Mustafa atanmıştır. 1 Safer 1129/15 Ocak 1717'de⁶¹⁶ de bir akçe yevmiye ile imamlık görevi Mehmet'e verilmişken bu görevi Mehmet üç yıl sonra 1 Rebîü'l-âhir 1132/11 Şubat 1720'de⁶¹⁷ kendi rızası ile Abdülmuttalip'e devretmiştir. Hüseyin, 1 Recep 1139/22 Şubat 1727'de⁶¹⁸ kendi rızası ile mütevellilik görevini

---

⁶⁰⁷ V.A.D. no. 1070, vr. 12b.

⁶⁰⁸ V.A.D. no. 1070, vr. 12b.

⁶⁰⁹ V.A.D. no. 1059, vr. 50b.

⁶¹⁰ V.A.D. no. 531, vr. 78b.

⁶¹¹ V.A.D. no. 532, vr. 111b.

⁶¹² V.A.D. no. 1140, vr. 58b.

⁶¹³ V.A.D. no. 1069, vr. 26b.

⁶¹⁴ V.A.D. no. 1069, vr. 28b.

⁶¹⁵ V.A.D. no. 1069, vr. 29a.

⁶¹⁶ V.A.D. no. 1069, vr. 29a.

⁶¹⁷ V.A.D. no. 1069, vr. 29b.

⁶¹⁸ V.A.D. no. 1143, vr. 22b.

Mehmet'e bırakmıştır. Mehmet, Şevval 1140/Mayıs 1728'de⁶¹⁹ vaizlik görevine getirilmiştir. Rebîü'l-âhir 1141/Kasım 1728'de⁶²⁰ yarı hisse hatip Mustafa'nın ölmesi üzerine bu görev ortağı Mehmet'e verilmiştir. Mehmet'in Şevval 1146/Mart 1734'te⁶²¹ ölmesi üzerine hatiplik diğer Mehmet'e geçmiştir. Muharrem 1151/Mayıs 1738'den⁶²² başlayarak Cemâziye'l-âhir 1174/ Ocak 1761'e⁶²³ kadar tüm cami çalışanlarının beratları muhtelif tarihlerde yenilenmiştir⁶²⁴. İmamlik ve hatiplik yapan Hüseyin, Cemâziye'l-âhir 1178/Aralık 1764'te⁶²⁵ bir akçe yevmiye ile imamlığı kendi rızası ile diğer Hüseyin'e devretmiştir. Cemâziye'l-evvel 1179/Ekim 1765'te⁶²⁶ de yarım akçe yevmiye ile müezzinlik, Rebîü'l-âhir 1180/Eylül 1766'da⁶²⁷ bir akçe yevmiye ile imamlik beratlarının yenilendiği kaydedilmiştir.

Yarı hisse ile imam Hüseyin'in Rebîü'l-evvel 1181/Ağustos 1767'de⁶²⁸ çocuksuz ölmesi üzerine bu görev ortağı Mehmet'e verilmiş ancak Mehmet'in de bir ay sonra ölmesi üzerine⁶²⁹ göreve oğulları Abdullah, Abdülmuttalip ve damadı Mehmet getirilmiştir. İmamlik görevi bu ailede uzun süre el değiştirerek devam etmiştir⁶³⁰.

Seyit Hacı İsmail Camisi'ne olan atamalar muhtelif zamanlarda devam etmiştir. Mustafa'ya Muharrem 1182/Mayıs 1768'de⁶³¹ mütevellilik beratı, Mehmet'in Ramazan 1183/Ocak 1770'te⁶³² ölmesi üzerine oğlu Abdullah'a müezzinlik beratı, Hüseyin'e Rebîü'l-evvel 1188/Mayıs 1774'te hatiplik beratı, Mustafa'ya Cemâziye'l-âhir 1190/Ağustos 1776'da⁶³³ mütevellilik beratı verilmiştir. Hüseyin'in 9 Cemâziye'l-âhir 1220/ 4 Eylül 1805'te⁶³⁴ ölmesi üzerine hatiplik beratı oğlu Mustafa'ya verilmiştir.

4.1.1.20.2. Seyyid Ömer Efendi Camii

⁶¹⁹ V.A.D. no. 1144, vr. 27a.

⁶²⁰ V.A.D. no. 1144, vr. 27a.

⁶²¹ V.A.D. no. 1073, vr. 8b.

⁶²² V.A.D. no. 1073, vr. 9b.

⁶²³ V.A.D. no. 1062, vr. 29a.

⁶²⁴ V.A.D. no. 1062, vr. 24b. Bu kayıta bahsi geçen kişiler, aynı zamanda Abdülgaffarzade İsmail Ağa Mescidi ve Medresesi'nde de görev yapmaktadırlar. V.A.D. no. 1062, vr. 24b. V.A.D. no. 1062, vr. 25a. V.A.D. no. 1062, vr. 25a. V.A.D. no. 1062, vr. 25b. V.A.D. no. 1062, vr. 26a. V.A.D. no. 1062, vr. 29a.

⁶²⁵ V.A.D. no. 1070, vr. 13a.

⁶²⁶ V.A.D. no. 1070, vr. 13b.

⁶²⁷ V.A.D. no. 1070, vr. 13b.

⁶²⁸ V.A.D. no. 1070, vr. 14a.

⁶²⁹ V.A.D. no. 1070, vr. 14a.

⁶³⁰ V.A.D. no. 1059, vr. 50a, Damat Mehmet Hisselerini bıraktı. V.A.D. no. 1071, vr. 19a, Mehmet'in hissesinden vazgeçmediği. V.A.D. no. 1071, vr. 19b, kardeşler ölmüş göreve sadece damat getirilmiştir. V.A.D. no. 531, vr. 79a, Damat Mehmet'in oğlu Ali'ye. V.A.D. no. 534, vr. 79a, Ali'nin oğulları Mustafa ve Halil. V.A.D. no. 534, vr. 79a, Halil çocuksuz ölmüş Hüseyin geçmiştir.

⁶³¹ V.A.D. no. 1070, vr. 14a.

⁶³² V.A.D. no. 1072, vr. 32b.

⁶³³ V.A.D. no. 1065, vr. 36b.

⁶³⁴ V.A.D. no. 532, vr. 111b.

Bu cami, Seyyid Ömer Efendi tarafından XVIII. yüzyılın ortalarında inşa edilmiş olmalıdır. Hurufat Defteri kayıtlarındaki ilk belgeler beratların yenilenmesi ile ilgili belgelerdir⁶³⁵.

Camiye olan atamalar devam etmiş Halil'in Muharrem 1174/Ağustos 1760'ta⁶³⁶ ölmesi üzerine hatiplik görevi Nuh'a verilmiştir. Ali'nin Ramazan 1178/Mart 1765'te⁶³⁷ ölmesi üzerine imamlık görevine oğlu Ömer getirilmiştir. Seyyid Ömer Efendi Camii'ne atamalar yine yenileme beratları ile devam etmiştir. Mehmet'in hatiplik, mütevellilik ve imamlık beratları ile yine imamlık görevinde olan Ömer'in beratları yenilenmiştir⁶³⁸.

Kırk yıllık bir zaman içinde Seyit Ömer Efendi Camisi ile ilgili kayıt bulunamamıştır. Mehmet'in 24 Şevval 1222/25 Aralık 1807'de çocuksuz ölmesi üzerine yarım akçe yevmiye ve yarı hisse imamlık, hatiplik ve mütevellilik görevleri Abdülcélil'e verilmiştir. Abdülcélil, 12 Cemâziye'l-evvel 1226/4 Haziran 1811'de⁶³⁹ kendi rızası ile bu görevleri Ömer'e devretmiştir. 2 Cemâziye'l-evvel 1231/31 Mart 1816⁶⁴⁰ tarihli son kayıta da Ömer'in çocuksuz ölmesi üzerine bu görevlere İsmail getirilmiştir.

4.1.1.20.3. Hacı Ebubekir Mescidi

Bu mescit, muhtemelen Hacı Ebubekir tarafından inşa edilmiş olmalıdır. Minber vaz edilerek camiye çevrilmiştir. Bu mescit hakkında, Safer 1104/Ekim 1692⁶⁴¹ tarihli ilk belgede, iki buçuk akçe yevmiye ile Halil'in imamlık beratının yenilendiğinden bahsedilmektedir. Bundan sonra Cemâziye'l-evvel 1170/10 Şubat 1757⁶⁴² tarihli son kayıta imam olan Mustafa'nın ölmesi üzerine bu göreve Abdullah'ın getirildiğinden bahsedilmektedir.

4.1.1.20.4. Hacı Hüseyin Mescidi

Bu mescit, muhtemelen Hacı Hüseyin tarafından inşa edilmiş olmalıdır. Minber konularak, camiye çevrilmiştir. Bu mescit hakkında Safer 1104/Ekim 1692⁶⁴³ tarihli ilk belgeye göre, yarım akçe yevmiye ile imam Ömer'in ölmesi üzerine bu göreve İbrahim

⁶³⁵ *V.A.D. no. 1062*, vr. 24b. *V.A.D. no. 1062*, vr. 25b. *V.A.D. no. 1062*, vr. 26a. Cemâziye'l-evvel 1168/Şubat 1755, Zilkade 1168/Ağustos 1755'te yarı hisse ile imamlık, hatiplik ve mütevellilik görevlerine mutasarrıf Mehmet, yarı hisse ile imam olan Ali ve yarı hisse ile hatip olan Mustafa'nın beratları yenilenmiştir.

⁶³⁶ *V.A.D. no. 1062*, vr. 29a.

⁶³⁷ *V.A.D. no. 1070*, vr. 13a.

⁶³⁸ *V.A.D. no. 1059*, vr. 50a. *V.A.D. no. 1065*, vr. 36a. Cemâziye'l-evvel 1187/Ağustos 1773'te Mehmet, Ömer'in Rebü'l-evvel 1188/Mayıs 1774'te yenileme.

⁶³⁹ *V.A.D. no. 534*, vr. 77b.

⁶⁴⁰ *V.A.D. no. 534*, vr. 78b.

⁶⁴¹ *V.A.D. no. 1159*, vr. 85b.

⁶⁴² *V.A.D. no. 1062*, vr. 27b.

⁶⁴³ *V.A.D. no. 1159*, vr. 85b.

atanmıştır. Bundan sonra Hüseyin'in 1 Muharrem 1123/19 Şubat 1711'de⁶⁴⁴ ölmesi üzerine imamlığa oğlu Yahya atanmıştır. Yunus ve Abdurrahman'ın 1 Şevval 1135/5 Temmuz 1723'te⁶⁴⁵ imamlık görevini terk etmeleri üzerine bu görev Mustafa'ya verilmiştir.

Yaklaşık 40 yıldan sonra kaydadilen Hacı Hüseyin Mescidi'ne dair belgeler görev beratlarının yenilenmesi ile ilgilidir⁶⁴⁶. Mustafa'nın Cemâziye'l-âhir 1174/Ocak 1761'de⁶⁴⁷ ölmesi üzerine imamlık görevine oğlu Mehmet ve amcaoğlu Hasan atanmıştır. Ahmet imamlık beratını kaybettiğinden kendisine yeniden Şaban 1174/Mart 1761'de⁶⁴⁸ berat verilmiştir. Abdurrahman'ın beratı, Rebîü'l-âhir 176/Kasım 1762'de⁶⁴⁹ yenilenmiştir. Ahmet'in ölmesi üzerine imamlık görevine oğlu Mustafa, Muharrem 1182/Mayıs 1768'de⁶⁵⁰ getirilmiştir. Mustafa'nın da ölmesi üzerine bu göreve Mehmet, 5 Cemâziye'l-âhir 1192/1 Temmuz 1778'de⁶⁵¹ atanmıştır. Mehmet ve Hasan'ın, Şevval 1201/Ağustos 1787'de⁶⁵² ölmeleri üzerine imamlık görevine Hasan'ın oğulları Ali, Mustafa ve Mehmet getirilmiştir.

4.1.1.20.5. Şerif Mescidi

Bu mescit, muhtemelen Şerif tarafından inşa edilmiş olmalıdır. Bu mescit hakkında Rebîü'l-âhir 1107/Kasım 1695⁶⁵³ tarihli ilk blgede, mescidin imamı ve mütevellisi İsmail'in beratları yenilenmiştir. İsmail'in ölmesi üzerine 1 Ramazan 1119/26 Kasım 1707'de⁶⁵⁴ bu görevler Abdurrahman'a verilmiştir. Abdülfettah'ın ölmesi üzerine 1 Muharrem 1130/5 Aralık 1717'de⁶⁵⁵ mütevellilik görevi oğlu Abdurrahman'a verilmesi gerekirken İbrahim haksızlıkla kendini tayin ettirmiş fakat kadı kanalıyla durum düzeltilmiş ve göreve Abdurrahman getirilmiştir. Cemâziye'l-âhir 1140/Ocak 1728'de⁶⁵⁶ bir buçuk akçe yevmiye ile mütevellilik Abdurrahman'ın ölmesi üzerine Mehmet'e verilmiştir. Rebîü'l-âhir 1143/Ekim 1730'da⁶⁵⁷ yarım akçe yevmiye ile imamlık Mehmet'in üzerinden diğer Mehmet'e verilmiş fakat Şevval 1144/Nisan 1732'de Mehmet'in ehliyetsiz olması üzerine tekrar eski görevli Mehmet'e verilmiştir. Uzun süre her iki Mehmet arasında çekişmeli olan bu görev Rebîü'l-

⁶⁴⁴ V.A.D. no. 1069, vr. 28a.

⁶⁴⁵ V.A.D. no. 1069, vr. 30b.

⁶⁴⁶ V.A.D. no. 1062, vr. 24b. V.A.D. no. 1062, vr. 25a. V.A.D. no. 1062, vr. 26a. V.A.D. no. 1062, vr. 29a.

⁶⁴⁷ V.A.D. no. 1062, vr. 29b.

⁶⁴⁸ V.A.D. no. 1062, vr. 29b.

⁶⁴⁹ V.A.D. no. 1070, vr. 12b.

⁶⁵⁰ V.A.D. no. 1070, vr. 14a.

⁶⁵¹ V.A.D. no. 1071, vr. 20a.

⁶⁵² V.A.D. no. 1066, vr. 100b.

⁶⁵³ V.A.D. no. 1140, vr. 58a.

⁶⁵⁴ V.A.D. no. 1069, vr. 27b.

⁶⁵⁵ V.A.D. no. 1069, vr. 29a.

⁶⁵⁶ V.A.D. no. 1143, vr. 22b.

⁶⁵⁷ V.A.D. no. 1144, vr. 27a.

evvel 1146/Ağustos 1733'te⁶⁵⁸ ve Rebîü'l-evvel 1150/Temmuz 1737⁶⁵⁹ tarihlerinde sürekli el değiştirmiştir.

4.1.1.20.6. Hacı Sinan Mescidi

Bu mescit, muhtemelen Hacı Sinan tarafından inşa edilmiş olmalıdır. Zilkade 1154/Ocak 1742'de ise Hatice Hatun tarafından, minber konularak camiye çevrilmiştir. Bu mescit hakkında Muharrem 1103/Ekim 1691⁶⁶⁰ tarihli ilk belgeye göre, mü'ezzinlik görevinde bulunan Abdülkadir'in beratı yenilenmiştir.

Bundan sonra Safer 1104/Ekim 1692'de⁶⁶¹ yarım akçe yevmiye ile imamlık ve mütevellik görevlerini Abdülfettah'ın elinden Mehmet haksızlıkla almış fakat Abdülfettah tekrar göreve getirilmiştir. 1 Rebîü'l-evvel 1120/21 Mayıs 1708'de⁶⁶² bir akçe yevmiye ile imamlık görevi Molla'nın ölmesi üzerine oğlu İbrahim'e verilmiştir. 1 Cemâziye'l-evvel 1122/28 Haziran 1710'da⁶⁶³ mütevellilik görevi Hüseyin'e verilmiştir. 1 Zilkade 1126/8 Kasım 1714'te⁶⁶⁴ meccanen müezzin Mustafa'nın ölmesi üzerine bu görev oğlu Ali'ye verilmiştir. Yine 1 Zilkade 1126/8 Kasım 1714'te⁶⁶⁵ mütevellilik İbrahim'e verilmiştir. 1 Ramazan 1130/29 Temmuz 1718'de⁶⁶⁶ imamlık ve mütevellilik görevini İbrahim'in elinden diğer İbrahim almıştır. Fakat her ikisini de tanıyan kadı tarafından yanlışlık düzeltilmiştir ve İbrahim göreve getirilmiştir. 1 Muharrem 1131/24 Kasım 1718'de⁶⁶⁷ imam İbrahim'in görevden alınması ile bu görev Hüseyin'e verilmiştir. 1 Şaban 1136/Mayıs 1724'te⁶⁶⁸ boş kayyimlik kadrosuna meccanen Halil getirilmiş fakat Halil'in öldüğünün anlaşılması üzerine yine aynı tarihli⁶⁶⁹ bir başka berat ile oğlu İbrahim'e görev devredilmiştir. İbrahim'in beratı Safer 1145/Ağustos 1732'de⁶⁷⁰ yenilenmiştir. Rebîü'l-evvel 1147/Ağustos 1734'te⁶⁷¹ bir akçe yevmiye ile müezzin Veli beratsız görev yaptığından beratı verilmiştir.

---

⁶⁵⁸ V.A.D. no. 1073, vr. 8b.

⁶⁵⁹ V.A.D. no. 1073, vr. 9b.

⁶⁶⁰ V.A.D. no. 1159, vr. 84b.

⁶⁶¹ V.A.D. no. 1159, vr. 85b.

⁶⁶² V.A.D. no. 1069, vr. 27b.

⁶⁶³ V.A.D. no. 1069, vr. 28a.

⁶⁶⁴ V.A.D. no. 1069, vr. 28b.

⁶⁶⁵ V.A.D. no. 1069, vr. 28b.

⁶⁶⁶ V.A.D. no. 1069, vr. 29a.

⁶⁶⁷ V.A.D. no. 1069, vr. 29a.

⁶⁶⁸ V.A.D. no. 1137, vr. 25a.

⁶⁶⁹ V.A.D. no. 1137, vr. 25a.

⁶⁷⁰ V.A.D. no. 1073, vr. 8b.

⁶⁷¹ V.A.D. no. 1073, vr. 8b.

Hacı Sinan Mescidi Zilkade 1154/Ocak 1742'de⁶⁷² camiye çevrilmiş, ücretleri vakfedilen berber dükkânından karşılanmak üzere iki akçe yevmiye ile hatiplik, bir akçe yevmiye ile mütevellilik ve yarım akçe yevmiye ile de kayyimlik görevine Halil getirilmiştir. Cemâziye'l-âhir 1168/Mart 1755'te⁶⁷³ hatip Halil kendi rızası ile görevin üçte birini oğlu Mehmet'e kalan üçte birini de diğer oğlu Mustafa'ya devretmiştir. Zilhicce 1168/Eylül 1755'te⁶⁷⁴ imam İbrahim'in, Rebîü'l-evvel 1169/Aralık 1755'te⁶⁷⁵ müezzin Veli'nin beratları yenilenmiştir. Cemâziye'l-evvel 1170/18 Şubat 1757'de⁶⁷⁶ minber konulmasından sonra boş Cuma müezzinliği kadrosuna, Cuma ve bayram müezzini Ahmet atanmıştır. Cemâziye'l-evvel 1174/ Aralık 1760'da⁶⁷⁷ müezzin Veli, hatip Mehmet ve Mustafa ile yine aynı tarihte⁶⁷⁸ meccanen kayyim Mehmet'in beratları yenilenmiştir. Cemâziye'l-âhir 1176/Ocak 1763'te⁶⁷⁹ hatiplik görevinin üçte bir hissedarı olan Mustafa'nın bu görevi tam olarak yerine getiremediğinden hissesi Mehmet'e verilmiştir.

Hacı Sinan Camisi'ne Zilhicce 1179/Mayıs 1766'da⁶⁸⁰ hatip Mehmet'in çocuksuz ölmesi üzerine yerine Hüseyin getirilmiştir. Şevval 1180/Mart 1767'de⁶⁸¹ üçte bir hisse hitabetin yarı hissesine mutasarrıf Mustafa'nın ölmesi üzerine görevi Mehmet'e verilmiştir. Rebîü'l-evvel 1182/Temmuz 1768'de⁶⁸² bir akçe yevmiye ile imam İbrahim'in feragatinden bu görev Abdullah'a verilmiştir. Hacı Sinan Camisi'nde Cemâziye'l-evvel 1190/Temmuz 1776'da⁶⁸³ yarı hisse hitabete mutasarrıf Hüseyin'in beratının yenilenmiştir. Abdullah'ın 28 Safer 1190/18 Nisan 1776'da⁶⁸⁴ ölmesi üzerine imamlık görevine Mustafa getirilmiştir. 20 Cemâziye'l-evvel 1190/7 Temmuz 1776'da⁶⁸⁵ hatip Hüseyin ve Mustafa'nın feragatlerinden bu görev Mehmet'e verilmiştir. 9 Cemâziye'l-âhir 1192/5 Temmuz 1778'de⁶⁸⁶ imamlık görevi Mustafa'nın çocuksuz ölmesi üzerine Mehmet'e verilmiştir. Zilhicce 1216/Nisan 1802'de⁶⁸⁷ meccanen imam Ömer'in ölmesi üzerine bu görev Mustafa'ya verilmiş ve

---

⁶⁷² V.A.D. no. 1073, vr. 10a.

⁶⁷³ V.A.D. no. 1062, vr. 25a.

⁶⁷⁴ V.A.D. no. 1062, vr. 26b.

⁶⁷⁵ V.A.D. no. 1062, vr. 26b.

⁶⁷⁶ V.A.D. no. 1062, vr. 27a.

⁶⁷⁷ V.A.D. no. 1062, vr. 29a.

⁶⁷⁸ V.A.D. no. 1062, vr. 29b.

⁶⁷⁹ V.A.D. no. 1070, vr. 12b.

⁶⁸⁰ V.A.D. no. 1070, vr. 13b.

⁶⁸¹ V.A.D. no. 1070, vr. 13b.

⁶⁸² V.A.D. no. 1072, vr. 32b.

⁶⁸³ V.A.D. no. 1065, vr. 36b.

⁶⁸⁴ V.A.D. no. 1071, vr. 19a.

⁶⁸⁵ V.A.D. no. 1071, vr. 19a.

⁶⁸⁶ V.A.D. no. 1071, vr. 20a.

⁶⁸⁷ V.A.D. no. 531, vr. 79a.

Mustafa'nın 27 Şevval 1234/19 Ağustos 1819'da⁶⁸⁸ çocuksuz ölmesi üzerine bu göreve Ahmet getirilmiş ancak Ahmet'in de çocuksuz ölmesi üzerine imamlik yeniden Ahmet Ereğlevî'ye verilmiştir. 22 Recep 1238/4 Nisan 1823'te⁶⁸⁹ hatiplik Hüseyin'in çocuksuz ölmesi üzerine Velîyüddin'e verilmiş fakat Velîyüddin'in de 27 Zilhicce 1249/7 Mayıs 1834'te⁶⁹⁰ çocuksuz ölmesi üzerine hatiplik görevi İsmail'e verilmiştir. 14 Cemâziye'l-âhir 1253/15 Eylül 1837⁶⁹¹ tarihli kayıta da hatip Mehmet'in ölümü kaydedilmiştir.

4.1.1.20.7. İbrahim Efendi Mescidi

Bu mescit, İbrahim Efendi tarafından XVIII. yüzyılın başlarında inşa edilmiş olmalıdır. 1 Şevval 1116/27 Ocak 1705⁶⁹² tarihli ilk belge de boş müezzinlik kadrosuna bir akçe yevmiye ile İbrahim'in getirildiğinden bahsedilmektedir. Bundan sonra 1 Safer 1120/22 Nisan 1708'de⁶⁹³ müezzin İbrahim'in ölmesi üzerine bu görev Abdülaziz'e verilmiştir. Zilkade 1154/Ocak 1742'de⁶⁹⁴ yarım akçe yevmiye ile imamlik İbrahim'in ölmesi üzerine Hamza'ya verilmiştir. Şevval 1173/ Mayıs 1760⁶⁹⁵ tarihli son kayıta da yarım akçe yevmiye ile imam ve müteveli Hamza kendi rızası ile bu görevi Mustafa ve Abdullah'a devretmiştir.

4.1.1.20.8. Hacı Halil Mescidi

Bu mescit, Hacı Halil tarafından XVIII. yüzyılın başlarında inşa edilmiş sonra da Cemâziye'l-âhir 1168/Mart 1755'te camiye çevrilmiştir. Bu mescitle ilgili Recep 1145/Ocak 1733⁶⁹⁶ tarihi ilk belgeye göre bir akçe yevmiye ile imam ve müteveli olan Yusuf'un ölmesi üzerine hakkı olmadığı halde Ali bir yolunu bulup kendini bu görevlere tayin ettirmiş, ancak görevi bir süre sonra bırakıp gitmiştir. Bunun üzerine ölen Yusuf'un oğlu Yakup bu görevlere getirilmiş ancak Zilkade 1146/Nisan 1734⁶⁹⁷ tarihinde Yakup'un da ölmesi ile bu görevlere Yunus atanmıştır.

Hacı Halil Mescidi, Cemâziye'l-âhir 1168/Mart 1755'te⁶⁹⁸ de minber konularak camiye çevrilmiş, hatipliğine de Mehmet getirilmiştir. Muharrem 1169/Ekim 1755'te⁶⁹⁹

---

⁶⁸⁸ V.A.D. no. 534, vr. 79a.

⁶⁸⁹ V.A.D. no. 535, vr. 54a.

⁶⁹⁰ V.A.D. no. 536, vr. 63b.

⁶⁹¹ V.A.D. no. 536, vr. 63a.

⁶⁹² V.A.D. no. 1069, vr. 27a.

⁶⁹³ V.A.D. no. 1069, vr. 27b.

⁶⁹⁴ V.A.D. no. 1073, vr. 10a.

⁶⁹⁵ V.A.D. no. 1062, vr. 28b.

⁶⁹⁶ V.A.D. no. 1073, vr. 8b.

⁶⁹⁷ V.A.D. no. 1073, vr. 8b.

⁶⁹⁸ V.A.D. no. 1062, vr. 25a.

yarım akçe yevmiye ile imam ve mütevellî Mehmet'in beratını kaybetmesi üzerine yeniden berat verilmiştir. Muharrem 1173/Eylül 1759'da⁷⁰⁰ da beratı yenilenmiştir. Muharrem 1175/Ağustos 1761'de⁷⁰¹ meccanen hatip Mehmet'in beratı yenilenmiştir. 26 Şevval 1188/30 Aralık 1774'te⁷⁰² hatiplik yapan Mehmet'in ölmesi üzerine görev Abdullah'a geçmiştir. Cami çalışanlarının beratları yenilenmiştir⁷⁰³. İmam ve mütevellî olan Mehmet'in Ramazan 1193/Eylül 1779'da⁷⁰⁴ ölmesi üzerine bu görev oğlu Yunus'a verilmiştir. 27 Safer 1243/19 Eylül 1827⁷⁰⁵ tarihli son kayıta da Yunus'un ölmesi üzerine bu görevler oğlunun oğulları Yunus ve Mehmet'te verilmiştir.

4.1.1.20.9. Balıkçızade Hacı Abdurrahman Mescidi

Bu mescit, Balıkçızade Hacı Abdurrahman tarafından XVIII. yüzyılın ortalarında inşa edilmiş olmalıdır. Belgelerdeki Zilkade 1154/Ocak 1742⁷⁰⁶ tarihli ilk kayda göre, boş imamlık kadrosuna yarım akçe yevmiye ile Halil atanmıştır. Bundansonraki kayıtlarda ise görev beratlarının yenilendiği görülmüştür⁷⁰⁷. Cemâziye'l-âhir 1178/Aralık 1764'te⁷⁰⁸ imam Hasan'ın yarı hissesini kendi rızası ile Musa'ya devrettiğinden bahsedilmektedir.

Balıkçızade Hacı Abdurrahman Mescidi'nin yarı hisse imamı Musa'nın 9 Şevval 1188/13 Aralık 1774⁷⁰⁹ tarihinde çocuksuz ölmesi üzerine bu görev Mehmet'e verilmiştir. 12 Rebîü'l-âhir 1189/12 Haziran 1775⁷¹⁰ tarihli son kayıta da Musa'nın çocuksuz öldüğü iddiasında bulunan Mehmet'in haksızlıkla görevi aldığı tesbit edilmiş ve yerine Musa'nın oğlu Musa getirilmiştir. Ayrıca diğer hisse sahibi Hasan'ın da ölmesi üzerine hissesi ölen Musa'nın kardeşi Hüseyin'e devredilmiştir.

4.1.1.20.10. Emir Ali Mescidi

Bu mescit, Emir Ali tarafından inşa edilmiş, Konyalıoğlu tarafından da tamir ettirilmiştir. Bu mescitle ilgili Hurufat Defteri kayıtlarındaki Cemâziye'l-evvel 1168/Şubat

---

⁶⁹⁹ *V.A.D. no. 1062, vr. 26b.*

⁷⁰⁰ *V.A.D. no. 1062, vr. 28a.*

⁷⁰¹ *V.A.D. no. 1062, vr. 30a.*

⁷⁰² *V.A.D. no. 1059, vr. 50b.*

⁷⁰³ *V.A.D. no. 1065, vr. 36a. V.A.D. no. 1065, vr. 36a.*

⁷⁰⁴ *V.A.D. no. 1071, vr. 20a.*

⁷⁰⁵ *V.A.D. no. 535, vr. 54b.*

⁷⁰⁶ *V.A.D. no. 1073, vr. 10a.*

⁷⁰⁷ *V.A.D. no. 1062, vr. 24b, Cemâziye'l-evvel 1168/Şubat 1755'te imam Hasan'ın, V.A.D. no. 1062, vr. 25b. Zilkade 1168/Ağustos 1755 mütevellî Hasan'ın, V.A.D. no. 1062, vr. 26a. Zilkade 1168/Ağustos 1755'te imam Hasan'ın beratları yenilenmiştir.*

⁷⁰⁸ *V.A.D. no. 1070, vr. 13a.*

⁷⁰⁹ *V.A.D. no. 1059, vr. 50b.*

⁷¹⁰ *V.A.D. no. 1071, vr. 19a.*

1755⁷¹¹ tarihli ilk belgeye göre; Tekye Mahallesi'ne sonradan katılan Cinler Mahallesi'nde bulunan bu mescidin yarım akçe yevmiye ile imamı Mustafa'nın beratı aralıklarla üç kez yenilenmiştir⁷¹². Mustafa, kendi rızası ile yarı hissesini 13 Cemâziye'l-evvel 1190/30 Haziran 1776'da⁷¹³ oğlu Şuayip'e devretmiştir. 24 Cemâziye'l-âhir 1229/13 Haziran 1814'te⁷¹⁴ Şuayip'in ölmesi üzerine bu görev oğlu Mustafa'ya geçmiştir. 13 Şaban 1250/15 Aralık 1834⁷¹⁵ tarihli son kayıta da imam olan Mustafa'nın ölmesi üzerine bu göreve oğlu Hasan atanmıştır.

4.1.1.20.11. Emine Hatun Mescidi

Mescit, Emine Hatun tarafından muhtemelen XVIII. yüzyılın başlarında inşa edilmiş olmalıdır. 1 Zilkade 1126/8 Kasım 1714⁷¹⁶ tarihli ilk belgede zikredilen kayda göre, boş imamlık ve mütevellilik kadrosuna bir akçe yevmiye ile Süleyman getirilmiştir. Bu mescit ile ilgili bir yıl sonraki son kayıta⁷¹⁷ ise; avarız vergisinin mütevelliliğine Süleyman'ın görevlendirilmiş olduğundan bahsedilmektedir.

4.1.1.21. Viran Mahallesi

Belgelerden edinilen bilgiye göre bu mahalle Üçgöz, Tekkey-i Kenan ve Viran olarak isimlendirilmiştir. Mahallede beş mescit, bir medrese ve dört cami bulunmaktadır. Günümüzde Viran Mahallesi Pirömer Mahallesi İle Hacı Mutahir Mahallesi sınırları arasında kalmıştır.

4.1.1.21.1. Hacı Ömer Camii

Bu cami, Hacı Ömer tarafından XVII. yüzyılın sonlarında inşa edilmiş olmalıdır. Günümüzde Pir Ömer Cami diye faaliyet göstermektedir. Belgelerdeki ilk kayıt Şaban 1104/Nisan 1693⁷¹⁸ tarihli imam Mustafa'nın beratının yenilendiğine dair kayıttır. Bundan sonra 1 Ramazan 1119/26 Kasım 1707'de⁷¹⁹ hatiplik görevine Nasrullah, 1 Muharrem 1121/13 Mart 1709'da⁷²⁰ mütevellik görevine Mustafa getirilmiştir. Kısa bir süre sonra müteveli değişmiş, Mustafa'nın yerine Veli görevlendirilmiştir. Veli'nin 1 Rebîü'l-evvel

---

⁷¹¹ V.A.D. no. 1062, vr. 24b.

⁷¹² V.A.D. no. 1062, vr. 26a. V.A.D. no. 1062, vr. 27b. V.A.D. no. 1062, vr. 24b.

⁷¹³ V.A.D. no. 1071, vr. 19a.

⁷¹⁴ V.A.D. no. 534, vr. 78a.

⁷¹⁵ V.A.D. no. 536, vr. 63b.

⁷¹⁶ V.A.D. no. 1069, vr. 28b.

⁷¹⁷ V.A.D. no. 1069, vr. 28b.

⁷¹⁸ V.A.D. no. 1159, vr. 85b.

⁷¹⁹ V.A.D. no. 1069, vr. 27b.

⁷²⁰ V.A.D. no. 1069, vr. 27b.

1123/19 Nisan 1711'de⁷²¹ ölmesi üzerine yerine oğlunun oğlu Yusuf getirilmiştir. 1 Zilhicce 1125/19 Aralık 1713'te⁷²² müezzin İbrahim'in ölmesi üzerine bu görev Mahmut'a verilmiştir.

Hacı Ömer Camisi'nde iki akçe yevmiye ile imam ve mütevellî olan Yusuf'un Muharrem 1176/Ağustos 1762'de⁷²³ ölmesi üzerine bu görevler oğulları Mustafa ve İbrahim'e verilmiştir. Mısırî Hacı İbrahim Vakfı mahsulünden maaşını alan ve dört akçe yevmiye ile hatiplik yapan Abdurrahman'ın Zilkade 1182/Mart 1769'da⁷²⁴ çocuksuz ölmesi üzerine bu görev Abdullah ve Abdurrahman'a verilmiştir. Bir akçe yevmiye ile müezzinlik yapan Musa'nın Safer 1185/Mayıs 1771'de⁷²⁵ çocuksuz ölmesi üzerine görev Mehmet'e verilmiştir. Abdullah ve Abdurrahman'ın Rebîü'l-evvel 1188/Mayıs 1774'te⁷²⁶ hatiplik beratları yenilenmiştir. Yarı hisse hatip Abdurrahman'ın Safer 1191/Mart 1777'de⁷²⁷ çocuksuz ölmesi üzerine bu görev İsmail'e verilmiştir. İmam olan Mustafa ve İbrahim'in 12 Recep 1191/16 Ağustos 1777'de⁷²⁸ ölmeleri üzerine göreve Mehmet getirilmiştir. Abdullah, Safer 1200/Aralık 1785'te⁷²⁹ kendi rızası ile hatiplik görevini Mustafa'ya devretmiştir. İmam Mehmet'in, 15 Muharrem 1220/15 Nisan 1805'te⁷³⁰ ölmesi üzerine bu göreve oğulları Mehmet, Mustafa ve Ali getirilmişlerdir. Mustafa'ya, 30 Cemâziye'l-âhir 1224/12 Ağustos 1809'da⁷³¹ beratını kaybettiği için hatiplik beratı yeniden verilmiş, fakat Mustafa'nın 2 Safer 1225/9 Mart 1810'da⁷³² çocuksuz ölmesi üzerine görev diğer Mustafa'ya verilmiştir. İsmail'in, 5 Rebîü'l-âhir 1226/29 Nisan 1811'de ölmesi üzerine hatiplik görevine Mehmet Emin getirilmiş, Mehmet Emin'in de 26 Cemâziye'l-âhir 1253/12 Aralık 1830'da⁷³³ çocuksuz ölmesi üzerine bu görev Mustafa'ya verilmiştir.

4.1.1.21.2. Hacı Mehmet Camii

Bu cami, aslında Şaban Efendi tarafından XVIII. yüzyılın başlarında inşa edilmiş, ancak caminin yanmasıyla Hacı Mehmet, bu camiyi yeniden inşa ettirmiştir. Belgelerde camiye dair ilk kayıt; Zilkade 1146/Nisan 1734⁷³⁴ tarihli belgedir. Bu belgede, müezzinlik

⁷²¹ V.A.D. no. 1069, vr. 28a.

⁷²² V.A.D. no. 1069, vr. 28b.

⁷²³ V.A.D. no. 1070, vr. 12b.

⁷²⁴ V.A.D. no. 1072, vr. 32b. Hatiplere verilen ücret Mısırî Hacı İbrahim Vakfı mahsulünden karşılanmaktadır.

⁷²⁵ V.A.D. no. 1058, vr. 18a.

⁷²⁶ V.A.D. no. 1065, vr. 36a.

⁷²⁷ V.A.D. no. 1071, vr. 19b.

⁷²⁸ V.A.D. no. 1071, vr. 19b.

⁷²⁹ V.A.D. no. 1066, vr. 100a.

⁷³⁰ V.A.D. no. 532, vr. 111b.

⁷³¹ V.A.D. no. 533, vr. 34a.

⁷³² V.A.D. no. 533, vr. 34a.

⁷³³ V.A.D. no. 536, vr. 63b.

⁷³⁴ V.A.D. no. 1073, vr. 8b.

görevine üç akçe yevmiye ile Abdullah'ın getirildiği fakat Abdullah'ın İstanbul'a yerleşerek görevi terk etmesi üzerine bu göreve Mehmet Aşır'ın atandığından bahsedilmektedir.

Bundan sonra Rebîü'l-evvel 1151/Temmuz 1738'de⁷³⁵ boş imamlık kadrosuna meccanen Emrullah'ın getirilmiştir. Zilhicce 1154/ Şubat 1742'de⁷³⁶ bir akçe yevmiye ile imamet ve tevliyet görevlerine caminin bânisi Hacı Mehmet getirilmiştir. Cemâziye'l-evvel 1168/Şubat 1755'te⁷³⁷ imam Ali'nin ölmesiyle bu göreve getirilen Abdülkadir'in beratı yenilenmiştir. Camiye atama uzun bir süre olmamış hep görev beratları yenilenmiştir⁷³⁸.

Hacı Mehmet Camisi'nin bânisi Hacı Mehmet'in Cemâziye'l-âhir 1174/ Ocak 1761'de⁷³⁹ ölmesi üzerine imamlık ve mütevellilik görevleri oğulları Mustafa ve Ahmet'e verilmiş, bu arada hatip Mustafa'nın beratı da aynı tarihte tekrar yenilenmiştir. Rebîü'l-âhir 1176/Kasım 1762'de⁷⁴⁰ yarım akçe yevmiye ile imam Mehmet ile kardeşi Ahmet'in beratları yenilenmiştir. Mustafa'nın Cemâziye'l-evvel 1179/Ekim 1765'te⁷⁴¹ ölmesi üzerine hatiplik kardeşi Ahmet'e verilmiştir. Yarı hisse imamet ve yarı hisse tevliyete mutasarrıf Mustafa'nın Zilhicce 1179/Mayıs 1766'da⁷⁴² ölmesi üzerine bu görevlere kardeşi Ahmet getirilmiştir. Ahmet kendi rızası ile Cemâziye'l-âhir 1180/Ekim 1766'da⁷⁴³ hatiplik görevini Mustafa'ya devretmiş, Mustafa'nın da Şaban 1180/ Ocak 1767'de⁷⁴⁴ ölmesi üzerine hatiplik görevine Osman getirilmiştir. Fakat bir yıl sonra Osman'ın kendi üzerine haksızlıkla görevi berat ettirdiği anlaşılmış ve Şevval 1180/Mart 1767'de⁷⁴⁵ hatiplik görevine tekrar Mustafa getirilmiştir.

Hacı Mehmet Camisi'nin imamları Ahmet ve Ali'nin Recep 1188/Eylül 1774'te⁷⁴⁶ beratları yenilenmiş, yarı hisse ile imam ve müteveli olan Ahmet'in 18 Cemâziye'l-âhir 1206/12 Şubat 1792'de⁷⁴⁷ ölmesi üzerine yerine oğlu Mehmet Salih getirilmiştir. Diğer imam

---

⁷³⁵ V.A.D. no. 1073, vr. 9b.

⁷³⁶ V.A.D. no. 1073, vr. 10a.

⁷³⁷ V.A.D. no. 1062, vr. 24b.

⁷³⁸ V.A.D. no. 1062, vr. 25a. V.A.D. no. 1062, vr. 25b. V.A.D. no. 1062, vr. 29a. Cemâziye'l-evvel 1168/Şubat 1755'te meccanen hatip Mustafa ile meccanen imam Ahmet, Ali ve Mehmet'in beratlarının yenilenmiştir. Zilkade 1168/Ağustos 1755'te meccanen imam Ahmet, Ali ve Mehmet ile hatip Mustafa'nın beratlarının yenilenmiştir. Muharrem 1174/Ağustos 1760'ta meccanen imam Ahmet, Ali ve Mehmet'in beratlarının tekrar yenilenmiştir.

⁷³⁹ V.A.D. no. 1062, vr. 29a.

⁷⁴⁰ V.A.D. no. 1070, vr. 12b.

⁷⁴¹ V.A.D. no. 1070, vr. 13b.

⁷⁴² V.A.D. no. 1070, vr. 13b.

⁷⁴³ V.A.D. no. 1070, vr. 13b.

⁷⁴⁴ V.A.D. no. 1070, vr. 13b.

⁷⁴⁵ V.A.D. no. 1070, vr. 13b.

⁷⁴⁶ V.A.D. no. 1065, vr. 36a.

⁷⁴⁷ V.A.D. no. 530, vr. 105b.

Ali, 20 Recep 1222/ 23 Eylül 1807'de⁷⁴⁸ üçte bir hissesini kendi rızası ile oğlu Mehmet'e devretmiştir. Yine aynı tarihte ⁷⁴⁹ imam Ali, Ahmet ve Mehmet kendi rızaları ile üçte bir hisselerini Ahmet'in oğlu Mehmet'e devretmişlerdir. Hatip Osman 24 Şevval 1222/25 Aralık 1807'de⁷⁵⁰ kendi rızası ile bu görevi ....., Mustafa ve İbrahim'e devretmiştir. 22 Recep 1238/4 Nisan 1823⁷⁵¹ tarihli son kayıta da caminin imamı olmadığından boş imamlık kadrosuna Abdurrahman, Mehmet Emin ve Feyzullah'ın getirildiğinden bahsedilmektedir.

4.1.1.21.3. Hacı Yunus Camii

Bu cami, Hacı Yunus tarafından XVIII. yüzyılın başlarında inşa edilmiş olmalıdır. Belgelerdeki ilk kayıta berat yenilemesinden bahsedilmektedir. Buna göre; Cemâziye'l-âhir 1108/Ocak 1697'dir⁷⁵² mü'ezzin Mustafa'nın beratı yenilenmiştir. Bundan sonra bir akçe yevmiye ile hatiplik yapan Recep'in, Cemâziye'l-âhir 1114/Kasım 1702'de⁷⁵³ ölmesi üzerine görevi Ahmet'e verilmiş ve beratı 1 Rebû'l-evvel 1118/13 Haziran 1706'da⁷⁵⁴ yenilenmiştir. Yarım akçe yevmiye ile mütevellilik ve ferraşlık yapan Ahmet'in Ramazan 1115/Ocak 1704'te ölmesi üzerine bu görevler Mustafa'ya verilmiştir. Recep'in, Muharrem 1125/Şubat 1713'te⁷⁵⁵ ölmesi üzerine imamlık görevine Abdullah ve Mahmut atanmıştır. Hatip Ahmet'in 1 Cemâziye'l-evvel 1129/13 Nisan 1717'de⁷⁵⁶ ölmesi üzerine bu görev oğlu Mehmet getirilmiştir. İmam olan Abdullah ve Mahmut'un, 1 Muharrem 1134/22 Ekim 1721'de⁷⁵⁷ görevden alınmış yerlerine Mehmet verilmiş, aynı tarihte⁷⁵⁸ hatip olan Mehmet'de görevinden alınarak yerine diğer Mehmet atanmıştır. Mustafa'nın 1 Cemâziye'l-âhir 1134/19 Mart 1722'de⁷⁵⁹ ölmesi üzerine mütevellilik görevine kardeşi İshak, yine aynı tarihte⁷⁶⁰ Ahmet'in ölmesi üzerine hatipliğe oğlu Mehmet getirilmiştir. Abdullah, 1 Şaban 1136/Mayıs 1724'te⁷⁶¹ Mehmet ile birlikte imamlık yaparken, bir yandan da hakkı olmadığı halde ferraşlık yapmaya başlamış fakat ahalinin şikâyeti üzerine ferraşlık görevi ondan alınıp görev ortağı

⁷⁴⁸ V.A.D. no. 532, vr. 112a.

⁷⁴⁹ V.A.D. no. 532, vr. 112a.

⁷⁵⁰ V.A.D. no. 532, vr. 112b.

⁷⁵¹ V.A.D. no. 535, vr. 54a.

⁷⁵² V.A.D. no. 1140, vr. 58a.

⁷⁵³ V.A.D. no. 1159, vr. 85a.

⁷⁵⁴ V.A.D. no. 1069, vr. 27a.

⁷⁵⁵ V.A.D. no. 1159, vr. 85a.

⁷⁵⁶ V.A.D. no. 1069, vr. 29a.

⁷⁵⁷ V.A.D. no. 1069, vr. 29b.

⁷⁵⁸ V.A.D. no. 1069, vr. 29b.

⁷⁵⁹ V.A.D. no. 1069, vr. 30a.

⁷⁶⁰ V.A.D. no. 1069, vr. 30a. Görevi diğer Mehmet almış, fakat durum her ikisini de tanıyan kadıya arz edilince yanlışlık kadı kanalıyla düzeltilerek görev gerçek sahibi olan Ahmet oğlu Mehmet'e verilmiştir.

⁷⁶¹ V.A.D. no. 1137, vr. 25a.

Mehmet'e verilmiştir. Mehmet'in Zilhicce 1143/Haziran 1731'de⁷⁶² hatiplik beratı yenilenmiş, Ramazan 1149/Ocak 1737'de⁷⁶³ ölmesi üzerine bu göreve oğlu Ahmet'e atanmıştır. Bundan sonraki 26 yıllık sürede kaydedilen belgeler berat yenileme ile ilgilidir⁷⁶⁴.

Hacı Yunus Camisi'nde imam ve mütevellî olan Mehmet'in Recep 1176/Ocak 1763'te⁷⁶⁵ ölmesi üzerine bu göreve oğlu Ahmet getirilmiştir. Abdullah, Cemâziye'l-evvel 1182/Eylül 1768'de⁷⁶⁶ yarım akçe yevmiye ile hatiplik yapan Mehmet Emin ve İsmail'in çocuksuz ölmesi üzerine hatiplik görevine gitirilmiştir⁷⁶⁷. İmam ve mütevellî Ahmet'in beratını kaybetmesi üzerine 18 Safer 1190/8 Nisan 1776'da⁷⁶⁸ yeniden berat verilmiştir. Meccanen hatip Abdullah'ın 7 Şaban 1191/10 Eylül 1777'de⁷⁶⁹ ölmesi üzerine bu görev Ömer ve yeğeni Mahmut'a verilmiştir. Ahmet'in, 28 Muharrem 1192/26 Şubat 1778'de⁷⁷⁰ ölmesi üzerine imamlık ve mütevellîlik görevine kardeşi Mustafa atanmıştır.

Hacı Yunus Camisi'nde hatiplik görevinde olan Ömer ve Mahmut'un 21 Cemâziye'l-âhir 1220/12 Eylül 1805'te⁷⁷¹ ölmeleri üzerine bu göreve Mehmet İshak getirilmiştir. Mustafa'nın 25 Ramazan 1222/26 Kasım 1807'de⁷⁷² ölmesi üzerine imamlık ve mütevellîlik görevlerine Yahya atanmıştır. Hatip Mehmet İshak'ın, 27 Zilhicce 1249/7 Mayıs 1834'te⁷⁷³ ölmesi üzerine bu görev oğlu Halil'e verilmiştir. 3 Zilhicce 1249/13 Nisan 1834⁷⁷⁴ tarihli son kayıta da yarım akçe yevmiye ile imam ve mütevellî Yahya'nın çocuksuz ölmesi üzerine bu görevlere Ömer atanmıştır.

4.1.1.21.4. Hacı Mehmet Medresesi Camii

Hacı Mehmet veya Küçük Hacı Mehmet Medresesi Camisi olarak da bilinen bu cami, Hacı Mehmet tarafından XVIII. yüzyılın ortalarında inşa edilmiştir. Cemâziye'l-âhir 1168/Mart 1755⁷⁷⁵ tarihli ilk belgeye göre; caminin yarım akçe yevmiye ile hatipleri İbrahim

⁷⁶² V.A.D. no. 1073, vr. 7b.

⁷⁶³ V.A.D. no. 1073, vr. 9b.

⁷⁶⁴ V.A.D. no. 1062, vr. 25a. Cemâziye'l-âhir 1168/Mart 1755'te imam ve mütevellî Mehmet'in ve hatip İshak'ın V.A.D. no. 1062, vr. 25a. Şaban 1168/Mayıs 1755'te hatip Mehmet Emin ve İsmail'in, V.A.D. no. 1062, vr. 26a. Zilkade 1168/Ağustos 1755'te hatip İshak'ın V.A.D. no. 1070, vr. 12b. Rebîü'l-âhir 1176/Kasım 1762'de V.A.D. no. 1070, vr. 12b. imam ve mütevellî Mehmet'in beratları yenilenmiştir.

⁷⁶⁵ V.A.D. no. 1070, vr. 12b.

⁷⁶⁶ V.A.D. no. 1072, vr. 32b.

⁷⁶⁷ Bu görev Abdullahtan sonra ücretsiz yapılır olmuştur.

⁷⁶⁸ V.A.D. no. 1071, vr. 19a.

⁷⁶⁹ V.A.D. no. 1071, vr. 19b.

⁷⁷⁰ V.A.D. no. 1071, vr. 20a.

⁷⁷¹ V.A.D. no. 532, vr. 111b.

⁷⁷² V.A.D. no. 532, vr. 112b.

⁷⁷³ V.A.D. no. 536, vr. 63b.

⁷⁷⁴ V.A.D. no. 536, vr. 63b.

⁷⁷⁵ V.A.D. no. 1062, vr. 25a.

ve Osman'ın beratlarının yenilenmesinden bahsedilmektedir. Bundan sonra boş müezzinlik kadrosuna Rebû'l-evvel 1169/Aralık 1755'te⁷⁷⁶ bir akçe yevmiye ile Ahmet getirilmiş ve Ahmet'in beratı Rebû'l-âhir 1172/Aralık 1758'de⁷⁷⁷ yenilenmiştir. Meccanen imamlık yapan Halil'in Cemâziye'l-âhir 1174/ Ocak 1761'de⁷⁷⁸ ölmesi üzerine bu göreve Ahmet gerilmiştir. Müezzinlik yapan Ahmet'in Muharrem 1181/Haziran 1767'de⁷⁷⁹ ölmesi üzerine göreve oğlu Mehmet atanmıştır. İmam Ahmet'in Zilhicce 1181/Mayıs 1768'de⁷⁸⁰ ölmesi üzerine imamlık görevine oğulları Abdullah ve Abdurrahman'ın getirilmiştir. 23 Safer 1189/28 Nisan 1775'te⁷⁸¹ hatiplik yapan İbrahim ve Osman'ın kendi memleketleri olan Tarsus'a gitmelerinden dolayı görevden alınmışlar ve yerlerine Mustafa atanmıştır. Bundan sonraki 24 Recep 1207/7 Mart 1793⁷⁸² tarihli ilk belgede hatiplik yapan Halil'in çocuksuz ölmesi üzerine göreve diğer Halil'in atandığından bahsedilmektedir. Halil'in de 19 Rebû'l-âhir 1250/25 Ağustos 1834'te⁷⁸³ ölmesi üzerine görev Mustafa Nazif'e verilmiştir. 11 Recep 1250/13 Kasım 1834⁷⁸⁴ tarihli son kayıta da müezzinlik görevi Mehmet'in ölmesi üzerine Ömer'e verilmiştir.

Hacı Mehmet Camisi günümüzde mevcut olmamakla birlikte arazisinde bulunan apatman caminin arsasının şâhısa geçtiğini göstermektedir. Medrese Konya Müftüsü Müftizade Mustafa Fahri Efendi'nin amcazadeleri tarafından tekrar yaptırılmıştır.

4.1.1.21.5. Hoşender Mescidi

Bu mescit, Muharrem 1184/ Mayıs 1770'te Hacı Osman tarafından minber konularak camiye çevrilmiştir. Muhtemelen ahali tarafından inşa edilmiş olan bu mescidin ne zaman yapıldığı hakkında belge elimizde mevcut değildir. Bu mescit hakkında Hurufat Defteri kayıtlarındaki ilk belgenin tarihi, Recep 1115/Kasım 1703'tür⁷⁸⁵. Belgede zikredilen kayda göre, imam ve müteveli olmadığından bu görevlere Mehmet ve Mustafa getirilmiştir. Şevval 1144/Nisan 1732'de⁷⁸⁶ mütevellisi ve imamı olan Mehmet ve oğlu Mustafa'nın debbağcı olmalarından dolayı imamlık yapmaya ehliyetleri olmadığından bu görevler Ahmet ve

⁷⁷⁶ V.A.D. no. 1062, vr. 26b.

⁷⁷⁷ V.A.D. no. 1062, vr. 28a.

⁷⁷⁸ V.A.D. no. 1062, vr. 29a.

⁷⁷⁹ V.A.D. no. 1070, vr. 14a.

⁷⁸⁰ V.A.D. no. 1070, vr. 14a.

⁷⁸¹ V.A.D. no. 1059, vr. 50b.

⁷⁸² V.A.D. no. 530, vr. 105b.

⁷⁸³ V.A.D. no. 536, vr. 63b.

⁷⁸⁴ V.A.D. no. 536, vr. 63b.

⁷⁸⁵ V.A.D. no. 1159, vr. 85b. Bu kayıta Hoşender Mahallesi Mescidi olarak zikredilen mescitten sonraki kayıtlarda Viran Mahallesi'ndeki Hoşender Mescidi olarak söz edilmektedir.

⁷⁸⁶ V.A.D. no. 1073, vr. 8a.

Mehmet'e verilmiştir. Yarım akçe yevmiye ile imam ve müteveli olan Ahmet ve Mehmet'in Muharrem 1154/Nisan 1741'de⁷⁸⁷ başka bir yere gitmelerinden ve ayrıca bu görevlere ehliyetleri olmadığından dolayı, görevden alınmaları ile yerlerine diğer Ahmet atanmıştır.

Hoşender Mescidi'nin camiye çevrilmesinden dolayı oluşan hatiplik görevine getirilen Abdurrahman'ın çocuksuz ölmesi üzerine bu görev meccanen Mehmet Abdurrahman'a verilmiş, 29 Rebîü'l-âhir 1203/27 Ocak 1789'da meccanen hatip Mehmet Abdurrahman'ın da çocuksuz ölmesi üzerine bu göreve Mehmet atanmıştır. Boş müezzinlik kadrosuna, 6 Recep 1204/22 Mart 1790'da⁷⁸⁸ meccanen Süleyman getirilmiştir. Bir akçe yevmiye ile müteveli ve yarı hisse imam olan Mehmet'in 13 Recep 1204/29 Mart 1790'da⁷⁸⁹ ölmesi üzerine bu görevler oğlu Ahmet'e verilmiştir. Uzun bir süre sonra kaydedilen 4 Cemâziye'l-âhir 1243/23 Aralık 1827⁷⁹⁰ tarihli son kayıta da bir akçe yevmiye ile müteveli ve yarı hisse imam Halil'in ölmesi üzerine bu görevlerin oğlu Halil'e verildiğinden bahsedilmektedir.

4.1.1.21.6. Hacı Recep Mescidi

Bu mescit, Hacı Recep tarafından XVIII. yüzyılın başlarında inşa edilmiş, Ramazan 1222/Kasım 1807 tarihinde, Hacı Osman Efendi'nin mescide minber koydurmasından sonra camiye çevrilmiştir. Belgelerdeki 1 Rebîü'l-âhir 1127/6 Nisan 1715⁷⁹¹ tarihli ilk belgede boş imamlık ve mütevellilik kadrosuna bir akçe yevmiye ile Hasan'ın atandığından bahsedilmektedir. Bundan sonra 1 Muharrem 1135/12 Ekim 1722'de⁷⁹² imam ve müteveli Hasan'ın ölmesi üzerine bu görevlere İsmail getirilmiş fakat İsmail'in de 1 Recep 1139/22 Şubat 1727'de⁷⁹³ ölmesi üzerine Abdülkadir atanmıştır. Bundan sonraki kayıtlardan anlaşılacağı gibi mescide ortak imamlar görevlendirilmiştir. Şevval 1144/Nisan 1732'de⁷⁹⁴ yarım akçe yevmiye ile imam Abdurrahman'ın ölmesi üzerine bu göreve oğlu Mehmet gelirken yine aynı tarihte⁷⁹⁵ imam olan Abdülkadir'in beratı yenilenmiştir. Recep 1150/Kasım 1737'de⁷⁹⁶ yarım akçe yevmiye ile imam Abdülkadir'in kendi rızası ile yarı hissesini oğlu

⁷⁸⁷ V.A.D. no. 1073, vr. 10a.

⁷⁸⁸ V.A.D. no. 530, vr. 105b.

⁷⁸⁹ V.A.D. no. 530, vr. 105b. Bu kayıta Viran Mahallesi'nde Hacı Osman'nın genişlettiği camiden bahsedilmesine karşın adından söz edilmemektedir.

⁷⁹⁰ V.A.D. no. 535, vr. 54b.

⁷⁹¹ V.A.D. no. 1069, vr. 28b.

⁷⁹² V.A.D. no. 1069, vr. 30b.

⁷⁹³ V.A.D. no. 1143, vr. 22b.

⁷⁹⁴ V.A.D. no. 1073, vr. 8a.

⁷⁹⁵ V.A.D. no. 1073, vr. 8a.

⁷⁹⁶ V.A.D. no. 1073, vr. 9b.

Mehmet'e devretmiş; Şevval 1152/Ocak 1740'ta⁷⁹⁷ Abdülkadir ölümü üzerine diğer yarı hissesi de oğlu Mehmet'e verilmiştir.

Hacı Recep Mescidi'nde, Zilhicce 1154/ Şubat 1742'de⁷⁹⁸ yarı hisse ile imam ve mütevellî İbrahim'in ölmesi üzerine hissesi kardeşi Mehmet'e verilmiş, Cemâziye'l-âhir 1168/Mart 1755'te⁷⁹⁹ Mehmet'in beratı yenilenmiştir. Rebîü'l-evvel 1169/Aralık 1755'te⁸⁰⁰ yarım akçe yevmiye ile imam Mehmet'in kendi rızası ile yarı hisse imamlık görevini kardeşi Ahmet'e devretmiştir. Mehmet'in, Rebîü'l-evvel 1178/Eylül 1764'te⁸⁰¹ yarı hisse imamlık ve yarı hisse mütevellilik beratları yenilenmiştir. Cemâziye'l-evvel 1178/Kasım 1764'te⁸⁰² yarım akçe yevmiye ile yarı hisse imam olan Abdülkadir'in ölmesi üzerine bu görev Hasan'a verilmiştir. Yine Cemâziye'l-evvel 1178/Kasım 1764'te⁸⁰³ boş müezzinlik kadrosuna meccanen Halil getirilmiştir. Zilhicce 1181/Mayıs 1768'de⁸⁰⁴ yarım akçe yevmiye ile yarı hisse imam Ahmet'in ölmesi üzerine bu göreve oğulları Abdullah ve Abdurrahman atanmıştır. 26 Rebîü'l-âhir 1191/3 Haziran 1777'de yarım akçe yevmiye ile imam olan Ahmet ve Mehmet'ten Mehmet'in ölmesi üzerine hissesinin oğlu Mehmet'e verilmiştir. Ramazan 1222/Kasım 1807⁸⁰⁵ tarihli son kayıta da hatipliğine meccanen yine Hacı Osman'ın getirildiği, Hacı Osman'ın ölmesi üzerine de bu göreve Yahya'nın getirildiğinden bahsedilmektedir.

4.1.1.21.7. Viran Mescidi

Bu mescit 1 Rebîü'l-evvel 1130/2 Şubat 1718'de camiye çevrilmiştir. Muhtemelen ahali tarafından inşa edilen bu mescit hakkında Recep 1112/Aralık 1700⁸⁰⁶ tarihli ilk belgede, bir akçe yevmiye ile imam Hasan yaşlandığı için bu göreve oğlu Mehmet'in getirildiğinden bahsedilmektedir. Bundan sonra Mehmet'in, Cemâziye'l-âhir 1114/Kasım 1702'de⁸⁰⁷ ölmesi üzerine görev Musa'ya verilmiştir. 1 Cemâziye'l-âhir 1116/1 Eylül 1704'te⁸⁰⁸ ise Mehmet'in ölümü ile yerine Halil'in getirildiği kaydedilmektedir. 1 Rebîü'l-evvel 1118/13 Haziran 1706'da imamlığın Musa'nın elinden Halil İbrahim tarafından haksızlıkla alınmadığı ve

⁷⁹⁷ V.A.D. no. 1073, vr. 10a.

⁷⁹⁸ V.A.D. no. 1073, vr. 10a.

⁷⁹⁹ V.A.D. no. 1062, vr. 25a.

⁸⁰⁰ V.A.D. no. 1062, vr. 27a.

⁸⁰¹ V.A.D. no. 1070, vr. 13a.

⁸⁰² V.A.D. no. 1070, vr. 13a.

⁸⁰³ V.A.D. no. 1070, vr. 13a.

⁸⁰⁴ V.A.D. no. 1070, vr. 14a.

⁸⁰⁵ V.A.D. no. 532, vr. 112a.

⁸⁰⁶ V.A.D. no. 1159, vr. 84b.

⁸⁰⁷ V.A.D. no. 1159, vr. 85a.

⁸⁰⁸ V.A.D. no. 1069, vr. 26b.

durumun kadı yolu ile düzeltilerek göreve her ikisinin birlikte getirildiği 1 Muharrem 1119/4 Nisan 1707'de⁸⁰⁹ Musa ve Halil'in beratları yenilenmiştir. 1 Safer 1120/22 Nisan 1708'de⁸¹⁰ boş kayyimlik kadrosuna Osman getirilmiştir. 1 Rebîü'l-evvel 1123/19 Nisan 1711'de⁸¹¹ Musa ve Halil kendi rızaları ile bu görevleri Yusuf'a devretmişlerdir.

Viran Mescidi'ne, 1 Rebîü'l-evvel 1130/2 Şubat 1718⁸¹² tarihinde minber konulup müezzinliğine de Ahmet getirilmiştir. Bir akçe yevmiye ile imamlığın Mehmet'in elinden 1 Şaban 1134/17 Mayıs 1722'de⁸¹³ diğer Mehmet'in haksızlıkla alması üzerine, durum her ikisini de tanıyan kadıya bildirilmiş kadının şahitliği ile görev gerçek sahibine verilmiştir. Cemâziye'l-âhir 1168/Mart 1755⁸¹⁴ tarihli son kayıta da bir önceki yapılan atamadan bahsedilmiş ve görevin vakfiye şartları gereğince aynı soyda olduğu belirtilmiştir. Buna göre; evlad-ı vâkıftan Mehmet'e Zilkade 1155'te verilmişken Mehmet imametin ve tevliyetin yarısını oğlu Ahmet'e kendi rızası ile devretmiştir.

4.1.1.21.8. Hacı Mehmet Mescidi

Bu mescit, Hacı Mehmet tarafından XVIII. yüzyılın ortalarında inşa edilmiştir. Bu mescit hakkında kayıtlardaki ilk belge Cemâziye'l-Evvel 1168/Şubat 1755⁸¹⁵ tarihlidir. Belgede zikredilen kayda göre, Nakışlı Medrese'sinin içinde yer alan mescidin imamı Ali ölmüş ve göreve Abdülkadir getirilmiştir. Bundan sonra Zilkade 1168/Ağustos 1755'te⁸¹⁶ imam Ali'nin ölmesi üzerine bu göreve Mustafa atanmıştır. İmam Ali'nin ölümünden sonra aynı yıl içinde iki atamanın oluşu görevin bundan sonra ortaklaşa iki kişi tarafından yürütüleceğini göstermektedir. 17 Cemâziye'l-âhir 1220/ 12 Eylül 1805⁸¹⁷ tarihli son kayıta da imamlık görevine Abdülkadir'in çocuksuz ölmesi üzerine Ahmet getirildiğinden bahsedilmektedir.

4.1.1.21.9. Mercanoğlu Mescidi

Mescidin bazı kayıtlardaki ismi Bozyokuş mescidi olarakta geçmektedir. Mercanoğlu Seyit Ömer Bey tarafından inşa edilmiş, bir süre sonra minber konulup camiye çevrilmiş, daha sonra da Hacı Osman tarafından 13 Recep 1204/29 Mart 1790 tarihinde genişletilmiştir.

---

⁸⁰⁹ V.A.D. no. 1069, vr. 27a.

⁸¹⁰ V.A.D. no. 1069, vr. 27b.

⁸¹¹ V.A.D. no. 1069, vr. 28a.

⁸¹² V.A.D. no. 1069, vr. 29a.

⁸¹³ V.A.D. no. 1069, vr. 30a.

⁸¹⁴ V.A.D. no. 1062, vr. 25a.

⁸¹⁵ V.A.D. no. 1062, vr. 24b.

⁸¹⁶ V.A.D. no. 1062, vr. 25b.

⁸¹⁷ V.A.D. no. 532, vr. 111b.

Bu mescit hakkında belgelerdeki ilk tarih Safer 1109/Eylül 1697'dir⁸¹⁸. Belgede, imamlık görevinde olan Mahmut ve Halil görevlerini yapmadıkları için yerlerine Hüseyin getirilmiştir.

Bundan sonra Mercanoğlu Mescidi'ne atamalar devam etmiş, Cemâziye'l-Âhir 1113/Kasım 1700'de⁸¹⁹ imam ve mütevelli Halil üzerinden Habib zorla görevi almış ve kendisine berat verilmiştir. Habib kendi rızasıyla oğlu Mehmet'e Şaban 1113/Ocak 1701'de⁸²⁰ görevi devretmiş ve Mehmet'in beratı Zilhicce 1119/23 Şubat 1708'de⁸²¹ yenilenmiştir. Mehmet kendi rızası ile görevi oğlu Ali Halife'ye Şevval 1150/Şubat 1738'de⁸²² devretmiştir.

Mercanoğlu Mescidi'ne yapılan Cemâziye'l-Evvel 1168/Şubat 1755⁸²³ yılı bütün kayıtları genellikle berat yenileme yılıdır. III. Osman tahta geçmiş ve bir yıl omuştur. Bu nedenle bütün kurum çalışanların beratı yenilenmiştir. Bu yıl itibarı ile imam Mehmet ve Halil kardeşlerle, hatip Abdurrahman'ın beratları yenilenmiştir. Mescit çalışanlarının beratları Zilkade 1168/Ağustos 1755'te⁸²⁴ ve Cemâziye'l-Âhir 1174/ Ocak 1761'de⁸²⁵ tekrar yenilenmiştir.

Mercanoğlu Camisi'nde görevli hatip Mustafa başka bir yere gitmesinden dolayı görevden alınmış ve yerine İsmail, 29 Rebîü'l-Âhir 1188/9 Temmuz 1774'te⁸²⁶ getirilmiştir. Rebîü'l-Evvel 1188/Mayıs 1774⁸²⁷ Mercanoğlu Camisi'nde imam ve mütevelli olan Mehmet ve Halil kardeşlerin beratı tekrar yenilenmiştir. Cemaatin memnun olmaması üzerine göreve eski imam olan Ali, 18 Safer 1190/8 Nisan 1776'da⁸²⁸ getirilmiştir.

Mercanoğlu Camisi'ne 9 Cemâziye'l-Âhir 1192/5 Temmuz 1778'de⁸²⁹ hatip olan İsmail'in ölmesi üzerine bu görevler Seyit Mehmet'e verilmiştir. İmam olan Ali'nin ölmesi üzerine göreve Mehmet ve Halil 17 Şaban 1203/13 Mayıs 1789⁸³⁰ tarihinde getirilmiştir.

Mercanoğlu Camisi 13 Recep 1204/29 Mart 1790⁸³¹ tarihinde Hacı Osman tarafından genişletilmiştir. Yine aynı tarihte İmam ve hatip olan Hacı Mehmet'in ölmesi üzerine bu

---

⁸¹⁸ V.A.D. no. 1140, vr. 58b.

⁸¹⁹ V.A.D. no. 1159, vr. 84b.

⁸²⁰ V.A.D. no. 1159, vr. 84b.

⁸²¹ V.A.D. no. 1069, vr. 27b.

⁸²² V.A.D. no. 1073, vr. 9b.

⁸²³ V.A.D. no. 1062, vr. 24b. V.A.D. no. 1062, vr. 25a.

⁸²⁴ V.A.D. no. 1062, vr. 26a. V.A.D. no. 1062, vr. 26a. İmam, Mehmet ve Halil'in beratları ile hatip Seyyid Ali Halife'nin beartları yenilenmiştir.

⁸²⁵ V.A.D. no. 1062, vr. 29a. V.A.D. no. 1062, vr. 29b. Hatip olan Abdurrahman ile imam ve mütevelli olan Mehmet ve Halil kardeşlerin beratları tekrar yenilenmiştir.

⁸²⁶ V.A.D. no. 1059, vr. 50a.

⁸²⁷ V.A.D. no. 1065, vr. 36a.

⁸²⁸ V.A.D. no. 1071, vr. 19a.

⁸²⁹ V.A.D. no. 1071, vr. 20a.

⁸³⁰ V.A.D. no. 530, vr. 105b.

⁸³¹ V.A.D. no. 530, vr. 105b.

görevler oğlu Ahmet'e verilmiştir. 4 Cemâziye'l-Âhir 1243/23 Aralık 1827⁸³² tarihli son kayıttta da imam Halil'in ölmesi üzereine yerine oğlu Halil'in getirildiğinden bahsedilmektedir.

Günümüzde Mercan Mescidi bilnen bir mescit yoktur. Yol genişletilirken yol sahasında kaldığından dolayı yıktırılmıştır.

4.1.1.22.Yunuslu Mahallesi

Günümüzde halen aynı isimli mahalle mevcut olup sınırları genişlemiştir. Mahalledeki cami eskisinin harap olup kullanılamaması ile yıkılarak yerine yapılan camidir.

4.1.1.22.1. Yunuslu Mescidi

Mescit, Timuroğlu veya Yetimoğlu tarafından XVIII. yüzyılın başlarında inşa edilmiş olmalıdır. Mescide dair kayıtlardaki ilk belgenin tarihi, 1 Ramazan 1122/24 Ekim 1710'dur⁸³³. Belgede zikredilen kayda göre, imam olmadığından bu göreve yarım akçe yevmiye ile Ahmet atanmıştır. Bundan sonra Cemâziye'l-evvel 1168/Şubat 1755'te⁸³⁴ Ahmet'in ölmesi üzerine kardeşi Ömer'e berat verilmiş ve Ömer'in Zilkade 1168/Ağustos 1755'te⁸³⁵ beratı yenilenmiştir.

4.1.1.23. Zaviye Mahallesi

4.1.1.23.1. Zaviye Mescidi

Zaviye Mahallesi veya Küçük Zaviye Mahallesi'nde bulunan bu mescit, Sarı Minbaz Mescidi olarak bilinir. Ancak, bu mescidin ne zaman ve kim tarafından yapıldığı hakkında belge elimizde mevcut değildir. Mescit hakkında kayıtlarındaki 1 Cemâziye'l-âhir 1116/1 Eylül 1704'tür⁸³⁶ tarihli ilk belgeye göre, imam ve müteveli Nimetullah'ın ölmesi üzerine bu göreve Hüseyin atanmıştır. Bundan sonra müezzin Abdi'nin 1 Muharrem 1117/25 Nisan 1705'te⁸³⁷ ölmesi üzerine görev Hüseyin'e verilmiştir. Safer 1125/Mart 1713'te⁸³⁸ İmamlık görevinin yarı hisse ile sahibi Abdi'nin beratı yenilenmiştir. 1 Cemâziye'l-âhir 1127/4 Haziran 1715'te⁸³⁹ bir akçe yevmiye ile imam Hüseyin'in kendi rızası ile yerini oğlu Hüseyin ve Mehmet'e devretmiş fakat Hüseyin'in 1 Cemâziye'l-âhir 1133/30 Mart 1721'de⁸⁴⁰ ölmesi

---

⁸³² V.A.D. no. 535, vr. 54b.

⁸³³ V.A.D. no. 1069, vr. 28a.

⁸³⁴ V.A.D. no. 1062, vr. 24b.

⁸³⁵ V.A.D. no. 1062, vr. 25b.

⁸³⁶ V.A.D. no. 1069, vr. 26b.

⁸³⁷ V.A.D. no. 1069, vr. 27a.

⁸³⁸ V.A.D. no. 1159, vr. 85b.

⁸³⁹ V.A.D. no. 1069, vr. 29a.

⁸⁴⁰ V.A.D. no. 1069, vr. 29b.

üzerine Hüseyin'in görevi de Mehmet'e verilmiştir. 1 Zilkade 1134/13 Ağustos 1722⁸⁴¹ Mehmet'in beratı yenilenmiştir⁸⁴². İmam ve mütevellî Abdi, Cemâziye'l-evvel 1143/Kasım 1730'da⁸⁴³ kendi rızası ile bu görevleri Mehmet'e devretmiş, Mehmet'in beratı bunun üzerine tekrar yenilenmiştir.

Yaklaşık yirmi yıl ara verilen Zaviye Mescidi atamalarıyla ilgili ilk kayıt Cemâziye'l-âhir 1168/Mart 1755⁸⁴⁴ tarihli berat yenilenme kayıdır. Kayda göre; imam ve mütevellî Davut'un beratı yenilenmiştir. Muharrem 1171/Eylül 1757'de⁸⁴⁵ imam ve mütevellî ve zaviyedar Davut'un ölmesi üzerine bu görevler Ahmet'e verilmiş, Ahmet'in beratı iki kez yenilenmiştir⁸⁴⁶. Ahmet'in 26 Muharrem 1215/19 Haziran 1800'de⁸⁴⁷ ölmesi üzerine bu görevlere oğulları Abdullah, Sadık ve Mehmet getirilmiştir. Kardeşler, 29 Zilhicce 1219/31 Mart 1805'teki⁸⁴⁸ kayda göre, imamlık ve mütevellîlik görevlerini kendi rızaları ile Mehmet Hulusi'ye devretmiş ve sadece zaviyedar olarak kalmışlardır. Mehmet Hulusi'nin 6 Muharrem 1224/21 Şubat 1809'da⁸⁴⁹ ölmesi üzerine imamlık ve mütevellîlik görevleri oğlu Mustafa'ya verilmiştir. Mustafa, 18 Şevval 1234/10 Ağustos 1819⁸⁵⁰ kendi rızası ile hisselerini Ahmet'e devretmiş ve Ahmet'te bir süre çalıştıktan sonra kendi rızası ile bu görevleri 22 Cemâziye'l-âhir 1246/8 Aralık 1830⁸⁵¹ tarihli son kayıta Mehmet Derviş ve Hasan kardeşlere devretmiştir.

4.1.1.24. Türbe Mahallesi

4.1.1.24.1. Şeyh Şehabeddin Camii Ve İmareti

Şeyh Şehabeddin Cami ve imareti, günümüzde Türbe Mahallesi denilen mahallededir. Karamanoğlu Seyfettin Süleyman beyin kızı Nasiha Hatun tarafından H. 793 M.1391 tarihinde yaptırılmıştır. İçerisinde Sühreverdi tarikatinden bir şeyh⁸⁵² gömülü olduğundan bu

---

⁸⁴¹ V.A.D. no. 1069, vr. 30a.

⁸⁴² Görevin Mehmet'in elinden Hüseyin tarafından haksızlıkla alındığı ve Mehmet'in durumu kadiya bildirdiği için beratın yenilendiğinden bahsedilmektedir. Buradaki Hüseyin babası Hüseyin olamayacağına göre başka bir Hüseyin'dir çünkü babası ölmüştür.

⁸⁴³ V.A.D. no. 1073, vr. 7b.

⁸⁴⁴ V.A.D. no. 1062, vr. 25a.

⁸⁴⁵ V.A.D. no. 1062, vr. 27b.

⁸⁴⁶ V.A.D. no. 1062, vr. 28a. Muharrem 1172/Eylül 1758 V.A.D. no. 1065, vr. 36b. Rebîü'l-âhir 1191/Mayıs 1777'de

⁸⁴⁷ V.A.D. no. 531, vr. 79a.

⁸⁴⁸ V.A.D. no. 532, vr. 111b.

⁸⁴⁹ V.A.D. no. 533, vr. 33b.

⁸⁵⁰ V.A.D. no. 534, vr. 79a.

⁸⁵¹ V.A.D. no. 536, vr. 63b.

⁸⁵² DİAZ, aynı eser, s.112.

ismi almıştır⁸⁵³. Cami, tekke, imaret, türbe ve bazı hücrelerden ibaret yapı cümlesinden bugün sadece bir mescit, biri kubbeli diğeri üstü açık iki türbe ile bahçesinde çeşitli boyda birçok mermer sütunlar kalmıştır. İmarer bugün tamamen yıkılmıştır. Düz toprak damla örtülü olan caminin tavanında altı adet üçgen konsol görülmektedir. Duvarı taştan olan mescidin basit bir mihrabı vardır. Caminin sol köşesindeki kubbeli türbenin duvarında zengin bir mermer sıva dekoru göze çarpmaktadır. Bunlar daire içerisinde kuran ayetleri ile süsölüdür. Türbe kubbe ile örtölüdür. Camiye bitişik olan türbenin üzeri açıktır ve buradan bir kapı ile camiye girilir⁸⁵⁴. (Fotoğraf 12) 1951 yılında cami tamamen yıkılarak yenisi yapılmıştır. (Fotoğraf 12) 1391 yılında yapılan camiden orjinal olarak dört adet üzerinde besmele ve ayetler olan alçı pano kalmıştır⁸⁵⁵.

Şeyh Şehabeddin Camisi hakkında Hurufat Defteri kayıtlarındaki ilk belgenin tarihi, Muharrem 1103/Ekim 1691'dir⁸⁵⁶. Belgede zikredilen kayda göre, Şehabeddin Camisi'nde imam İbrahim'in ölmesi üzerine bu görev Abdülfettah'a verilmiştir. Bundan sonra Muharrem 1115/Haziran 1703'te⁸⁵⁷ iki akçe yevmiye ile müezzinlik görevi Emin'in ölmesi üzerine Mehmet'e verilmiştir. 1 Zilhicce 1119/23 Şubat 1708'de⁸⁵⁸ imamlık görevine Mehmet getirilmiştir. 1 Safer 1130/4 Ocak 1718'de⁸⁵⁹ imarete iki akçe yevmiye ile tabh-ı taam⁸⁶⁰ olan Ramazan'ın ölmesi üzerine bu görev Ömer'e verilmiştir. Uzunca bir süre atama kaydı bulunmayan camiye 28 Zilhicce 1217/21 Nisan 1803⁸⁶¹ tarihli son kayıta da tabh-ı taam Hamza'nın ölmesi üzerine görev imam Mehmet'e verilmiştir.

4.1.1.25. Mahallesi Tesbit Edilemeyen Camiler

4.1.1.25.1. Seyyid Abdülatif Camii

Hangi mahallede olduğu Hurufat Defteri kayıtlarında zikr edilmeyen Seyyid Abdülatif Cami, muhtemelen Seyyid Abdülatif tarafından XVIII. yüzyılın başlarında inşa edilmiş olmalıdır. Çünkü bu cami hakkında Hurufat Defteri kayıtlarındaki ilk belgenin tarihi,

⁸⁵³ Sühreverdi şeklinde anılmasının bir yanlışlık olduğu Şehabettin Makbul olarak adlandırılması gerektiği ve bu türbeye Sühreverdi'nin bulunmadığı tesbit edilmiştir. Mikail BAYRAM, *Türkiye Selçukluları Üzerine Araştırmalar*, (kısaltma: Araştırmalar), Konya 2003, s.178.

⁸⁵⁴ Ernst DİAZ, *Karaman Devri Sanatı*, İstanbul 1950, s. 112-117.

⁸⁵⁵ <http://www.konya-eregli.gov.tr>

⁸⁵⁶ V.A.D. no. 1159, vr. 84b.

⁸⁵⁷ V.A.D. no. 1159, vr. 85a.

⁸⁵⁸ V.A.D. no. 1069, vr. 27b.

⁸⁵⁹ V.A.D. no. 1069, vr. 29a.

⁸⁶⁰ Bir imaret olmasından dolayı bu kurumda sürekli yemek bulundurulmaktaydı. Bunun için bu atamalar yapılmıştır.

⁸⁶¹ V.A.D. no. 532, vr. 111a.

1 Rebîü'l-âhir 1134/19 Ocak 1722'dir⁸⁶². Belgede zikredilen kayda göre, iki akçe yevmiye ile hatiplik yapan Hacı Mehmet'in beratı yenilenmiş ve yine aynı tarihte⁸⁶³ imamlık görevine üç akçe yevmiye ile Seyit getirilmiştir. Bundan sonra imamlık görevine Mehmet ve Ahmet atanmıştır. Cemâziye'l-evvel 1168/Şubat 1755'te⁸⁶⁴ imamlık yapan Mehmet ve Ahmet ile hatiplik yapan⁸⁶⁵ Hasan ve İbrahim'in beratları yenilenmiştir. Bundan sonra çalışanların beratları aralıklarla Zilkade 1168/Ağustos 1755⁸⁶⁶, Rebîü'l-âhir 1171/Aralık 1757⁸⁶⁷, Rebîü'l-evvel 1173/Kasım 1759⁸⁶⁸, Recep 1188/Eylül 1774⁸⁶⁹ yenilenmiştir. 24 Rebîü'l-evvel 1192/22 Nisan 1778'de⁸⁷⁰ hatip İbrahim hissesini kardeşi Hasan'ın oğlu Ali'ye bırakmıştır. Ramazan 1201/Temmuz 1787'de⁸⁷¹ hatip Hasan'ın ölmesi üzerine bu göreve oğulları Ali, Mustafa ve Mehmet getirilmiştir. 20 Recep 1222/ 23 Eylül 1807'de⁸⁷² imam Mehmet ve Ahmet'in feragatinden bu görev Ahmet'in oğlu Mehmet'e verilmiştir. 13 Cemâziye'l-âhir 1229/2 Haziran 1814'te⁸⁷³ imam olan Ömer'in feragati sonucu göreve Mehmet Emin getirilmiştir. 17 Rebîü'l-evvel 1230/27 Şubat 1815'te⁸⁷⁴ imamlık görevi Mehmet Emin'in ölmesi üzerine Ahmet'e verilmiştir. 30 Recep 1238/12 Nisan 1823⁸⁷⁵ tarihli son kayıta da imam Ahmet kendi rızası ile görevini oğlu Ömer'e devretmiştir.

---

⁸⁶² V.A.D. no. 1069, vr. 30a.

⁸⁶³ V.A.D. no. 1069, vr. 30a.

⁸⁶⁴ V.A.D. no. 1062, vr. 24b.

⁸⁶⁵ V.A.D. no. 1062, vr. 25a.

⁸⁶⁶ V.A.D. no. 1062, vr. 26a.

⁸⁶⁷ V.A.D. no. 1062, vr. 27b.

⁸⁶⁸ V.A.D. no. 1062, vr. 28b.

⁸⁶⁹ V.A.D. no. 1065, vr. 36a.

⁸⁷⁰ V.A.D. no. 1071, vr. 20a.

⁸⁷¹ V.A.D. no. 1066, vr. 100b.

⁸⁷² V.A.D. no. 532, vr. 112a.

⁸⁷³ V.A.D. no. 534, vr. 78a.

⁸⁷⁴ V.A.D. no. 534, vr. 78a.

⁸⁷⁵ V.A.D. no. 535, vr. 54a.

4.1.2. Diğer Merkez Camileri

Haklarında tek belge bulunan cami ve mescitlere yapılan tek atamalar tablo halinde gösterilmiştir.

Mahallenin Adı	Mescidin/Caminin Adı	Mescidi/Camiyi Yaptıranın Adı	Belgenin Tarihi	Görevin Çeşidi	Görevlinin İsmi	Görevlinin Ücreti	Görevin Veriliş Nedeni
Bayram Bey Kalesi	Turak Beşir Mescidi	Turak Beşir	Şevval 1111/Nisan 1700 ⁸⁷⁶	İmam	Mehmet	Yarım Akçe	Boş Kadroya Atama
-	Mehmet Efendi Mescidi	Mehmet Efendi	Muharrem 1114/Mayıs 1702 ⁸⁷⁷	İmam	Hüseyin	-	Boş Kadroya Atama
Kumcu	Kumcu Mahallesi Mescidi	-	1 Recep 1115/10 Kasım 1703 ⁸⁷⁸	Mütevelli	Hasan	-	Berat Yenileme
-	Efendi Mescidi	-	1 Ramazan 1115/8 Ocak 1704 ⁸⁷⁹	İmam	Mehmet	İki Akçe	Berat Yenileme
Hacı Çağlak	Hacı Çağlak Mahallesi Mescidi	-	Ramazan 1115/Ocak 1704 ⁸⁸⁰	İmam	Topak İmam- Abdüllatif	-	Fevt
Pir Ali	Seyyid Ebuzer Mescidi	Seyyid Ebuzer	1 Şevval 1117/16 Ocak 1706 ⁸⁸¹	Yarı Hisse İmam	Mehmet- Abdülfettah	-	Feragat
-	Bab Mescidi	-	1 Şevval 1117/16 Ocak 1706 ⁸⁸²	İmam ve Mütevelli	Musa-Mehmet	Bir Akçe	Feragat
-	Bab Mescidi	-	1 Şevval 1134/15 Temmuz 1722 ⁸⁸³	İmam ve Mütevelli	Mehmet-Mustafa	-	Üzerinden Alma
-	Kitâbe Cami	-	1 Şaban 1118/8 Kasım 1706 ⁸⁸⁴	Mütevelli ve Müezzîn	Yusuf	-	Berat Yenileme
Mescit	Mescit Mahallesi Mescidi	-	1 Muharrem 1119/4 Nisan 1707 ⁸⁸⁵	İmam	Mehmet-Mehmet	-	Üzerinden Alma
Tekye	Mekkî Mescidi	-	1 Rebîü'l-evvel 1120/21	İmam ve	Selim-Yusuf	-	Fevt

⁸⁷⁶ V.A.D. no. 1159, vr. 84b.

⁸⁷⁷ V.A.D. no. 1159, vr. 85a.

⁸⁷⁸ V.A.D. no. 1069, vr. 26b.

⁸⁷⁹ V.A.D. no. 1069, vr. 26b.

⁸⁸⁰ V.A.D. no. 1159, vr. 85a.

⁸⁸¹ V.A.D. no. 1069, vr. 27a.

⁸⁸² V.A.D. no. 1069, vr. 27a.

⁸⁸³ V.A.D. no. 1069, vr. 30a.

⁸⁸⁴ V.A.D. no. 1069, vr. 27a.

⁸⁸⁵ V.A.D. no. 1069, vr. 27b.

			Mayıs 1708 ⁸⁸⁶	Mütevelli			
Tekye	Mekkî Mescidi	-	Muharrem 1144/Temmuz 1731 ⁸⁸⁷	İmam ve Mütevelli	Yusuf-Ali	-	Fevt
Uzun	Şeyh Recep Mescidi	Şeyh Recep	1 Muharrem 1121/13 Mart 1709 ⁸⁸⁸	İmam	Abdurrahman	-	Boş Kadroya Atama
Bazar İçinde	Bostancı Cami	-	1 Muharrem 1123/19 Şubat 1711 ⁸⁸⁹	Öğle ve İkinci İçin İkinci İmamı	Hasan	-	Boş Kadroya Atama
Tekye	Ulu Köprübaşı Mescidi	Hacı Ahmet	1 Safer 1126/16 Şubat 1714 ⁸⁹⁰	Hatip	Mehmet	Bir Akçe	Camiye Çevrilme
-	Hamamcı Ahmet Mescidi	Hamamcı Ahmet	1 Cemâziye'l-Evvel 1135/7 Şubat 1723 ⁸⁹¹	Mütevelli	Musa, Mustafa ve Ahmet-Ali	Bir Akçe	Üzerinden Alma
Çiller	Seyyid Abdülkadir Mescidi	Abdülkadir bin Mehmet	Şaban 1168/Mayıs 1755 ⁸⁹²	İmam	Abdülkadir	-	Berat Yenileme
Çiller	Seyyid Abdülkadir Mescidi	Abdülkadir bin Mehmet	Cemâziye'l-Evvel 1178/Kasım 1764 ⁸⁹³	Yarı Hisse İmam	Abdülkadir-Hasan	Yarım Akçe	Fevt
Cami-i Şerif Çatal Çeşme	Hacı Ali Mescidi	Hacı Ali	Rebiü'l-evvel 1174/Ekim 1760 ⁸⁹⁴	İmam ve Mütevelli	Mustafa	Bir Akçe	Berat Yenileme
Cami-i Şerif Çatal Çeşme	Hacı Ali Mescidi	Hacı Ali	Muharrem 1175/Ağustos 1761 ⁸⁹⁵	İmam ve Mütevelli	Mustafa- Mahmut ve Osman	Bir Akçe	Fevt
Viran	Bekirzade Seyyid Ali Mescidi	Bekirzade Seyyid Ali	Cemâziye'l-âhir 1178/Aralık 1764 ⁸⁹⁶	İmam	Abdullah	Meccanen	Boş Kadroya Atama
Viran	Seyyid Hacı Halil Cami	Seyyid Hacı Halil	Cemâziye'l-âhir 1178/Aralık 1764 ⁸⁹⁷	İmam ve Hatip	Halil	-	Boş Kadroya Atama

⁸⁸⁶ V.A.D. no. 1069, vr. 27b.

⁸⁸⁷ V.A.D. no. 1073, vr. 7b.

⁸⁸⁸ V.A.D. no. 1069, vr. 27b.

⁸⁸⁹ V.A.D. no. 1069, vr. 28a.

⁸⁹⁰ V.A.D. no. 1069, vr. 28b.

⁸⁹¹ V.A.D. no. 1069, vr. 30b.

⁸⁹² V.A.D. no. 1062, vr. 25b.

⁸⁹³ V.A.D. no. 1070, vr. 13a.

⁸⁹⁴ V.A.D. no. 1062, vr. 29a.

⁸⁹⁵ V.A.D. no. 1062, vr. 30a.

⁸⁹⁶ V.A.D. no. 1070, vr. 13a.

⁸⁹⁷ V.A.D. no. 1070, vr. 13a.

Viran	Seyyid Hacı Halil Cami	Seyyid Hacı Halil	29 Şaban 1191/2 Ekim 1777 ⁸⁹⁸	İmam ve Hatip	Halil-Ahmet	-	Fevt
Akar Altında Hacı Mustafa	Ahmet ve İshak Mescidi	Ahmet ve İshak	Cemâziye'l-Âhir 1184/Ekim 1770 ⁸⁹⁹	İmam	Ahmet ve İshak	-	Boş Kadroya Atama
-	Kubbeli Medrese Cami	-	2 Cemâziye'l-Âhir 1191/8 Temmuz 1777 ⁹⁰⁰	Müezzin	Mehmet-Hüseyin	Meccanen	Fevt
-	Kubbeli Medrese Cami	-	9 Recep 1191/13 Ağustos 1777 ⁹⁰¹	Müezzin	Mehmet- Mehmet	Meccanen	Fevt
Sofabaşı	Azrailoğlu Mescidi	Azrailoğlu	Rebiü'l-Evvel 1202/Aralık 1787 ⁹⁰²	İmam	Ali	-	Boş Kadroya Atama
-	Kudül Mescidi	-	Rebiü'l-Evvel 1215/Ağustos 1800 ⁹⁰³	İmam ve Hatip	Mehmet Sabit	Meccanen	Camiye Çevrilme
Davud Beşe	Hacı Mustafa Mescidi	Hacı Mustafa	14 Recep 1238/27 Mart 1823 ⁹⁰⁴	İmam	Mehmet	Meccanen	Berat Kaybetme

⁸⁹⁸ *V.A.D. no. 1071, vr. 19b.*

⁸⁹⁹ *V.A.D. no. 1058, vr. 18a.*

⁹⁰⁰ *V.A.D. no. 1071, vr. 19b.*

⁹⁰¹ *V.A.D. no. 1071, vr. 19b.*

⁹⁰² *V.A.D. no. 1066, vr. 100b.*

⁹⁰³ *V.A.D. no. 531, vr. 79a.*

⁹⁰⁴ *V.A.D. no. 535, vr. 54a.*

4.1.3.Köy Camileri ve Mescitleri

İncelenen döneme ait belgelerde karye olarak geçen kayıtlara yer verilmiştir. Günümüzde bu karyelerden bir kısmının statüsü değişerek mahalleye dönüşmüştür.

4.1.3.1. Âb-ı Re'is Köyünde Karamanoğlu İbrahim Bey Camii

Karamanoğlu İbrahim Bey tarafından muhtemelen XV. yüzyılın başlarında inşa edilmiş olmalıdır. Bu cami, hakkındaki Safer 1105/Ekim 1693'tür⁹⁰⁵ ilk belgede imam Halil görevinden feragat etmiş ve yerine Ali atanmıştır. Bundansonra Cemâziye'l-âhir 1108/Ocak 1697'de⁹⁰⁶ bir akçe yevmiye ile imam Mehmet'in beratı yenilenmiş, Ali'nin Zilkade 1108/Haziran 1697'de⁹⁰⁷ ölmesi üzerine müezzinlik görevine de bir akçe yevmiye ile İbrahim getirilmiştir. Musa'nın, Ramazan 1145/Şubat 1733'te⁹⁰⁸ feragat etmesi üzerine yarım akçe yevmiye ile imamlık, hatiplik ve mütevellilik görevine oğlu Mehmet ve diğer Mehmet getirilmiştir. İmam, hatip ve müteveli Mehmet'in Zilkade 1154/Ocak 1742'de⁹⁰⁹ ölmesi üzerine hissesi diğer Mehmet'e verilmiştir.

4.1.3.2. Câhî Köyü

Ereğli merkeze yakınlığından dolayı günümüzde mahalle olan bu karyenin bazı belgelerde karye bazı belgelerde mahalle olarak geçtiğini görmek mümkündür.

Günümüzün Cahi Mahallesi geçmişin karyesi ismini Anadolu Selçuklu Devleti zamanındaki bir kumandandan almıştır. II. Gıyaseddin Mesud döneminde *Cahioğlu* Niğde ve Aksaray arasındaki kale *Develikarahisarı*'nda büyük bir 1302 isyan başlatmıştır. Konyalıya göre mahalle ismini bu komutandan almıştır⁹¹⁰.

Câhî karyesi, Ereğli kazasının önemli yerleşim yerlerinden biri olması hasebiyle birçok kurum mevcuttur. Bu kurumların varlığı, buranın ilmî açıdan değerli bir yere sahip olduğunun göstergesidir. Karyeyi şenlendirmek adına bir zaviye yapılmış ve zaviye yanında bir mescit inşa edilmiştir. Cahioğlu tarafından yapıldığı düşünülen bu kurumlardan karye ismini almıştır. Uzluk, tarafından “*Karaman Eyâleti Vakıfları Fihristi*” adlı eserinde zaviyenin Şeyhi Ahi Piri olarak belirtilmiş ve vakıfları olduğu kaydedilmiştir⁹¹¹.

⁹⁰⁵ V.A.D. no. 1159, vr. 85b.

⁹⁰⁶ V.A.D. no. 1140, vr. 58a.

⁹⁰⁷ V.A.D. no. 1140, vr. 58a.

⁹⁰⁸ V.A.D. no. 1073, vr. 8b.

⁹⁰⁹ V.A.D. no. 1073, vr. 10b.

⁹¹⁰ KONYALI, *Ereğli Tarihi*, s. 427-428.

⁹¹¹ UZLUK, *aynı eser*, s.56.

4.1.3.2.1. Câhî Köyü Camii

Câhî karyesindeki kurumlardan ilki, karye camisidir. Önceleri mescit olarak varlığını sürdüren bu yapı 7 Temmuz 1720'de camiye çevrilmiştir. Muhtemelen köylü tarafından, inşa edilmiş olmalıdır. Bu yapı hakkında Recep1102/Nisan 1691⁹¹² tarihli kayıttaki ilk belgeye göre, mescide ortaklaşa imamlık ve mütevellilik görevlerini yürütmek üzere Ahmet ve Mehmet'in cemaatin isteği üzerine görevlendirildiklerinden bahsedilmektedir.

Bundan sonra 1 Şevval 1119/23 Ocak 1708⁹¹³ tarihli kayıтта iki akçe yevmiye ile yarı hisse imamet ve tevliyet Mehmet'in ölmesi üzerine ortağı Ahmet'e geçmiştir. Kısa bir aradan sonra camiye dair bulunan kayıt; Mehmet'in 1 Ramazan 1132/07 Temmuz 1720'de⁹¹⁴ ölmesi üzerine imamlık ve mütevellilik görevlerine diğer Mehmet getirilmiştir. Mescidin Camiye çevrilmesi ile oluşan hatiplik görevine Mehmet, 1 Ramazan 1132/07 Temmuz 1720'de⁹¹⁵ atanmıştır. Caminin yarımşar akçe yevmiye ile müezzini İbrahim ve ferraşı Veli'nin 1 Cemâziye'l-evvel 1135/07 Şubat 1723'te⁹¹⁶ görevden alınıp yerlerine Hasan getirilmiştir. Bir yıl sonraki kayıтта da, Hasan 1 Recep 1139/23 Mart 1727'de⁹¹⁷ kayyımlik kadrosuna atanmıştır.

4.1.3.2.2. Abdullah Efendi Camii

Bu cami, muhtemelen Abdullah Efendi tarafından XVII. yüzyılın sonlarında inşa edilmiş olmalıdır. Belgelerdeki Şaban 1108/Mart 1697'dir⁹¹⁸ tarihli ilk kayıтта, yarım akçe yevmiye ile hatip Mustafa'nın ölmesi üzerine oğlu Ahmet'in bu göreve getirildiği yer almaktadır.

Abdullah Efendi Camisi'nde Mehmet'in Şaban1112/Ocak 1701'de⁹¹⁹ ölmesi üzerine kayyımlik görevi yarım akçe yevmiye ile Mahmut'a verilmiştir. Hatip Ahmet'in 1 Safer 1132/14 Aralık 1719'da⁹²⁰ görevden alınması üzerine bu görev Abdullah'a verilmiştir. 1 Ramazan1132/07 Temmuz 1720'de⁹²¹ imamlık görevi boş olduğundan Mehmet imamete

---

⁹¹² V.A.D. no. 1159, vr. 84b.

⁹¹³ V.A.D. no. 1069, vr. 27b.

⁹¹⁴ V.A.D. no. 1069, vr. 29b.

⁹¹⁵ V.A.D. no. 1069, vr. 29b.

⁹¹⁶ V.A.D. no. 1069, vr. 30b.

⁹¹⁷ V.A.D. no. 1143, vr. 22b.

⁹¹⁸ V.A.D. no. 1140, vr. 58a.

⁹¹⁹ V.A.D. no. 1159, vr. 84b.

⁹²⁰ V.A.D. no. 1069, vr. 29b.

⁹²¹ V.A.D. no. 1069, vr. 29b. Bu kayıтта Abdullah Efendi Medresesi'nin varlığından sözedilmektedir. Ancak bu medresenin atamaları hakkında belge mevcut değildir. Abdullah Efendi Medresesi'nin camisinin imamı olmadığından bu göreve Mehmet atanmıştır.

atanmıştır. Osman'ın 1 Zilkade 1134/13 Ağustos 1722'de⁹²² ölmesi üzerine müezzinlik görevine Abdülatif, kayyimlik görevine meccanen Salih 1 Recep 1139/23 Mart 1727'de⁹²³ getirilmiştir. Cemâziye'l-evvel 1168/Şubat 1755⁹²⁴ tarihli kayıta yarım akçe yevmiye ile imamlık yapan Osman'ın beratının yenilendiğinden bahsedilmektedir.

Abdullah Efendi Camisi'nde aynı yıl⁹²⁵ Abdurrahman'ın ölmesi üzerine hatiplik görevi oğlu Ahmet'e verilmiş ve Nuh'un⁹²⁶ müezzinlik beratı yenilenmiştir. İmam Osman'ın Cemâziye'l-âhir 1178/Aralık 1774'te⁹²⁷ çocuksuz ölmesi üzerine bu göreve Mehmet atanmıştır. Camiye dair son kayıt ise 24 Muharrem 1215/17 Haziran 1800'dür⁹²⁸. Belgeye göre, Abdullah'ın ölmesi üzerine bir akçe yevmiye ile hatiplik görevine oğulları Abdullah ve Mehmet Sadık kardeşler getirilmiştir.

4.1.3.2.3. Câhîoğlu Mescidi

Önceleri mescit olarak varlığını sürdüren bu yapı, XVIII. yüzyılın başlarında Hacı Mansur tarafından camiye çevrilmiştir. Bu yapı camiye çevrildiği halde, yine de Câhîoğlu Mescidi denilmeye devam edilmiştir. Bu mescit, Câhîoğlu tarafından, inşa edilmiş olmalıdır.

Câhîoğlu Camisi hakkındaki 1 Şaban 1125/23 Ağustos 1713⁹²⁹ tarihli ilk belgede hatip Salih'in ölmesi üzerine bu görevin Mehmet'e verildiğinden bahsedilmektedir. Bundan sonra; boş olan müezzinlik kadrosuna bir akçe yevmiye ile 1 Muharrem 1134/22 Ekim 1721'de⁹³⁰ İbrahim getirilmiştir. İmam, hatip ve mütevellî Mehmet'in Rebîü'l-evvel 1141/Ekim 1728'de⁹³¹ ölmesi üzerine bu görevler Osman'a ve müteveffanın oğlu İsmail'e verilmiş ve yine aynı yıl beratları yenilenmiştir⁹³².

Câhîoğlu Cami'nde imamlık, mütevellilik ve hatiplik görevleri yarı hisse ile üzerinde olan İsmail, Şaban 1143/09 Şubat 1731'de⁹³³ ortağı Osman'a görevleri devretmiştir. Bundan

⁹²² V.A.D. no. 1069, vr. 30a.

⁹²³ V.A.D. no. 1143, vr. 22b.

⁹²⁴ V.A.D. no. 1062, vr. 25a.

⁹²⁵ V.A.D. no. 1062, vr. 26b. Zilhicce 1168/Eylül 1755

⁹²⁶ V.A.D. no. 1062, vr. 26b. Rebîü'l-evvel 1169/Aralık 1755

⁹²⁷ V.A.D. no. 1070, vr. 13a.

⁹²⁸ V.A.D. no. 531, vr. 78b.

⁹²⁹ V.A.D. no. 1069, vr. 28b.

⁹³⁰ V.A.D. no. 1069, vr. 29b.

⁹³¹ V.A.D. no. 1144, vr. 27a.

⁹³² V.A.D. no. 1144, vr. 27a. Cemâziye'l-evvel 1141/Aralık 1728

⁹³³ V.A.D. no. 1073, vr. 7b.

sonra müezzinlik yapan İbrahim ile imam, mütevellî ve hatiplik yapan Osman'ın beratları aralıklarla yenilenmiştir⁹³⁴.

Câhîoğlu Cami'nde Hacı Hasan tarafından cami müezzinlerinin gelirlerini karşılamak üzere iki dükkân bağışlanmış, ayrıca vâkıf Hacı Hasan 19 Zilkade 1169/15 Ağustos 1756'da⁹³⁵ caminin boş olan hatiplik ve mütevellilik kadrosuna getirilmiştir. Müezzin olan İbrahim'in Muharrem 1173/Eylül 1759'da⁹³⁶ ölmesi üzerine, vakfiye şartları gereğince mütevellilik ve müezzinlik görevleri bir akçe yevmiye ile oğulları İsa ve Mehmet'e verilmiştir.

Câhîoğlu Cami'nde Muharrem 1180/Haziran 1766'da⁹³⁷ tarihli kayıttaki akçe yevmiye ile mütevellî olan Osman, vakfiye şartlarına uygun olarak vakıf gelirlerini dağıtmadığından görevden alınmış yerine İsa getirilmiştir. Bundan sonra camiye bir süre atama olmamış beratlar yenilenmiştir⁹³⁸.

Câhîoğlu Cami'nde imamlık, hatiplik ve mütevellilik görevinde bulunan Osman'ın Şaban 1201/Haziran 1787⁹³⁹ çocuksuz ölmesi üzerine Sunullah'a görev verilmiştir. On yıl sonra ölen⁹⁴⁰ Sunullah'ın yerine oğulları İbrahim, Abdurrahman ve Heybetullah kardeşler getirilmiştir. Müftüzade Mehmet Sait, 16 Zilhicce 1223/2 Şubat 1809'da⁹⁴¹ boş vaizlik kadrosuna getirilmiş fakat kısa bir süre sonra bu görevi kendi isteği ile bırakmış,⁹⁴² etmesinden sonra görevler Seyyit Çelebi, İbrahim ve Heybetullah'a verilmiştir. Üçte bir imamlık hissesine sahip İbrahim 8 Cemâziye'l-âhir 1229/28 Mayıs 1814'te⁹⁴³ hissesini kardeşi Abdurrahman'a devretmiştir. 10 Recep 1238/23 Mart 1823'te⁹⁴⁴ üçte iki hisse sahibi Abdurrahman'ın ölmesi üzerine üçte bir hisse sahibi Heybetullah'ın da rızası ile tüm hisseler Abdurrahman'ın oğlu Abdullah ve Ahmet Hazım'a devredilmiştir.

---

⁹³⁴ *V.A.D. no. 1073*, vr. 9a. Recep 1149/Kasım 1736'da İbrahim, *V.A.D. no. 1062*, vr.25a. Cemâziye'l-evvel 1168/Şubat 1755'te Osman, *V.A.D. no. 1062*, vr.27b. Ramazan 1169/Haziran 1756'da İbrahim, *V.A.D. no. 1062*, vr. 26b. Zilhicce 1168/Eylül 1755'te Osman'ın beratları yenilenmiştir.

⁹³⁵ *V.A.D. no. 1062*, vr.27a

⁹³⁶ *V.A.D. no. 1062*, vr. 28a.

⁹³⁷ *V.A.D. no. 1070*, vr. 13b.

⁹³⁸ *V.A.D. no. 1065*, vr. 36a. Safer 1188/Nisan 1774'te İsa'nın, *V.A.D. no. 1065*, vr. 36a. Safer 1188/Nisan 1774'te İsa ve Mehmet'in beratları yenilenmiştir.

⁹³⁹ *V.A.D. no. 1066*, vr. 100a.

⁹⁴⁰ *V.A.D. no. 531*, vr. 78b. Şaban 1211/Şubat 1797

⁹⁴¹ *V.A.D. no. 533*, vr.33b.

⁹⁴² *V.A.D. no. 533*, vr.34a. Şevval 1224/Kasım 1809

⁹⁴³ *V.A.D. no. 534*, vr. 77b.

⁹⁴⁴ *V.A.D. no. 535*, vr. 54a.

4.1.3.2.4. Hatip Mescidi

Bu mescit, muhtemelen köylü tarafından, inşa edilmiş olmalıdır. Bu yapı hakkındaki Recep 1102/Nisan 1691⁹⁴⁵ tarihli ilk belgede yarım akçe yevmiye ile imamlık yapan İsmail'in beratı olmadığı için kendisine berat veridiğinden bahsedilmektedir. Bundan sonraki kayıta İsmail'in 1 Şevval 1134/15 Temmuz 1722'de⁹⁴⁶ ölmesi üzerine oğlu Abdülkerim'e imamlık verilmiş, Abdülkerim'in de Muharrem 1143/Ağustos 1730'da⁹⁴⁷ ölmesi üzerine Salih görevlendirilmiştir.

4.1.3.3. Çat Köyü Camii

Cami, muhtemelen köylüler tarafından XVIII. yüzyıl başlarında inşa edilmiş olmalıdır. Bu cami hakkında Şevval 1111/Nisan 1700⁹⁴⁸ tarihli ilk belgede, imam ve hatip olmadığından bir akçe yevmiye ile İbrahim'in görevlendirildiğinden bahsedilmektedir.

Bundan sonra İbrahim'in Cemâziye'l-âhir 1114/Kasım 1702'de⁹⁴⁹ ölmesi üzerine hatiplik görevi Hüseyin'e verilmiş, iki yıl sonra⁹⁵⁰ yaşlandığı gerekçesi ile göreve oğlu Mustafa getirilmiştir. Hatip Mustafa 1 Cemâziye'l-âhir 1116/1 Ekim 1704'te⁹⁵¹ kendi rızası ile görevi Ahmet'e devretmiş, 1 Muharrem 1118/15 Nisan 1706'da⁹⁵² camide imam olmadığından bu göreve Hüseyin atanmıştır. Hüseyin'in, 1 Ramazan 1122/22 Kasım 1710'da⁹⁵³ feragat etmesi üzerine göreve oğulları İbrahim ve Mustafa getirilmiştir. Ahmet'in 1 Rebîu'l-âhir 1127/06 Nisan 1715'te⁹⁵⁴ feragat etmesi ile hatiplik görevi diğer Ahmet'e verilmiştir.

Kısa bir süre sonra Çat Karyesi Camisi'ne yapılan atamada 1 Rebîu'l-evvel 1130/02 Şubat 1718'de⁹⁵⁵ Mehmet ve Ali haksızlıkla kendilerini Hüseyin ve Ahmet'in yerine hatip ve mütevellî tayin ettirmişler, yapılan inceleme sonunda bunlar görevden alınarak görevler eski sahipleri Hüseyin ile Ahmet'e tekrar verilmiştir. 1 Rebîu'l-âhir 1134/18 Ocak 1722'de⁹⁵⁶ imamlık görevi Hüseyin'in ölmesi üzerine oğulları Ali ve İlyas'a geçmiştir.

---

⁹⁴⁵ V.A.D. no. 1159, vr. 84b.

⁹⁴⁶ V.A.D. no. 1069, vr. 30a.

⁹⁴⁷ V.A.D. no. 1073, vr. 7b.

⁹⁴⁸ V.A.D. no. 1159, vr. 84b.

⁹⁴⁹ V.A.D. no. 1159, vr. 85a.

⁹⁵⁰ V.A.D. no. 1159, vr. 85a. Ramazan 1115/08 Ocak 1704

⁹⁵¹ V.A.D. no. 1069, vr. 26b.

⁹⁵² V.A.D. no. 1069, vr. 27a.

⁹⁵³ V.A.D. no. 1069, vr. 28a.

⁹⁵⁴ V.A.D. no. 1069, vr. 28b.

⁹⁵⁵ V.A.D. no. 1069, vr. 29a.

⁹⁵⁶ V.A.D. no. 1069, vr. 30a.

4.1.3.4. Çavuşlu Köyü

4.1.3.4.1. Çavuşlu Köyü Mescidi

Çavuşlu Karyesi'nde bulunan bu mescit Ulu-kışla Karyesi Mescidi olarak da bilinmektedir. Muhtemelen köylü tarafından inşa edilmiş olmalıdır. Bu mescit hakkındaki Rebîû'l-âhir 1102/Ocak 1691⁹⁵⁷ tarihli ilk belgede yarım akçe yevmiye ile imam Hacı Abbas'ın ölmesi üzerine göreve oğlu Abdülhay'ın getirildiğinden bahsedilmektedir. Bundansonra 1 Şaban 1136/25 Nisan 1724'te⁹⁵⁸ imam olan Mahmut'un ölmesi üzerine yerine Ali getirilmiş, Ali'nin Muharrem 1149/Mayıs 1736'da⁹⁵⁹ beratı yenilenmiştir.

Ayrıca, Rebîû'l-evvel 1173/Kasım 1759⁹⁶⁰ tarihli belgede Çavuşlu yakınında Hacı Ömer Mescidi'nde iki akçe yevmiye ile yarı hisse imam İbrahim'in beratının yenilendiğinden bahsetmesi bu köyde farklı bir mescidin varlığına işaret etmektedir. Hacı Ömer tarafından inşa edilmiş olduğu anlaşılan bu mescit hakkında başka bir kayıt yoktur.

4.1.3.4.2. Çavuşlu Derbendi Köyü Mescidi

Padişah III. Ahmet devrinde Anadolu'da bulunan han ve derbentlere yeni bir düzenleme getirilerek onarılmış ve her birine Orta Anadolu şehirlerindeki başıboş ahali ile konar-göçer aşiret mensubu insanlar yerleştirilmiştir. 1721 yılında inşaatları biten Ereğli civarında bulunan Çavuşlu Köyü Derbendi'ne de bir oymağın tamamı ya da bir parçası yerleştirilmiştir. Buraya gelen soyun Boz ulus Türkmenleri ile Halep Türkmenleri'nden olduğu belgelerden tesbit edilmiştir⁹⁶¹.

Bu iskândan dolayı yapılan cami ve musalla hakkında kayıtlardaki Şaban 1140/Mart 1728⁹⁶² tarihli ilk belgeye göre, Ulu-kışla yakınında inşa edilen derbendin, cemaati çok olduğu için buraya musalla yapılmasına izin verildiğinden bahsedilmektedir.

Bundan sonra Zilkade 1151/Şubat 1739⁹⁶³ tarihli belgede; caminin beş vakit, Cuma namazı ve bayram namazlarına kâfi gelmediğinden, köyde bir musalla ve camiye ihtiyaç duyulduğu için, Hacı Halil bir musalla, Derviş Hasan da Ebudderda ve Hacılar Mahallesi'nde başka bir mescit inşa ettirmiştir. Ardından da musalla ve mescide minber vaz olunarak bu kurumların yarım akçe yevmiye ile kış ve yaz günlerinde imamlık ve hatiplik görevlerine

⁹⁵⁷ V.A.D. no. 1159, vr. 84b.

⁹⁵⁸ V.A.D. no. 1137, vr. 25a.

⁹⁵⁹ V.A.D. no. 1073, vr. 9a.

⁹⁶⁰ V.A.D. no. 1062, vr. 28b.

⁹⁶¹ Cengiz ORHONLU, *Osmanlı İmparatorluğu'nda Aşiretlerin İskânı*, İstanbul 1987, s. 110.

⁹⁶² V.A.D. no. 1144, vr. 27a.

⁹⁶³ V.A.D. no. 1073, vr. 9b.

Hüseyin getirilmiş, Zilkade 1151/Şubat 1739'da⁹⁶⁴ müezzinlik görevine de diğer Hüseyin atanmıştır. İmam ve hatip Hüseyin'in Rebû'l-evvel 1173/Kasım 1759'da⁹⁶⁵ beratları yenilenmiştir.

Uzun bir süre sonra 9 Cemâziye'l-evvel 1243/28 Kasım 1827'de⁹⁶⁶ imamlık ve hatiplik görevine Ahmet'in ölmesi üzerine oğulları Hasan ve Mustafa kardeşler getirilmiştir.

4.1.3.5. Dede-Kebir Köyü

Günümüzde Büyükdede Köyü olarak bilinmektedir. Bu köyde Kilise cami şu an hizmet vermektedir.

4.1.3.5.1. Köy Camii Ve Mektebi

Dede-Kebir karyesi de Ereğli kazasının dinî açıdan önemli yerleşim yerlerinden biridir. Dede-Kebir karyesinde bulunan karye cami ve mektebi, muhtemelen köylü tarafından inşa edilmiş olmalıdır. Bu caminin bünyesinde faaliyet gösterdiği anlaşılan bir de muallimhane vardır. Bu cami ve mektep hakkındaki Safer 1104/Ekim 1692⁹⁶⁷ tarihli ilk belgede, camide yarım akçe yevmiye ile hatiplik ve imamlık, yarım akçe yevmiye ile de muallimlik görevinde olan Ali'nin ölmesi üzerine görevlerin Mustafa'ya verildiğinden bahsedilmektedir. Bundan sonraki kayıtlardan bir görevin birden çok görevlisi olduğu anlaşılmaktadır.

Bundan sonra 1 Muharrem 1116/06 Mayıs 1704'te⁹⁶⁸ imamlık Mehmet'e verilmiştir. İmam, müteveli ve muallim Hüseyin'in 1 Muharrem 1118/15 Nisan 1706'da⁹⁶⁹ ölmesi üzerine bu görevlere bir akçe yevmiye ile Abdulcelil ve İbrahim getirilmiş, fakat aynı tarihte⁹⁷⁰ imam, hatip ve muallim Abdulcelil'in başka bir yere gitmesinden dolayı görev ortağı İbrahim'e geçmiştir. Camide müezzin ve kayyım olmadığı için 1 Muharrem 1120/21 Nisan 1708'de⁹⁷¹ bir akçe yevmiye ile Hasan bu görevlere atanmıştır. Vaizlik, Ali'nin 1 Cemâziye'l-evvel 1122/28 Haziran 1710'da⁹⁷² ölmesi üzerine İbrahim'e geçmiştir. İmam, hatip ve mektepte muallimlik görevlerini meccanen yaparken Ali'nin 1 Ramazan 1130/27 Ağustos

---

⁹⁶⁴ V.A.D. no. 1073, vr. 9b.

⁹⁶⁵ V.A.D. no. 1062, vr. 28b.

⁹⁶⁶ V.A.D. no. 535, vr. 54b.

⁹⁶⁷ V.A.D. no. 1159, vr. 85b.

⁹⁶⁸ V.A.D. no. 1137, vr. 26b.

⁹⁶⁹ V.A.D. no. 1137, vr. 27a.

⁹⁷⁰ V.A.D. no. 1137, vr. 27a.

⁹⁷¹ V.A.D. no. 1137, vr. 27b.

⁹⁷² V.A.D. no. 1137, vr. 28a.

1718'de⁹⁷³ ölmesi üzerine bu görevler Halil'e verilmiştir. Bu tarihten sonra Karye Cami hakkında kayda rastlanmamıştır.

4.1.3.5.2. Şeyh Cemal Camii

Bu cami hakkındaki ilk belge 1720 tarihli'dir. Bı belgenin tarihi karye caminin son belgesinden iki yıl sonraya raslamaktadır. Bu durumda, karye camisinin muhtemelen Şeyh Cemal tarafından onarılarak yenilendiği ve mektebin de faaliyetlerine son verildiği anlaşılabılır. Cami ile ilgili ilk belgede; 1 Rebû'l-evvel 1132/12 Ocak 1720'dir⁹⁷⁴ tarihli ilk belgeye göre, hatiplik görevine Abdülcélil'in görevden alınması ile İbrahim ve Osman verildiğinden bahsedilmektedir.

Bundan sonra Şeyh Cemal Camisi'nde Şevval 1152/Ocak 1740'ta⁹⁷⁵ bir akçe yevmiye ile imamlık ve mütevellilik İbrahim'in feragatinden dolayı ortaklaşa Mahmut ve Ahmet'e verilmiştir. Ramazan 1153/Aralık 1740'ta⁹⁷⁶ imamete ortaklaşa mutasarrıf olan Ahmet ve Mahmut'un beratlarını kaybetmeleri üzerine beratları yenilenmiş, mütevellilik ve hatiplik görevinin yarım hisse ile yürüten Osman'ın⁹⁷⁷ ölmesi üzerine görevin ortağı İbrahim'e verildiğinden bahsedilmektedir.

Şeyh Cemal Camisi'nde Zilhicce 1168/Eylül 1755'te⁹⁷⁸ müştereken imam olan İbrahim ve Mahmut'un⁹⁷⁹ beratları yenilenmiştir. Mahmut'un Rebû'l-âhir 1171/Aralık 1757'de⁹⁸⁰ ölmesi üzerine imamlık, hatiplik ve mütevellilik görevleri Mustafa'ya geçmiştir. Uzun bir süre sonra bulunan atamada kaydında ise 6 Safer 1226/02 Mart 1811'de⁹⁸¹ yarı hisse imamlık, hatiplik ve mütevellilik görevleri Ali'nin çocuksuz ölmesi üzerine Ömer, Mehmet ve Mehmet'in kardeşinin oğulları İbrahim, Mehmet, Ahmet ve Emin kardeşlere verildiğinden bahsedilmektedir.

---

⁹⁷³ V.A.D. no. 1137, vr. 29a.

⁹⁷⁴ V.A.D. no. 1069, vr. 29b.

⁹⁷⁵ V.A.D. no. 1073, vr. 10a.

⁹⁷⁶ V.A.D. no. 1073, vr. 10b.

⁹⁷⁷ V.A.D. no. 1073, vr. 10b. Zilhicce 1168/Eylül 1755'te Mahmut'un beratı bir kez dah yenilenmiştir.

⁹⁷⁸ V.A.D. no. 1062, vr. 26b.

⁹⁷⁹ V.A.D. no. 1062, vr. 26b.

⁹⁸⁰ V.A.D. no. 1062, vr. 27b.

⁹⁸¹ V.A.D. no. 533, vr. 34b.

4.1.3.6. Gaybî Köyü

4.1.3.6.1. Seydi Bey Camii

Seydi Bey tarafından Ocak 1761’de inşa edilmiş olan bu mescit hakkında Cemâziye’l-âhir 1174/Ocak 1761⁹⁸² tarihli ilk belgede caminin, Cuma ve bayram namazları hatipliğine meccanen olmak üzere İbrahim’in getirildiğinden bahsedilmektedir.

Bundan sonra Seydi Bey Camisi’nde İbrahim’in Rebû’l-âhir 1186/Temmuz 1772’de⁹⁸³ çocuksuz ölmesi üzerine hatiplik görevine Osman atanmıştır. Beş yıl sonra⁹⁸⁴ Osman’ın beratı yenilenmiş, ardından 3 Cemâziye’l-evvel 1226/26 Mayıs 1811⁹⁸⁵ tarihli son kayıttta da Osman beratını kaybettiği için kendine tekrar berat verildiği belirtilmektedir.

4.1.3.6.2. Gaybî Köyü Mescidi

Bu mescit, muhtemelen köylü tarafından inşa edilmiş olmalıdır. Mescit hakkındaki Şaban 1104/Nisan 1693⁹⁸⁶ tarihli ilk belgeye göre, bir akçe yevmiye ile imamlık görevindeki Mustafa’nın ölmesi üzerine bu görevin Şaban’a verildiğinden bahsedilmektedir.

Bundan sonra 1 Safer 1135/11 Kasım 1722’de⁹⁸⁷ imamlık Musatafa’nın ölmesi üzerine oğlu Seyyid Mehmet’e verilmiştir. Muharrem 1172/Eylül 1758’de boş imamlık kadrosuna Hasan getirilmiştir. Rebû’l-âhir 1186/Temmuz 1772’de⁹⁸⁸ meccanen imamlık yapan Abdullah’ın çocuksuz ölmesi üzerine bu görev Osman’a verilmiştir. Osman’ın beratını kaybetmesinden dolayı beratı; 11 Muharrem 1223/09 Mart 1808’de⁹⁸⁹, 3 Cemâziye’l-evvel 1226/26 Mayıs 1811⁹⁹⁰ tarihlerinde iki kez yenilenmiştir.

4.1.3.7. Gömeçli Köyü

Şuan Yunuslu ve Eti Mahalleleri içinde kalmıştır. Belgelerden tesbit ettiğimiz mescitler çarşı meydanı ve mezarlık içinde kaldığı gerekçesi ile yıkılmışlardır.

---

⁹⁸² *V.A.D. no. 1062, vr. 29b.*

⁹⁸³ *V.A.D. no. 1059, vr. 50a.*

⁹⁸⁴ *V.A.D. no. 1065, vr. 36b. Cemâziye’l-evvel 1191/Haziran 1777*

⁹⁸⁵ *V.A.D. no. 534, vr. 34b.*

⁹⁸⁶ *V.A.D. no. 1159, vr. 85b.*

⁹⁸⁷ *V.A.D. no. 1069, vr. 30b.*

⁹⁸⁸ *V.A.D. no. 1059, vr. 50a.*

⁹⁸⁹ *V.A.D. no. 532, vr. 112b.*

⁹⁹⁰ *V.A.D. no. 534, vr. 34b.*

4.1.3.7.1. Ali Efendi Mescidi

Ali Efendi tarafından inşa edilmiş olan bu mescit hakkında kayıtlardaki Rebîü'l-âhir 1107/Kasım 1695⁹⁹¹ tarihli ilk belgeye göre, imam olan İsmail'in ölmesi üzerine bu görevin oğlu Seyyid Salih'e verildiğinden bahsedilmektedir.

Bundan sonra Cemâziye'l-evvel 1109/Kasım 1697'de⁹⁹² müteveli Salih'in berati yenilenmiş fakat bir süre sonra⁹⁹³ Salih'in görevden alınması ile yerine bir akçe yevmiye ile imam yarım akçe yevmiye ile müteveli Musa getirilmiştir. Kısa bir süre sonra 1 Zilkade 1119/Şubat 1708⁹⁹⁴ tarihli son kayıta da imam Hamza ve bir akçe yevmiye ile müteveli Salih'in görevden alınmaları ile yerlerine Hasan'ın getirildiğinden bahsedilmektedir.

4.1.3.7.2. Hacı Abdülkerim Mescidi

Hacı Abdülkerim tarafından inşa edilen bu mescit hakkındaki Rebîü'l-âhir 1109/Kasım 1697⁹⁹⁵ tarihli ilk belgeye göre imam Ahmet'in berati yenilenmiştir. Yarım akçe yevmiye ile imam ve müteveli olan Ahmet'in Recep 1145/Ocak 1733'te⁹⁹⁶ ölmesi üzerine bu görev Yunus'a verilmiş, bir süre sonra Yunus'un berati yenilenmiştir.

Kısa bir aradan sonra yapılan atamada Şevval 1150/Şubat 1738'de⁹⁹⁷ yarım akçe yevmiye ile imam ve müteveli olan Musa kendi rızası ile bu görevi oğlu Mehmet'e devretmiş, daha sonra Mehmet'in berati aralıklarla üç kez yenilenmiştir⁹⁹⁸.

4.1.3.8. Göllü-Viran Abdullah Camii

Günümüzde Kutören olarak adlandırılmıştır. Abdullah tarafından inşa edilen bu cami hakkındaki Zilhicce 1108/Temmuz 1697⁹⁹⁹ tarihli kayıda göre, yarım akçe yevmiye ile imam olan Ali bertını kaybettiği için kendisine yeniden berat verilmiştir.

Kısa bir süre sonra Cemâziye'l-evvel 1109/Kasım 1697'de¹⁰⁰⁰ bir akçe yevmiye ile imamlık ve hatiplik görevini yürüten Abdülcilil'in berati yenilenmiştir. Abdülcilil'in Zilhicce

---

⁹⁹¹ *V.A.D. no. 1140, vr. 58a.*

⁹⁹² *V.A.D. no. 1140, vr. 58b.*

⁹⁹³ *V.A.D. no. 1140, vr. 58b. Recep 1109/Ocak 1698*

⁹⁹⁴ *V.A.D. no. 1069, vr. 27b.*

⁹⁹⁵ *V.A.D. no. 1140, vr. 58b.*

⁹⁹⁶ *V.A.D. no. 1073, vr. 8b.*

⁹⁹⁷ *V.A.D. no. 1073, vr. 9b.*

⁹⁹⁸ *V.A.D. no. 1062, vr. 24b. Cemâziye'l-evvel 1168/Mart 1755, V.A.D. no. 1062, vr. 25b. Zi'l-kade 1168/Ağustos 1755, V.A.D. no. 1062, vr. 28a. Rebîü'l-âhir 1172/Aralık 1758 de yenileme beratları kaydedilmiştir.*

⁹⁹⁹ *V.A.D. no. 1140, vr. 58b.*

¹⁰⁰⁰ *V.A.D. no. 1140, vr. 58b.*

1110/Haziran 1699'da¹⁰⁰¹ ölmesi üzerine görev oğlu Mehmet'e verilmiştir. 1 Muharrem 1116/Mayıs 1704'te¹⁰⁰² boş ferraşlık kadrosuna Abdülgani getirilmiştir. İmamlık görevi 1 Şaban 1118/8 Kasım 1706'da¹⁰⁰³ Mehmet ve Abdülhalim'e verilmiş, Abdülhalim'in beratı yenilenmiştir. Abdülhalim'in Şaban 1140/13 Mart 1728'de¹⁰⁰⁴ ölmesi üzerine bu görevler oğlu Mehmet'e verilmiş, Mehmet'in Şaban 1143/Şubat 1731'de¹⁰⁰⁵ beratı yenilenmiştir. Mehmet'in Zilhicce 1146/Mayıs 1734'te¹⁰⁰⁶ ölmesi üzerine bu görev oğlu Abdülcelil'e verilmiş, Abdülcelil'in beratı Zilhicce 1168/Eylül 1755'te¹⁰⁰⁷ ve Rebîü'l-evvel 1173/Kasım 1759¹⁰⁰⁸ tarihlerinde iki kez yenilenmiştir. Safer 1200/Aralık 1785¹⁰⁰⁹ tarihli son kayıta da Abdülcelil'in ölmesi üzerine görevlere oğlu Mehmet atanmıştır.

4.1.3.9. Gözen Köyü Camii

Karye gelirleri büyük bir kısmı Medine Vakfına gönderilmektedir¹⁰¹⁰. Gözen karyesinde bulunan bu cami, muhtemelen köy halkı tarafından inşa edilmiştir. Cami hakkında Şevval 1113/Mart 1702¹⁰¹¹ tarihli ilk belgeye göre, Gözen Karyesi Mescidi'nde bir akçe yevmiye ile mütevellî olan Ahmet'in ölmesi üzerine Mehmet'e verildiğinden bahsedilmektedir.

Bundan sonra 1 Şaban 1118/Kasım 1706'da¹⁰¹² iki akçe yevmiye ile hatiplik ve mütevellîlik yapan Mehmet'ten görevler alınarak Ahmet'e verilmiştir. Yarı hisse ile hatiplik ve mütevellîlik yapan Mehmet'in 1 Şaban 1119/Kasım 1707'de¹⁰¹³ ölmesi üzerine bu görevler diğer Mehmet'e geçmiştir. Mehmet'in kendi rızası ile görevi bırakması üzerine 1 Rebîü'l-evvel 1123/18 Mayıs 1711'de¹⁰¹⁴ görevler Kasım'a verilmiştir. Hatiplik ve mütevellîlik görevindeki Ahmet'in beratı Safer 1125/Mart 1713'te¹⁰¹⁵ yenilenmiştir. İki akçe yevmiye ile hatip ve mütevellî Kasım 1 Safer 1128/23 Şubat 1716'da¹⁰¹⁶ kendi isteği ile görevi Mehmet'e bırakmıştır. Mehmet 1 Recep 1139/23 Mart 1727'de kendi rızası ile

---

¹⁰⁰¹ V.A.D. no. 1140, vr. 59a.

¹⁰⁰² V.A.D. no. 1069, vr. 26b.

¹⁰⁰³ V.A.D. no. 1069, vr. 27a.

¹⁰⁰⁴ V.A.D. no. 1144, vr. 27a.

¹⁰⁰⁵ V.A.D. no. 1073, vr. 7b.

¹⁰⁰⁶ V.A.D. no. 1073, vr. 8b.

¹⁰⁰⁷ V.A.D. no. 1062, vr. 26b.

¹⁰⁰⁸ V.A.D. no. 1062, vr. 28b.

¹⁰⁰⁹ V.A.D. no. 1066, vr. 100a.

¹⁰¹⁰ ÇELİK, *aynı tez*, s. 54

¹⁰¹¹ V.A.D. no. 1159, vr. 85a.

¹⁰¹² V.A.D. no. 1069, vr. 27a.

¹⁰¹³ V.A.D. no. 1069, vr. 27b.

¹⁰¹⁴ V.A.D. no. 1069, vr. 28a.

¹⁰¹⁵ V.A.D. no. 1159, vr. 85b.

¹⁰¹⁶ V.A.D. no. 1069, vr. 29a.

yalnızca hatiplik görevini Hasan'a devretmiş, fakat Zilkade 1146/Nisan 1734'te¹⁰¹⁷ ölmesi ile üzerinde bulunan mütevellilik görevleri diğer Mehmet'e verilmiştir. Mehmet'in berat Cemâziye'l-evvel 1168/Mart 1755'te¹⁰¹⁸, Zi'l-kade 1168/Ağustos 1755'te¹⁰¹⁹ ve Muharrem 1174/Ağustos 1760¹⁰²⁰ tarihlerinde olmak üzere üç kere yenilenmiştir. Mehmet'in Cemâziye'l-âhir 1174/Ocak 1761'de¹⁰²¹ çocuksuz ölmesi üzerine hatiplik görevine meccanen Ahmet getirilmiş fakat bir yıl sonra Ahmet görevi kendi rızası ile Mehmet'e devretmiştir¹⁰²². Mehmet'in Rebîü'l-âhir 1187/Temmuz 1773'te¹⁰²³ ölmesi üzerine hatiplik görevi oğlu Ahmet'e verilmiş ve Ahmet'in Rebîü'l-âhir 1189/Mayıs 1775'te¹⁰²⁴ beratı yenilenmiştir. Ahmet'in 6 Zilhicce 1189/28 Ocak 1776'da¹⁰²⁵ çocuksuz ölmesi üzerine iki akçe yevmiye ile hatiplik ve mütevellilik görevleri Ali'ye verilmiştir. Ali'nin 3 Şaban 1203/29 Nisan 1789'da¹⁰²⁶ ölmesi üzerine bu görevlere Mehmet atanmıştır.

İki akçe yevmiye ile hatiplik ve mütevellilik yapan Mehmet'in 13 Zilkade 1212/29 Nisan 1798'de¹⁰²⁷ ölmesi üzerine bu görevlere Mehmet Bahaaddin getirilmiş, fakat Mehmet'in kadıya müracaatı ile ölmediği ve görevi Mehmet Bahaaddin yalan beyan ile kendi üstüne berat etitirdiği anlaşılmıştır. Mehmet, 27 Zilkade 1212/13 Mayıs 1798'de¹⁰²⁸ görevlere yeniden getirilmiştir. Mehmet 18 Zilhicce 1214/13 Mayıs 1800¹⁰²⁹ kendi rızası ile bu görevleri Ahmet'e devretmiş, fakat Ahmet de kendi rızası ile görevleri 15 Safer 1224/1 Nisan 1809'da Mustafa ve Hüsni ye devretmiştir.

4.1.3.10. Gümüş-Bağçe Köyü

Her ne kadar belgelerde karye olarak ifade edilsede günümüzde Meydanbaşı Mezarlığı'nın yakınında merkezi bir mahalledir.

4.1.3.10.1. Seyyid Musa Efendi Mescidi

Seyyid Musa Efendi tarafından Şubat 1755'te inşa edilmiş olan bu mescit hakkındaki Cemâziye'l-evvel 1168/Şubat 1755¹⁰³⁰ tarihli ilk belgeye göre, boş imamlik ve mütevellilik

¹⁰¹⁷ V.A.D. no. 1073, vr. 8b.

¹⁰¹⁸ V.A.D. no. 1062, vr. 24b.

¹⁰¹⁹ V.A.D. no. 1062, vr. 25b.

¹⁰²⁰ V.A.D. no. 1062, vr. 29a.

¹⁰²¹ V.A.D. no. 1062, vr. 29b.

¹⁰²² V.A.D. no. 1062, vr. 30a. Muharrem 1175/Ağustos 1761'de

¹⁰²³ V.A.D. no. 1059, vr. 50a.

¹⁰²⁴ V.A.D. no. 1065, vr. 36b.

¹⁰²⁵ V.A.D. no. 1071, vr. 19a.

¹⁰²⁶ V.A.D. no. 530, vr. 105b.

¹⁰²⁷ V.A.D. no. 531, vr. 78b.

¹⁰²⁸ V.A.D. no. 531, vr. 78b.

¹⁰²⁹ V.A.D. no. 531, vr. 79a.

¹⁰³⁰ V.A.D. no. 1062, vr. 24b.

kadrosuna, bir akçe yevmiye ile oğlu Mehmet'i getirmiştir. Bundan sonraki kayıta yine aynı yıl¹⁰³¹ imamlık görevine meccanen Musa'nın oğlu Mehmet getirilmiş ve Mehmet'in beratı Rebîü'l-âhir 1172/Aralık 1758'de¹⁰³², Rebîü'l-evvel 1188/Haziran 1774¹⁰³³ tarihlerinde olmak üzere iki kez yenilenmiştir.

4.1.3.10.2. Seyyid Hacı Nuh Mescidi

Mescidin adını yaptıran kişiden aldığı tahmin edilmektedir. Mescit hakkındaki Rebîü'l-âhir 1172/Aralık 1758¹⁰³⁴ tarihli ilk belgeye göre mescidin meccanen imamı olan Mehmet'in beratının yenilendiğinden bahsedilmektedir. Bundansonra Mehmet'in Rebîü'l-evvel 1188/Haziran 1774'te¹⁰³⁵ beratı tekrar yenilenmiş ve Mehmet'in Şevval 1192/Kasım 1778'de¹⁰³⁶ çocuksuz ölmesi üzerine bu göreve diğer Mehmet atanmıştır.

Uzun süre sonra yapılan atamada Seyyid Hacı Nasuh Mescidi'nde meccanen mütevellilik ve imamlık görevini yapan Mustafa'nın 13 Cemâziye'l-âhir 1229/03 Mayıs 1814'te¹⁰³⁷ ölmesi ile görev Halil'e geçmiş, bir yıl sonra Halil'in de 17 Rebîü'l-evvel 1230/29 Mart 1815'te¹⁰³⁸ ölmesi üzerine görevler Ali'ye verilmiştir.

4.1.3.11. Hacı Halil Köyü Mescidi

Hacı Halil Karyesi'nde bulunan bu mescit, muhtemelen köye de ismini veren Hacı Halil tarafından XVIII. yüzyılın başlarında inşa edilmiş olmalıdır. Bu mescit hakkındaki 1 Rebîü'l-evvel 1136/28 Aralık 1723¹⁰³⁹ tarihli ilk belgeye göre, mescide yarımşar akçe yevmiye ile imam ve müteveli olan Hacı Halil'in damadı Ali'nin ölmesi üzerine bu görev Ali'ye verilmiş fakat Ali'de görevleri Zilkade 1168/Ağustos 1755'te¹⁰⁴⁰ kendi rızası ile oğlu İbrahim'e devretmiştir. Uzun bir aradan sonra kaydedilen 29 Şaban 1211/27 Şubat 1797¹⁰⁴¹ tarihli son kayıta da imam ve müteveli Sunullah'ın¹⁰⁴² ölmesi üzerine bu görevlere oğulları İbrahim, Abdurrahman ve Heybetullah getirilmiştir.

¹⁰³¹ V.A.D. no. 1062, vr. 26a. Zilkade 1168/Eylül 1755

¹⁰³² V.A.D. no. 1062, vr. 28a.

¹⁰³³ V.A.D. no. 1065, vr. 36a.

¹⁰³⁴ V.A.D. no. 1062, vr. 28a.

¹⁰³⁵ V.A.D. no. 1065, vr. 36a.

¹⁰³⁶ V.A.D. no. 1071, vr. 20a.

¹⁰³⁷ V.A.D. no. 534, vr. 77b.

¹⁰³⁸ V.A.D. no. 534, vr. 78a.

¹⁰³⁹ V.A.D. no. 1069, vr. 30b.

¹⁰⁴⁰ V.A.D. no. 1062, vr. 26b.

¹⁰⁴¹ V.A.D. no. 531, vr. 78b.

¹⁰⁴² Hacı Ahmet Mahallesi Mescidinde görev yaptığı görülmüştür. Bu kurumlardan birinden haksız yere kazanç elde etmektedir. İki mescitte de eimam olamayacağına göre haksız kazanç söz konusu olmaktadır.

4.1.3.12. Hızırlı Köyü

1502'de Hızıroğlu köyü olarak kayıtlara geçen köyün kurucusu muhtemeden ahali arasında itibarı olan Hızır Bey'dir. Köyün ismi 16 yıl sonra Hızırlı olmuştur. Genellikle köylerde zaviyede mevcuttur. Bu köy kurucuları geçilmesi zor yolları geçip, ıssız yerlerde bina ettikleri zaviyelerde gelip-geçene hizmet edip buraları şenlendirmektedirler. Bu özelliklerinden dolayı bölge halkı avâızdan ve rüsûmdan muaftırlar¹⁰⁴³.

4.1.3.12.1. Hızırlı Köyü Camii

Hacı Nasuh tarafından inşa edilmiş olduğu düşünülen bu cami, Mart 1755'te veya ondan daha önceki bir tarihte camiye çevrilmiştir. Bu cami hakkında 1 Cemâziye'l-evvel 1122/27 Temmuz 1710¹⁰⁴⁴ tarihli ilk belgede Hacı Nasuh Mescidi'nin boş mütevellilik kadrosuna Seyit Hasan'ın getirildiğinden bahsedilmektedir.

Bundan sonra Mehmet'in 1 Şaban 1136/23 Mayıs 1724'te¹⁰⁴⁵ bu görevi haksızlıkla kendi üzerine berat ettirdiği Hüseyin tarafından ortaya çıkarılmış ve bir akçe yevmiye ile Hüseyin tekrar görevine getirilmiştir.

Hızırlı Karyesi'ndeki Hacı Nasuh Mescidi Cemâziye'l-âhir 1168/Mart 1755'te¹⁰⁴⁶ cemaatinin çok olmasından dolayı camiye çevrilmiş, hitabetine de Abdülkerim getirilmiştir. On yıl sonraki kayıtlarda ise; bir akçe yevmiye ile hatip olan Abdullah'ın çocuksuz ölmesi üzerine Zilkade 1178/Mayıs 1765'te¹⁰⁴⁷ bu görev Mehmet'e verilmiştir. Recep 1188/Eylül 1774'te¹⁰⁴⁸ Mehmet'in beratı yenilenmiş 3 Zilhicce 1249/13 Nisan 1834'te¹⁰⁴⁹ ölmesi ile göreve oğlu Halil'in getirilmiştir.

4.1.3.12.2. Hacı Ebubekir Oğlu Ömer Mescidi

Hacı Ebubekir oğlu Ömer tarafından XVII. yüzyılın sonlarında inşa edilmiş olan bu mescit hakkındaki Şaban 1102/Mayıs 1691¹⁰⁵⁰ tarihli kayıтта, imam ve müteveli olan kişinin beratının yenilendiğinden bahsedilmektedir.

Bundan sonra 1 Ramazan 1122/Kasım 1710'da¹⁰⁵¹ imamlık ve mütevellilik Hüseyin'e verilmiştir. Belgelerden imamlık ve mütevellilik görevlerinin çekişme konusu olduğu

¹⁰⁴³ ÇELİK, *aynı tez*, s. 36.

¹⁰⁴⁴ *V.A.D. no. 1069*, vr. 28a.

¹⁰⁴⁵ *V.A.D. no. 1069*, vr. 30b.

¹⁰⁴⁶ *V.A.D. no. 1062*, vr. 25a.

¹⁰⁴⁷ *V.A.D. no. 1070*, vr. 13a.

¹⁰⁴⁸ *V.A.D. no. 1065*, vr. 36a.

¹⁰⁴⁹ *V.A.D. no. 536*, vr. 63b.

¹⁰⁵⁰ *V.A.D. no. 1159*, vr. 84b. Muhtemelen bu kişi mescidi yaptıran Ömer olmalıdır.

¹⁰⁵¹ *V.A.D. no. 1069*, vr. 28a.

anlaşılmaktadır. Yine aynı yıl¹⁰⁵² bu görevlere Mahmut kendini tayin ettirmiş, Mehmet'in duruma itiraz etmesi üzerine göreve Mehmet¹⁰⁵³ tayin edilmiştir. Bunun üzerine Mahmut itirazda bulunmuş bu seferde mütevellilik Mehmet'en alınarak 1 Cemâziye'l-evvel 1122/27 Temmuz 1710'da¹⁰⁵⁴ Mahmut'a verilmiştir.

1 Rebîü'l-evvel 1127/7 Mart 1715'te¹⁰⁵⁵ Hüseyin'in imamlık ve mütevellilik görevlerinin kendi üzerine berat ettirmiştir. ancak bunada Mehmet'in çocukları müdahale etmişler, bu itiraz üzerine Hüseyin'den bu görevler alınarak Mehmet'in çocuklarına verilmiştir.

Bu iki aile görevleri bir süre ortaklaşa yürütmüşler, Rebîü'l-âhir 1154/Haziran 1741'de¹⁰⁵⁶ Hüseyin ve mehmet'in ölmesi üzerine görevleri oğullarına geçmiştir.

Babaları Hüseyin'in görevi ile Cemâziye'l-evvel 1168/Şubat 1755'te¹⁰⁵⁷ görevlendirilen Mehmet ve Abdurrahman'ın beratları üç kez yenilenmiştir¹⁰⁵⁸. Mescitle ilgili son kayıtta da Mehmet ve Abdurrahman'ın 21 Şevval 1188/25 Aralık 1774'te¹⁰⁵⁹ ölmeleri üzerine imamlık ve mütevelliliğe diğer Mehmet'in gitirildiğinden bahsedilmektedir.

4.1.3.13. Hortu Köyü

Padişah III. Ahmet devrinde Anadolu'da bulunan han ve derbentlere yeni bir düzenleme getirilerek onarılmış ve her birine Orta Anadolu şehirlerindeki başı boş ahali ile konar-göçer aşiret mensubu insanlar yerleştirilmiştir. 1721 yılında inşaatları biten Ereğli civarında bulunan Ulukışla ile Karapınar arasındaki Hortu Hanı'na Halep Türkmenleri soyundan olan *Kara Beğdil Oymağı* mensubu 131 hâne iskân edilmiştir¹⁰⁶⁰. Bu yüzden bu bölge çoğunun Maraş'tan geldiği söylenen göçmenlerden oluşmaktadır. Ereğli'nin 3 km kuzeydoğusunda bulunan bu köyün şimdiki adı *Sazgeçit*'tir. Köy tarih sayfalarında Sultan Cem'in kaçış olayları ile yer almıştır¹⁰⁶¹. Ramazan 1222/Kasım 1807'de¹⁰⁶² Hortu Derbendi'nde Kara-bekdik Cemaati'nden Veli Efendizade İbrahim tarafından inşa edilmiş

¹⁰⁵² V.A.D. no. 1069, vr. 28a. 1 Cemâziye'l-evvel 1122/27 Temmuz 1710

¹⁰⁵³ V.A.D. no. 1069, vr. 29a. 1 Muharrem 1128/25 Ocak 1716

¹⁰⁵⁴ V.A.D. no. 1069, vr. 28a.

¹⁰⁵⁵ V.A.D. no. 1069, vr. 28b.

¹⁰⁵⁶ V.A.D. no. 1073, vr. 10b.

¹⁰⁵⁷ V.A.D. no. 1062, vr. 24b.

¹⁰⁵⁸ V.A.D. no. 1062, vr. 24b. Cemâziye'l-evvel 1168/Şubat 1755'te V.A.D. no. 1062, vr. 26a. Zilkade 1168/Ağustos 1755'te V.A.D. no. 1070, vr. 13a. Zilkade 1178/Mayıs 1765'te

¹⁰⁵⁹ V.A.D. no. 1059, vr. 50b.

¹⁰⁶⁰ ORHONLU, *aynı eser*, s. 111.

¹⁰⁶¹ KONYALI, *Ereğli Tarihi*, s. 891.

¹⁰⁶² V.A.D. no. 532, vr. 112a.

olan boş musalla hatipliği kadrosuna meccanen olmak üzere Veli Efendizade İbrahim getirilmiştir.

4.1.3.13.1. Hortu Köyü Camii

Hortu Karyesi'nde bulunan bu cami, muhtemelen ahali tarafından Ocak 1722'de inşa edilmiş olmalıdır. Çünkü boş kadroya yapılan atamalar bu tarihte yapılmıştır. Cami hakkındaki ilk belgenin tarihi, 1 Rebû'l-evvel 1134/18 Ocak 1722'dir¹⁰⁶³. Belgede zikredilen kayda göre, bir akçe yevmiye ile mütevellilik görevini yürüten Osman'ın beratı olmadığı için kendisine berat verildiğinden bahsedilmektedir.

Bundan sonra 1 Rebû'l-âhir 1134/16 Şubat 1722'de birer akçe yevmiye ile boş hatipliğe Ahmet, imamlığa Halil, müezzinlik ve ferraşlığa ise Mehmet atanmıştır. Müezzinlik ve ferraşlık görevini yürüten Mehmet'in Rebû'l-evvel 1169/Aralık 1755'te¹⁰⁶⁴ ölmesi üzerine bu göreve Yusuf getirilmiştir, yine aynı tarihte¹⁰⁶⁵ dört akçe yevmiye ile kayyimlik görevinde bulunan Abdülmuttalip'in ölmesi üzerine görev Abdülbaki'ye verilmiştir. Yusuf'un, Şaban 1174/Mart 1761'de¹⁰⁶⁶ ferraşlık beratı yenilenmiş, aynı tarihte¹⁰⁶⁷ dört akçe yevmiye ile kayyimlik görevinde bulunan Abdülbaki kendi rızası ile bu görevi oğlu İbrahim'e devretmiştir. Ferraşlık ve bevvaplık görevindeki Yusuf, Ramazan 1177/Mart 1764'te¹⁰⁶⁸ bu görevleri oğlu Ali'ye devretmiştir. Ramazan 1185/Aralık 1771'de¹⁰⁶⁹ hatiplik görevini Abdülbaki'nin elinden, Abdullah haksızlıkla almış, ikisi arasındaki çekişmeli durum kadı kanalıyla düzeltilerek Abdülbaki tekrar göreve getirilmiştir. Aynı tarihli bir diğer kayıt¹⁰⁷⁰ ise berat yenileme ile ilgilidir, mütevellilik görevindeki Osman'a beratını kaybettiği için yeniden berat verilmiştir. 18 Rebû'l-âhir 1250/24 Ağustos 1834¹⁰⁷¹ tarihli son kayıta da ferraşlık ve bevvaplık görevinde bulunan Abdülkadir ve Mehmet Emin'in ölmeleri üzerine bu görevlere Mehmet, oğlu Ömer ve kardeşi Ali atanmıştır.

---

¹⁰⁶³ V.A.D. no. 1069, vr. 29b.

¹⁰⁶⁴ V.A.D. no. 1062, vr. 26b.

¹⁰⁶⁵ V.A.D. no. 1062, vr. 26b.

¹⁰⁶⁶ V.A.D. no. 1062, vr. 29b.

¹⁰⁶⁷ V.A.D. no. 1062, vr. 29b.

¹⁰⁶⁸ V.A.D. no. 1070, vr. 13a.

¹⁰⁶⁹ V.A.D. no. 1058, vr. 18a.

¹⁰⁷⁰ V.A.D. no. 1058, vr. 18a.

¹⁰⁷¹ V.A.D. no. 536, vr. 63b.

4.1.3.13.2. Sultan III. Ahmet Camii

Hortu Karyesi'ndeki Cami-i Cedit¹⁰⁷² diye de bilinen bu cami, Sultan III. Ahmet (1703-1730) tarafından saltanatı döneminde muhtemelen de saltanatının son yıllarında inşa ettirilmiştir. Bu cami hakkındaki Ramazan 1143/Mart 1731¹⁰⁷³ tarihli ilk belgeye göre, Mektubiye Medresesi Vakfı'nın gelirlerinden parasını almak üzere dört akçe yevmiye ile imam tayin edilen Halil bu görev için ehliyetili olmadığından görevden alınarak yerine Mustafa'nın getirildiğinden bahsedilmektedir.

Bundan sonra dört akçe yevmiye ile hatiplik yapan Osman, Zilkade 1143/Mayıs 1731'de¹⁰⁷⁴ kendi rızası ile bu görevi Süleyman'a devretmiştir. Rebîü'l-evvel 1168/Aralık 1754'te¹⁰⁷⁵ bir akçe yevmiye ile hatiplik ve mütevellilik yapan Mustafa'nın beratı yenilenmiştir. Mektubiye Medresesi'nin nazırlığına, maaşı Alauddevle Vakfı Zaviyesi'nden karşılanmak üzere, dört akçe yevmiye ile Recep 1168/Nisan 1755'te¹⁰⁷⁶ Halil getirilmiştir. 8 Rebîü'l-âhir 1170/31 Aralık 1756'da¹⁰⁷⁷ hatiplik görevini Abdülbaki haksızlıkla kendi üzerine berat ettirmiş fakat Mustafa'nın bu durumu, kadiya bildirmesiyle göreve tekrar Mustafa getirilmiştir. Rebîü'l-evvel 1171/Kasım 1757'de¹⁰⁷⁸ hatiplik görevindeki Mustafa'nın beratı yenilenmiş, fakat Muharrem 1173/Eylül 1759'da¹⁰⁷⁹ Mustafa görevini yapmadığı için yerine Abdülbaki getirilmiştir.

Sultan III. Ahmet Camisi'nde İmamlık görevini yürüten Mustafa'nın 8 Cemâziye'l-âhir 1210/20 Kasım 1795'te¹⁰⁸⁰ ölmesi üzerine bu göreve oğlu Mehmet atanmıştır. Hatiplik görevindeki Süleyman'ın 17 Recep 1222/20 Eylül 1807'de¹⁰⁸¹ başka bir yere gitmesinden dolayı, bu görev İbrahim'e verilmiştir. Kısa bir süre sonraki atamada ise 15 Rebîü'l-âhir 1230/27 Mart 1815'te¹⁰⁸² imam Mehmet kendi rızası ile bu görevi oğlu Osman'a devretmiştir.

¹⁰⁷² Cami görevlilerinin maaşları yüksektir. Dört akçe ile çalışmaktadırlar. Merkez mahallelerinde bile bu kadar yüksek çalışılmamışken burada yüksek olması bu cemaatin bu bölgeye sonradan yerleştirilmesi ile padişahça bu bölgeye belirlei oranda yatırım yapılmasından kaynaklanmaktadır.

¹⁰⁷³ *V.A.D. no. 1073*, vr. 7b. Bu kayıt ve sonraki kayıtlardan da anlaşıldığına göre camide görev yapanların maaşı Mektubiye Medresesi Vakfı'ndan karşılanmaktadır. Ancak, Hurufat Defteri kayıtlarında Mektubiye NMedresesi'nin müderris atamaları yer almamaktadır.

¹⁰⁷⁴ *V.A.D. no. 1073*, vr. 7b.

¹⁰⁷⁵ *V.A.D. no. 1062*, vr. 24b.

¹⁰⁷⁶ *V.A.D. no. 1062*, vr. 25a. Bundan başka medrese atamaları ile ilgili başka bir kayıt mevcut değildir.

¹⁰⁷⁷ *V.A.D. no. 1062*, vr. 27a.

¹⁰⁷⁸ *V.A.D. no. 1062*, vr. 27b.

¹⁰⁷⁹ *V.A.D. no. 1062*, vr. 28a.

¹⁰⁸⁰ *V.A.D. no. 531*, vr. 78b.

¹⁰⁸¹ *V.A.D. no. 532*, vr. 112a.

¹⁰⁸² *V.A.D. no. 534*, vr. 78a.

4.1.3.13.3. İbrahim Paşa Camii

Cami, İbrahim Paşa¹⁰⁸³ tarafından XVIII. yüzyılın başlarında inşa edilmiş olmalıdır. Bu cami hakkındaki 1 Şaban 1136/23 Mayıs 1724¹⁰⁸⁴ tarihli ilk belgeye göre, Karapınar beyinde Hortu Hanı'ndaki bu caminin müezzini Mehmet görevden alınarak yerine Halil, Han Ağası Ahmet'in arzıyla göreve getirilmiştir.

Bundan sonra İbrahim Paşa Camisi'nde Cemâziye'l-âhir 1168/Mart 1755'te¹⁰⁸⁵ Halil'in müezzinlik beratı yenilenmiş, fakat Halil'in görevini yapmadığı gerekçesi ile göreve Rebîü'l-evvel 1169/Aralık 1755'te¹⁰⁸⁶ Abdülbaki atanmıştır. Abdülbaki, kendi rızası ile Şaban 1174/Mart 1761'de¹⁰⁸⁷ oğlu Ali'ye görevini devretmiştir. Müezzin Ali de bu görevi Ramazan 1183/Ocak 1770'te¹⁰⁸⁸ Murtaza'ya devretmiş ve Murtaza'nın beratı Şevval 1189/Aralık 1775'te¹⁰⁸⁹ yenilenmiştir. 9 Cemâziye'l-âhir 1222/14 Ağustos 1807¹⁰⁹⁰ tarihli son kayıta da müezzin Murtaza'nın bu görevi kendi rızası ile oğulları İbrahim ve Ali'ye devrettiğinden bahsedilmektedir.

4.1.3.13.4. Molla Hasan Mescidi

Mescit, Molla Hasan tarafından XVIII. yüzyılın ortalarında inşa edilmiş olmalıdır. Bu mescide dair ilk yapılan kayıtlarda mescit ifadesi kullanılmış Ağustos 1761'den sonra cami kelimesi yer almıştır. Mescit hakkındaki Zilkade 1168/Ağustos 1755¹⁰⁹¹ tarihli ilk belgeye göre, Hortu Derbendi'nde Kara-hızırlı Mahallesi'ndeki Molla Hasan Mescidi'nde yarım akçe yevmiye ile imam Osman'ın beratının yenilendiğinden bahsedilmektedir.

Bundan sonra imam Osman'ın beratı Muharrem 1173/Eylül 1759'da¹⁰⁹² tekrar yenilenmiş, Şaban 1174/Mart 1761'de¹⁰⁹³ Osman'ın çocuksuz ölmesi üzerine bu görev İbrahim'e verilmiştir. Muharrem 1175/Ağustos 1761'de¹⁰⁹⁴ camiye çevrildiği için boş hatiplik kadrosuna yarım akçe yevmiye ile Hüseyin getirilmiştir. Yarımşar akçe yevmiye ile boş

¹⁰⁸³ II. Mustafa ve III. Ahmet zamanlarında Kaptan-ı derya olan İbrahim Paşa Sayda valisi iken oğlu Mustafa yı kaybetmiştir. Oğlu dört yaşında Ereğli'de vefat etmiştir. Oğlu adına Mustafa Bey türbesi'ni yaptıran Paşa ayrıca bu camiyi de yaptırmıştır.

¹⁰⁸⁴ V.A.D. no. 1137, vr. 25a.

¹⁰⁸⁵ V.A.D. no. 1062, vr. 25a.

¹⁰⁸⁶ V.A.D. no. 1062, vr. 26b.

¹⁰⁸⁷ V.A.D. no. 1062, vr. 29b.

¹⁰⁸⁸ V.A.D. no. 1072, vr. 32b.

¹⁰⁸⁹ V.A.D. no. 1065, vr. 36b.

¹⁰⁹⁰ V.A.D. no. 532, vr. 112a.

¹⁰⁹¹ V.A.D. no. 1062, vr. 26b.

¹⁰⁹² V.A.D. no. 1062, vr. 28a.

¹⁰⁹³ V.A.D. no. 1062, vr. 30a.

¹⁰⁹⁴ V.A.D. no. 1062, vr. 30a.

ferraşlık kadrosuna Mustafa, müezzinlik kadrosuna da Ömer, Recep 1176/Ocak 1763'te¹⁰⁹⁵ atanmıştır. Hatip Mehmet görevini yerine getirmediği için Safer 1181/Temmuz 1767'de¹⁰⁹⁶ bu görev diğer Mehmet'e verilmiştir. Bir süre sonra göreve getirilen hatip Ebubekir'in ehliyesiz olmasından dolayı Şevval 1189/Aralık 1775'te¹⁰⁹⁷ bu görev yeniden eski sahibi olan Mehmet'e verilmiştir. Belgelerden anlaşıldığına göre kısa bir süre sonra bu görev Abdurrahman'a verilmiştir. Çünkü hatiplik görevinde meccanen çalışan Abdurrahman'ın Zilhicce 1189/Şubat 1776'da¹⁰⁹⁸ çocuksuz ölmesi üzerine bu görevin Mehmet'e verildiğinden bahsedilmektedir. Ferraşlık görevindeki Murtaza'nın Rebîü'l-evvel 1196/Şubat 1782'de¹⁰⁹⁹ beratı yenilenmiş, Murtaza'nın ölmesi üzerine 16 Rebîü'l-âhir 1231/16 Mart 1816'da¹¹⁰⁰ oğlu Ömer bu göreve getirilmiştir. Hatiplik görevini yürüten Mehmet'in 19 Cemâziye'l-evvel 1231/17 Nisan 1816'da¹¹⁰¹ çocuksuz ölmesi üzerine göreve Ömer atanmıştır. İmam olan Ali'nin ölmesi üzerine 25 Cemâziye'l-evvel 1231/23 Nisan 1816'da görev Ömer'e verilmiştir.

4.1.3.13.5. Çolak Hüseyinoğlu Emir Mehmet Camii

Çolak Hüseyinoğlu Emir Mehmet tarafından XIX. yüzyılın başlarında inşa edilen bu cami hakkındaki 19 Cemâziye'l-âhir 1218/06 Ekim 1803¹¹⁰² tarihli ilk belgeye göre, boş imamlık ve hatiplik kadrosuna meccanen olarak Veliyyüddin'in görevlendirildiğinden bahsedilmektedir.

Bundan sonra Muharrem 1236/Ekim 1820'de¹¹⁰³ Veliyyüddin kendi rızası ile imamlığı oğlu İsmail'e hatipliği de Emir Mehmet'in oğlu Hasan'a devretmiştir. 13 Şevval 1241/21 Mayıs 1826¹¹⁰⁴ tarihli son kayıta da imam İsmail'in çocuksuz ölmesi üzerine bu göreve Salih atanmıştır.

4.1.3.13.6. Hacı Ali Bazoğlu Hacı Ömer Camii

Kırsahancı diye bilinen yerde bulunan bu cami, Hacı Ali Bazoğlu Hacı Ömer tarafından XIX. yüzyılın başlarında inşa edilmiş olmalıdır. Bu cami hakkındaki 7 Recep

---

¹⁰⁹⁵ *V.A.D. no. 1070, vr. 12b.*

¹⁰⁹⁶ *V.A.D. no. 1070, vr. 14a.*

¹⁰⁹⁷ *V.A.D. no. 1071, vr. 69a.*

¹⁰⁹⁸ *V.A.D. no. 1071, vr. 69a.*

¹⁰⁹⁹ *V.A.D. no. 1065, vr. 36b.*

¹¹⁰⁰ *V.A.D. no. 534, vr. 78b.*

¹¹⁰¹ *V.A.D. no. 534, vr. 78b.*

¹¹⁰² *V.A.D. no. 532, vr. 111a.*

¹¹⁰³ *V.A.D. no. 534, vr. 79a.*

¹¹⁰⁴ *V.A.D. no. 535, vr. 54a.*

1222/10 Eylül 1807¹¹⁰⁵ tarihli ilk belgeye göre, boş hatiplik kadrosuna meccanen olmak üzere Yusuf'un görevlendirildiğinden bahsedilmektedir.

Bundan sonra Recep 1222/Eylül 1807'de¹¹⁰⁶ boş imamlık ve hatiplik kadrosuna Ahmet'in getirilmiştir. Ahmet ömründen dolayı, 1 Rebû'l-âhir 1233/08 Şubat 1818¹¹⁰⁷ görevlerini Hasan'a devretmiştir.

4.1.3.14. İvriz Köyü

Belgelerde Abriz olarak geçen bu köy günümüzde Halkapınar Nâhiyesi'ne bağlıdır. Merkeze 17 km uzakta bulunan köyün ismi şimdi Aydıncık'tır¹¹⁰⁸. Bölgede tarihi turistik *İvriz Kaya Anıtı* bulunmaktadır. Bu anıt M.Ö. 1200- 742 yıllarında tam bir bağımsızlığa sahip Tuvana krallığı döneminde yapılmıştır. Kabartmanın sağında Kral Warpalavaş; solunda ise Tuvannna Krallığının baş tanrısı Tarhundaş yer almaktadır. Tarhundaş, bağış, verimlilik ve ürün tanrısıdır¹¹⁰⁹.

4.1.3.14.1. Karamanoğlu İbrahim Bey Camii

Cami, Karamanoğlu İbrahim Bey tarafından inşa edilmiştir. Bu kurum hakkında ilk belgenin tarihi, 1 Cemâziye'l-âhir 1126/14 Haziran 1714'tür¹¹¹⁰. Kayda göre, aşırhan Mahmut'un ölmesi üzerine bu görevin Mehmet'e verildiğinden bahsedilmektedir.

Bundan sonra 1 Cemâziye'l-âhir 1126/14 Haziran 1714'te imam, hatip ve müteveli Mehmet'in ölmesi üzerine bu görevlere Hüseyin ve İbrahim getirilmiştir. 1 Şaban 1136/23 Mayıs 1724'te¹¹¹¹ iki akçe yevmiye ile imam, hatip ve müteveli Hüseyin'in başka bir yere gitmesinden dolayı, görevden alınması ile bu görevler İbrahim Halife'ye verilmiştir. Bundan bir sene sonra imam, hatip ve mütevellilik görevindeki Musa'nın başka yerde ikamet etmesinden dolayı görevler Cemâziye'l-evvel 1137/Şubat 1725'te¹¹¹² İbrahim ve Hüseyin atanmıştır. İbrahim ve Hüseyin'in Cemâziye'l-âhir 1140/Ocak 1728'de¹¹¹³ görevden alınmaları ile Ahmet'e görev verilmiştir.

¹¹⁰⁵ V.A.D. no. 532, vr. 112a.

¹¹⁰⁶ V.A.D. no. 532, vr. 112a.

¹¹⁰⁷ V.A.D. no. 534, vr. 79a.

¹¹⁰⁸ ÇELİK, aynı tez, s. 51.

¹¹⁰⁹ LLOYD, aynı eser, s. 75-76. TUNCEL, aynı madde, s.290. SENAN, aynı eser, s. 7.

¹¹¹⁰ V.A.D. no. 1069, vr. 28b.

¹¹¹¹ V.A.D. no. 1137, vr. 25a.

¹¹¹² V.A.D. no. 1137, vr. 25a.

¹¹¹³ V.A.D. no. 1143, vr. 22b.

Safer 1141/Eylül 1728'de¹¹¹⁴ bir akçe yevmiye ile aşırhan Molla Mehmet'in ölmesi üzerine bu görev Seyyit Mehmet'e verilmiştir. Zilkade 1168/Eylül 1755¹¹¹⁵ tarihli son kayıta da bir akçe yevmiye ile Mahmut'un yerine getirilen Mehmet'in ehliyetsiz olmasından dolayı bu göreve Osman'ın getirildiğinden bahsedilmektedir. Son yapılan atamanın hangi göreve olduğu hakkında herhangi bir bilgi mevcut değildir. İmamlık, mütevellilik ve hatiplik görevleri iki akçe oduklarına göre yapılan bu son atama muhtemelen aşırhanlık görevinedir.

4.1.3.14.2. Pınarbaşı Mahallesi Mescidi

Mescit, muhtemelen halk tarafından inşa edilmiş olmalıdır. Bu mescit hakkındaki Safer 1129/15 Ocak 1717¹¹¹⁶ tarihli ilk belgede, imam İsa'nın ölmesi üzerine bu görevin Mahmut'a verildiğinden bahsedilmektedir.

Bundan sonra uzun süreli bir boşluktan sonra Cemâziye'l-evvel 1168/Şubat 1755'te¹¹¹⁷ yarım akçe yevmiye ile imam Mehmet'in ölmesi üzerine bu göreve gelen oğlu Mustafa'nın beratı yenilenmiştir. Daha sonra Mustafa'nın beratı Cemâziye'l-âhir 1168/Mart 1755'te¹¹¹⁸ ve Rebîü'l-evvel 1173/Kasım 1759'da¹¹¹⁹ yenilenmiştir. Zî'l-kade 1168/Ağustos 1755'te¹¹²⁰ yarım akçe yevmiye ile İbrahim'in beratının yenilenmiştir. Bu yenilenen berat kaydında görev belirtilmemiştir. 24 Cemâziye'l-âhir 1229/18 Haziran 1814¹¹²¹ tarihli son kayıta da boş imamlık kadrosuna meccanen Yusuf ve Hasan'ın getirildiğinden bahsedilmektedir.

4.1.3.14.3. Hacı Amir Mescidi

Mescit, Hacı Amir tarafından inşa edilmiş olmalıdır. Bu mescit hakkındaki Rebîü'l-âhir 1125/Mayıs 1713¹¹²² tarihli ilk belgede mütevellilik görevinin Mahmut'a verildiğinden bahsedilmektedir.

Zilkade 1154/Ocak 1742'de¹¹²³ müteveli Mahmut'un ölmesi üzerine bu görev oğlu Mehmet'e verilmiştir. Bundan sonraki altmış yıllık sürede cami çalışanları olan imamlık görevinde olan Mahmut'un ve mütevellilik görevinde olan Mehmet'in beratları aralıklarla

---

¹¹¹⁴ V.A.D. no. 1137, vr. 25a.

¹¹¹⁵ V.A.D. no. 1062, vr. 26a.

¹¹¹⁶ V.A.D. no. 1069, vr. 29a.

¹¹¹⁷ V.A.D. no. 1062, vr. 25a.

¹¹¹⁸ V.A.D. no. 1062, vr. 25a.

¹¹¹⁹ V.A.D. no. 1062, vr. 28b.

¹¹²⁰ V.A.D. no. 1062, vr. 25b.

¹¹²¹ V.A.D. no. 534, vr. 78a.

¹¹²² V.A.D. no. 1159, vr. 85a.

¹¹²³ V.A.D. no. 1073, vr. 10b.

yenilenmiştir¹¹²⁴. Kısa bir süre sonra bu iki görev tek bir kişi de toplanmıştır. 20 Zilhicce 1215/4 Mayıs 1801¹¹²⁵ tarihli son kayıta da imam ve mütevellilik görevini yürüten Mehmet'in ölmesi üzerine bu görevlere oğulları Mehmet, Mustafa, Ahmet ve Mahmut'un getirildiğinden bahsedilmektedir.

4.1.3.15. Kara-Yusuf Köyü Mescidi

Mescit, muhtemelen halk tarafından inşa edilmiş olmalıdır. Bu mescit hakkındaki 1 Cemâziye'l-âhir 1131/19 Mayıs 1719¹¹²⁶ tarihli ilk belgede, imam Mustafa'nın ölmesi üzerine bu görevin Hasan'a verildiğinden bahsedilmektedir.

Bundan sonra Rebû'l-evvel 1146/Ağustos 1733'te¹¹²⁷ yarım akçe yevmiye ile imamlık Mustafa'nın ölmesi üzerine Hasan'a verilmiştir. Cemâziye'l-âhir 1168/15 Mart 1755'te¹¹²⁸ imam Ömer ve Ahmet'in beratları yenilenmiştir. 26 Rebû'l-evvel 1230/11 Şubat 1815¹¹²⁹ tarihli son kayıta imamlık kadrosunda meccanen görev yapan Mehmet, İbrahim ve Mustafa kardeşlerden Mehmet ve İbrahim'in ölmesi üzerine hisseleri Mustafa'ya geçmiştir.

4.1.3.16. Kızılcalar'da Kara-Viran Mescidi

Mescit, muhtemelen karye sakinleri tarafından inşa edilmiş olmalıdır. Mescit hakkındaki Zilkade 1108/Haziran 1697¹¹³⁰ tarihli ilk belgede imam Ebubekir'in beratının yenilendiğinden bahsedilmektedir.

Bundan sonra 1 Cemâziye'l-evvel 1125/26 Mayıs 1713'te¹¹³¹ imam Bekir'in ölmesi üzerine bu görev Mahmut'a verilmiştir. 1 Cemâziye'l-âhir 1134/16 Nisan 1722¹¹³² tarihli son kayıta da imam Ali'nin beratı olmadığı için kendisine berat verildiğinden bahsedilmektedir

4.1.3.17. Kızılca-Kebir Köyü Camii

Mescit, muhtemelen halk tarafından inşa edilmiş, ardından da Zühreddin tarafından minber ilavesi ile camiye çevrilmiş olmalıdır. Bu cami hakkındaki ilk belgenin tarihi Ramazan 1113/Şubat 1702'dir¹¹³³. Belgede, imam ve hatip olan Ali'nin beratının yenilendiğinden bahsedilmektedir.

---

¹¹²⁴ Birinci yenileme Zilhicce 1169/Eylül 1756'da; ikinci yenileme de Cemâziye'l-âhir 1190/Ağustos 1776'da yapılmıştır.

¹¹²⁵ *V.A.D. no. 531, vr. 79a.*

¹¹²⁶ *V.A.D. no. 1069, vr. 29b.*

¹¹²⁷ *V.A.D. no. 1073, vr. 8b.*

¹¹²⁸ *V.A.D. no. 1062, vr. 25a.*

¹¹²⁹ *V.A.D. no. 534, vr. 78a.*

¹¹³⁰ *V.A.D. no. 1140, vr. 72b.*

¹¹³¹ *V.A.D. no. 1069, vr. 28b.*

¹¹³² *V.A.D. no. 1069, vr. 30a.*

¹¹³³ *V.A.D. no. 1159, vr. 85a.*

Muharrem 1115/Haziran 1703'te¹¹³⁴ imamlık meccanen Yusuf'a verilmiştir. 1 Safer 1130/04 Ocak 1718'de¹¹³⁵ imam ve hatip Ali'nin ölmesi üzerine bu görevler oğulları Hasan ve Mustafa'ya verilmiştir. 1 Rebîü'l-evvel 1130/4 Mart 1718'de¹¹³⁶ Zührettin Camisi'nde hatip Ali'nin ölmesi üzerine bu görevler oğulları Hasan ve Mustafa'ya verilmiştir¹¹³⁷. 1 Ramazan 1133/25 Temmuz 1721¹¹³⁸ tarihli son kayıta da hatip ve mütevellî Hüseyin'in ölmesi üzerine bu görevlerin Ahmet'e verildiği belirtilmektedir.

4.1.3.18. Küçük-Köy Mescidi

Mescit, muhtemelen halk tarafından inşa edilmiş olmalıdır. Mescit hakkındaki Muharrem 1104/Eylül 1692¹¹³⁹ tarihli ilk kayıta, mütevellinin ölmesi üzerine bu görevin bir akçe yevmiye ile Abdullah'a verildiğinden bahsedilmektedir.

Bundan sonra Recep 1113/Aralık 1701'de¹¹⁴⁰ bir akçe yevmiye ile imam Ali tarikat talebesi olduğu için görevi terk etmiş, bunun üzerine yerine Musa getirilmiştir. Muharrem 1115/Haziran 1703'te¹¹⁴¹ yarım akçe yevmiye ile mütevellilik görevini Ali kendi üzerine berat ettirmiş, kadı kanalı görev tekrar eski sahibi Mehmet'e verilmiştir.

Mescidin mütevellilik ve imamlık görevleri sürekli çekişmelere neden olmuştur. 1 Muharrem 1116/06 Mayıs 1704'te¹¹⁴² Musa'nın elinden Mehmet ve Ali almışlar, Safer 1125/Mart 1713'te¹¹⁴³ Ali'nin elinden Mehmet almış, fakat göreve en son Ali getirilmiş, aynı tarihli¹¹⁴⁴ son kayıta da Ali'nin beratı yenilenmiştir.

4.1.3.19. Kösere Köyü Camii

Kösere Karyesi'nde bulunan bu cami, Hacı Numan tarafından inşa edilmiş olmalıdır. Cami hakkındaki Muharrem 1103/Ekim 1691'dir¹¹⁴⁵ tarihli ilk belgede, hatip Mustafa'nın ölmesi üzerine yerine Hasan'ın getirildiğinden bahsedilmektedir.

---

¹¹³⁴ *V.A.D. no. 1159, vr. 85a.*

¹¹³⁵ *V.A.D. no. 1069, vr. 29a.*

¹¹³⁶ *V.A.D. no. 1069, vr. 29a.* Bu kayıt ile önceki kayıt aynı olmalıdır. Aynı değiller ise burada başka bir caminin varlığından söz etmek gerekir.

¹¹³⁷ İki aynı tarihli kayıttan varılan sonuç; caminin ismine sonradan Zührettin dendiğinin anlaşılmasıdır.

¹¹³⁸ *V.A.D. no. 1069, vr. 29b.*

¹¹³⁹ *V.A.D. no. 1159, vr. 84b.* Muhtemelen yazım sırasında hata olmalıdır.

¹¹⁴⁰ *V.A.D. no. 1159, vr. 85a.*

¹¹⁴¹ *V.A.D. no. 1159, vr. 85a.*

¹¹⁴² *V.A.D. no. 1069, vr. 26b.*

¹¹⁴³ *V.A.D. no. 1159, vr. 85b.*

¹¹⁴⁴ *V.A.D. no. 1159, vr. 85b.*

¹¹⁴⁵ *V.A.D. no. 1159, vr. 84b.*

Bundan sonra Cemâziye'l-âhir 1108/Ocak 1697'de¹¹⁴⁶ boş müezzinlik kadrosuna bir akçe yevmiye ile Ahmet getirilmiştir. Zilhicce 1111/Haziran 1700'de¹¹⁴⁷ bir akçe yevmiye ile hatip Mustafa'nın ölmesi üzerine yerine Mehmet getirilmiştir.

Hatip Mehmet'in, 1 Ramazan 1122/22 Kasım 1710'da¹¹⁴⁸ görevden alınması ile bu göreve Nasuh atanmıştır. İmam Hasan beratsız görev yaptığı için 1 Rebû'l-evvel 1132/12 Ocak 1720'de¹¹⁴⁹ kendisine berat verilmiştir. Meccanen görev yapan Mehmet'in, Şaban 1149/Aralık 1736'da¹¹⁵⁰ ölmesi üzerine hatiplik görevine oğlu Seyyit gelmiştir. Kısa bir süre sonra hatiplik görevine İsmail getirilmiş fakat beratını kaybettiği için Ramazan 1153/19 Aralık 1740'ta¹¹⁵¹ kendisine yeniden berat verilmiştir.

Uzun bir süre sonraki yapılan ilk kayıt; imam Mehmet'in Rebû'l-âhir 1185/Temmuz 1771'de¹¹⁵² ölmesi üzerine göreve oğlu Abdullah'ın geçmesi ile ilgilidir. Abdullah, 13 Ramazan 1192/5 Ekim 1778'de¹¹⁵³ kendi rızası ile yarı hissesini Memiş'e devretmiştir. 21 Zilhicce 1212/06 Haziran 1798¹¹⁵⁴ tarihli son kayıta da meccanen hatip İsmail'in ölmesi üzerine yerine oğlu Mustafa'nın getirildiğinden bahsedilmektedir.

4.1.3.20. Melicek Köyü

4.1.3.20.1. Recep Dede Mescidi

Mescit, muhtemelen Recep Dede veya Recepzade olarak bilinen kişi tarafından inşa edilmiş olmalıdır. Bu mescit hakkındaki Cemâziye'l-evvel 1109/Kasım 1697¹¹⁵⁵ tarihli ilk kayıta, bir akçe yevmiye ile imam İbrahim'in ölmesi üzerine bu göreve Hızır'ın getirildiğinden bahsedilmektedir.

Bundan sonra Recep Dede Mescidi'nde Cemâziye'l-evvel 1111/Kasım 1699'da¹¹⁵⁶ müteveli olan kişinin yolsuzluk yapmasından dolayı bu görev Osman'a verilmiştir. İmam Hızır'ın ölmesi üzerine Zilkade 1111/Mayıs 1700'de¹¹⁵⁷ yerine oğlu Mehmet getirilmiştir. Mütevellilik görevini Makbûloğlu Veyis'in elinden Osman alıp kendi üstüne berat ettirmiş,

¹¹⁴⁶ V.A.D. no. 1150, vr. 58a.

¹¹⁴⁷ V.A.D. no. 1159, vr. 84b.

¹¹⁴⁸ V.A.D. no. 1069, vr. 28a.

¹¹⁴⁹ V.A.D. no. 1069, vr. 29b.

¹¹⁵⁰ V.A.D. no. 1073, vr. 9a.

¹¹⁵¹ V.A.D. no. 1073, vr. 10b.

¹¹⁵² V.A.D. no. 1058, vr. 18a.

¹¹⁵³ V.A.D. no. 1071, vr. 20a.

¹¹⁵⁴ V.A.D. no. 531, vr. 78b.

¹¹⁵⁵ V.A.D. no. 1140, vr. 58b.

¹¹⁵⁶ V.A.D. no. 1159, vr. 84b.

¹¹⁵⁷ V.A.D. no. 1159, vr. 84b.

Zilhicce 1112/Mayıs 1701'de¹¹⁵⁸ tekrar göreve Veyis getirilmiştir. Mütevellilik görevinde bulunan Veli'nin 1 Ramazan 1122/22 Kasım 1710'da¹¹⁵⁹ ölmesi üzerine bu görev Mahmut'a verilmiştir. Mahmut'un haksızlıkla görevi aldığını beyan eden Mehmet'in çocukları kadiya müracaat etmişler 1 Safer 1127/06 Şubat 1715'te¹¹⁶⁰ kendi üzerlerine görevi almışlardır. 1 Zilkade 1134/13 Ağustos 1722'de¹¹⁶¹ Mehmet'in ölmesi üzerine bu tarihte diğer Mehmet görevlendirilmiştir. Müteveli Mahmut'un Zilhicce 1143/07 Haziran 1731'de¹¹⁶² görevden alınması ile göreve Mehmet getirilmiştir.

Recep Dede Mescidi'nde, Zilhicce 1143/Haziran 1731'de¹¹⁶³ yarım akçe yevmiye ile imam Mehmet'in beratının yenilenmiştir. Şevval 1146/Mart 1734'te¹¹⁶⁴ bir akçe yevmiye ile imam ve müteveli Mehmet'in ölmesi üzerine bu görevlere oğulları Hızır ve Halil atanmıştır.

Recep Dede Mescidi'nde, Recep 1176/Ocak 1763'te¹¹⁶⁵ imam ve müteveli Hızır'ın çocuksuz ölmesi üzerine bu görevler Mustafa'ya verilmiş, Mustafa da kendi rızası ile Zilhicce 1179/Mayıs 1766'da¹¹⁶⁶ bu görevleri Mehmet'e devretmiştir. Rebû'l-âhir 1185/Temmuz 1771'de¹¹⁶⁷ imam ve müteveli Mehmet'in kendi rızası ile bu görevleri Ahmet'e devretmiş, Ahmet'in kendi rızası ile bu görevleri 29 Cemâziye'l-âhir 1189/27 Ağustos 1775'te¹¹⁶⁸ Mustafa'ya devretmiştir. Mustafa'nın ölmesi üzerine 18 Cemâziye'l-âhir 1206/12 Şubat 1792'de¹¹⁶⁹ imamlık ve mütevellilik görevine oğlu Mustafa getirilmiştir. Rebû'l-evvel 1230/Şubat 1815¹¹⁷⁰ tarihli son kayıta da imam ve müteveli Mustafa'nın çocuksuz ölmesi üzerine yerine İbrahim'in getirildiğinden bahsedilmektedir.

4.1.3.20.2. Melicek Köyü Camii

Melicek Karyesi'nde bulunan bu cami, muhtemelen köylü tarafından inşa edilmiş olmalıdır. Bu cami hakkındaki Recep 1123/Ağustos 1711¹¹⁷¹ tarihli ilk belgede, boş hatiplik kadrosuna yarım akçe yevmiye ile Mehmet'in getirildiğinden bahsedilmektedir. Bundan sonra

---

¹¹⁵⁸ V.A.D. no. 1159, vr. 84b.

¹¹⁵⁹ V.A.D. no. 1069, vr. 28a.

¹¹⁶⁰ V.A.D. no. 1069, vr. 28b.

¹¹⁶¹ V.A.D. no. 1069, vr. 30a.

¹¹⁶² V.A.D. no. 1073, vr. 7b.

¹¹⁶³ V.A.D. no. 1073, vr. 7b.

¹¹⁶⁴ V.A.D. no. 1073, vr. 8b.

¹¹⁶⁵ V.A.D. no. 1070, vr. 12b.

¹¹⁶⁶ V.A.D. no. 1070, vr. 13b.

¹¹⁶⁷ V.A.D. no. 1058, vr. 18a.

¹¹⁶⁸ V.A.D. no. 1071, vr. 19a.

¹¹⁶⁹ V.A.D. no. 530, vr. 105b.

¹¹⁷⁰ V.A.D. no. 534, vr. 78a.

¹¹⁷¹ V.A.D. no. 1159, vr. 84b.

Muharrem 1125/Şubat 1713'te¹¹⁷² boş imamlık kadrosuna bir akçe yevmiye ile Halil, mütevellilik kadrosuna da yarım akçe yevmiye ile Osman getirilmiştir. 1 Safer 1129/15 Ocak 1717¹¹⁷³ tarihli son kayıta da müteveli olan Osman'ın ölmesi üzerine bu görevin Mehmet'e verildiğinden bahsedilmektedir.

4.1.3.21. Mindos Kalesi Köyü Camii

Cami, muhtemelen köylü tarafından inşa edilmiş olmalıdır. Cami hakkındaki 1 Şevval 1116/24 Şubat 1705¹¹⁷⁴ tarihli ilk belgede imam Osman'ın ölmesi üzerine bu görevin Halil'e verildiğinden bahsedilmektedir. Bundan sonra 1 Cemâziye'l-evvel 1122/27 Temmuz 1710¹¹⁷⁵ tarihli kayıta hatiplik görevi Osman'ın ölmesi üzerine İbrahim'e verilmiştir. Zilkade 1148/Mart 1736¹¹⁷⁶ tarihli son kayıta da bir akçe yevmiye ile imam Halil'in ölmesi üzerine yerine Mustafa'nın getirildiğinden bahsedilmektedir.

4.1.3.22. Nernek Köyü Mescidi

Mescit, muhtemelen köylü tarafından inşa edilmiş olmalıdır. Mescit hakkındaki Recep 1109/Ocak 1698¹¹⁷⁷ tarihli ilk belgeye göre, iki akçe yevmiye ile imam Hasan ve Osman'dan Osman'ın ölmesi üzerine onun görevinin Nuh'a verildiğinden bahsedilmektedir.

Bundan sonra Cemâziye'l-âhir 1140/Ocak 1728'de¹¹⁷⁸ bir akçe yevmiye ile imam ve müteveli Hasan kendi rızası ile bu görevi Mehmet'e bırakmıştır. Mehmet'in ölmesi üzerine Rebîü'l-âhir 1143/Ekim 1730'da¹¹⁷⁹ yerine diğer Mehmet getirilmiş, Mehmet sadece imamlığı kendi rızası ile Zilkade 1148/Mart 1736'da¹¹⁸⁰ Hasan'a devretmiştir. Mehmet'in ölmesi üzerine üzerindeki mütevellilik görevi Cemâziye'l-âhir 1151/Eylül 1738'de¹¹⁸¹ oğlu Mehmet'e geçmiştir.

İmam ve müteveli Hasan'ın, Şevval 1168/Temmuz 1755'te¹¹⁸² ölmesi üzerine imamlık ve mütevellik görevi başka Hasan'a verilmiş, bunun beratı Rebîü'l-evvel 1174/Ekim 1760'ta¹¹⁸³ yenilenmiştir. Hasan'ın ölmesi üzerine Şevval 1192/Kasım 1778'de¹¹⁸⁴ bu göreve babası Ali getirilmiştir. İmam olan Ali ve müteveli olan Mehmet'in ölmeleri üzerine

¹¹⁷² V.A.D. no. 1159, vr. 84b.

¹¹⁷³ V.A.D. no. 1069, vr. 29a.

¹¹⁷⁴ V.A.D. no. 1069, vr. 27a.

¹¹⁷⁵ V.A.D. no. 1069, vr. 28a.

¹¹⁷⁶ V.A.D. no. 1073, vr. 9a.

¹¹⁷⁷ V.A.D. no. 1140, vr. 58b.

¹¹⁷⁸ V.A.D. no. 1143, vr. 22b.

¹¹⁷⁹ V.A.D. no. 1144, vr. 27a.

¹¹⁸⁰ V.A.D. no. 1073, vr. 9a.

¹¹⁸¹ V.A.D. no. 1073, vr. 10a.

¹¹⁸² V.A.D. no. 1062, vr. 25b.

¹¹⁸³ V.A.D. no. 1062, vr. 29a.

¹¹⁸⁴ V.A.D. no. 1071, vr. 20a.

Cemâziye'l-evvel 1201/Mart 1787'de¹¹⁸⁵ bu görevler Hasan'a verilmiştir. Muharrem 1231/Aralık 1815¹¹⁸⁶ tarihli son kayıta da boş imamlık kadrosuna Ali ve Mustafa kardeşlerin getirildiğinden bahsedilmektedir.

4.1.3.23. Obruk Köyü Mescidi

Obruk Karyesi'nde bulunan bu mescit, muhtemelen halk tarafından inşa edilmiş olmalıdır. Bu mescit hakkındaki Zilkade 1108/Haziran 1697¹¹⁸⁷ tarihli ilk belge de bir akçe yevmiye ile imam ve müteveli Abdullah'ın ölmesi üzerine bu görevlerin diğer Abdullah ve Ebubekir'e verildiğinden bahsedilmektedir. Bundan sonraki kayıta, imam ve müteveli İlyas'ın ölmesi üzerine Cemâziye'l-âhir 1112/Kasım 1700'de¹¹⁸⁸ bir akçe yevmiye ile göreve oğlu Mustafa getirilmiştir. Rebîü'l-evvel 1136/Aralık 1723¹¹⁸⁹ ve 1 Şaban 1136/23 Mayıs 1724¹¹⁹⁰ tarihli kayıtlarda boş imamlık ve mütevellilik kadrosuna bir akçe yevmiye ile Mehmet'in getirildiğinden bahsedilmektedir.

4.1.3.24. Osman-Köseli Köyü Hacı Ebubekir Camii

Bu cami, Hacı Ebubekir tarafından inşa edilmiş olmalıdır. Bu cami hakkındaki Muharrem 1115/Haziran 1703¹¹⁹¹ tarihli ilk belgede hatip Mehmet'in ölmesi üzerine uzun süre boş kalan hatiplik kadrosuna Hüseyin'in getirildiğinden bahsedilmektedir. Bundan sonra 1 Cemâziye'l-âhir 1116/1 Ekim 1704'te¹¹⁹² musalla hatibi Hüseyin kendi rızası ile bu görevi Yusuf devretmiştir. Rebîü'l-âhir 1141/Kasım 1728'de¹¹⁹³ boş imamlık kadrosuna Mehmet getirilmiş, Mehmet'in ölmesi üzerine Şaban 1148/Aralık 1735¹¹⁹⁴ tarihli son kayıta da bu görevin Seyyit'e verildiğinden bahsedilmektedir.

4.1.3.25. Sancak Köyü Yakup Paşa Camii

Bu cami, Yakup Paşa tarafından XVIII. yüzyılın başlarında inşa edilmiş olmalıdır. Bu cami hakkındaki Cemâziye'l-âhir 1114/Kasım 1702¹¹⁹⁵ tarihli ilk belgeye göre; bir akçe yevmiye ile hatip Ebubekir'in ölmesi üzerine göreve Hüseyin'in getirildiğinden bahsedilmektedir. Bundan sonra 1 Muharrem 1116/06 Mayıs 1704¹¹⁹⁶ tarihli kayıta

---

¹¹⁸⁵ V.A.D. no. 1066, vr. 100a.

¹¹⁸⁶ V.A.D. no. 534, vr. 78b.

¹¹⁸⁷ V.A.D. no. 1140, vr. 58a.

¹¹⁸⁸ V.A.D. no. 1159, vr. 84b.

¹¹⁸⁹ V.A.D. no. 1137, vr. 25a.

¹¹⁹⁰ V.A.D. no. 1069, vr. 30b.

¹¹⁹¹ V.A.D. no. 1159, vr. 85a.

¹¹⁹² V.A.D. no. 1069, vr. 26b.

¹¹⁹³ V.A.D. no. 1144, vr. 27a.

¹¹⁹⁴ V.A.D. no. 1073, vr. 9a.

¹¹⁹⁵ V.A.D. no. 1159, vr. 85a.

¹¹⁹⁶ V.A.D. no. 1069, vr. 26b.

Hüseyin'in beratı yenilenmiştir. 1 Şevval 1117/16 Ocak 1706¹¹⁹⁷ tarihli son kayıta da bir akçe yevmiye ile hatiplik görevindeki Hüseyin'in ölmesi üzerine Ali'ye görev verilmiştir.

4.1.3.26. Sağırh Köyü Seyyid Sarı Saltık Mescidi

Günümüzde merkez mahallelerden biridir. Mescit, Sarı Saltık¹¹⁹⁸ tarafından inşa edilmiş olmalıdır. Mescit hakkında 1 Muharrem 1119/4 Nisan 1707¹¹⁹⁹ tarihli ilk belgede, müteveli Yusuf'un ölmesi üzerine bu göreve Süleyman'ın getirildiğinden bahsedilmektedir. Bundan sonra 1 Şaban 1119/28 Ekim 1707¹²⁰⁰ tarihli kayıta boş imamlık kadrosuna bir akçe yevmiye ile Ahmet getirilmiştir. 1 Cemâziye'l-âhir 1120/15 Eylül 1708¹²⁰¹ tarihli son kayıta da imam Ahmet'in beratının yenilendiğinden bahsedilmektedir.

4.1.3.27. Sinandı Köyü Hacı Ahmet Mescidi

Arşiv belgelerinden edinilen bilgiye göre bu karye sakinlerinin genellikle büyük çoğunluğu Medine-i Münevvere vakfından Kilseme su argında hizmet ettikleri için avarızdan muafırlar. Elleri muafiyetnâmeleri vardır¹²⁰².

Sinandı veya Sinanlı Karyesi'nde bulunan bu mescit, Hacı Ahmet tarafından inşa edilmiş Ağustos 1808'de de camiye çevrilmiştir. Mescit hakkındaki Şaban 1104/Nisan 1693¹²⁰³ tarihli ilk belgede, bir akçe yevmiye ile imam olan Hasan'ın ölmesi üzerine bu görevin Ahmet'e verildiğinden bahsedilmektedir.

Bundan sonra Ahmet'in ölmesi üzerine 1 Cemâziye'l-âhir 1121/08 Ağustos 1709'da¹²⁰⁴ bu görev oğlu Hüseyin'e verilmiştir. 1 Ramazan 1122/22 Kasım 1710'da¹²⁰⁵ Mustafa, 1 Safer 1131/21 Ocak 1719'da¹²⁰⁶ Abdullah, 1 Şevval 1132/08 Haziran 1720'de¹²⁰⁷ Mehmet, 1 Recep 1139/23 Mart 1727'de¹²⁰⁸ Mehmet, Abdullah ve Ahmet kardeşler imamlık görevine gelmişlerdir. İmamlık görevine getirilen bu kişiler eş zamanlı olarak çalışmışlar Zilhicce 1144/Haziran 1732'de¹²⁰⁹ imam Mustafa'nın ölmesi üzerine yerine geçen Mehmet'in

---

¹¹⁹⁷ V.A.D. no. 1069, vr. 27a.

¹¹⁹⁸ Duvar yürüten ismi ile tanınan ermiş evliya bir zattır.

¹¹⁹⁹ V.A.D. no. 1069, vr. 27b.

¹²⁰⁰ V.A.D. no. 1069, vr. 27b.

¹²⁰¹ V.A.D. no. 1069, vr. 27b.

¹²⁰² ÇELİK, *aynı tez*, s.45.

¹²⁰³ V.A.D. no. 1159, vr. 85b.

¹²⁰⁴ V.A.D. no. 1069, vr. 27b.

¹²⁰⁵ V.A.D. no. 1069, vr. 28a.

¹²⁰⁶ V.A.D. no. 1069, vr. 29b.

¹²⁰⁷ V.A.D. no. 1069, vr. 29b.

¹²⁰⁸ V.A.D. no. 1143, vr. 22b.

¹²⁰⁹ V.A.D. no. 1073, vr. 8a.

beratı, Zilkade 1146/Nisan 1734'te¹²¹⁰ imam Mehmet, Abdullah ve Ahmet kardeşlerin beratları yenilenmiştir.

Hacı Ahmet Mescidi'nde imam ve mütevellî olarak çalışan Ali ile İbrahim'in beratları Rebîü'l-âhir 1166/Şubat 1753¹²¹¹, Cemâziye'l-evvel 1168/Şubat 1755'te¹²¹², Muharrem 1176/Ağustos 1762'de¹²¹³ ve Recep 1188/Eylül 1774¹²¹⁴ tarihlerinde bir akçe yevmiye ile yenilenmiştir. Ali ve İbrahim'in ölmeleri üzerine 29 Şaban 1202/4 Haziran 1788'de¹²¹⁵ bu görevlere İbrahim'in oğlu Ali getirilmiştir. Ali'nin görevi kendi üzerine haksızlıkla berat ettirdiğinin anlaşılması üzerine 22 Zilhicce 1204/02 Eylül 1790'da¹²¹⁶ görev ölen İbrahim'in diğer oğulları Hüseyin ve İbrahim'e verilmiştir.

15 Cemâziye'l-âhir 1223/8 Ağustos 1808'de¹²¹⁷ karyede Hacı Ahmet Mescidi'nin cemaati çok olduğu için Yusuf Ağa tarafından mescide minber konularak camiye dönüştürülmüş, hatipliğine de meccanen olmak üzere Cafer getirilmiştir. Yarım akçe yevmiye ve yarı hisse imam ve mütevellîlik görevlerini yürüten İbrahim ve Hüseyin kardeşlerin ölmesi üzerine 8 Cemâziye'l-evvel 1230/18 Nisan 1815¹²¹⁸ görevlere İbrahim'in oğlu Ahmet getirilmiştir. 10 Rebîü'l-âhir 1233/17 Şubat 1818¹²¹⁹ tarihli son kayıta da Ali'nin çocuksuz ölmesi üzerine imam ve mütevellîlik görevlerine Ahmet'in atandığından bahsedilmektedir.

4.1.3.28. Tont Köyü

Köy hakkında arşiv kaynaklarından 1502 'de Ereğli merkeze bağlı bir köy iken 1518 yılında Kilseme nâhiyesine tabi bir köy olmuştur. Bu tarihlerde kendine bağlı sekiz köy vardır¹²²⁰. Günümüzde ismi Gökçeyazı olup 1968'den beri Ereğli merkezine bağlanmıştır. Bu köy Karamanoğlu İbrahim Bey vakfına aittir¹²²¹.

4.1.3.28.1. Hacı Musa Camii

---

¹²¹⁰ *V.A.D. no. 1073, vr. 8b.*

¹²¹¹ *V.A.D. no. 1062, vr. 26a.*

¹²¹² *V.A.D. no. 1062, vr. 25a.*

¹²¹³ *V.A.D. no. 1070, vr. 12b.*

¹²¹⁴ *V.A.D. no. 1065, vr. 36a.*

¹²¹⁵ *V.A.D. no. 1066, vr. 100b.*

¹²¹⁶ *V.A.D. no. 530, vr. 105b.*

¹²¹⁷ *V.A.D. no. 532, vr. 112b.*

¹²¹⁸ *V.A.D. no. 534, vr. 78b.*

¹²¹⁹ *V.A.D. no. 534, vr. 79a.*

¹²²⁰ ÇELİK, *aynı tez*, s. 53.

¹²²¹ KONYALI, *Ereğli Tarihi*, s. 858.

Cami, Hacı Musa tarafından inşa edilmiş olmalıdır. Bu cami hakkındaki Recep 1112/Aralık 1700¹²²² tarihli ilk belgede iki akçe yevmiye ile hatıplik görevini yürüten Hüseyin'in yaşlanmasından dolayı yerini oğlu Mehmet'e bıraktığından bahsedilmektedir.

Bundan sonra 1 Cumadiye'l-Ahir 1116/1 Ekim 1704'te¹²²³ hatip olan Mehmet'in ölmesi üzerine bu göreve oğulları Halil ve İbrahim atanmıştır. 1 Zi'l-Hicce 1118/06 Mart 1707'de¹²²⁴ Halil'in beratı yenilenmiştir. 1 Cumadiye'l-Ahir 1122/25 Ağustos 1710'da¹²²⁵ maaşı tarla gelirlerinden ödenen hatip Ahmet'in beratı yenilenmiştir. Hatip ve müteveli Hüseyin kendi rızası ile bu görevleri 1 Cumadiye'l-Evvel 1125/26 Mayıs 1713'te¹²²⁶ oğlu Mustafa ve Ahmet'e devretmiştir. İmamlık ve hatiplik görevlerinde bulunan Mustafa, Ahmet ve Mahmut 1 Muharrem 1134/20 Kasım 1721'de¹²²⁷ görevden alınarak ile yerlerine Mustafa getirilmiştir. Hatiplik ve mütevellilik görevini yürüten Ahmet'in 1 Safer 1135/11 Kasım 1722'de¹²²⁸ görevden alınması ile hatiplik görevine Ali ve 1 Rebii'l-Evvel 1135/10 Aralık 1722'de¹²²⁹ mütevellilik görevine Mehmet getirilmiştir.

Uzun bir süre sonra Hacı Musa Camisi'ne dair bulunan belgeler berat yenilemeler ile ilgilidir. Rebii'l-Ahir 1166/Şubat 1753'te¹²³⁰ yarı hisse hatip Hüseyin'in beratı, Zi'l-Hicce 1168/Eylül 1755'te¹²³¹ hatip İbrahim'in beratı, Safer 1188/Nisan 1774'te¹²³² müteveli İbrahim'in beratı yenilenmiştir. 8 Recep 1188/14 Eylül 1774'te¹²³³ boş mütevellilik kadrosuna bir akçe yevmiye ile İbrahim Ethem getirilmiştir. 29 Şaban 1211/27 Şubat 1797'de¹²³⁴ bir akçe yevmiye ile hatip olan Sunullah'ın¹²³⁵ ölmesi üzerine bu göreve oğulları İbrahim, Abdurrahman ve Heybetullah atanmıştır. Kardeşlerden İbrahim hissesini kendi rızası ile 8 Cumadiye'l-Ahir 1229/28 Mayıs 1814'te¹²³⁶ kardeşi Abdurrahman'a devretmiştir. İmamlık

¹²²² V.A.D. no. 1159, vr. 84b.

¹²²³ V.A.D. no. 1069, vr. 26b.

¹²²⁴ V.A.D. no. 1069, vr. 27a.

¹²²⁵ V.A.D. no. 1069, vr. 28a.

¹²²⁶ V.A.D. no. 1069, vr. 28b. Bu kayıta ve diğer kayıtlarda Hacı Musa Camisi'nde görev alan kişilerin Boztunt ve Davudlu Mescidi'nde de mütevellilik yaptığı görülmektedir.

¹²²⁷ V.A.D. no. 1069, vr. 29b.

¹²²⁸ V.A.D. no. 1069, vr. 30b.

¹²²⁹ V.A.D. no. 1069, vr. 30b.

¹²³⁰ V.A.D. no. 1062, vr. 26a.

¹²³¹ V.A.D. no. 1062, vr. 26b.

¹²³² V.A.D. no. 1065, vr. 36a.

¹²³³ V.A.D. no. 1059, vr. 50a.

¹²³⁴ V.A.D. no. 531, vr. 78b.

¹²³⁵ Sunullah, Hacı Ahmet Mahallesi Mescidi'nde imam ve hatiplik, Hacı Halil Karyesi Mescidi'nde imam ve mütevellilik bu camide de hatiplik yapmaktadır. Bir çok kurumdan kendine gelir elde eden nadir bir şahsiyettir.

¹²³⁶ V.A.D. no. 534, vr. 77b.

görevini meccanen yürüten Hasan'ın ölmesi üzerine 26 Rebii'l-Evvel 1230/08 Mart 1815'te¹²³⁷ görev oğlu Ahmet'e verilmiştir.

4.1.3.28.2. Boztunt Mescidi

Mescit, muhtemelen halk tarafından inşa edilmiş olmalıdır. Mescit hakkındaki Muharrem 1115/Haziran 1703¹²³⁸ tarihli ilk belgede mescitte yarım akçe yevmiye ile imam Ali'nin beratını kaybettiği için yeniden berat verildiğinden bahsedilmektedir.

Bundan sonra müteveli Hüseyin kendi rızası ile 1 Cumadiye'l-Evvel 1125/26 Mayıs 1713'te¹²³⁹ görevi oğlu Mustafa ve Ahmet'e devretmiş, 1 Muharrem 1134/20 Kasım 1721'de¹²⁴⁰ Mustafa ve Ahmet'in görevden alınması ile yerlerine Mustafa getirilmiştir. 1 Rebii'l-Evvel 1135/10 Aralık 1722'de¹²⁴¹ müteveli Ahmet'in görevden alınması ile bu göreve Mehmet getirilmiştir. Boş imamlık kadrosuna 1 Zi'l-Kade 1135/3 Ağustos 1723'te¹²⁴² Ahmet atanmıştır.

Müteveli İbrahim'in beratı Zi'l-Hicce 1168/Eylül 1755'te¹²⁴³ ve Safer 1188/Nisan 1774'te¹²⁴⁴ olmak üzere iki kez yenilenmiştir. 29 Şaban 1211/27 Şubat 1797'de¹²⁴⁵ müteveli Sunullah'ın¹²⁴⁶ ölmesi üzerine bu göreve oğulları İbrahim, Abdurrahman ve Heybetullah getirilmiştir. 8 Cumadiye'l-Ahir 1229/28 Mayıs 1814¹²⁴⁷ tarihli son kayıta da kardeşlerden İbrahim, hissesini kendi rızası ile kardeşi Abdurrahman'a devrettiğinden bahsedilmektedir.

4.1.3.29. Torlas Köyü Camii

Günümüzde köyün ismi “*Durlaz*” şeklini almıştır. Muhtemelen köy halkı tarafından inşa edilmiş olan bu cami, hakkındaki 1 Cemâziye'l-âhir 1122/25 Ağustos 1710¹²⁴⁸ tarihli ilk belgede, bir akçe yevmiye ile imam Ali'nin görevden alınması ile yerine İbrahim'in getirildiğinden bahsedilmektedir.

---

¹²³⁷ V.A.D. no. 534, vr. 78a.

¹²³⁸ V.A.D. no. 1159, vr. 85a.

¹²³⁹ V.A.D. no. 1069, vr. 28b. Bu kayıta ve diğer kayıtlarda Hacı Musa Camisi'nde görev alan kişilerin Boztunt ve Davutlu Mescidi'nde de mütevellilik yaptığı görülmektedir.

¹²⁴⁰ V.A.D. no. 1069, vr. 29b.

¹²⁴¹ V.A.D. no. 1069, vr. 30b.

¹²⁴² V.A.D. no. 1069, vr. 30b.

¹²⁴³ V.A.D. no. 1062, vr. 26b.

¹²⁴⁴ V.A.D. no. 1065, vr. 36a.

¹²⁴⁵ V.A.D. no. 531, vr. 78b.

¹²⁴⁶ Sunullah, Hacı Ahmet Mahallesi Mescidi'nde imam ve hatiplik, Hacı Halil Karyesi Mescidi'nde imam ve mütevellilik bu camide de hatiplik yapmaktadır. Birçok kurumdan kendine gelir elde eden nadir bir şahşıyettir.

¹²⁴⁷ V.A.D. no. 534, vr. 77b.

¹²⁴⁸ V.A.D. no. 1069, vr. 28a.

Bundan sonra Rebîû'l-evvel 1124/Nisan 1712'de¹²⁴⁹ İbrahim'in görevi kendi üzerine haksızlıkla berat ettirdiği anlaşılmış ve göreve tekrar Ali getirilmiştir Ali'nin ölmesi üzerine 1 Ramazan 1130/27 Ağustos 1718'de¹²⁵⁰ imamlık görevine Mehmet getirilmiş, Cemâziye'l-evvel 1146/Ekim 1733'te¹²⁵¹ Mehmet'in beratı yenilenmiştir. Ramazan 1147/Şubat 1735'te¹²⁵² yarı hisse hatip İsmail kendi rızası ile görevi Ali'ye devretmiştir.

Yarı hisse ile hatiplik görevini yürüten Celil'in beratı Cemâziye'l-evvel 1168/Şubat 1755'te¹²⁵³ yenilenmiştir. İmamlık ve hatiplik görevini meccanen yürüten Hüseyin'in ölmesi üzerine 12 Rebîû'l-âhir 1202/21 Ocak 1788'de¹²⁵⁴ bu göreve oğlu Hasan ve Mehmet getirilmiştir. Hasan ve Mehmet kardeşlerden Hasan'ın çocuksuz ölmesi üzerine 24 Recep 1232/9 Haziran 1817¹²⁵⁵ tarihli son kayıta hissesinin kardeşi ve ortağı Mehmet'e verildiğinden bahsedilmektedir.

4.1.3.30. Körlü Köyü Sarı Musazade Ali Camii

Körlü Karyesi'nde bulunan bu mescit, Sarı Musazade Ali tarafından inşa edilmiş, Ağustos 1736'da da camiye çevrilmiştir. Mescit, hakkındaki Muharrem 1103/Ekim 1691¹²⁵⁶ tarihli ilk belgede imam Mahmut'un beratını kaybettiği için yeniden berat verildiğinden bahsedilmektedir.

Bundan sonra Rebîû'l-âhir 1149/Ağustos 1736'da¹²⁵⁷ Körlü Karyesi'ne yakın bir yerde cami olmadığı için karye mescidi camiye çevrildiğinden yarım akçe yevmiye ile hatipliğine Veli getirilmiştir. Zilkade 1178/Mayıs 1765'te¹²⁵⁸ yarım akçe yevmiye ile hatip Velîyüddin'in ölmesi üzerine bu göreve oğlu Mehmet atanmış, bir süre sonra da beratı yenilenmiştir¹²⁵⁹. İmamlık görevinde olan Halil'in çocuksuz ölmesi üzerine 20 Zilhicce 1212/05 Haziran 1798'de¹²⁶⁰ bu göreve Musa getirilmiştir. 24 Ramazan 1236/25 Haziran 1821¹²⁶¹ tarihli son kayıta da hatip Mehmet'in ölmesi üzerine yerine Mehmet Akif'in getirildiğinden bahsedilmektedir.

---

¹²⁴⁹ V.A.D. no. 1159, vr. 85b.

¹²⁵⁰ V.A.D. no. 1069, vr. 29a.

¹²⁵¹ V.A.D. no. 1073, vr. 8b.

¹²⁵² V.A.D. no. 1073, vr. 9a.

¹²⁵³ V.A.D. no. 1062, vr. 24b.

¹²⁵⁴ V.A.D. no. 1066, vr. 100b.

¹²⁵⁵ V.A.D. no. 534, vr. 79a.

¹²⁵⁶ V.A.D. no. 1159, vr. 84b.

¹²⁵⁷ V.A.D. no. 1073, vr. 9a.

¹²⁵⁸ V.A.D. no. 1070, vr. 13b.

¹²⁵⁹ V.A.D. no. 1062, vr. 25a.

¹²⁶⁰ V.A.D. no. 531, vr. 78b.

¹²⁶¹ V.A.D. no. 534, vr. 79b.

4.1.3.31. Yunus Köyü Mescidi

Mescit, muhtemelen köy halkı tarafından inşa edilmiş olmalıdır. Bu mescit hakkındaki Ramazan 1113/Şubat 1702'dir¹²⁶² tarihli ilk belgede zikredilen kayda göre, imam ve mütevellî Abdülgani'nin başka bir yere gitmesinden dolayı, yerine Adurrahman getirilmiş, 1 Rebîü'l-evvel 1130/02 Şubat 1718¹²⁶³ Abdurrahman'ın ölmesi üzerine bu görevler Ahmet'e verilmiştir. Şaban 1145/Ocak 1733¹²⁶⁴ tarihli son kayıta da yarım akçe yevmiye ile imam ve mütevellî Ahmet'in beratının yenilendiğinden bahsedilmektedir.

4.1.3.32. Zanaba Köyü

Günümüzde Halkapınar Nâhiyesi'ne bağlı bu köy *Mâlikâne-divânî*¹²⁶⁵ şeklinde yönetilmekteydi¹²⁶⁶.

4.1.3.32.1. Zanaba Köyü Camii

Muhtemelen köy halkı tarafından inşa edilmiş olan bu cami hakkındaki, Şaban 1111/Şubat 1700¹²⁶⁷ tarihli ilk belgede, bir akçe yevmiye ile müezzinlik görevini yürüten Musa'nın ölmesi üzerine yerine Süleyman'ın getirildiğinden bahsedilmektedir.

Bundan sonra 1 Muharrem 1122/02 Mart 1710'da¹²⁶⁸ müezzin olan Yusuf'un ölmesi üzerine bu görev oğlu Abdulhayy ve Süleyman'a verilmiştir. 1 Rebîü'l-evvel 1126/15 Nisan 1714'te¹²⁶⁹ bir akçe yevmiye ile kayyim ve ferraş Yusuf'un ölmesi üzerine bu görevler Hasan'a verilmiştir. 1 Ramazan 1132/07 Temmuz 1720'de¹²⁷⁰ bir akçe yevmiye ile imam ve hatip Ahmet'in ölmesi üzerine bu görevlere Mustafa atanmıştır. Bir akçe yevmiye ile mütevellilik ve چراغدارlık görevinde olan Abdülkadir'in ölmesi üzerine 1 Şevval 1132/06 Ağustos 1720'de¹²⁷¹ bu görevlere Mustafa getirilmiş, Mustafa'nın beratı Recep 1148/Aralık 1735'te¹²⁷² yenilenmiştir.

Yarım akçe yevmiye ve yarı hisse mütevellilik görevinde olan Yusuf'un ölmesi üzerine Zilhicce 1168/Eylül 1755'te¹²⁷³ bu görev Ömer'e verilmiş, Ömer'in beratı Rebîü'l-

---

¹²⁶² V.A.D. no. 1159, vr. 85a.

¹²⁶³ V.A.D. no. 1069, vr. 29a.

¹²⁶⁴ V.A.D. no. 1073, vr. 8b.

¹²⁶⁵ Savaşlarda yararlılıkları görülen kumandanlara çiftlik olarak verilen toprak. PAKALIN, *aynı eser*, s. 395.

¹²⁶⁶ ÇELİK, *aynı tez*, s. 45.

¹²⁶⁷ V.A.D. no. 1159, vr. 84b.

¹²⁶⁸ V.A.D. no. 1069, vr. 27b.

¹²⁶⁹ V.A.D. no. 1069, vr. 28b.

¹²⁷⁰ V.A.D. no. 1069, vr. 29b.

¹²⁷¹ V.A.D. no. 1069, vr. 29b.

¹²⁷² V.A.D. no. 1073, vr. 9a.

¹²⁷³ V.A.D. no. 1062, vr. 26b.

evvel 1173/Kasım 1759'da¹²⁷⁴ yenilenmiştir. Rebû'l-evvel 1188/Mayıs 1774¹²⁷⁵ tarihli son kayıttta da hatip Ahmet'in beratının yenilendiğinden bahsedilmektedir.

4.1.3.32.2. Hacı İbrahim Bey Camii

Bu cami, Hacı İbrahim Bey tarafından inşa edilmiştir. Cami hakkında Hurufat Defteri kayıtlarındaki Şevval 1111/Nisan 1700¹²⁷⁶ tarihli ilk belgede, bir akçe yevmiye ile imam ve hatip olan İbrahim ve Ahmet'in beratlarını kaybettiklerii için yeniden berat verildiğinden bahsedilmektedir.

Bundan sonra hatip Ahmet'in ölmesi üzerine Şaban 1140/Mart 1728'de¹²⁷⁷ bu görev oğlu Halil'e verilmiştir. Bir süre sonra Halil'in oğlu Ahmet göreve gelmiş ve Ahmet'in beratı Cemâziye'l-evvel 1170/Şubat 1757'de¹²⁷⁸ yenilenmiştir. Ahmet'e beratını kaybettiği için Zilkade 1173/Haziran 1760'ta¹²⁷⁹ yeniden berat verilmiştir. 12 Şevval 1223/01 Aralık 1808¹²⁸⁰ tarihli son kayıttta da bir akçe yevmiye ile hatip Ahmet'in kendi isteği ile bu görevi oğuları Halil ve Mehmet'e bıraktığından bahsedilmektedir.

4.1.3.32.3. Zanaba Köyü Mescidi

Muhtemelen köy halkı tarafından inşa edilen mescit hakkındaki Cemâziye'l-evvel 1107/Aralık 1695¹²⁸¹ tarihli ilk belgede yarım akçe yevmiye ile imamlık görevinin Yusuf'a verildiğinden bahsedilmektedir.

Bundan sonra 1 Rebû'l-evvel 1126/15 Nisan 1714'te¹²⁸² imam ve müteveli Osman'ın ölmesi üzerine bu görevler Mustafa'ya verilmiştir. 1 Cemâziye'l-âhir 1131/20 Nisan 1719'da¹²⁸³ bir akçe yevmiye ile imam ve müteveli Ahmet kendi isteği ile bu görevleri oğlu Mehmet'e devretmiş; Mehmet'in beratı, Şaban 1145/Ocak 1733'te¹²⁸⁴ yenilenmiştir. Rebû'l-evvel 1169/Eylül 1756¹²⁸⁵ tarihli son kayıttta da bir akçe yevmiye ile imam ve müteveli Ömer'in beratının yenilendiğinden bahsedilmektedir.

---

¹²⁷⁴ V.A.D. no. 1062, vr. 28b.

¹²⁷⁵ V.A.D. no. 1065, vr. 36a.

¹²⁷⁶ V.A.D. no. 1159, vr. 84b.

¹²⁷⁷ V.A.D. no. 1144, vr. 27a.

¹²⁷⁸ V.A.D. no. 1062, vr. 27b.

¹²⁷⁹ V.A.D. no. 1062, vr. 29a.

¹²⁸⁰ V.A.D. no. 533, vr. 33b.

¹²⁸¹ V.A.D. no. 1140, vr. 58a.

¹²⁸² V.A.D. no. 1069, vr. 28b.

¹²⁸³ V.A.D. no. 1069, vr. 29b.

¹²⁸⁴ V.A.D. no. 1073, vr. 8b.

¹²⁸⁵ V.A.D. no. 1062, vr. 27a.

4.1.3.32.4. Mısırlı Mahallesi Mescidi

Zanaba Karyesi'ndeki Mısırlı Mahallesi Mescidi, muhtemelen mahalle halkı tarafından inşa edilmiş olmalıdır. Bu mescit hakkındaki 1 Cemâziye'l-evvel 1125/26 Mayıs 1713¹²⁸⁶ tarihli ilk belgede imam Derviş'in ölmesi üzerine görevin Nasuh'a verildiğinden bahsedilmektedir.

Bundan sonra bir akçe yevmiye ile imamlık ve mütevellilik görevini yürüten Musa'nın ölmesi üzerine 1 Şevval 1132/06 Ağustos 1720'de¹²⁸⁷ bu göreve Mustafa getirilmiştir. İki akçe yevmiye ile imamlık ve mütevellilik görevinde olan Nasuh'un ölmesi üzerine 1 Muharrem 1134/20 Kasım 1721'de¹²⁸⁸ bu görevler Hasan ve Osman'a verilmiştir.

İmamlık ve mütevellilik görevini yürüten Osman'ın beratı Şaban 1168/Mayıs 1755'te¹²⁸⁹ yenilenmiş, Osman'ın ölmesi üzerine Rebû'l-âhir 1181/Eylül 1767'de¹²⁹⁰ bu görevler oğlu İbrahim'e verilmiştir. İmamlık ve mütevellilik görevlerinde olan İbrahim'in beratı Rebû'l-evvel 1188/Mayıs 1774'te¹²⁹¹ yenilenmiş, İbrahim'in ölmesi üzerine Cemâziye'l-âhir 1192/Temmuz 1778'de¹²⁹² bu görevler oğlu Hasan'a verilmiştir. 29 Şaban 1241/8 Nisan 1826¹²⁹³ tarihli son kayıta da Mısırlı Mahallesi Mescidi'nin cemaati çok olduğu için mescide minber konulması ile camiye çevrildiğinden dolayı boş hatiplik kadrosuna meccanen olmak üzere getirilen Ahmet'in ölmesi üzerine bu göreve oğulları Mehmet ve Süleyman'ın getirildiğinden bahsedilmektedir.

4.1.3.32.5. Hacı Budak Camii

Hacı Budak tarafından inşa edilmiş olan bu cami hakkındaki Şaban 1168/Mayıs 1755¹²⁹⁴ tarihli ilk belgede zikredilen kayda göre, yarı hisse ile imam, hatip ve müteveli Bekir'in beratının yenilendiğinden bahsedilmektedir.

Bundan sonra yarı hisse ile imamlık, hatiplik ve mütevellilik görevinde olan Osman'ın beratı Şaban 1168/Mayıs 1755'te¹²⁹⁵ ve Muharrem 1172/Eylül 1758'de¹²⁹⁶ olmak üzere iki

¹²⁸⁶ V.A.D. no. 1069, vr. 28a.

¹²⁸⁷ V.A.D. no. 1069, vr. 29b.

¹²⁸⁸ V.A.D. no. 1069, vr. 29b.

¹²⁸⁹ V.A.D. no. 1062, vr. 25b.

¹²⁹⁰ V.A.D. no. 1070, vr. 14a.

¹²⁹¹ V.A.D. no. 1065, vr. 36a.

¹²⁹² V.A.D. no. 1071, vr. 20a.

¹²⁹³ V.A.D. no. 535, vr. 54a.

¹²⁹⁴ V.A.D. no. 1062, vr. 25b.

¹²⁹⁵ V.A.D. no. 1062, vr. 25b.

¹²⁹⁶ V.A.D. no. 1062, vr. 28a.

kere yenilenmiştir. Zilhicce 1178/Haziran 1765'te¹²⁹⁷ bir akçe yevmiye ile imam, hatip ve mütevellî Ömer'in ölmesi üzerine bu görevlere oğulları Mustafa ve Abdurrahman getirilmiştir. Müezzinlik görevini meccanen yürüten Süleyman'ın ölmesi üzerine Muharrem 1180/Haziran 1766'da¹²⁹⁸ bu göreve oğlu Ali getirilmiştir. Yarı hisse imam, hatip ve mütevellî olan Osman'ın ölmesi üzerine Rebîu'l-âhir 1181/Eylül 1767'de¹²⁹⁹ bu görevlere oğulları Mehmet ve Osman getirilmiş, kardeşlerin beratları Rebîu'l-evvel 1188/Mayıs 1774'te¹³⁰⁰ yenilenmiştir. İmam, hatip ve mütevellî olan Mustafa ve Abdurrahman'ın beratları Rebîu'l-âhir 1190/Haziran 1776'da¹³⁰¹ yenilenmiştir. Şevval 1217/22 Şubat 1803¹³⁰² tarihli son kayıttan da meccanen müezzinlik görevini yürüten Ali'nin çocuksuz ölmesi üzerine yerine Mustafa'nın getirildiğinden bahsedilmektedir.

4.1.3.33. Zenbasın Köyü Mescidi

Köye dair 1502 yılı kayıtlarına bakıldığında vergiden muaf olan haneler karşımıza çıkmaktadır. Vergi muafiyetinin şartlarını sağlamak için bölgede tekke, zaviye gibi kurum oluşturmak gerekir. Bu cümleden olarak kayıtlar gözden geçirildiğinde bu vergi muafı hanelerin Ebu'd-derda neslinden gelen seyyidler ile Neslişah Zaviyesi Dervişlerinin olduğu görülmektedir¹³⁰³.

Zenbasın halkı tarafından inşa edilmiş olan bu mescit hakkındaki Şaban 1102/Mayıs 1691¹³⁰⁴ tarihli ilk belgede imamlık ve mütevellilik görevlerinin Bayezit'in elinden Mehmet Veli'nin haksızlıkla alması üzerine, Bayezit'in şikâyeti üzerine yanlışlığın kadı kanalıyla düzeltildiğinden bahsedilmektedir.

Zenbasın Karyesi Mescidi'ne Bayezit'in ölmesi üzerine Rebîu'l-evvel 1137/Aralık 1724¹³⁰⁵ ve Recep 1137/Mart 1725'de¹³⁰⁶ imamlık ve mütevellilik görevlerine oğulları İsmail ve Ahmet getirilmiştir. Kardeşlerden İsmail'in ölmesi üzerine Cemâziye'l-evvel 1168/Şubat 1755'te¹³⁰⁷ görevleri ortağı ve kardeşi Ahmet'e verilmiştir. Recep 1168/Nisan 1755'te¹³⁰⁸ yarım akçe yevmiye ile mütevellî olan Mehmet'in ölmesi üzerine bu görevi üstlenen

¹²⁹⁷ V.A.D. no. 1070, vr. 13b.

¹²⁹⁸ V.A.D. no. 1070, vr. 13b.

¹²⁹⁹ V.A.D. no. 1070, vr. 14a.

¹³⁰⁰ V.A.D. no. 1065, vr. 36a.

¹³⁰¹ V.A.D. no. 1065, vr. 36b.

¹³⁰² V.A.D. no. 532, vr. 111a.

¹³⁰³ ÇELİK, *aynı tez*, s.42.

¹³⁰⁴ V.A.D. no. 1159, vr. 84b.

¹³⁰⁵ V.A.D. no. 1137, vr. 25a.

¹³⁰⁶ V.A.D. no. 1137, vr. 25a.

¹³⁰⁷ V.A.D. no. 1062, vr. 24b.

¹³⁰⁸ V.A.D. no. 1062, vr. 25a.

Mehmet'in oğlu Halife'nin beratı yenilenmiştir. Ahmet'in beratı Zi'l-kade 1168/Ağustos 1755'te¹³⁰⁹ yenilenmiştir.

Zenbasın Karyesi Mescidi'nde Mütevellilik ve imamlık görevinde olan Mehmet kendi rızası ile 23 Rebû'l-evvel 1189/24 Mayıs 1775'te¹³¹⁰ bu görevleri oğlu Abdullah'a devretmiştir. Safer 1221/Mayıs 1806'da¹³¹¹ Musa, İsmail'in yetersiz olduğu iddiasıyla kendisini imam ve müteveli olarak tayin ettirmiştir. Ancak İsmail bu duruma itiraz edince kadı tarafından durum incelenmiş 4 Cemâziye'l-âhir 1223/28 Temmuz 1808'de¹³¹² İsmail tekrar eski görevine getirilmiştir. 15 Rebû'l-âhir 1230/27 Mart 1815¹³¹³ tarihli son kayıta da imam ve müteveli olan İsmail'in ölmesi üzerine bu görevlere oğulları Abdullah ve Mehmet'in getirildiğinden bahsedilmektedir.

---

¹³⁰⁹ *V.A.D. no. 1062, vr. 25b.*

¹³¹⁰ *V.A.D. no. 1059, vr. 50b.*

¹³¹¹ *V.A.D. no. 532, vr. 111b.*

¹³¹² *V.A.D. no. 532, vr. 112b.*

¹³¹³ *V.A.D. no. 534, vr. 78a.*

4.1.3. Diğer Karye Camileri Ve Mescitleri

Haklarında tek belge bulunan karye camilerine ve mescitlerine yapılan tablo halinde gösterilmiştir.

Karyenin Adı	Mescidin/Camini n Adı	Mescidi/Camiyi Yaptıranın Adı	Belgenin Tarihi	Görevin Çeşidi	Görevlinin İsmi	Görevlinin Ücreti	Görevin Veriliş Nedeni
Ala-göz	Karye Mescidi	-	1 Muharrem 1116/06 Mayıs 1704 ¹³¹⁴	İmam	Ebubekir	Bir Akçe	Berat Yenileme
Ala-göz	Karye Mescidi	-	Cumadiye'l-Ahir 11174/Ocak 1761 ¹³¹⁵	İmam	Halil	Meccanen	Boş Kadroya Atama
Ali Bey	Karye Mescidi	-	Recep 1102/Nisan 1691 ¹³¹⁶	İmam ve Müteveli	Mustafa-Ahmet	Bir Akçe	Fevt
Ali Bat	Karye Mescidi	-	Zi'l-Hicce 1118 / 06 Mart 1707 ¹³¹⁷	İmam ve Müteveli	Ahmet-Ahmet	Bir Akçe	Fevt
Âşıklar	Karye Mescidi	-	Zi'l-Kade 1108/Haziran 1697 ¹³¹⁸	İmam	Hüseyin	Yarım Akçe	Boş Kadroya Atama
Aydın	Karye Mescidi	-	1 Cumadiye'l-Ahir 1122/25 Ağustos 1710 ¹³¹⁹	İmam ve Müteveli	Mustafa-Ömer	-	Fevt
Avdın	İbrahim Bey Camisi	İbrahim Bey	Muharrem 1149/Mayıs 1736 ¹³²⁰	Müezzin ve Hatip	Mustafa	Yarım Akçe	Boş Kadroya Atama
Balak	Karye Mescidi	-	1 Muharrem 1118/15 Nisan 1706 ¹³²¹	İmam	Ömer-Mehmet	Bir Akçe	Fevt
Belce-ağaç	Karye Mescidi	-	1 Zi'l-Kade 1134/13 Ağustos 1722 ¹³²²	İmam	Osman	-	Boş Kadroya Atama
Boztaş	Karye Mescidi	-	Muharrem 1115/Mayıs 1703 ¹³²³	İmam	Mehmet	-	Boş Kadroya Atama
Börte	Karye Camisi	Ahali	19 Şevval 1222/20 Aralık	İmam ve Hatip	Ahmet	-	Boş Kadroya

¹³¹⁴ V.A.D. no. 1069, vr. 26b.

¹³¹⁵ V.A.D. no. 1062, vr. 29b.

¹³¹⁶ V.A.D. no. 1159, vr. 84b.

¹³¹⁷ V.A.D. no. 1069, vr. 27a.

¹³¹⁸ V.A.D. no. 1140, vr. 72b.

¹³¹⁹ V.A.D. no. 1069, vr. 28a.

¹³²⁰ V.A.D. no. 1073, vr. 9a.

¹³²¹ V.A.D. no. 1069, vr. 27b.

¹³²² V.A.D. no. 1069, vr. 30a.

¹³²³ V.A.D. no. 1159, vr. 85a.

			1807 ¹³²⁴				Atama
Bulsun	Karye Camisi	-	Şaban 1104/Nisan 1693 ¹³²⁵	Hatip	Mustafa-Ömer	Yarım Akçe	Fevt
Cemal	Salurî Mescidi	-	Safer 1104/Ekim 1692 ¹³²⁶	İmam ve Müttevelli	Osman-Mehmet	Bir Akçe	Fevt
Çakallı	Yunus Hoca Mescidi	Yunus Hoca	1 Rebii'l-Evvel 1123/18 Mayıs 1711 ¹³²⁷	İmam	Musa-Abdulfettah	-	Fevt
Delimahmutlu	Karye Mescidi	-	Zi'l-Kade1140/Haziran 1728 ¹³²⁸	İmam	Osman	Meccanen	Boş Kadroya Atama
Divan	Karye Mescidi	-	Muharrem 1148/Haziran 1735 ¹³²⁹	İmam ve Müttevelli	İbrahim	-	Kadro İadesi
Eğricekuz	Karye Mescidi	-	1 Ramazan 1125/20 Ekim 1713 ¹³³⁰	İmam	Abdullah	-	Boş Kadroya Atama
Esapris	Karye Camisi	-	1 Şevval 1116/24 Şubat 1705 ¹³³¹	İmam	Ali	Bir Akçe	Berat Yenileme
Eski-hisarlı	Karye Mescidi	-	Şaban 1149/Aralık 1736 ¹³³²	İmam ve Müttevelli	Hüseyin-İsmail	-	Beratin Olmaması
Eski-hisarlı	Karye Camisi	Ahali	8 Cumadiye'l-Ahir 1230/18 Mayıs 1815 ¹³³³	İmam ve Hatip	Muhyiddin ve Osman	-	Boş Kadroya Atama
Eyüb	Karye Camisi	-	Rebii'l-Evvel 1105/Kasım 1693 ¹³³⁴	İmam ve Hatip	Ömer-Halil		Feragat
Fırıncı	Karye Camisi	-	Zi'l-Kade 1153/Şubat 1741 ¹³³⁵	İmam ve Hatip	Ali-Hasan ve Mustafa	Yarım Akçe	Fevt
Gelekmez	Karye Mescidi	-	Cumadiye'l-Evvel 1111/Kasım 1699 ¹³³⁶	İmam	Hüseyin	Yarım Akçe	Boş Kadroya Atama

¹³²⁴ V.A.D. no. 532, vr. 112b.

¹³²⁵ V.A.D. no. 1159, vr. 85b.

¹³²⁶ V.A.D. no. 1159, vr. 85b.

¹³²⁷ V.A.D. no. 1069, vr. 28a.

¹³²⁸ V.A.D. no. 1144, vr. 27a.

¹³²⁹ V.A.D. no. 1073, vr. 9a.

¹³³⁰ V.A.D. no. 1069, vr. 28b.

¹³³¹ V.A.D. no. 1069, vr. 27a.

¹³³² V.A.D. no. 1073, vr. 9a.

¹³³³ V.A.D. no. 534, vr. 78b.

¹³³⁴ V.A.D. no. 1159, vr. 85b.

¹³³⁵ V.A.D. no. 1073, vr. 10b.

¹³³⁶ V.A.D. no. 1159, vr. 84b.

Güller-eyne	Osman Hoca Mescidi	Osman Hoca	1 Rebii'l-Evvel 1123/19Nisan 1711 ¹³³⁷	İmam	Abdullah	Meccanen	Boş Kadroya Atama
Güller-eyne	Osman Hoca Mescidi	Osman Hoca	Recep 1146/Aralık 1733 ¹³³⁸	İmam	Abdullah	Meccanen	Berat Yenileme
Gülsüm	Kürt İbrahim Paşa Mescidi	Kürt İbrahim Paşa	Ramazan 1143/Mart 1731 ¹³³⁹	Hatip	Hüseyin	Meccanen	Minber Konulması
Gökçe	Hacı Abdülkerim Mescidi	Hacı Abdülkerim	1 Zilhicce 1125/19 Aralık 1714 ¹³⁴⁰	İmam ve Müteveli	Ahmet-Musa	-	Fevt
Gökçe-ağaç	Fethullah Efendi Mescidi	Fethullah Efendi	Muharrem 1114/Haziran 1702 ¹³⁴¹	Müezzin	Mahmut	-	Berat Yenileme
Gökçe-ağaç	Fethullah Efendi Mescidi	Fethullah Efendi	1 Safer 1118/15 Mayıs 1706 ¹³⁴²	Müezzin	Mahmut-Ali	-	Fevt
Gökçe-dere	Karye Camisi	-	1 Zilhicce 1119/22 Mart 1708 ¹³⁴³	Hatip	Ahmet-Nasuh	-	Fevt
Gökçe-dere Çakıllar	Hacı Mehmet Mescidi	Hacı Mehmet	Cemâziye'l-evvel 1168/Şubat 1755	İmam ve Müteveli	Hacı Mehmet		Yeni Cami Yapımı
Gökçe-dere Çakıllar	Hacı Mehmet Mescidi	Hacı Mehmet	Zilkade 1168/Ağustos 1755 ¹³⁴⁴	İmam ve Müteveli	Hacı Mehmet-Mehmet		Fevt
Hızırlı	Hacı Ali Mescidi	Hacı Ali	Muharrem 1103/Ekim 1691 ¹³⁴⁵	İmam	Ali	-	Berat Yenileme
Hızırlı	Hacı Ali Mescidi	Hacı Ali	Şaban 1110/Şubat 1699 ¹³⁴⁶	İmam	Ali	-	Berat Yenileme
Hortu Derbendi	Karye Mescidi	-	Safer 1180/Temmuz 1766 ¹³⁴⁷	İmam	İbrahim-Mehmet	Yarım Akçe	Fevt
Hortu Derbendi	Karye Mescidi	-	Rebîü'l-evvel	İmam	Yakup-Ali	Meccanen	Fevt

¹³³⁷ V.A.D. no. 1069, vr. 28a.

¹³³⁸ V.A.D. no. 1073, vr. 8b.

¹³³⁹ V.A.D. no. 1073, vr. 7b.

¹³⁴⁰ V.A.D. no. 1069, vr. 28b.

¹³⁴¹ V.A.D. no. 1159, vr. 85a.

¹³⁴² V.A.D. no. 1069, vr. 27a.

¹³⁴³ V.A.D. no. 1069, vr. 27b.

¹³⁴⁴ V.A.D. no. 1062, vr. 25b.

¹³⁴⁵ V.A.D. no. 1159, vr. 84b.

¹³⁴⁶ V.A.D. no. 1140, vr. 59a.

¹³⁴⁷ V.A.D. no. 1070, vr. 13b.

			1221/Haziran 1806 ¹³⁴⁸				
Hortu Derbendi	Mescid-i Sağır Mescidi (Camisi)	-	Şevval 1177/Nisan 1764 ¹³⁴⁹	Hatip	Hüseyin-Mehmet	Yarım Akçe	Feragat
Hortu Derbendi	Mescid-i Sağır Mescidi (Camisi)	-	7 Recep 1188/13 Eylül 1774 ¹³⁵⁰	Hatip	Mehmet-Ebubekir	Yarım Akçe	Görevi Terk
Hortu Derbendi	Hacı Mevlüt Camisi	Hacı Mevlüt	15 Şaban 1222/18 Ekim 1807 ¹³⁵¹	Hatip	Fakihzade Ahmet	Meccanen	Boş Kadroya Atama
Hortu Derbendi	Hacı Ahmet Camisi	Hacı Ahmet	Muharrem 1103/Ekim 1691 ¹³⁵²	İmam ve Hatip	Ahmet	-	Boş Kadroya Atama
İkizli	Karye Mescidi	-	Muharrem 1114/Haziran 1702 ¹³⁵³	İmam	Halil	Meccanen	Beratin Olmaması
İnönü	Karye Musallası	-	1 Recep 1139/23 Mart 1727 ¹³⁵⁴	Musalla Hatibi	Nebi	Meccanen	Boş Kadroya Atama
İsa	Karye Mescidi	-	1 Cumadiye'l-Evvel 1125/24 Haziran 1713 ¹³⁵⁵	İmam	Yahya-Abdurrahman	-	Fevt
İvriz	Karye Mescidi	-	Ramazan 1125/20 Ekim 1713 ¹³⁵⁶	Hatip	Ömer-Musa	-	Fevt
İvriz	Karye Mescidi	-	Zi'l-Hicce 1143/Haziran 1731 ¹³⁵⁷	İmam	Ahmet-Mehmet	Bir Akçe	Feragat
İvriz Yeni Mahallesi	Muhiddin Mescidi	Muhiddin	1 Ramazan 1122/22 Kasım 1710 ¹³⁵⁸	İmam ve Mütevelli	Hüseyin-Veli	Meccanen	Fevt
İvriz Yeni Mahallesi	Muhiddin Mescidi	Muhiddin	Rebii'l-Ahir 1187/Haziran 1773 ¹³⁵⁹	İmam ve Mütevelli	Veli-Abdurrahman	Meccanen	Fevt

¹³⁴⁸ V.A.D. no. 532, vr. 111b.

¹³⁴⁹ V.A.D. no. 1070, vr. 13a.

¹³⁵⁰ V.A.D. no. 1059, vr. 50a.

¹³⁵¹ V.A.D. no. 532, vr. 112a.

¹³⁵² V.A.D. no. 1159, vr. 84b.

¹³⁵³ V.A.D. no. 1159, vr. 85a.

¹³⁵⁴ V.A.D. no. 1143, vr. 22b.

¹³⁵⁵ V.A.D. no. 1069, vr. 28b.

¹³⁵⁶ V.A.D. no. 1069, vr. 28b.

¹³⁵⁷ V.A.D. no. 1073, vr. 7b.

¹³⁵⁸ V.A.D. no. 1069, vr. 28a.

¹³⁵⁹ V.A.D. no. 1059, vr. 50a.

İvriz Kıyye Mahallesi	Kıyye Mahallesi Mescidi	Ahali	5 Cumadiye'l-Evvel 1230/15 Nisan 1815 ¹³⁶⁰	İmam	Süleyman	Meccanen	Boş Kadroya Atama
İvriz Kıyye Mahallesi	Kıyye Mahallesi Mescidi	Ahali	13 Şaban 1250/15 Aralık 1834 ¹³⁶¹	İmam	Süleyman-Mustafa	Meccanen	Fevt
Kaçan	Karye Mescidi	-	1 Muharrem 1133/2 Kasım 1720 ¹³⁶²	İmam	Hasan	Yarım Akçe	Boş Kadroya Atama
Kaçan	Karye Mescidi	-	Cumadiye'l-Ahir 1168 ¹³⁶³ 15 Mart 1755	İmam	Hasan-Mehmet	Yarım Akçe	Fevt
Karabaş	Karye Camisi	-	1 Rebii'l-Ahir 1126/16 Nisan 1714 ¹³⁶⁴	Kayyim	Davut-Mehmet	-	Fevt
Karye-tolu	Karye Mescidi	-	21 Safer 1210/6 Eylül 1795 ¹³⁶⁵	İmam	Hüseyin	-	Boş Kadroya Atama
Kaş Nahiyesi Bucak Kışlası	Karye Camisi	Ahali	Rebii'l-Evvel 1173/Kasım 1759 ¹³⁶⁶	İmam ve Hatip	Ali	Meccanen	Boş Kadroya Atama
Kızıl-hüyük	Karye Mescidi	-	Zi'l-Hicce 176/Haziran 1763 ¹³⁶⁷	İmam	Musa	Meccanen	Boş Kadroya Atama
Kösde	Karye Camisi	-	12 Recep 1242/09 Şubat 1827 ¹³⁶⁸	Hatip	Mustafa-Hamza	Meccanen	Feragat
Kulak-gönü	Hüseyin Ağa Camisi	Hüseyin Ağa	5 Recep 1222/08 Eylül 1807 ¹³⁶⁹	Hatip	Musazade İsmail	-	Boş Kadroya Atama
Küserek-göçü	Şaban Çelebi Mescidi	Şaban Çelebi	1 Şaban 1137/15 Nisan 1725 ¹³⁷⁰	İmam	Mustafa	Bir Akçe	Boş Kadroya Atama
Mendures	Karye Camisi ve Çeşmesi	-	Şaban 1140/Mart 1728 ¹³⁷¹	Mütevelli	Ahmet-Mehmet	Bir Akçe	Fevt
Nevbet	Karye Camisi	-	1 Cumadiye'l-Ahir 1116/1	Mütevelli	Ahmet-Hüseyin	-	Fevt

¹³⁶⁰ V.A.D. no. 534, vr. 78b.

¹³⁶¹ V.A.D. no. 536, vr. 63b.

¹³⁶² V.A.D. no. 1069, vr. 29b.

¹³⁶³ V.A.D. no. 1062, vr. 25a.

¹³⁶⁴ V.A.D. no. 1069, vr. 28b.

¹³⁶⁵ V.A.D. no. 531, vr. 78b.

¹³⁶⁶ V.A.D. no. 1062, vr. 28b.

¹³⁶⁷ V.A.D. no. 1070, vr. 13a.

¹³⁶⁸ V.A.D. no. 535, vr. 54a.

¹³⁶⁹ V.A.D. no. 532, vr. 112a.

¹³⁷⁰ V.A.D. no. 1137, vr. 25b.

¹³⁷¹ V.A.D. no. 1144, vr. 27a.

			Ekim 1704 ¹³⁷²				
Nevbet	Karye Camisi	-	1 Muharrem 1117/24 Mayıs 1705 ¹³⁷³	Müezzinz	Veli-Hamza ve Ali	-	Fevt
Pir Bey	Hortu Cami	-	Zi'l-Kade 1183/Mart 1770 ¹³⁷⁴	Hatip	Abdulkaki-Abdullah	Dört Akçe	Görevden Alınma
Sikaye	Karye Camisi	-	Zi'l-Kade 1108/Haziran 1697 ¹³⁷⁵	Mütevelli-Müezzinz	Musa-Yusuf	Bir Akçe	Fevt
Taşlık	Karye Mescidi	-	1 Cumadiye'l-Ahir 1116/1 Ekim 1704 ¹³⁷⁶	Mütevelli	Ali-Mustafa	-	Fevt
Tımar	Hasan Fakih Mescidi	Hasan Fakih	1 Recep 1115/10 Kasım 1703 ¹³⁷⁷	Mütevelli	Mustafa	-	Berat Yenileme
Tırnakcı	Karye Mescidi	-	Zi'l-Hicce 1143/Haziran 1731 ¹³⁷⁸	İmam ve Mütevelli	Mehmet-Mehmet	-	Berat Yenileme
Tolga	Karye Mescidi	-	1 Zi'l-Hicce 1119/22 Mart 1708 ¹³⁷⁹	Mütevelli	Sefer	-	Berat Yenileme
Yağlıca	Karye Camisi	-	Şaban 1110/Şubat 1699 ¹³⁸⁰	İmam ve Mütevelli/Hatip	Yusuf- Mehmet	Bir Akçe	Fevt/Feragat
Yassı-kaya	Karye Mescidi	-	Rebiü'l-âhir 1149/Ağustos 1736 ¹³⁸¹	İmam	Osman-Veli	Yarım Akçe	Fevt
Yassı-kaya	Karye Mescidi	-	Recep 1168/Nisan 1755 ¹³⁸²	İmam	Mehmet	Yarım Akçe	Berat Yenileme
Yazı Bey	Karye Mescidi	-	1 Cumadiye'l-Evvel 1134/18 Mart 1722 ¹³⁸³	İmam	Osman-Recep	-	Fevt
Yazı Bey	Karye Mescidi	-	1 Cumadiye'l-Evvel 1134/18 Mart 1722 ¹³⁸⁴	Ferraş ve Çerağdar	Mehmet	-	Beratın Olmaması

¹³⁷² V.A.D. no. 1069, vr. 26b.

¹³⁷³ V.A.D. no. 1069, vr. 27a.

¹³⁷⁴ V.A.D. no. 1072, vr. 32b.

¹³⁷⁵ V.A.D. no. 1140, vr. 58a.

¹³⁷⁶ V.A.D. no. 1069, vr. 26b.

¹³⁷⁷ V.A.D. no. 1069, vr. 26b.

¹³⁷⁸ V.A.D. no. 1073, vr. 7b.

¹³⁷⁹ V.A.D. no. 1069, vr. 27b.

¹³⁸⁰ V.A.D. no. 1140, vr. 58b.

¹³⁸¹ V.A.D. no. 1073, vr. 9a.

¹³⁸² V.A.D. no. 1062, vr. 25a.

¹³⁸³ V.A.D. no. 1069, vr. 30a.

¹³⁸⁴ V.A.D. no. 1069, vr. 30a.

Yazıcı Köyü	Karye Mescidi	-	1 Muharrem 1118/15 Nisan 1706 ¹³⁸⁵	İmam	Hasan	-	Berat Yenileme
Yellice	Karye Camisi	-	Zi'l-Hicce 1118/06 Mart 1707 ¹³⁸⁶	Hatip ve Mütevelli	Mehmet- Ahmet ve Hüseyin	-	Fevt
Yellice	Karye Camisi	-	1 Rebii'l-Ahir 1130/04 Mart 1718 ¹³⁸⁷	Hatip	Ahmet-Kasım	-	Feragat
Yörükler Divânı Ayrıklar Karyesi	Hacı Mustafa Camisi	Hacı Mustafa	Zi'l-Kade 1108/Haziran 1697 ¹³⁸⁸	Kayyim	Ali-Hüseyin	Yarım Akçe	Fevt
Zanaba Hasanlu Mahallesi	Ala Mescidi	-	1 Ramazan 1122/22 Kasım 1710 ¹³⁸⁹	İmam	Ahmet-Davut	-	Fevt
Zanaba	Ulu Mescit	-	24 Rebii'l-Ahir 1170/16 Ocak 1757 ¹³⁹⁰	İmam	Davut-Hasan	Yarım Akçe	Fevt
Zanaba	Çarşı Mescidi	-	26 Recep 1191/30 Ağustos 1777 ¹³⁹¹	Mütevelli	Abdullah-İsmail	İki Akçe	Fevt
Zanaba	Hüseyin Mescidi (Camisi)	Hüseyin (Ahali)	18 Ramazan 1202/22 Haziran 1788 ¹³⁹²	Hatip	Ahmet	-	Minber Konulması
Zanaba Husumlu Mahallesi	Seyyid Mehmet bin Hasan Camisi	Seyyid Mehmet bin Hasan	12 Şevval 1230/17 Eylül 1815 ¹³⁹³	İmam	Mustafa	-	Boş Kadroya Atama
Zanaba Mağcur-oğlu Mahallesi	Mustafa b. Mustafa Mescidi	Mustafa b. Mustafa	16 Cumadiye'l-Ahir 1230/26 Mayıs 1815 ¹³⁹⁴	İmam	Ahmet, Mehmet ve Ahmet	Meccanen	Boş Kadroya Atama

¹³⁸⁵ V.A.D. no. 1069, vr. 27b.

¹³⁸⁶ V.A.D. no. 1069, vr. 27a.

¹³⁸⁷ V.A.D. no. 1069, vr. 29a.

¹³⁸⁸ V.A.D. no. 1140, vr. 72b.

¹³⁸⁹ V.A.D. no. 1069, vr. 27b.

¹³⁹⁰ V.A.D. no. 1062, vr. 27a.

¹³⁹¹ V.A.D. no. 1071, vr. 19b.

¹³⁹² V.A.D. no. 1066, vr. 100b.

¹³⁹³ V.A.D. no. 534, vr. 78b.

¹³⁹⁴ V.A.D. no. 534, vr. 78b.

BEŞİNCİ BÖLÜM

5.SOSYAL VE TİCARİ YAPILAR

5.1. Hanlar, Çeşmeler ve Değirmenler

Kervansaray; ticaretin gelişmesi, yolculuğun emniyet içinde yapılması maksadıyla yollar üzerindeki durak yerleri ile şehir veya kasaba merkezlerinde kurulan büyük yapılara denir. Han ile kervansaray, çoğu zaman aynı anlamda kullanılmakla birlikte aslında birbirinden farklı özellikler taşımaktadır. Hanlar odalara bölünmüşken, kervansaraylar avlulu ve etrafı kerevetle çevrili olanlardır. Hanlar daha çok şehir merkezinde ve ticaret yapılan kurumlarken, kervansaraylar şehirlerarası yollarda yolcuların hayvanları ile birlikte kaldıkları yerlerdir¹³⁹⁵. Hanlarda görevli atamaları ile ilgilenip, düzen tertip eden kişilere ise *Han Ağası* denir. Elimizde han ağasına dair tek kayıt bulunmaktadır. 1 Şaban 1136/23 Mayıs 1724¹³⁹⁶ tarihli belgede zikredilen kayda göre, Karapınar beyinde Hortu Hanı'ndaki İbrahim Paşa Camisi'nde müezzin Mehmet'in görevden alınması ile bu göreve Halil'in Han Ağası Ahmet'in arzıyla getirildiğinden bahsedilmektedir.

Ereğli'ye dair Konyalı, *Bayram Paşa* ve *Rüstem Paşa*¹³⁹⁷ Kervansarayları'ndan bahseder¹³⁹⁸. Aşağıda belgelerde tesbit ettiğimiz kadarıyla hanlar ve değirmenler anlatılacaktır.

5.1.1. Bayram Paşa Hanı ve Hacı İbrahim Çavuş Çeşmesi

Hurufat Defteri kayıtlarında adı geçen hanların ilki Bayram Paşa Hanı'dır. Bayram Paşa tarafından inşa edilmiş olan hanla ilgili ilk belgenin tarihi, 1 Cemâziye'l-evvel 1129/13 Nisan 1717'dir¹³⁹⁹. Belgede zikredilen kayda göre, Hacı İbrahim Çavuş tarafından; Bayram Paşa Hanı içinde inşa edilen şadırvanın bakım masrafları ile Ulu Cami'de (Karamanoğlu İbrahim Bey Camisi'nde) ünlü Hadisçilerden Buhari'nin eserini tedris edenler için Mansur değirmeni'nden on sekiz vukiyye hisse vakfedilmiştir. Vakfiyesindeki şarta istinaden de Seyit Abdurrahman, mütevellî tayin edilmiş, ancak mütevellîlik görevini Seyit Abdurrahman'nın elinden Mehmet haksızlıkla alıp kendi üzerine berat ettirmiş durumun anlaşılması üzerine Seyit Abdurrahman göreve tekrar getirilmiştir.

¹³⁹⁵ KÜÇÜKDAĞ, *Karapınar*, s. 60.

¹³⁹⁶ *V.A.D. no. 1137*, vr. 25a.

¹³⁹⁷ Kanuni Sultan Süleyman döneminde damat Rüstem Paşa tarafından Mimar Sinan'a yaptırılmıştır. Tarihi belli olmamakla birlikte 1553'te Akhöyük'te Şehzade Mustafa'nın boğduurulmasından sonra yaptırılmıştır. YASSIBAŞ, *aynı tez*, s. 77; *Ereğli ve Yöresi*, s.24.

¹³⁹⁸ KONYALI, *Ereğli Tarihi*, s. 562.

¹³⁹⁹ *V.A.D. no. 1069*, vr. 29a.

Bundan sonra 1 Recep 1135/7 Nisan 1723¹⁴⁰⁰ ve Şevval 1136/Temmuz 1724¹⁴⁰¹ tarihli son kayıtlarda hanın içinde Seyit Abdurrahman'ın dayısı Hacı İbrahim Çavuş'un H 1116/M 1704'te yaptırdığı çeşmenin mütevelliliğini Abdurrahman'nın elinden Mehmet haksızlıkla almış, Abdurrahman'nın bu durumu, kadiya bildirmesiyle göreve tekrar Seyyit Abdurrahman getirilmiştir.

Bu kayıtlardan Bayram Paşa Hanı'nın, bu tarihlerde faaliyetlerini sürdürdüğü anlaşılabılır. Yukarıda Konyalı'nın bahsettiği *Bayram Paşa Kervansarayı* da bu han olmalıdır. Karamanoğlu İbrahim Bey Camisi'nde de Buhari'nin tedris edildiği anlaşılmaktadır. Bu tedris faaliyetini sürdürenlerin ücretlerinin, Hacı İbrahim Çavuş'un Bayram Paşa Hanı'nın içindeki H 1116/M 1704'te yaptırdığı çeşme ile Mansur Değirmeni'nde on sekiz vukiyye hisseden elde edilen gelirlerle ödendiği görülmektedir.

Şimdiki PTT binasının olduğu yerde bulunmaktaydı.

5.1.2. İskender Paşa Hanı ve Mehmet Çavuş Çeşmesi

Hurufat Defteri kayıtlarında adı geçen Ereğli'deki hanlardan ikincisi İskender Paşa Hanı'dır. İskender Paşa tarafından inşa edilmiş olan hanla ilgili ilk belgenin tarihi, Safer 1187/Mayıs 1773'tür¹⁴⁰². Belgede zikredilen kayda göre, Mısır Kahire'de oturan Mehmet Çavuş tarafından; İskender Paşa Hanı içinde yapılan çeşme ile Mansur Değirmeni'nde on altı vukiyye hissenin iki akçe yevmiye ile mütevellisi olan Abdurrahman'nın çocuksuz ölmesi üzerine bu görev değirmenin de ortağı Kürt İbrahim Paşazade Ahmet Bey'e verilmiştir. Recep 1193/Temmuz 1779'da¹⁴⁰³ mütevellî Kürt İbrahim Paşazade Ahmet Bey'in beratı yenilenmiştir. Bu tarihten sonra İskender Paşa Hanı ile ilgili belge kayıtlarda bulunmamaktadır. Ayrıca Mehmet Çavuş'un İskender Paşa Hanı'nın içinde bir çeşme yaptırdığı ve Mansur Değirmeni'nde de on altı vukiyye hissesinin olduğu görülmektedir. Hanın faaliyetinin ne zamana kadar devam etmiş olduğu bilinmemektedir.

5.1.3. Çatal Çeşme

Cami-i Şerif Mahallesi'nde bulunan Çatal Çeşme'nin, ne zaman ve kim tarafından yaptırıldığı hakkında belge elimizde mevcut değildir. Bu çeşme hakkında Hurufat Defteri kayıtlarındaki ilk belgenin tarihi, Rebîu'l-Evvel 1174/Ekim 1760'tır¹⁴⁰⁴. Belgede zikredilen

¹⁴⁰⁰ V.A.D. no. 1069, vr. 30b.

¹⁴⁰¹ V.A.D. no. 1137, vr. 25a.

¹⁴⁰² V.A.D. no. 1059, vr. 50a.

¹⁴⁰³ V.A.D. no. 1065, vr. 36b.

¹⁴⁰⁴ V.A.D. no. 1062, vr. 29a.

kayda göre, Cami-i Şerif Mahallesi'nde bulunan Çatal Çeşme'nin yakınındaki Hacı Ali Mescidi'nde bir akçe yevmiye ile imam ve mütevellî olan Mustafa'nın beratı yenilenmiştir. Bundan sonra Muharrem 1175/Ağustos 1761¹⁴⁰⁵ de bir akçe yevmiye ile imam ve mütevellî Mustafa'nın ölmesi üzerine bu görevler oğulları Mahmut ve Osman'a verilmiştir. Bu çeşme ile ilgili kaynaklarımızda başka belge bulunmamaktadır.

5.1.4. Hacı Ömer Çeşmesi

Cami-i Şerif ya da Gömeç olarak bilinen mahallede bulunan bu çeşme, Hacı Ömer tarafından mescitle birlikte inşa edilmiş olmalıdır. Çünkü bu mahalledeki mescidin de banîsi Hacı Ömer'dir. Bundan dolayı mescit ile çeşme aynı zamanda yapılmış olmalıdır. Bu çeşme hakkında Hurufat Defteri kayıtlarındaki tek belgenin tarihi Cemâziye'l-Âhir 1178/Aralık 1764'tür¹⁴⁰⁶. Belgede zikredilen kayda göre, çeşmenin tamir ve bakımı için ayrıca kendinden sonra gelecek olan mütevellîlerin maaşını karşılamak için; İzmir'in Sulak diye bilinen çarşı merkezindeki iki dükkânı, bir miktar boş arsanın gelirlerini ve on akçeyi Ebubekir vakfetmiş kendisi de meccanen olarak göreve gelmiştir. Şuan Pir Ömer Mahallesi sınırları içinde kalan çeşme tamamen yıkılmıştır.

5.1.5. Mendures Karyesi Çeşmesi

Çeşmeye dair Şaban 1140/Mart 1728¹⁴⁰⁷ tarihli bulunan tek kayıta; çeşme vakıflarının bir akçe yevmiye ile mütevellîsi Ahmet'in ölmesi üzerine bu görev Mehmet'e verilmiştir. Bu çeşme ile ilgili kaynaklarımızda başka kayıt bulunmamaktadır.

5.1.6. Vezirli Çeşmesi

Konumuz dışında olsa da Pir Ömer Mahallesi'nde bulunan Veziroğlu Hacı Ali Ağa Çeşmesi, Apa'ya göre Veziroğlu Hacı Ali Ağa tarafından Şevval 1342/1928 yılında yaptırılmıştır¹⁴⁰⁸. Günümüzde çeşme harap bir haldedir.

5.1.7. Hacı İbrahim Çavuş Değirmeni

Bartolub karyesindeki bu değirmen, Hacı İbrahim Çavuş tarafından, muhtemelen XVIII. yüzyılın başlarında inşa edilmiş olmalıdır. Çünkü bu değirmen hakkında Hurufat Defteri kayıtlarındaki 1 Cemâziye'l-evvel 1125/26 Mayıs 1713¹⁴⁰⁹ tarihli ilk belgede, Bartolub karyesinde Hacı İbrahim Çavuş Değirmeni'nin bir akçe yevmiye ile nazırı Salih'e

¹⁴⁰⁵ V.A.D. no. 1062, vr. 30a.

¹⁴⁰⁶ V.A.D. no. 1070, vr. 13a.

¹⁴⁰⁷ V.A.D. no. 1144, vr. 27a.

¹⁴⁰⁸ APA, aynı tez, s. 77

¹⁴⁰⁹ V.A.D. no. 1069, vr. 28b.

beratı olmadığı için yeniden berat verildiğinden bahsedilmektedir. Bundan sonra 1 Cemâziye'l-evvel 1125/26 Mayıs 1713'te¹⁴¹⁰ değirmeni gelirinden üç akçe yevmiye ile Cami-i Kebir'de Pazartesi ve Perşembe günlerinde hadîs-i sahîh kıraat eden Mustafa'nın beratının yenilenmiştir. 1 Ramazan 1125/21 Eylül 1713'te¹⁴¹¹ de değirmenin bir akçe yevmiye ile nazırı Salih'in ölmesi üzerine yerine oğlu Ahmet'in geçtiğinden bahsedilmektedir. Bu belgelere göre değirmenin, Cami-i Kebir'de hadis tedris edenlere vakfedildiği anlaşılmaktadır.

5.1.8. Kara-Yusuf Karyesi Değirmeni

Zanaba Karyesi'ndeki Gökçe-Dere'den akan suyun kenarında kurulan bu değirmen Kara-yusuflu karyesi'ndedir¹⁴¹².

5.2. Köprüler

Ereğli köprülülerini Konyalı¹⁴¹³, şöyle sıralamaktadır:

1. Bayburtlu Köprüsü
2. Hortu Köprüsü
3. İvriz Köprüsü
4. Musa Köy Köprüsü
5. Ziya Efendi Köprüsü

Hurufat kayıtlarından tesbit ettiğimiz kadarıyla köprüye dâir tek kayıt mevcuttur. Bu köprü *Beylerbeyi İsmail Paşa* tarafından yaptırılmıştır. 29 Cemâziye'l-âhir 1224/11 Ağustos 1809¹⁴¹⁴ tarihli bu kayıta, Beylerbeyi İsmail Paşa tarafından inşa edilen köprünün gelirleri, Karamanoğlu İbrahim Bey Camisi'nde, Kadir Gecesi, Bayram ve Cuma namazlarında vaiz ve nasih olanlara vakfedilmiş, bundan dolayı Karamanoğlu İbrahim Bey Camisi'ndeki boş vaizlik ve nasihlik kadrosuna Mehmet'in getirildiğinden bahsedilmektedir.

5.3. Vakıflar

Vakf, kelimesi Arapçada durdurmak, alıkoymak mânasında olup, ıstılah olarak VII. yüzyıl ortalarından XIX. yüzyıl sonlarına kadarki devrede, islâm ülkelerinin içtimaî ve iktisadî hayatında ehemmiyetli bir rol oynayan dinî-ictimâî bir müessesenin adıdır¹⁴¹⁵. Bir hayır kurumu olan vakfın asıl amacı, kişilerin kendi özel mallarının kullanımını bütün

¹⁴¹⁰ V.A.D. no. 1069, vr. 28b.

¹⁴¹¹ V.A.D. no. 1069, vr. 28b.

¹⁴¹² Bak. Köstendil ve Anarı Harkları Mirablığı konusuna.

¹⁴¹³ KONYALI, *Ereğli Tarihi*, s.739.

¹⁴¹⁴ V.A.D. no. 533, vr. 33b.

¹⁴¹⁵ Bahaddin YEDİYILDIZ, "Vakıf", *İA*, XIII, İstanbul 1986, s. 153.

insanlara, gayrimüslimlere de dâhil olmak üzere açmaktır. Bu anlayış Osmanlı Devleti tarafından keşfedilen bir hayat tarzı değildir. Kökleri İslâmiyet öncesine kadar geriye gider. Bu anlayış çerçevesinde, zengin, hür ve reşit Müslümanlar çeşitli vakıflar kurarak hayatı daha yaşanır hale getirmeyi amaçlamışlardır¹⁴¹⁶.

Osmanlı döneminde bir vakıf üç aşamadan geçtikten sonra kuruluyordu. Önce kurulacak vakfın fikri tasarımı yapılıyor, sonra seçilen amaçlar doğrultusunda “*Müessesat-ı Hayriye*”, denilen hizmet binaları inşa ediliyor ve hizmetin sürekliliğini sağlamak için gerekli olan gelir kaynakları belirleniyordu. Daha sonra vakfiye mahkeme onayına sunuluyor, mahkemelerin izni alınarak kurulması için onay çıktıktan sonra kütük defterlerine vakıf kaydediliyordu. Vâkıfa (vakfeden) orijinal nüsha veriliyordu¹⁴¹⁷. Vakfiyedeki şartlar mahkemece kesinleşince artık değiştirilemez bir hal alırdı. Eğerki vakıf görevlilerinin maaşları enflasyon sonucu azalırsa sadece mahkeme kararı ile arttırılabilirdi¹⁴¹⁸.

Vakıflar; konusu itibarı ile *sahih* ve *gayri sahih vakıflar*, yararlanırları itibarı ile *hayri* ve *zürri vakıflar*, kendilerinden yararlanma açısından *müessesat-ı hayriye*(cami, medrese, mektep, kütüphane, köprü, mescit) , *vakıf işletmeleri* ve *avâız vakıfları* olarak adlandırılır. İşletmeleri itibarıyla vakıflar *icareteynli* ve *mukataalı* olarak ayrılırlar¹⁴¹⁹. Karaman vilâyetinde kimlerin vakıf kurduklarını Erdoğan şu şekilde açıklamaktadır¹⁴²⁰: Selçuklu döneminin yöneticileri, Ahî babaları, Karamanoğlu sülalesine hizmet etmiş ağalar, hür ve zengin hatunlar, paşa unvanını taşıyan Müslüman erkekler.

Hayatı daha anlamlı kılmak ve yaşanılabilir hale getirip insanlar arası yardımlaşmayı sağlamak için kurulan vakıflara her alanda rastlamak mümkündür. Bu cümleden olarak birçok vakıf oluşturulmuştur. Karaman’daki vakıfları Erdoğan şu şekilde gruplandırmıştır.

1. Cami ve mescit vakıfları
2. Zaviye vakıfları
3. Evlatlık vakıflar
4. Mahalle vakıfları
5. Su vakıfları
6. Medrese vakıfları

¹⁴¹⁶ M. Akif ERDOĞRU, “Murad Çelebi Defteri: 1483 Yılında Karaman Vilâyetinde Vakıflar”, *Tarih İncelemeleri Dergisi*, XVIII, 1, İzmir 2003, s.122. Nazif Öztürk, “Osmanlı Döneminde Vakıflar”, *Türkler*, X, YTY, Ankara 2002, s.433.

¹⁴¹⁷ ÖZTÜRK, *aynı makale*, s.343.

¹⁴¹⁸ Ahmet AKGÜNDÜZ, “Osmanlı Hukukunda Vakıflar, Hükümleri ve Çeşitleri”, *Türkler*, X, s. 449.

¹⁴¹⁹ AKGÜNDÜZ, *aynı makale*, s.453.

¹⁴²⁰ ERDOĞRU, *aynı makale*, s. 127-128.

7. İmaret vakıfları
8. Ecza ve dârülhuffaz vakıfları
9. Türbe vakıfları

Bunlardan her şehir, kasaba ve kazada olduğu gibi Ereğli’de de mevcuttur. Diğer bölümlerde cami, mescit, zaviye, medrese vakıfları mütevellî atamaları ile belgelenmiş olup diğerlerinden ayrı olduğu için evlatlık vakıf ve mahalle vakıflarına burada değinilecektir.

5.3.1. Evlatlık Vakıflar

Karaman beyleri ve aynı zamanda Osmanlı Sultanları, devletin lehinde hizmetleri olmuş önemli Müslüman sülâlelerin Ereğli’de vakıf kurmalarına müsaade etmişlerdir. Bu vakıf kurucuları ya Karaman beylerine hizmet edenlerden ya da gelişmiş bir tarıkata mensup ailelerdendir. Bu tür vakıflarda vakıf mahsulü genellikle “*malikâne*” toprağı gelirinden sağlanmaktadır¹⁴²¹. Zamanla vakfı tesis etmiş olanların çocuksuz ölümü veya şeyhlerin bazı yolsuzlukları nedeniyle yerine devlet tarafından görevli tayin edilmesi ile vakıf evlâdlık vakıftan çıkarak amme vakfı haline dönüşürdü. Bu durum vakıfların kendi başlarına hareket etmeyerek devlet gözetimi altında olduklarının bir kanıtıdır¹⁴²².

Evlatlık vakıflarda *ber vech-i iştirak* ibaresi yer alır. Yani vakfın ortaklaşa yönetimi söz konusudur. Bazı vakıflarda ise bir vakfın yönetimine 80 kişi karışmasın diye *iştirak merfu* olmağın ibaresi yerleştirilmiştir. Böylece yönetim hak sahiplerinden birine verilerek yönetimde sadelik planlanmıştır¹⁴²³.

Evlatlık vakıflarda vâkıf malını müsadereden, vârisler arasında bölüşölüp parçalanmaktan, alınıp satılmaktan veya herhangi bir borç karşısında hacz edilmekten korumuştur. Ayrıca vakfiyede belirlenen şartlar gereğı vakfedilen malın en iyi şartlarda idaresi, vârislerin ve vâkıfın diğer yakınlarının en iyi şekilde hayat sürmeleri sağlanmıştır¹⁴²⁴. İşte bu yapılarından dolayı evlatlık vakıflar eleştirilerle karşı karşıya kalmışlardır. Birçok devlet arazisi müsadereden kurtulmak için vakfedilmiştir. Koçibey’de *Risalesi*’nde bu durumu eleştirmiştir¹⁴²⁵. Belgelerden edindiğimiz kadarıyla Ereğli’deki evlatlık vakıflar şunlardır:

¹⁴²¹ ERDOĞRU, *aynı makale*, s. 1224.

¹⁴²² Ömer Lütfü BARKAN, “Osmanlın İmparatorluğu’nda Kolonizatör Türk Dervişleri”, *Türkler*, YTY, IX, Ankara 2002, s. 149.

¹⁴²³ BARKAN, *aynı makale*, s. 150.

¹⁴²⁴ Hasan YÜKSEL, “Türk Toplumunda Vakıf Aile İlişkisi”, *Türkler*, YTY, IX, Ankara 2002, s. 465.

¹⁴²⁵ Koçi Bey, *Koçi Bey Risalesi*, (sadeleştiren: Zuhuri DANIŞMAN), İstanbul 1972, s. 59.

5.3.1.1. Süleyman Çavuş Çiftliği

Ereğli Süleyman Çavuş Çiftliği Münüre Hatun tarafından evladiyet üzere vakfedilmiştir. Fakat 1 Muharrem 1131/23 Aralık 1718¹⁴²⁶ tarihli belgede duruma dışarıdan Mehmet ve Mustafa isminde iki kişinin müdahale ettiği ve kendi üzerlerine almaya çalıştıkları belirtilmiştir. Vakıf sahiplerinin şikâyeti üzerine görev tekrar eski sahibi Seyyid Ömer'e verilmiştir.

5.3.1.2. Cemal Ahmet Vakfı

Ereğli'deki Cemal Ahmet Vakfı'nın mütevellilik görevi aynı soyadan gelen evlâda verilmek şartı ile vakfedilmiştir. Elimizde bu vakfa dair iki kayıt vardır. Bu belgelerde vakfiye gereği 1 Şevval 1134/15 Temmuz 1722¹⁴²⁷ tarihli belgede evlâd-ı vâkıfdan Seyyid Mehmet'e görev bir akçe yevmiye ile verildiğinden, Rebû'l-âhir 181/Eylül 1767¹⁴²⁸ Seyyid Hacı Mehmet'in ölmesi üzerine yerine oğlu Seyyid Mustafa'nın görevlendirildiğinden bahsetmektedir.

5.3.1.3. Hızır Halife Mezraası Vakfı

Bu vakfa dair elimizde tek kayıt mevcuttur. Ramazan 1137/ Mayıs 1725¹⁴²⁹ tarihli kayıta evlâdiyet üzere olan bu vakfın başına evladiyet üzere mutasarrıf olan Mehmet Arab'ın ölmesi üzerine yine evlad-ı vakıftan Mehmet'e verildiğinden bahsedilmektedir.

5.3.2. Mahalle Vakıfları

Şehirdeki mahallelerin ortak harcamalarını karşılamak amacıyla, mahalle mensupları tarafından kurulan vakıflardır¹⁴³⁰. Bir başka ifadeye göre; geliri bir köy veya mahalle ahalisinin beklenmedik ihtiyaçlarına sarfedilmek üzere tesisi edilen vakıflar diye tarif edilen mahalle vakıfları avarız vakıfları diye de bilinir. Bu çeşit vakıfların menşei Hz. Peygambere dayanır. Önceleri vatan ve din müdafası için toplanan bu paralar sonradan belediye, köy ve mahallelerin sosyal hizmetlerini karşılar hale gelmiştir¹⁴³¹. Ereğli'deki mahalle vakıflarına yapılan müteveli atamalarına ait elimizde bulunan kayıtlar üç tanedir. Bunlar; 1 Cemâziye'l-

¹⁴²⁶ V.A.D. no. 1069, vr. 29a.

¹⁴²⁷ V.A.D. no. 1069, vr. 30a.

¹⁴²⁸ V.A.D. no. 1070, vr. 14a.

¹⁴²⁹ V.A.D. no. 1137, vr. 25b.

¹⁴³⁰ ERDOĞRU, *aynı makale*, s. 125.

¹⁴³¹ AKGÜNDÜZ, *aynı makale*, s. 454.

evvel 1122/27 Temmuz 1710¹⁴³² Hızırlı Mahallesi, Rebû'l-Evvel 1127/7 Mart 1715¹⁴³³ Tekye Mahallesi, Recep 1131/20 Mayıs 1719¹⁴³⁴ Bağdâdlı Mahallesi'ndeki atamalarıdır.

5.4. Mirablıklar

Develliğolu¹⁴³⁵ tarafından “*bir şehrin su işlerine bakan kimse*” olarak tanımlanan bu görevli suyun kaynağından alınıp şehirde çeşmelerden akıtılmasına kadar yapılan işlerden birinci derecede sorumlu olan vakıf görevlisi olup su yolu nâzırı gibidir¹⁴³⁶. Ayrıca su yollarının bakım onarım ve korunmasını sağlarlardı. Suyolu nâzırlığı ilk defa İstanbul'da 25 Mart 1566 yılında kuruldu¹⁴³⁷. Ereğli'de ne zaman oluşturuldu, ilk mirab kimdir elimizde bu konuya dair kayıt yoktur. İlk belgenin tarihine bılırsa, Zilkade 1111/Mayıs 1700¹⁴³⁸ tarihinden itibaren faal bir şekilde mirablık vardır demek mümkündür.

5.4.1. Andos Mezraası Mirablığı

Andos Mezraası'nın mirablığı hakkında Hurufat Defteri kayıtlarındaki ilk ve tek belgenin tarihi, Zilkade 1111/Mayıs 1700'dür¹⁴³⁹. Belgede zikredilen kayda göre, Andos Mezraası su yolu bakımının yapılması için oluşturulan boş mirablık kadrosuna iki akçe yevmiye ile Kadı Hamza'nın getirildiğinden bahsedilmektedir.

5.4.2. Alan ve Yazlık Harkları Mirablığı

İvriz Karyesi'nin mirablığı hakkında Hurufat Defteri kayıtlarındaki ilk belgenin tarihi, 1 Safer 1131/24 Aralık 1718'dir¹⁴⁴⁰. Belgede zikredilen kayda göre, İvriz Karyesi'nden akan nehrin yazlık harkının mirabı olan Osman'ın görevden alınması ile yerine Mehmet'in getirildiğinden bahsedilmektedir. Bundan sonra 1 Cemâziye'l-evvel 1135/7 Şubat 1723¹⁴⁴¹ tarihli kayıtta da Alan Harkı ve Yazlık diye bilinen harkların mirablığını yapan Mehmet'in, bu görevi hakkıyla yerine getirememesi üzerine yerine İbrahim'in getirildiğinden bahsedilmektedir.

¹⁴³² V.A.D. no. 1069, vr. 28a.

¹⁴³³ V.A.D. no. 1069, vr. 28b.

¹⁴³⁴ V.A.D. no. 1069, vr. 29b.

¹⁴³⁵ Aynı eser, s. 651.

¹⁴³⁶ KÜÇÜKDAĞ, *Karapınar*, s. 136.

¹⁴³⁷ KÜÇÜKDAĞ, *Karapınar*, s. 137.

¹⁴³⁸ V.A.D. no. 1159, vr. 84b.

¹⁴³⁹ V.A.D. no. 1159, vr. 84b.

¹⁴⁴⁰ V.A.D. no. 1069, vr. 29b.

¹⁴⁴¹ V.A.D. no. 1069, vr. 30b.

5.4.3. Konur, Tekye ve Hızırlı Harkları Mirablığı

Tekye ve Hızırlı Mahallesi arasından akan Nehr-i Kebir'in, Konur, Tekye ve Hızırlı Harkları'nın mirablığı hakkında Hurufat Defteri kayıtlarındaki ilk belgenin tarihi, 1 Recep 1139/24 Aralık 1726'dır¹⁴⁴². Belgede zikredilen kayda göre, Tekye ve Hızırlı Mahallesi arasından akan Nehr-i Kebir'in Konur, Tekye ve Hızırlı Harkları'nın bakımı ve tarlaların sulanması için oluşturulan boş mirablık kadrosuna Süleyman getirilmiştir.

Bundan sonra Muharrem 1154/Nisan 1741'de¹⁴⁴³ mirab Süleyman'ın beratı yenilenmiştir. 7 Rebîü'l-âhir 1159/29 Nisan 1746'da¹⁴⁴⁴ Hameyn Vakıfları'nın nazırı Hacı Beşir Ağa arzına istinaden, yarı hisse ve bir akçe yevmiye ile mirablığın Ahmet'in ölmesi üzerine oğlu Yusuf'a geçmesi gerekirken, bu görevin Süleyman tarafından haksızlıkla alınması üzerine, vakıf nazırı Hacı Beşir Ağa durumu, kadiya bildirerek düzeltirmiştir. Cemâziye'l-evvel 1170/15 Şubat 1757'de¹⁴⁴⁵ harkların boş mirablık kadrosuna Derviş ve Osman getirilmiştir. Cemâziye'l-âhir 1171/ Şubat 1758¹⁴⁴⁶ tarihli son kayıta da mirab Derviş ve Osman'ın beratlarının yenilendiğinden bahsedilmektedir.

5.4.4. Köstendil ve Anarı Harkları Mirablığı

Anarı, Konya'nın Halkapınar ilçesi ile Büyükdoğan (Sinandı)köyü arasındaki iki derenin birleştiği yerde kurulmuş antik kenttir¹⁴⁴⁷.

Zanaba Karyesi'ndeki Gökçe-Dere'den akan suyun, Kara-yusuflu Karyesi'ndeki Değirmenden itibaren bölünen, Köstendil ve Anarı harklarının mirablığı hakkında Hurufat Defteri kayıtlarındaki ilk belgenin tarihi, Cemâziye'l-evvel 1168/Şubat 1755'tir¹⁴⁴⁸. Belgede zikredilen kayda göre, kuyu sularının mirabı Mehmet'in beratı yenilenmiştir.

Bundan sonra Zilkade 1168/Ağustos 1755¹⁴⁴⁹, Rebîü'l-âhir 1172/Aralık 1758¹⁴⁵⁰ ve Rebîü'l-evvel 1188/Mayıs 1774¹⁴⁵¹ tarihlerinde de mirab Mehmet'in beratı tekrar yenilenmiş, Mehmet'in Rebîü'l-evvel 1193/Nisan 1779'da¹⁴⁵² ölmesi üzerine bu göreve Mustafa

¹⁴⁴² V.A.D. no. 1143, vr. 22b.

¹⁴⁴³ V.A.D. no. 1073, vr. 10b.

¹⁴⁴⁴ V.A.D. no. 1073, vr. 7a.

¹⁴⁴⁵ V.A.D. no. 1062, vr. 27b.

¹⁴⁴⁶ V.A.D. no. 1062, vr. 28a.

¹⁴⁴⁷ SENAN, *aynı eser*, s. 52; YASSIBAŞ, *aynı tez*, s. 75.

¹⁴⁴⁸ V.A.D. no. 1062, vr. 24b.

¹⁴⁴⁹ V.A.D. no. 1062, vr. 25b.

¹⁴⁵⁰ V.A.D. no. 1062, vr. 28a.

¹⁴⁵¹ V.A.D. no. 1065, vr. 36a.

¹⁴⁵² V.A.D. no. 1071, vr. 20a.

getirilmiştir. 10 Safer 1224/25 Mart 1809'da¹⁴⁵³ Köstendil Harkı *orta ketb olunca müntehi* olduğundan dolayı mirabı olmadığı için boş mirablık kadrosuna Hüseyin getirilmiştir. 23 Şevval 1225/21 Kasım 1810¹⁴⁵⁴ tarihli son kayıta da mirab Hüseyin'in kendi rızası ile bu görevi Yusuf ve Hasan'a devrettiğinden bahsedilmektedir.

5.4.5. Karasu, Selkilim ve Gözen Harkları Mirablığı

Harameyn Vakfı'na ait Karasu, Selkilim ve Gözen harklarının mirablığı hakkında Hurufat Defteri kayıtlarındaki ilk belgenin tarihi, Cemâziye'l-evvel 1187/Ağustos 1773'tür¹⁴⁵⁵. Belgede zikredilen kayda göre, Harameyni'ş-Şerifeyn Vakfı'ndan Karasu, Selkilim ve Gözen harklarının beratsız mirabı olan Halil Necati'ye yeniden berat verilmiştir.

Bundan sonra Cemâziye'l-âhir 1199/Mart 1785'te¹⁴⁵⁶ mirab Halil Necati'nin ölmesi üzerine bu görev Abdülatif'e verilmiştir. 10 Recep 1210/20 Ocak 1796'da¹⁴⁵⁷ mirab Abdülatif'in çocuksuz ölmesi üzerine bu göreve Muhsin'in getirilmiştir. 27 Şaban 1216/2 Ocak 1802'de¹⁴⁵⁸ mirab Muhsin kendi rızası ile bu görevi Mehmet Şehabeddin ve kardeşine devretmiştir. 8 Şaban 1222/11Ekim 1807'de¹⁴⁵⁹ mirab Mehmet Şehabeddin ve Enes'in beratlarını kaybettikleri için yeniden bunlara berat verilmiştir. 12 Muharrem 1229/4 Ocak 1814¹⁴⁶⁰ tarihli son kayıta da mirab Mehmet Şehabeddin ve Enes'in tekrar beratlarını kaybetmeleri üzerine bunlara bir kez daha berat verildiğinden bahsedilmektedir.

5.4.6. Viran Mahallesi Harkı Mirablığı

Viran Mahallesi'nin mirablığı hakkında Hurufat Defteri kayıtlarındaki ilk ve tek belgenin tarihi, 11 Şevval 1191/12 Kasım 1777'dir¹⁴⁶¹. Belgede zikredilen kayda göre, Viran Mahallesi'ndeki hark ile Viran Camisi'nin boş mütevellilik kadrosuna bir akçe yevmiye ile Mehmet getirilmiştir. BundanViran Camisi'nin mütevellisinin, aynı zamanda harkın da mirabı olduğu anlaşılmaktadır.

---

¹⁴⁵³ V.A.D. no. 533, vr. 33b.

¹⁴⁵⁴ V.A.D. no. 533, vr. 34a.

¹⁴⁵⁵ V.A.D. no. 1059, vr. 50a.

¹⁴⁵⁶ V.A.D. no. 1066, vr. 100a.

¹⁴⁵⁷ V.A.D. no. 531, vr. 78b.

¹⁴⁵⁸ V.A.D. no. 531, vr. 79a.

¹⁴⁵⁹ V.A.D. no. 532, vr. 112a.

¹⁴⁶⁰ V.A.D. no. 534, vr. 77b.

¹⁴⁶¹ V.A.D. no. 1071, vr. 19b.

5.4.7. Kureyşî Harkı Mirablığı

Kureyşî Harkı'nın mirablığı hakkında Hurufat Defteri kayıtlarındaki ilk belgenin tarihi, 10 Rebîü'l-âhir 1219/19 Temmuz 1804'tür¹⁴⁶². Belgede zikredilen kayda göre, Kureyşî Harkı diye bilinen harkın mirabı uzun zamandır olmadığından boş bulunan mirablık kadrosuna Yusuf getirilmiştir.

Bundan sonra 16 Cemâziye'l-evvel 1226/8 Haziran 1811¹⁴⁶³ tarihli kayıтта mirab Yusuf'a beratını kaybettiği için yeniden berat verilmiştir. 17 Rebîü'l-evvel 1230/27 Şubat 1815¹⁴⁶⁴ tarihli son kayıтта da mirab Yusuf'un ölmesi üzerine bu göreve oğulları Cafer ve Halil'in getirildiğinden bahsedilmektedir.

5.5. Tekke ve Zaviyeler

Ereğli, Anadolu Selçuklularının başkenti olan Konya'ya komşu olması münasebeti ile XII. Yüzyıldan itibaren Konya'da meydana gelen tasavvufî hayattan ve kültür ortamından etkilenmiştir. Ayrıca Hicaz yolları üzerinde bulunması ve hacıların konakladığı yer olması sebebiyle Ereğli'deki birtakım tasavvufî yapılanmaları görmek mümkündür. Bu iki önemli nedenden dolayı Ereğli'de tekke ve zaviyelerin kurulduğu Osmanlı belgelerinden anlaşılmaktadır. Yöreyi şenlendirmek ve gelip geçen yolculara ikramda bulundukları için zaviye olan köylerden ve nâhiyelerden vergi alınmamaktadır. Arşiv belgelerinde “*ol aziz hürmetine vergilerden muaftırlar*” şeklinde ellerine mektup verildiği kayıtlıdır¹⁴⁶⁵.

Ereğli de bulunan tekke ve zaviyelere dair aynı dönemi konu alan bir yüksek lisans tezi olduğundan dolayı tekrardan aynı konuyu işlemek araştırmamız açısından zaman kaybı¹⁴⁶⁶ olacağı için bu kısma kısaca değinilecektir. Sadece Samurlu¹⁴⁶⁷ tarafından değinilmeyen *Şeyh Muhyiddin Zaviyesi* kayıtları yer alacaktır.

Ereğli'deki diğer tekke ve zaviyeler şunlardır¹⁴⁶⁸:

1. Abdal İlyas Zaviyesi Dede-i Kebir, Bualı ve Bogas karyeleri
2. Cahî Zaviyesi
3. Helvacı Baba Zaviyesi
4. Meydan Başı Zaviyesi
5. Şeyh Şehabeddin Zaviyesi

¹⁴⁶² V.A.D. no. 532, vr. 111b.

¹⁴⁶³ V.A.D. no. 533, vr. 34b.

¹⁴⁶⁴ V.A.D. no. 534, vr. 78a.

¹⁴⁶⁵ ÇELİK, aynı tez, s. 49.

¹⁴⁶⁶ Mübahat KÜTÜKOĞLU, *Tarih Araştırmalarında Usûl*, İstanbul 2001, s. 38.

¹⁴⁶⁷ Osmanlı Döneminde Konya Ereğlisi'nde Tasavvufî Hayat, Tekke ve Zâviyeler, Konya 2004.

¹⁴⁶⁸ SAMURLU, Aynı tez, s. 41-59.

6. Akkaya Zaviyesi
7. Şeyh Gündi Dede Tekkesi
8. Hızır Işık ve Yakub Işık Zaviyesi
9. Şeyh Saltuği Zaviyesi
10. Sarıyum Zaviyesi
11. Zaviye-i Sağır
12. Sarı Minber Zaviyesi
13. Şeyh Yusuf Zaviyesi Dede-i Kebir, Bogas ve Yunus karyeleri
14. Çat Zaviyesi
15. Ebüdderdâ Zaviyesi

5.5.1. Şeyh Muhiddin Zâviyesi

Kale eteğinde Karamanoğullarından kalan cami köylüler tarafından yıkılarak yeniden yapılmıştır. Bu caminin kuzeyinde bulunan türbenin Şeyh Mehmet Muhyiddin'e ait olduğu söylenmektedir. Kabir üzerinde kime ait olduğu ve ölüm tarihine dair hiçbir bilgi yoktur. Konyalı, bu türbenin şeyh'e ait olduğunu ve toroslardan gelen ana yol üzerine bir zaviye yaptırdığını belirtmektedir. Ayrıca Şeyh Muhyiddin'in iki kardeşi vardır ve bunlarda Bulgar ve Sinandı dağları eteğine birer zaviye inşa etmişlerdir¹⁴⁶⁹.

Elimizde bu zaviyeye dair iki kayıt bulunmaktadır. Mindos Karyesi'nde bulunan bu zaviye, Şeyh Mehmet Muhyiddin tarafından XVII. yüzyılın sonlarında inşa edilmiş olmalıdır. Çünkü bu zaviye hakkında Hurufat Defteri kayıtlarındaki ilk belgenin tarihi Zilkade 1144/Mayıs 1732'dir¹⁴⁷⁰. Belgede zikredilen kayda göre, Mindos Kalesi'nde merhum Şeyh Mehmet Muhyiddin'in tevliyeti ve hasıl olan geliri öncelikle kendine ölümünden sonra erkek çocuklarının en büyük ve en olgun erkek çocuklarına olduğundan dolayı, tevliyet önce Şeyh Mehmet Muhyiddin'in ardından da vakfiye şartlarına haiz Hızır Dede'nin olmuş, ancak Hızır Dede'nin ölmesi üzerine, vakfiye şartlarına uyan Şeyh Mehmet yetim kalmış, bunun üzerine de sahipsiz kalan zaviyenin gelirlerine, zaviye civarındaki tımarlı sipahiler el koyup zaviyenin faaliyetlerini de tamamen durdularından, ehl-i vukuf kişilerin bu duruma şahadet etmeleriyle yapılan haksızlık kadı kanalıyla düzeltilerek, mütevelliliği Hızır Dede'nin ölmesi üzerine Şeyh Mehmet'e verilmiştir. Bundan sonraki 17 Şevval 1232/30 Ağustos 1817¹⁴⁷¹ tarihli kayıta da Şeyh Mehmet'in ölmesi üzerine bu göreve evlad-ı vâkıfdan oğlu Şeyh Abdurrahman'ın getirildiğinden bahsedilmektedir.

¹⁴⁶⁹ KONYALI, *Ereğli Tarihi*, s. 878.

¹⁴⁷⁰ V.A.D. no. 1073, vr. 8a.

¹⁴⁷¹ V.A.D. no. 534, vr. 79a.

5.6. Mezraa ve Mezraadarlık

Ahalisi dağılmış eski iskân yerlerine mezraa denmektedir. Mezraa zamanın şartlarına ve bölgenin hususiyetlerine göre değişiklik arz etmektedir. Mezralarda bazen cemaat reislerinin bazende dervişlerin etkinliği söz konusu olup, bazen yaylak ve bazen de kışlak olarak kullanımı görülmüştür. Mezra ile ilgilenen görevliye ise mezraadar denmektedir. Ereğli'deki mezraların çoğunluğu Karacadağ etrafında toplanmıştır. Bazı mezralarda raiyet ile hukukî statüleri farklı sipahiler mevcuttur. Bu bilgileri tahrir kayıtlarından öğrenmek mümkündür. Mezralar nüfus olarak az olmakla birlikte kır iskân mahallelerinde köylerin tamamlayıcısıdır. Zira birçok mezra köylerin ekinliği olup köyler ile sıkı ilişki halindedir. Mezralarda yapılan ziraatlerin geliri vakıflara ve timara ayrılırdı. Eger ki ziraat yapılan toprak ekilip dikilmez ise o kişiden alınıp başkasına verilirdi¹⁴⁷². Ereğli'ye dair elimizde olan Hurufat kayıtlarındaki mezraalara aşağıda değinilecektir.

Mezraadarlık hakkında Hurufat Defteri kayıtlarındaki ilk belgenin tarihi, Cemâziye'l-âhir 1112/Kasım 1700'dür¹⁴⁷³. Belgede zikredilen kayda göre, Tont Karyesi'ndeki mezraanın meşrutiyet üzere mutasarrıfı olan Mustafa'nın beratının yenilendiğinden bahsedilmektedir. Bundan sonra 1 Şaban 1136/23 Mayıs 1724¹⁴⁷⁴ tarihli son kayıta da Sunurbağ Karyesi'ndeki Alaca-Oğlak Mezraası'nın habs üzere mezraadarlığı Osman ve Abbas'ın elinden İsa ve Halil tarafından haksızlıkla alınması üzerine, Osman ve Abbas'ın bu durumu, kadıya bildirmesiyle bu yanlışlığın kadı kanalıyla düzeltildiğinden bahsedilmektedir.

5.7. Tahmishâne ve Tahmişçilik

Kahvenin kavrulup dövülerek satıldığı yere verilen addır. Halk arasında bunun yerine tahmis tabirini kullanmak daha yaygındır. Kahve Türkiye'de ilk defa 950/1543 tarihinde görülmüştür¹⁴⁷⁵. Ayrıca kahveden alınan verginin ismidde tahmistir. Bu vergi tasmishanelerin sürekli denetim altında bulunduğunun göstergesidir. XVII. yüzyılda büyük kent pazarlarında tahmis-i kahve vergisinin alındığı bilinmektedir. Bu vergilere dair kayıtlar XVI. yüzyılda kahve içilmesine karşı olmayan ve kahveden alınan vergileri haram saymayan ulemanın varlığının bir göstergesidir¹⁴⁷⁶. Ereğli'deki tahmişçiliğe dair kayıtlara aşağıda değinilecektir. Ayrıca bu kayıtlar ile Ereğli'ye tahmişçiliğin geldiği belgelenmiştir. Aynı dönemde Karaman'daki kahvehanelerin sayısı beş olarak tesbit edilmiştir. Bazen bu kahvehanelerin bir

¹⁴⁷² ÇELİK, *aynı tez*, s. 62.

¹⁴⁷³ *V.A.D. no. 1159*, vr. 84b.

¹⁴⁷⁴ *V.A.D. no. 1069*, vr. 30b.

¹⁴⁷⁵ PAKALIN, *aynı eser*, s. 375.

¹⁴⁷⁶ FAROQHİ, *aynı eser*, s. 87.

suç mekânı olduğu şeriye sicillerinden tesbit edilmiştir. Bu gibi gerekçelerle kapatılan kahvehaneler vardır¹⁴⁷⁷.

Tahmişçilik hakkında Hurufat Defteri kayıtlarındaki ilk belgenin tarihi, Muharrem 180/Haziran 1766'dır¹⁴⁷⁸. Belgede zikredilen kayda göre, Ereğli Kazası, hacıların ve diğer yolcuların uğrak yeri olarak önemli bir geçiş noktası olduğu için tahmise ihtiyaç duyulmuş, bundan dolayı Tufanzade İbrahim tarafından Ereğli Kazası'na bir tahmis inşa edilmiş, tahmişçiliğine de yine Tufanzade İbrahim'in getirildiğinden bahsedilmektedir.

Bundan sonra 26 Zilkade 1190/6 Ocak 1777'de¹⁴⁷⁹ tahmişçi Tufanzade İbrahim'in ölmesi üzerine bu görev diğer İbrahim'e verilmiştir. Muharrem 1200/Kasım 1785'te¹⁴⁸⁰ tahmişçi İbrahim'in ölmesi üzerine bu görev Mehmet'e verilmiştir. Şevval 1200/Ağustos 1786'da¹⁴⁸¹ tahmişçi Mehmet'in hacıların ve diğer yolcuların mallarını zorla gasp etmesinden dolayı görevden alınması ile yerine Ahmet getirilmiştir. 10 Safer 1218/1 Haziran 1803'te¹⁴⁸² tahmişçi Mehmet bu göreve devam ederken, ayanlardan Çavuşoğlu'nu da katleden Mazanoğlu Mehmet adlı şahısın zorlamasıyla tahmişçilik görevinden alınmıştır. Bu göreve de Mazanoğlu Mehmet'in oğlu Ahmet getirilmiş, Mehmet de devlete şikâyet eder endişesiyle Mazanoğlu Mehmet tarafından katledilmiştir. Mehmet'in oğulları Ali, Mehmet ve Mustafa'nın hem yaşlarının küçük olması hem de Mazanoğlu Mehmet'in zulmünden çekinmelerinden dolayı bu durumu kadiya bildirememişler, ancak, Mazanoğlu Mehmet'in bu sırada ölmesi üzerine oluşan yeni durum çerçevesinde Mehmet'in oğulları Ali, Mehmet ve Mustafa, babalarından intikal etmesi gereken tahmişçilik için başvuruda bulunmuşlardır. Bu başvuru neticesinde haksızlıkla göreve gelen Mazanoğlu Mehmet'in oğlu Ahmet görevden alınarak yerine Mehmet'in oğulları Ali, Mehmet ve Mustafa'nın getirilmiştir.

Tahmişçi Ali, Mehmet ve Mustafa kardeşlerden Mustafa'nın 2 Cemâziye'l-evvel 1231/31 Mart 1816¹⁴⁸³ tarihinde ölmesi üzerine üçte bir hissesi oğulları Hüseyin ve Mehmet'e verilmiştir. Yine 2 Cemâziye'l-evvel 1231/31 Mart 1816¹⁴⁸⁴ tarihli son kayıтта tahmişçi Ali ve Mehmet kardeşlerden Mehmet'in çocuksuz ölmesi üzerine üçte bir hissesinin kardeşi ve ortağı Ali'ye verildiğinden bahsedilmektedir.

¹⁴⁷⁷ Ahmet CENGİZ, "XVIII. Yüzyılda Lârende (Karaman) Şehrinin Fiziki ve Sosyo-Ekonomik Yapısı, (SÜSBE Tarih Ana Bilim Dalı Yeniçağ Tarihi Bilim Dalı Basılmamış Doktora Tezi), Konya 2008, s. 37.

¹⁴⁷⁸ V.A.D. no. 1070, vr. 13b.

¹⁴⁷⁹ V.A.D. no. 1071, vr. 19a.

¹⁴⁸⁰ V.A.D. no. 1066, vr. 100a.

¹⁴⁸¹ V.A.D. no. 1066, vr. 100a.

¹⁴⁸² V.A.D. no. 532, vr. 111a. Mazanoğlu Mehmet adlı şahıs, Şeyh Şahabeddin İmareti'nde tabh-ı taamlık yapmaktadır.

¹⁴⁸³ V.A.D. no. 534, vr. 78b.

¹⁴⁸⁴ V.A.D. no. 534, vr. 78b.

5.8. Ahî Babalığı

Ahîliğin tarihçesi KÜÇÜKDAĞ, tarafından şu şekilde özetlenmiştir¹⁴⁸⁵: “*Anadolu Selçuklu Devletinde esnaf örgütlenmesi, önceleri kendiliğinden liberal denilebilecek bir ortamda tabii bir seyir takip ederek başlamıştır. XII. Yüzyılın son çeyreğinde, Abbasi Halifesi Nâsır li-Dinillâh’ın kurduğu Fütüvvet Teşkilâtı’nın üyeleri kabul edebileceğimiz Fityanlar, bu örgütün üyeleri sıfatıyla Konya’da bulunmaya; aynı dönemde Ahîlerde bu kentte varlıklarını hissettirmeye başlamıştır. Fütüvvetin tasavvuf ağırlıklı yapılarına karşılık Ahîler, sanat ve ticaret erbabına yakın olmuşlardır. XIII. yüzyıllarda benzer idealleri paylaşan iki grup, İzzettin Keykavus’un gayretleri sonucu tek çatı altında toplanmış; Ahî Evran tarafından resmen bir Ahî Teşkilâtı olarak düzenlenmiştir. Alâeddin Keykubat, faaliyetlerini sürdürmeleri için Ahîlere Konya’da tekkeler tahsis etmiştir. Ahî Teşkilâtı, esnafın belli kurallara bağlı olarak üretime katkıda bulunmalarına zemin oluşturduğundan başka, devletin esnaf üzerinde murakebesini de sağlamıştır.*

Ahî Evran, XIII. yüzyıl başlarında başkent Konya’ya gelip Ahî Teşkilâtı’nın başına geçmiş; bu sırada Konya’nın 1221’den önceki debbağhânesi olan ve sur dışında ikincisi yapılıncı İç Debbağhâne adını alan yerde kendisine ait dükkânda debbağlıkta yapmıştır.”

Ereğli’deki ahîliğe gelince; Şeyh Şahabeddin¹⁴⁸⁶ Zaviyesi ve vakfının kurucusu olan Şeyh Şehabeddin ahî olduğu bilinmektedir¹⁴⁸⁷. Bu zat Evhadüddîn Kirmânî’nin öğrencisi idi. Niğdeli Kadı Ahmed de “*el-Veledü’s-Şefîk*” adlı eserinde Ereğli’de Şeyh Bedreddin Yalman-i Emir ve Şehabeddin Çoban-i Emir adlarında iki talebesi bulunduğunu ve bu iki kardeşin Ereğlili Hâce (tüccar) Mevdud’un oğulları olduğunu yazmaktadır¹⁴⁸⁸. Bu durum, Ereğli’de daha Anadolu Selçukluları’ndan beri ahî teşkilâtının bulunduğu bir kanıttır. Ereğli’de Osmanlı dönemine ait ahî teşkilâtı da bulunmaktaydı. 1630 yılında esnaf üzerine ahî olan kişi, Ahî Evren’in evlâdından Şeyh Ahî Ali idi¹⁴⁸⁹.

Ahi babalığı hakkında Rebû’l-âhir 1199/Ocak 1785¹⁴⁹⁰ tarihli ilk belgeye göre, Hz. Abbas evladından olup ellerindeki fütüvvetname gereğince *batnen bade batnin neslen bade*

¹⁴⁸⁵ *Türk Tasavvuf Araştırmaları*, Konya 2005, s. 8.

¹⁴⁸⁶ Bu zat Şeyh Sühreverdi ile karıştırılmaktadır. Ama Sühreverdi Halep’te ölüm cezasına çarptırılmıştır. Ereğli’de mezarının bulunamayacağı ve bu mezarın Şeyh Şehabeddin Makbul’e ait olduğu Mikail Bayram tarafından tesbit edilmiştir. BAYRAM, *Araştırmalar*, s.178.

¹⁴⁸⁷ Mikâil BAYRAM, *Fatma Bacı ve Bacıân-ı Rûm*, (Kısaltma: *Fatma Bacı*), Konya 1994, s. 27.

¹⁴⁸⁸ BAYRAM, *Fatma Bacı*, s. 7; Mikail BAYRAM, *Bacıân-ı Rum* (Anadolu Bacıları) ve *Fatma Bacı*; *Türkler*, VI, s. 371; BAYRAM, *Araştırmalar*, Konya 2003, s.177.

¹⁴⁸⁹ KŞS-22/ 11. “*Mahalleler*” kısmında değinilmiştir. Bkz. S. 25; KÜÇÜKDAĞ, Ahî Evran, s.86.

¹⁴⁹⁰ *V.A.D. no. 1066*, vr. 100a.

neslin esnafın ahi babalığına mutasarrıf Şeyh Ali'nin oğlu Osman'ın oğlu Süleyman'ın ölmesi üzerine bu görev Şeyh Abdülbaki'ye verilmiştir.

Bundan sonra 20 Rebû'l-âhir 1207/5 Aralık 1792'de¹⁴⁹¹ esnafın ahi babası olan Abdülbaki'nin ölmesi üzerine bu görev oğlu Osman'a verilmiştir. 13 Şevval 1224/21 Kasım 1809'da¹⁴⁹² esnafın ahi babası olan Osman'ın ölmesi üzerine bu göreve oğlu Abdülbaki getirilmiştir. Esnafın ahi babası olan Abdülbaki'nin çocuksuz ölmesi üzerine bu göreve 24 Cemâziye'l-âhir 1229/13 Haziran 1814'te¹⁴⁹³ Mehmet atanmıştır. Mehmet'in de ölmesi üzerine 25 Safer 1233/4 Ocak 1818'de¹⁴⁹⁴ bu göreve Yunus getirilmiştir. Tarihsiz¹⁴⁹⁵ olan son kayıttta da esnafın ahi babalığına Yunus ölmesi üzerine oğlu Şeyh Ali'nin getirildiğinden bahsedilmektedir.

Aynı dönemleri inceleyen Cengiz, Karaman'a dair ahilikle ilgili iki berat kaydına rastlanıldığından bahsetmektedir. Ayrıca bu araştırmada ahî şeyhliğinin babadan oğla geçen bir görev olduğu ve hariçten atanan kişilerinse, “*şeh-yh-i seb'a*” ismi ile atandıklarını belirtmiştir¹⁴⁹⁶. Durum Ereğli'de de aynı olup göreve çocuklar devam etmiş, kişinin çocuksuz ölmesi üzerine dışarıdan kişiler görevlendirilmiştir.

---

¹⁴⁹¹ *V.A.D. no. 530, vr. 105b.*

¹⁴⁹² *V.A.D. no. 533, vr. 34a.*

¹⁴⁹³ *V.A.D. no. 534, vr. 78a.*

¹⁴⁹⁴ *V.A.D. no. 534, vr. 79a.*

¹⁴⁹⁵ *V.A.D. no. 564, vr. 82b.*

¹⁴⁹⁶ CENGİZ, *aynı tez*, s. 197.

ALTINCI BÖLÜM

6.EĞİTİM KURUMLARI

6.1. Mektepler

Sıbyan okullarına “mektep” veya “küttâp” yoksul çocuklar için olanına da “sebilmektep” veya “sebilküttap” deniyordu¹⁴⁹⁷. Arapça كتب kökünden türetilen mektep yazı öğretilen yer anlamına gelir¹⁴⁹⁸. Önceleri Kur’an eğitimi cami ve mescitlerde verilirken daha sonra küçük çocukların mescitlerdeki ibadet huzurunu bozacağı endişesi ile oluşturulan küttâplarda Kur’an öğretilmeye başlanmıştır. Mekteplerde kur’an ve yazı dersleri ayrı ayrı hocalarca öğretilirdi. Kur’an hocasına “muallim”, yazı hocasına da “mükettip” denirdi¹⁴⁹⁹.

Belirli bir eğitim programı belirlenmemekle birlikte mekteplerdeki genel amaç, çocuklara okumayı yazmayı, İslam dininin kaidelerini ve Kur’an okumayı, dört temel aritmetik işlemi öğretmektir. Mezun olabilmek için en az bir kez Kur’an hatim etmek mecburiydi¹⁵⁰⁰. Dört- yedi yaşlarındaki kız ve erkek çocukların devam ettiği bu okullardan hemen her mahallede bir tane bulunduğu için halk dilinde “mahalle mektebi” veya çoğu taştan yapıldığından “taş mektep” denirdi¹⁵⁰¹. Sıbyan mekteplerinden eğitimi tamamlayan çocuklar isterlerse medreselerde eğitime devam ederlerdi¹⁵⁰². İdareleri vakıfları yaptıranların şartlarına göre olurdu¹⁵⁰³ ve bu yazılı belgeye “vakfiye” denirdi¹⁵⁰⁴. Mekteplere ayrıca muhallimhane de denmektedir. Mekteplerin hocaları, genellikle medrese okumuş, çoğu zaman bir cami veya mescitte imamlık veya müezzinlik yapan kimselerden olurdu. Kız çocuklarına mahsus mekteplerin hocaları ise yaşlı kadınlardan seçilirdi¹⁵⁰⁵.

Aynı dönemlerde Karaman’da¹⁵⁰⁶ 11, Kır-ili kazasında 11¹⁵⁰⁷, Konya’da¹⁵⁰⁸ beş, Ilgın’da¹⁵⁰⁹ dört ve Aksaray’da¹⁵¹⁰ 29 mektep varken Ereğli’de yedi mektep kaydına

¹⁴⁹⁷ A. Zeynep AHUNBAY, “Mektep-Mimarî”, *DİA*, XXIX, s.7.

¹⁴⁹⁸ Nebi BOZKURT, “Mektep”, *DİA*, XXIX, s.5.

¹⁴⁹⁹ BOZKURT, *aynı yer*.

¹⁵⁰⁰ CENGİZ, *aynı tez*, s.110. Cengiz’den naklen; Ekmelettin İHSANOĞLU, “Osmanlı İmparatorluğu’nda Eğitim” Osmanlı Uygarlığı, (yay. Haz. Halil İNALCIK, Günsel RENDA), I, İstanbul 2003, s.345-346. BALTACI, *aynı eser*, s. 19.

¹⁵⁰¹ Vedat GÜNYOL, “Mektep”, *İA*, İstanbul 1955, s.655-657.

¹⁵⁰² FROQHİ, *Gündelik Yaşam*, s. 201.

¹⁵⁰³ KÜÇÜKDAĞ, *aynı tez*, s.60

¹⁵⁰⁴ Vakfiye: İnşâ edilen bir hayır kurumunun nasıl idare edileceğini, vakıf gelirlerinin nerelere ve nasıl harcanacağını, kimlerin nasıl çalışacağını, ne kadar ücret alacağını içeren ve kadı tarafından tescil edildikten sonra yürürlüğe giren senede denir. KÜÇÜKDAĞ, *Karapınar*, s.92.

¹⁵⁰⁵ GÜNYOL, *aynı yer*.

¹⁵⁰⁶ CENGİZ, *aynı tez*, s. 110.

¹⁵⁰⁷ AKINCI, *aynı tez*, s. 92.

¹⁵⁰⁸ KÜÇÜKDAĞ, *aynı tez*, s. 60-61.

¹⁵⁰⁹ ÖZDEMİR, *aynı tez*, s. 82-84.

rastlanmıştır. Aşağıda Ereğli'deki *Hurufat Defterleri'nde* tesbit edilen mekteplere değinilecektir.

6.1.1. Hacı Ali Mescidi Muallimhanesi

Hacı Ali Mescidi'nin yanında bulunan bu mektep Hacı Ali tarafından, muhtemelen XVII. yüzyılın sonlarında inşa edilmiş olmalıdır. Rebû'l-âhir 1102/Ocak 1691¹⁵¹¹ tarihli ilk belgeye göre, Hacı Ali Mescidi'ne bitişik muallimhanede, muallim-i sıbyan olan İshak ve Ali'nin ölmeleri üzerine bu görevin Musa'ya verildiğinden bahsedilmektedir. Bundan sonra Ramazan 1113/Şubat 1702¹⁵¹² tarihli son kayıta da muallim Musa'nın beratının yenilendiği belirtilmektedir. Şu an medresenin Cami Kebir Mahallesi içinde olduğu söylenmektedir.

6.1.2. Gömeç Mescidi Muallimhanesi

Gömeç Mahallesi'nde bulunan bu mektep, Gömeç Mescidi'ne bitişik olup muhtemelen Gömeç Mescidi'ni yaptıran kişi veya kişiler tarafından XVII. yüzyılın sonlarında inşa edilmiş olmalıdır. Recep 1102/Nisan 1691¹⁵¹³ tarihli ilk belgeye göre, Gömeç Mahallesi Mescidi'nin bitişikindeki muallimhanede muallim-i sıbyân olan Sıddık ve Musa'nın ölmesi üzerine bu görevin Hüseyin'e verildiğinden bahsedilmektedir. Günümüzdeki Dalmaz Mahallesi'nde bulunan mektep kalıntılarının bu mektebe ait olduğu söylenmektedir.

6.1.3. Tekye Mahallesi Muallimhanesi

Bu mektep, muhtemelen mahalle halkı tarafından XVII. yüzyılın sonlarında inşa edilmiş olmalıdır. Rebû'l-âhir 1107/Kasım 1695¹⁵¹⁴ tarihli ilk belgeye göre, muallimhanenin boş muallimlik kadrosuna Salih'in getirildiğinden bahsedilmektedir. Bundan sonra 1 Muharrem 1127/7 Ocak 1715'te¹⁵¹⁵ mektebin mütevellisi olmadığından bu görev Osman'a verilmiştir. Mektebin mütevellilik ücreti günlük bir akçedir. Yine 1 Muharrem 1127/7 Ocak 1715'te¹⁵¹⁶ muallim Salih kendi rızası ile bu görevi Ali'ye devretmiş, 1 Rebû'l-âhir 1134/19 Ocak 1722'de¹⁵¹⁷ mütevelli Osman'ın görevi başında olmadığını gerekçe gösteren diğer Osman bu görevi kendi üstüne berat ettirmiştir. 1 Şevval 1134/15 Temmuz 1722'de eskiden mütevelli olan Osman'ın durumu kadiya bildirmesi ile görev tekrar ona verilmiştir.

---

¹⁵¹⁰ Eşref TEMEL, "Hurufât Defterleri'ne Göre Aksaray Kenti Klâsik Eğitim Kurumları (XVIII- XIX Yüzyıllar Arası)", (SÜSBE. Tarih Anabilim Dalı Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Konya 2008, 32.

¹⁵¹¹ V.A.D. no. 1159, vr. 84b.

¹⁵¹² V.A.D. no. 1159, vr. 85a.

¹⁵¹³ V.A.D. no. 1159, vr. 84b.

¹⁵¹⁴ V.A.D. no. 1140, vr. 58a.

¹⁵¹⁵ V.A.D. no. 1069, vr. 28b.

¹⁵¹⁶ V.A.D. no. 1069, vr. 28b.

¹⁵¹⁷ V.A.D. no. 1069, vr. 30a.

Şevval 1140/Mayıs 1728'de¹⁵¹⁸ muallimlik Ali'nin ölmesi üzerine oğlu Mehmet'e verilmiştir. Safer 1150/Haziran 1737'de¹⁵¹⁹ mütevellî Ali'nin görevden alınması ile yerine oğlu Ali getirilmiştir. Safer 1152/Mayıs 1739'da¹⁵²⁰ muallim Mehmet kendi rızası ile bu görevi Ali'ye devretmiştir. Cemâziye'l-âhir 1168/Mart 1755¹⁵²¹ tarihli son kayıttâ da mektebin iki akçe yevmiye ile hocası Ahmet'in beratının yenilendiğinden bahsedilmektedir.

6.1.4. Hacı Hızır Mektebi

Hacı Hızır tarafından XVIII. yüzyıl başlarında inşa edilen bu mektebe dair Cemâziye'l-âhir 1116/1 Eylül 1704¹⁵²² tarihli tek belgede mektebin muallimi olmadığı için bu görevin Ahmet'e verildiğinden bahsedilmektedir.

6.1.5. İskender Paşa Mektebi

Bu mektep, İskender Paşa tarafından XVIII. yüzyılın başlarında inşa edilmiş olmalıdır. Mektebe dair, 1 Şaban 1116/29 Kasım 1704¹⁵²³ tarihli ilk belgeye göre, mektepde halife olmadığından üç akçe yevmiye ile bu görevin İsa'ya verildiğinden bahsedilmektedir. Bundan sonraki bütün atamalarda halifelik görevine getirilen kişilere verilen ücret günlük üç akçedir.

1 Şaban 1125/23 Ağustos 1713'te¹⁵²⁴ muallim Salih'in ölmesi üzerine bu göreve Halil getirilmiştir. Halife İsa kendi rızası ile 1 Rebîü'l-âhir 1128/25 Mart 1716'da¹⁵²⁵ bu görevi Mehmet'e devretmiş; Mehmet'in beratı, Zilkade 1144/Mayıs 1732'de¹⁵²⁶, Cemâziye'l-evvel 1168/Şubat 1755¹⁵²⁷, Zilkade 1168/Ağustos 1755¹⁵²⁸ ve Muharrem 1174/Ağustos 1760¹⁵²⁹ tarihlerinde dört kez yenilenmiştir. Mehmet'in ölmesi üzerine Şaban 1174/Mart 1761'de¹⁵³⁰ bu göreve oğlu Mehmet atanmıştır. Mehmet kendi rızası ile Muharrem 177/Temmuz 1763'te¹⁵³¹ halifelik görevini Hasan'a devretmiş; Hasan'ın ölmesi üzerine Muharrem 1180/Haziran 1766'da¹⁵³² göreve oğulları Hüseyin ve Abdullah getirilmiştir. Hüseyin ve Abdullah kendi rızaları ile 8 Cemâziye'l-âhir 1191/14 Temmuz 1777'de¹⁵³³ görevi Mahmut

¹⁵¹⁸ V.A.D. no. 1144, vr. 27a.

¹⁵¹⁹ V.A.D. no. 1073, vr. 9b.

¹⁵²⁰ V.A.D. no. 1073, vr. 10a.

¹⁵²¹ V.A.D. no. 1062, vr. 25a.

¹⁵²² V.A.D. no. 1069, vr. 26b.

¹⁵²³ V.A.D. no. 1069, vr. 26b.

¹⁵²⁴ V.A.D. no. 1069, vr. 28b.

¹⁵²⁵ V.A.D. no. 1069, vr. 29a.

¹⁵²⁶ V.A.D. no. 1073, vr. 8a.

¹⁵²⁷ V.A.D. no. 1062, vr. 24b.

¹⁵²⁸ V.A.D. no. 1062, vr. 25b.

¹⁵²⁹ V.A.D. no. 1062, vr. 29a.

¹⁵³⁰ V.A.D. no. 1062, vr. 29b.

¹⁵³¹ V.A.D. no. 1070, vr. 13a.

¹⁵³² V.A.D. no. 1070, vr. 13b.

¹⁵³³ V.A.D. no. 1071, vr. 19b.

ve Mehmet'e devretmişlerdir. Mahmut kendi isteği ile görevini 12 Recep 1210/22 Ocak 1796'da¹⁵³⁴ İsmail'e bırakmıştır. 18 Muharrem 1213/2 Temmuz 1798'de¹⁵³⁵ İsmail de kendi rızası ile görevi Abdurrahman'a devretmiştir.

6.1.6. Abdi Halife Mahallesi Muallimhanesi

Bu mektep, muhtemelen mahalle mescidinin yapıldığı sırada mahalle halkı tarafından XVIII. yüzyılın başlarında inşa edilmiş olmalıdır. Muallimhane hakkındaki, 1 Recep 1139/22 Şubat 1727¹⁵³⁶ tarihli ilk belgeye göre, muallimhanenin muallimi olmadığından bu göreve bir akçe yevmiye ile Abdülkadir getirilmiştir. Mektep arsası mescit vakfına verildiği için Abdi Halife Mahallesi Mescidi Vakfı mütevellisi mekteple de ilgilenerek, muallimin ücretini de ödemek zorundadır. Bu durum vakfiye şartında belirtilerek Rebîü'l-evvel 1150/Temmuz 1737¹⁵³⁷ tarihli belgede kaydedilmiştir.

Muallim Abdülkadir'in beratı Şevval 1144/Nisan 1732'de¹⁵³⁸ yenilenmiş; Abdülkadir'in ölmesi üzerine Şevval 1152/Ocak 1740'ta¹⁵³⁹ göreve Hasan getirilmiştir. Hasan'ın beratı, Cemâziye'l-evvel 1168/Şubat 1755¹⁵⁴⁰ ve Zilkade 1168/Ağustos 1755¹⁵⁴¹ tarihlerinde olmak üzere iki kez yenilenmiştir. Rebîü'l-evvel 1173/Kasım 1759¹⁵⁴² tarihli son kayıtta da muallim Hafız'ın beratının yenilendiğinden bahsedilmektedir¹⁵⁴³.

6.1.7. Molla Teslim Muallimhanesi

Molla Teslim tarafından Ekim 1755'te inşa edilen bu mektep hakkında, Muharrem 1169/Ekim 1755¹⁵⁴⁴ tarihli tek belgede göre, yeniden inşa ettirilen muallimhanenin boş muallimlik kadrosuna, Hacı Halil Mescidi'nde imam ve mütevelli olan Mehmet'in getirildiğinden bahsedilmektedir. Bu mektep ile ilgili olarak başka kayıt bulunmamaktadır. Ancak Hacı Halil Mescidi'nde imam ve mütevelli olan Mehmet'in, bu mescitteki imam ve mütevellilik berat kayıtları devam etmektedir¹⁵⁴⁵. Mescide yapılan atama kayıtlarında muallimlik görevinden bahsedilmemiştir.

---

¹⁵³⁴ V.A.D. no. 531, vr. 78b.

¹⁵³⁵ V.A.D. no. 531, vr. 79a.

¹⁵³⁶ V.A.D. no. 1143, vr. 22b.

¹⁵³⁷ V.A.D. no. 1073, vr. 9b.

¹⁵³⁸ V.A.D. no. 1073, vr. 8a.

¹⁵³⁹ V.A.D. no. 1073, vr. 10a.

¹⁵⁴⁰ V.A.D. no. 1062, vr. 24b.

¹⁵⁴¹ V.A.D. no. 1062, vr. 26a.

¹⁵⁴² V.A.D. no. 1062, vr. 28b.

¹⁵⁴³ Buradaki kayıtta muhtemelen bir yazım yanlış olmuştur. Çünkü Hafızın göreve ne zaman geldiği beratı yoktur. Ya da böyle bir görevlendirme söz konusu ise berat kaydedilmemiştir. O nedenden dolayı bu isim yine Hasan olmalıdır.

¹⁵⁴⁴ V.A.D. no. 1062, vr. 26b.

¹⁵⁴⁵ Camiler Mescitler bölümünden bak Hacı Halil Mescidi s. 94.

6.2. Medreseler

Arapça " د ر س " fiilinden gelen ders okumaya mahsus yer anlamına gelen "medrese"¹⁵⁴⁶; mektep, dâru'l-huffâz ve dâru'l-kurrâların üstünde yüksek öğretim kurumlarıdır. Hepsini aynı seviyede olmayan bu kurumlar kendi aralarında ihtisaslaşmıştır. Genel dersleri okutan medreselerin dışında Dâru'l- hadis ve Dâru'ş-şifa gibi ihtisas medreseleri de bulunuyordu¹⁵⁴⁷. Medreseler mimari olarak yalın bir özelliğe sahip olup gösterişten uzak sadece ilim öğretene bir kurumdurlar¹⁵⁴⁸.

Osmanlı döneminin ilk medresesi, Orhan Gazi tarafından 731 (1330) tarihinde İznik'te açılmıştır¹⁵⁴⁹. Medreselerde, ders verene *müderres*¹⁵⁵⁰, müderresin yardımcısına *muid*, denirdi. Medresede ders gören talebelere de tahsillerine göre "dânişmend", "fakih", "mülâzım", "suhte" ve "talebe" denirdi¹⁵⁵¹. Medreselerden mezun olabilmek için yıllara değil derste başarıya bakılır¹⁵⁵².

Medreseden imtihanla mezun olan her talebeye verilen diplomaya "icâzetnâme" denirdi. İcazetnâmede, medresede okunan derslerin ve müderreslerin adları yazılırdı¹⁵⁵³. Henüz muîdliğe kadar çıkamamış talebenin de bir hocanın dersini bitirdikten sonra, diğer bir hocaya devam edebilmesi için mutlaka elinde "temessük" yâni o dersi başarı ile bitirdiğine dair bir belgenin bulunması şarttı¹⁵⁵⁴. Müderresler, imtihanla seçilirdi. Medreseden mezun olan talebeler, müderreslik görevine atanabilmek için "matlab" adı verilen deftere kaydedilerek, kadro boşalmasını beklemekte¹⁵⁵⁵ ve sırası gelenlerin tayinleri aşağı dereceli medreselerden başlanarak yapılmaktaydı¹⁵⁵⁶.

Belgelere göre, yakınında 31 medresesi olan Konya¹⁵⁵⁷ gibi gelişmiş bir kültür merkezi bulunmasına rağmen, Ereğli'de de 12 tane medresenin olması dikkat çekicidir. Bu

¹⁵⁴⁶ PAKALIN, *aynı eser*, s.436; Nebi BOZKURT, "Medrese", *TDVİA*, XXVIII, Ankara 2003, s. 323.

¹⁵⁴⁷ BALTACI, *aynı eser*, s.20; KÜÇÜKDAĞ, *aynı tez*, s.38.

¹⁵⁴⁸ Medrese mimarisini Ünlü seyyah SARRE şu şekilde anlatmaktadır: "Ortada bir avlu vardır. Çevresinde hocaların ve öğrencilerin hücreleri bulunur. Hücre dizilerinin orta yerinde bulunan ve avluya açılan eyvanlarda ders verilir. Bu yapılar sadece Selçuklu binalarına ait bir özellik değildir. Çünkü aynı düzenlemeye İslamiyetin fethettiği ülkelerin bulunduğu geniş coğrafyanın her yerinde rastlanır ve bunlar belirtildiği gibi dini ihtiyaçlardan ötürü ortaya çıkmışlardır." SARRE, *aynı eser*, s. 72.

¹⁵⁴⁹ BALTACI, *aynı eser*, s.15; PAKALIN, *aynı eser*, II, s.436; İsmail Hakkı UZUNÇARŞILI, *Osmanlı Devleti'nin İlmiye Teşkilâtı*, (Kıs. İlmiye), Ankara 1998, s.1.

¹⁵⁵⁰ Bu rütbe sadece eğitim işi ile ilgilenen ve ders verenler için kullanılmamış ayrıca hukukla uğraşanlara da verilmiştir. ARABACI, *Medreseler*, s. 37.

¹⁵⁵¹ ERGİN, *aynı eser*, I-II, s. 98-99.

¹⁵⁵² Mehmet İPŞİRLİ, "Medrese-Osmanlı Dönemi", *DİA*, XXVIII, Ankara 2003, s. 329.

¹⁵⁵³ UZUNÇARŞILI, *İlmiye*, s.75.

¹⁵⁵⁴ UZUNÇARŞILI, *İlmiye*, s.15.

¹⁵⁵⁵ Bu süreye mülâzemet denilmektedir.

¹⁵⁵⁶ UZUNÇARŞILI, *İlmiye*, s.45.

¹⁵⁵⁷ KÜÇÜKDAĞ, *aynı tez*, s. 48-56.

durum halkın eğitime verdiği önemin göstergesidir. Aynı dönemde Diyarbakır'da 19, Ankara'da 26, Balıkesir'de yedi, Kayseri'de 11 ve Ereğli'nin bağlı olduğu eyalet merkezi olan Karaman'da 19¹⁵⁵⁸, Iğın'da¹⁵⁵⁹ bir, Kır İli'nde bir¹⁵⁶⁰, Aksaray'da sekiz tane medrese vardır.

Aşağıda belgelerde rastladığımız Ereğli medreselerine yer verilmiştir.

6.2.1. Hacı İbrahim Medresesi

Hacı İbrahim Medresesi, muhtemelen Hacı İbrahim tarafından inşa edilmiş olmalıdır. Medrese hakkında Muharrem 1114/Mayıs 1702¹⁵⁶¹ tarihli tek belgeye göre, medresenin vakfi harap olduğundan dolayı, boş mütevellilik kadrosuna Hüseyin'in getirilmiştir. Medrese vakfının harap olması; medrese gelirinin azalması anlamına da gelmektedir. Belki de bunun için medreseye atama yapılmamıştır.

6.2.2. Hacı Ali Medresesi

Meydanbaşı Mahallesi'nde bulunan bu medrese, Hacı Ali tarafından XVIII. yüzyılın başlarında inşa edilmiş olmalıdır. Medreseye ait, 1 Şevval 1119/26 Aralık 1707¹⁵⁶² tarihli ilk belgeye göre, yeni inşa edilen medresenin boş müderrislik kadrosuna vaiz Mahmut'un getirildiğinden bahsedilmektedir.

Bundan sonra 1 Muharrem 1120/23 Mart 1708'de¹⁵⁶³ tarihinde Mahmut haksızlıkla kendisini Hasan'ın yerine müderris tayin ettirmiş, Hasan'ın kadıya şikâyeti üzerine Mahmut görevden alınarak yerine Hasan tekrar verilmiştir. Müteveli ve dersiam Hasan'ın ölmesi üzerine, 1 Ramazan 1134/15 Haziran 1722'de¹⁵⁶⁴ bu görevler oğlu İbrahim'e verilmiştir. Müteveli ve dersiam İbrahim'in ölmesi üzerine Zilhicce 1176/Haziran 1763'te¹⁵⁶⁵ bu görevler oğlu Hasan'a verilmiştir. Hasan'ın ölmesi üzerine 16 Zilkade 1214/11 Nisan 1800'de¹⁵⁶⁶ bu görevlere oğulları İbrahim, Mehmet ve Ali Esat getirilmiştir. 7 Safer 1224/24 Mart 1809¹⁵⁶⁷ tarihli son kayıta da müteveli ve dersiam olan İbrahim ve Ali Esat'ın kendi rızaları ile bu görevleri ortakları ve kardeşleri Mehmet'e devrettiklerinden bahsedilmektedir.

¹⁵⁵⁸ CENGİZ, *aynı tez*, s. 115.

¹⁵⁵⁹ ÖZDEMİR, *aynı tez*, s. 84-85.

¹⁵⁶⁰ AKINCI, *aynı tez*, s. 92.

¹⁵⁶¹ V.A.D. no. 1159, vr. 85a.

¹⁵⁶² V.A.D. no. 1069, vr. 27b.

¹⁵⁶³ V.A.D. no. 1069, vr. 27b.

¹⁵⁶⁴ V.A.D. no. 1069, vr. 30a. Bundan anlaşıldığına göre Hacı Ali Medresesi'nde müteveli olanlar, hem medresenin müderrisliğini hem de Hacı Ali Ağa Camisi'nin dersiamlığını yapmaktadırlar. Ya da Bundansonraki tarihlerde medresenin lağv edilip yerine camide dersiamlığın ikame edildiği anlaşılabılır.

¹⁵⁶⁵ V.A.D. no. 1070, vr. 12b.

¹⁵⁶⁶ V.A.D. no. 531, vr. 79a.

¹⁵⁶⁷ V.A.D. no. 533, vr. 33b.

6.2.3. Nakışlı Medresesi

Viran Mahallesi'nde bulunan Nakışlı Medresesi'ne aynı zamanda Viran Medresesi de denilmektedir. Hacı Ali, Hacı Ömer ve Hacı Nasrullah tarafından XVIII. yüzyılın başlarında inşa edilmiş olmalıdır. Müderrisler görevlerini meccanen yürütmektedirler. Hacı Mehmet Medresesi ile yan yana bulunmaktadır. Günümüzde Şehit Kamil Atalay İlköğretim Okulu'nun yanındaki kerpiç bina kalıntılarının¹⁵⁶⁸ bu medresenin mütevellisinin evine ait olduğu mahalle sakinlerince söylenilmektedir. Bu medrese hakkındaki 1 Cemâziye'l-âhir 1122/28 Temmuz 1710¹⁵⁶⁹ tarihli ilk belgeye göre, medresenin boş müderrislik kadrosuna Mustafa getirilmiştir.

Medreseye yapılan atamalar devam etmiş, boş mütevellilik ve müderrislik kadrosuna 1 Rebîü'l-âhir 1129/15 Mart 1717'de¹⁵⁷⁰ Hacı Nasrullah ve Mustafa getirilmiş, bir yıl sonra Mustafa'nın ölmesi üzerine 1 Ramazan 1130/29 Temmuz 1718'de¹⁵⁷¹ hissesi Hacı Nasrullah'a verilmiştir. Hacı Nasrullah'ın da ölmesi üzerine Muharrem 1139/Eylül 1726'da¹⁵⁷² bu görevlere oğlu Abdurrahman atanmıştır. Abdurrahman'ın çocuksuz ölmesi üzerine hissesi Muharrem 1186/Nisan 1772'de¹⁵⁷³ ortağı Ebubekir'e verilmiştir. Ayrıca aynı tarihte Ebubekir'in beratını kaybetmesinden dolayı beratı yenilenmiştir.

Nakışlı Medresesi'ne atamalar devam etmiş 22 Cemâziye'l-âhir 1220/ 17 Eylül 1805'te¹⁵⁷⁴ müderris olan Ebubekir 'in ölmesi üzerine bu göreve oğlu Mehmet imtihanla atanmıştır.

Mehmet'in ölmesi üzerine 3 Recep 1233/9 Mayıs 1818'de¹⁵⁷⁵ Abdurrahman müderrisliğe getirilmiştir. 3 Zilhicce 1249/13 Nisan 1834¹⁵⁷⁶ tarihli son kayıta da yarı hisse ile müderris olan Abdurrahman'ın ölmesi üzerine bu göreve oğulları Mehmet Emin ve Abdurrahman'ın getirildiğinden bahsedilmektedir.

6.2.4. Seyyid İsmail Medresesi

Tekye Mahallesi'nde bulunan bu medrese, İsmail Efendi tarafından XVIII. yüzyılın başlarında inşa edilmiş olmalıdır. Medrese hakkındaki, 1 Safer 1128/26 Ocak 1716¹⁵⁷⁷ tarihli ilk belgeye göre, medresenin boş müderrislik kadrosuna meccanen çalışmak üzere Mehmet'in

¹⁵⁶⁸ YASSIBAŞ, *aynı tez*, s. 65. Pir Ömer Mahallesi Muhtarı Hilmi EREN'den edinilen bilgi.

¹⁵⁶⁹ V.A.D. no. 1069, vr. 27b.

¹⁵⁷⁰ V.A.D. no. 1069, vr. 29a.

¹⁵⁷¹ V.A.D. no. 1069, vr. 29a.

¹⁵⁷² V.A.D. no. 1143, vr. 22b.

¹⁵⁷³ V.A.D. no. 1058, vr. 18a.

¹⁵⁷⁴ V.A.D. no. 532, vr. 111b.

¹⁵⁷⁵ V.A.D. no. 534, vr. 79a.

¹⁵⁷⁶ V.A.D. no. 536, vr. 63b.

¹⁵⁷⁷ V.A.D. no. 1069, vr. 29a.

getirildiğinden bahsedilmektedir. Bundan sonra 7 Şaban 1191/10 Eylül 1777¹⁵⁷⁸ tarihli son kayıta da Mehmet'in çocuksuz ölmesi üzerine bu görevin Ömer'e verildiğinden bahsedilmektedir.

6.2.5. Abdülkadir Efendi Medresesi

Üç-göz Mahallesi'nde Hacı Recep Camisi'nin yanındaki bu medrese, Abdülkadir Efendi tarafından XVIII. yüzyılın başlarında inşa edilmiş olmalıdır. Belgelerden Abdülkadir Efendi'nin bir arazi üzerine 20 hücreli medrese yaptırdığı tesbit edilmiştir¹⁵⁷⁹. Medreseye dair, Şaban 1145/Şubat 1733¹⁵⁸⁰ tarihli ilk belgede, yaptırdığı medresenin boş mütevellilik ve müderrislik kadrolarına Abdülkadir Efendi'nin getirildiğinden bahsedilmektedir.

Bundan sonra bazı kimseler iki hücreli bir medrese diye hücre sayısını az gösterip görevi kendi üzerlerine berat ettirmeye çalışmalarından dolayı Recep 1150/Kasım 1737'de¹⁵⁸¹ Abdülkadir Efendi kadiya müracaat ederek müderrislik ve mütevellilik görevlerinin önce kendine, ölümünden sonra da evlad-ı evladına verilmek şartı ile berat ettirmiştir.

29 Rebîü'l-âhir 1191/6 Haziran 1777¹⁵⁸² tarihli son kayıta da Babunzade Mehmet'in ölmesi üzerine bu görevin oğlu Mehmet'e verildiğinden bahsedilmektedir.

6.2.6. Mustafa Efendi Medresesi ve Mescidi

Bağdatlı Mahallesi'nde bulunan bu medrese ve mescit, Mustafa Efendi tarafından XVIII. yüzyılın başlarında inşa edilmiş olmalıdır. Medrese hakkındaki, Rebîü'l-evvel 1151/Temmuz 1738¹⁵⁸³ tarihli ilk belgede, medresenin boş müderrislik ve mütevellilik kadrolarının öncelikle kendine, ölümünden sonra da meccanen olmak üzere evlad-ı evladına, ayrıca buna ilaveten medresenin yanında inşa edilen mescidin boş imamlık kadrosunun da kendine verildiğinden bahsedilmektedir.

Bundan sonra müderris, müteveli, imam ve hatip Ahmet ile Abdurrahman'ın beratları Şaban 1168/Mayıs 1755'te¹⁵⁸⁴ yenilenmiştir. Abdurrahman'ın ölmesi üzerine Muharrem 1175/Ağustos 1761'de¹⁵⁸⁵ bu görevler kardeşi ve ortağı Ahmet'e verilmiştir. Ahmet'in ölmesi

---

¹⁵⁷⁸ *V.A.D. no. 1071, vr. 19b.*

¹⁵⁷⁹ Hatta bazı belgelerde Abdülkadir Efendi'nin sadece iki hücreli bir medrese yaptırdığını öne sürerek elinden görevi alınmaya çalışılmıştır.

¹⁵⁸⁰ *V.A.D. no. 1073, vr. 8b.*

¹⁵⁸¹ *V.A.D. no. 1073, vr. 9b.*

¹⁵⁸² *V.A.D. no. 1071, vr. 19b.*

¹⁵⁸³ *V.A.D. no. 1073, vr. 9b.*

¹⁵⁸⁴ *V.A.D. no. 1062, vr. 25b.*

¹⁵⁸⁵ *V.A.D. no. 1062, vr. 30a.*

üzerine Safer 1201/Aralık 1786'da¹⁵⁸⁶ bu görevler oğlu Mehmet Sait'e verilmiştir. Mehmet Sait'in ölmesi üzerine 29 Recep 1238/11 Nisan 1823¹⁵⁸⁷ tarihli son kayıta da bu görevlerin oğlu Ahmet Emin'e verildiğinden bahsedilmektedir. Günümüzde medrese Pirömer Mahallesi sınırları içinde kalmıştır ve yerine Dumlupınar İlköğretim Okulu binası yapılmıştır.

6.2.7. Seyyid Ömer Efendi Medresesi

Tekye Mahallesi'nde bulunan bu medrese, Seyyid Ömer Efendi tarafından Eylül 1763 inşa edilmiş olmalıdır. Bu medrese hakkındaki, Rebîü'l-evvel 177/Eylül 1763¹⁵⁸⁸ tarihli ilk belgede, medresenin boş müderrislik kadrosuna Abdülcilil'in getirildiğinden bahsedilmektedir. Bundan sonra 20 Recep 1217/16 Kasım 1802¹⁵⁸⁹ tarihli son kayıta da günlük üç akçe yevmiye ile müderris Ömer ve Mehmet'ten, Mehmet'in ölmesi üzerine hissesi oğlu Mehmet'e verilmiştir.

6.2.8. Hacı Abdülcilil Medresesi ve Mescidi

Tekye Mahallesi'nde bulunan bu medrese ve mescit, Hacı Abdülcilil Efendi tarafından XVIII. yüzyılın ortalarında inşa edilmiş olmalıdır. Medrese hakkındaki, Şaban 1183/Aralık 1769¹⁵⁹⁰ tarihli ilk belgeye göre, medrese içindeki Abdülcilil Mescidi'nin imamlığına meccanen olmak üzere Mehmet getirilmiştir.

Bundan sonra medreseye atamalar devam etmiş; üç akçe yevmiye ile müderrislik görevinde olan Abdülcilil'in ölmesi üzerine 4 Şaban 1191/7 Eylül 1777'de¹⁵⁹¹ bu göreve oğlu yarımşar hisse ile Mehmet ile diğer Mehmet getirilmiştir. İmam Mehmet'in, 29 Şaban 1191/2 Ekim 1777'de¹⁵⁹² ölmesi üzerine bu görev Ahmet'e verilmiştir. Müderrislik görevindeki Abdülcilil'in oğlu Mehmet'in ölmesi üzerine hissesi imtihanla Rebîü'l-evvel 1222/Mayıs 1807'de¹⁵⁹³ İbrahim'e verilmiştir. Diğer Mehmet'in de ölmesi üzerine 26 Cemâziye'l-evvel 1226/18 Haziran 1811'de¹⁵⁹⁴ bu göreve imtihanla oğulları Mustafa, Mehmet ve Halil atanmışlardır. 19 Rebîü'l-âhir 1234/15 Şubat 1819¹⁵⁹⁵ tarihli son kayıta yarı hisse ile müderris İbrahim'in ve kardeşlerden Halil'in çocuksuz ölmesi üzerine İbrahim'in yarı hissesi ve Halil'in de üçte bir hissesinin Mustafa'ya verildiğinden bahsedilmektedir.

¹⁵⁸⁶ V.A.D. no. 1066, vr. 100a.

¹⁵⁸⁷ V.A.D. no. 535, vr. 54a.

¹⁵⁸⁸ V.A.D. no. 1070, vr. 13a.

¹⁵⁸⁹ V.A.D. no. 532, vr. 111a.

¹⁵⁹⁰ V.A.D. no. 1072, vr. 32b.

¹⁵⁹¹ V.A.D. no. 1071, vr. 19b.

¹⁵⁹² V.A.D. no. 1071, vr. 19b.

¹⁵⁹³ V.A.D. no. 532, vr. 112a.

¹⁵⁹⁴ V.A.D. no. 534, vr. 77b.

¹⁵⁹⁵ V.A.D. no. 534, vr. 79a.

6.2.9. Abdülgaffarzade İsmail Ağa Medresesi ve Mescidi

Tekye Mahallesi'nde bulunan bu mescit ve medrese, Abdülgaffarzade İsmail Ağa'nın çocukları tarafından XVIII. yüzyılın başlarında inşa edilmiş olmalıdır. Mescit ve medrese hakkındaki, Zilkade 1146/Nisan 1734¹⁵⁹⁶ tarihli ilk belgeye göre, medresenin günlük yarım akçe yevmiye ile müderrisi Mehmet'in çocuksuz ölmesi üzerine bu göreve Mehmet getirilmiştir. Daha sonra da Cemâziye'l-evvel 1147/Ekim 1734¹⁵⁹⁷ tarihli kayıta, mescit ve medresenin imamı, mütevellisi ve müderrisi olmadığından yarım akçe yevmiye ile mescidin imamlığı, medresenin müderrisliği ve vakfın mütevelliliği mescit ve medreseyi yaptıran Ahmet'e verilmiştir.

Daha sonra ortaklaşa hatiplik yapan Ahmet, Mustafa ve Mehmet'in beratları Cemâziye'l-Evvel 1168/Şubat 1755'te¹⁵⁹⁸, Cemâziye'l-âhir 1168/Mart 1755'te¹⁵⁹⁹ ve Zilkade 1168/Ağustos 1755'te¹⁶⁰⁰ tarihlerinde aralıklarla yenilenmiştir.

Mescit ve medreseye yapılan atamalar devam etmiş, üçte bir hisse ile müderris ve mescidin imamı olan Çolakzade Mehmet'in ölmesi üzerine 6 Zilkade 1203/29 Temmuz 1789'da¹⁶⁰¹ bu görevler oğulları Ali ve Abdurrahman'a verilmiştir. 9 Safer 1224/26 Mart 1809'da¹⁶⁰² üçte bir hisse müderris ve mescidin imamlığını yapan Abdullah'ın ölmesi üzerine bu görev ortağı Abdurrahman'a verilmiştir. 27 Şaban 1242/26 Mart 1827¹⁶⁰³ tarihli son kayıta da müderrislik yapan Mehmet'in ölmesi üzerine bu görevin Hasan'a verildiğinden bahsedilmektedir.

6.2.10. İsa Efendi Medresesi

Hacı Ebubekir Mahallesi'ndeki Hacı Ebubekir Camisi'nin yakınında bulunan bu medrese, Nisan 1772'de İsa Efendi tarafından inşa edilmiş olmalıdır. Medrese hakkındaki Muharrem 1186/Nisan 1772¹⁶⁰⁴ tarihli ilk belgeye göre, İsa Efendi'nin yaptırdığı medresenin boş müderrislik kadrosuna kendisi getirilmiştir.

---

¹⁵⁹⁶ V.A.D. no. 1073, vr. 8b.

¹⁵⁹⁷ V.A.D. no. 1073, vr. 9a.

¹⁵⁹⁸ V.A.D. no. 1062, vr. 24b.

¹⁵⁹⁹ V.A.D. no. 1062, vr. 25a.

¹⁶⁰⁰ V.A.D. no. 1062, vr. 25b.

¹⁶⁰¹ V.A.D. no. 530, vr. 105b.

¹⁶⁰² V.A.D. no. 533, vr. 33b.

¹⁶⁰³ V.A.D. no. 535, vr. 54a.

¹⁶⁰⁴ V.A.D. no. 1058, vr. 18a.

6.2.11. Hacı Mehmet Efendi Medresesi

Kayseriyye Mahallesi'nde bulunan bu medrese, Hacı Mehmet Efendi tarafından Eylül 1778'de inşa edilmiş olmalıdır. Medreseye dair, 24 Şaban 1192/17 Eylül 1778¹⁶⁰⁵ tarihli belgede, medresenin meccanen müderrisi Hacı Mehmet'in ölmesi üzerine bu görevin Musa'ya verildiğinden bahsedilmektedir. Bundan sonra 22 Rebî'ül'Âhir 1218/11 Ağustos 1803¹⁶⁰⁶ tarihli son kayıttan da meccanen müderris olan Mehmet ve İsmail'in görevinin, Enes'e verildiğinden bahsedilmektedir.

6.2.12. Turaklı Medresesi

Abdi Halife Mahallesi'nde bulunan bu medrese, Hacı Mehmet tarafından 1809'da inşa edilmiş olmalıdır. Medreseye ait, 24 Şevval 1224/2 Aralık 1809¹⁶⁰⁷ tarihli belgeye göre, Hacı Mehmet tarafından inşa edilen Turaklı Medresesi'nin boş müderrislik kadrosuna imtihanla meccanen olmak üzere Ali ve Mustafa getirilmiştir.

Bundan sonra müderris Ali ve Mustafa beratlarını kaybettikleri için kendilerine 14 Cemâziye'l-evvel 1226/6 Haziran 1811'de¹⁶⁰⁸ yeniden berat verilmiştir. 23 Cemâziye'l-âhir 1243/11 Ocak 1828'de¹⁶⁰⁹ Ali ve Mustafa'dan, Ali'nin ölmesi üzerine hissesi Ahmet ve İsmail'e, vakf müfettişi Mehmet Arif'in ilamıyla verilmiştir.

---

¹⁶⁰⁵ *V.A.D. no. 1071, vr. 20a.*

¹⁶⁰⁶ *V.A.D. no. 532, vr. 111a.*

¹⁶⁰⁷ *V.A.D. no. 533, vr. 34a.*

¹⁶⁰⁸ *V.A.D. no. 534, vr. 77b.*

¹⁶⁰⁹ *V.A.D. no. 535, vr. 54b.*

SONUÇ

Ereğli, İlk Çağ ve Orta Çağ boyunca, farklı devletlerin hâkimiyeti altına girmiştir. Bu esnada çok yönlü bir gelişim göstermiştir. Bu gelişimini, sosyal, kültürel, dinî, ekonomik ve askerî önemi olan stratejik yolların kesişme noktasında olmasına borçludur. Ereğli'nin, Türk tarihi açısından kültürel temelleri ise başta Anadolu Selçukluları, ardından Beylikler ve Osmanlılar zamanında atılmıştır. Çünkü bu devletler, sahip olduğu toprakları hayır kurumları, tekkeler, zaviyeler, hanlar, hamamlar, kervansaraylar, mescitler, camiler, mektepler ve medreselerle donatmıştır. İlmî yönü yüksek kimselerce kurulan tekke ve zaviyelerle halkın o bölgeye yerleşmesi ve Ereğli'nin Türkleşip-İslamlaşması sağlanmıştır. Özellikle Osmanlı zamanında, bölgeyi şenlendirdikleri için bu kurumlardan bazı vergilerin alınmadığı belgelerden tesbit edilmiştir. Tekke ve zaviyelerin bölgedeki varlıkları ve vergi muafiyetleri hem iskânın örgütlü yapıldığının hem de Osmanlı'nın örgütlü bir yapıya sahip olduğunun bir göstergesidir. Anadolu Selçukluları, Beylikler ve Osmanlılar, bu müesseselerin varlıklarını devam ettirebilmeleri için vakıf sistemini etkin bir şekilde kullanmışlar ve sistemin devamı için sıkı kurallar koymuşlardır.

Bu tezde *Hurufat Defterleri* ışığında, Ereğli kazasındaki köy ve kasabalarda bulunan tarihî eserler ve vakıf sistemi ile çalışanları incelendi. Ereğli, 1466'da Osmanlı hâkimiyetine girdi. Osmanlı idarî teşkilâtında Karaman Eyaleti'nin Konya Sancağı'na bağlı bir kaza merkeziydi. Ereğli, Hac yolu üstünde önemli mevkiye bulunmasından dolayı bünyesinde han, hamam ve kervansarayları barındırmaktadır. Jeopolitik öneminden dolayı bölge nüfusu sürekli artmıştır.

Ereğli'nin genelde küçük büyük her köyünde cami vardır. Büyük köylerde cami yanında mescit de bulunmaktadır. Vakit namazları mescitte, Cuma ve bayram namazları camide kılınmaktadır. Mahallelerde bu mescitlerin oluşu köylerde toplum hayatının en küçük yapısını oluşturan mahalle yaşantısının olduğunun bir göstergesidir. Şehir merkezindeki her mahallede de en az bir mescit bulunmaktadır. Mescitlerin birçoğu, zamanla nüfusun artmasıyla mahalle halkı tarafından minber konularak camiye dönüştürülmüştür.

Ereğli'deki vakıflarda diğer vakıflar gibi vakfedenler tarafından konulan şartların oluşturulduğu vakfiyelere göre yönetilmişlerdir. Vâkıflar görevlerin kendi neslinden olan evlatları tarafından yürütülmesini şart koştukları için saltanatın babadan oğula geçtiği gibi görevlerde babadan oğula geçer bir hal almıştır. Genellikle erkek çocuk şartı aranmıştır. Erkek yoksa soyda kadı veya mütevellinin en uygun gördüğü kişi göreve getirilmiştir. Maaşlar vakfiye şartlarınca belirlenmiş, aylık değil günlük olarak ödenmiştir. Her padişah değişikliğinde beratlar yenilenmiş, bunların özetleri *Hurufat Defterlerine* kaydedilmiştir.

Osmanlı toplum yaşantısının her döneminde, imamlık ve mütevellilik görevleri çok önemli bir yere sahip olmuştur. Bu görevleri alabilmek için insanların birbiriyle rekabete girdikleri zaman zaman ise görev uğruna haksızlıkların yapıldığı görülmüştür. Görevi yerinde yapmak esas kabul edilmiştir. Başka yere yerleşmek veya memleket değiştirmek görevden alınarak beratın iptaline neden olmuştur. Bu görevleri yapan insanların işlerini yapmamaları azillerine sebep sayılmıştır. Bazende çocuk ölünce yerine babası geçmiştir. Babanın geliri çocukların geleceğini güven altına almak için vakfedilmiştir. Meccanen bile olsa medrese görevine gelen kişilerin ehil olması için mutlaka sınav yapılmıştır. Genellikle 1800'lerden sonra imtihan sonucu başarılı olanlar göreve getirilmiştir. Görev babadan oğla geçse bile medreselerde çalışmak için imtihan şarttı.

Vakıflarda çalışanların beratları merkez tarafından verilmiştir. Vakıf mütevellisinin kadiya arzı sonucu kadının ilamıyla padişah'tan alınan berat ile göreve gelen kişiler kadı kanalıyla mutlaka merkez tarafından denetlenmiştir. Bu durum devletin merkeziyetçi bir yapıya sahip olduğunun göstergesi olmuştur. Ayrıca Ereğli'deki atamalarda han ağasının ve derbent muhafızının da etkili olduğu belgelerden tesbit edilmiştir. Han ağası müteveli gibi arzda bulunarak Hortu Hanı'na müezzin tayin ettirmiştir.

Padişahın kazadaki temsilcisi olan kadı, görevde liyakatsizlik ve çalışmada isteksizlik gösterenler ile görevini terk eden kişileri gerekli soruşturmayı yaptıktan sonra görevlerine son verilmesi için merkeze arzda bulunmuştur. Yapılan arz sonucu kusurlu olanlar azledilirlerdi. XVII yüzyıldan itibaren vakıflar iş kapısı olarak görülmeye başlamıştır. İşe girmek için yanlış beyanlarda berat düzenlemeleri olmuş liyakatsizler göreve gelmiştir.

Vakıf kurumlarını halk bir iş kapısı gibi görmüş ve bir işe birden fazla kişi atanmıştır. Baba ile evlatlar arasında ücret bölüşülerek aynı kadroya birlikte atanmışlardır. Hatta bazen baba ile çocukları aynı görevi birlikte yürütmüşler zaman zaman aynı işe dört beş kişi birlikte atanmıştır. Bazen liyakatsizlerin elinden iş alınırken bazı durumlarda uzun süre işte kaldıkları görülmüştür. Önceleri ücretsiz yapılan görevler işi gönüllü yapacak kişi bulunamadığında ücretli hale getirilmiştir.

Ereğli'de eğitim öğretim köye kadar inmiştir. Halkın bunda katkısı çoktur. Bu Osmanlı Devleti'nin ve halkının eğitime verdiği önemi göstermektedir. Mektep olmayan köylerde cami ve mescitler bu işi yapmıştır. Ereğli yakınındaki Konya'da 31 medrese vardır. Diyarbakır'da 19, Ankara'da 26, Ilgın'da bir, Balıkesir'de yedi, Kayseri'de 11 ve Ereğli'nin bağlı olduğu eyalet merkezi olan Karaman'da 19 Aksaray'da sekiz tane Ereğli'de ise 12 tane medrese bulunuyordu. Bu durum eğitim düzeyinin yüksek olduğunu göstermektedir.

Tekke Mahallesi'ndeki cami, mescit, mektep ve medrese sayısının fazlalığına bakılırsa buranın, Ereğli'nin merkez mahallesi olduğu söylenebilir.

Vakıflar Genel Müdürlüğü arşivindeki *Hurufat Defterleri* esas alınarak yapılan bu incelemede Ereğli kazasının XVIII. ve XIX. yüzyıl sosyal, kültürel ve ticarî kurumları ve onların işleyişi ile birlikte sosyal yaşantısına ışık tutulmuştur.

KAYNAKLAR

Arşiv Kaynakları

Vakıflar Genel Müdürlüğündeki Hurufat Defterleri

NO: 1140, 1069, 1137, 1143, 1144, 1073, 1062, 1070, 1072, 1058, 1059, 1065, 1071, 1066, 530, 531, 532, 533, 534, 535, 536, 564, 1159.

Şeriye Sicili

KŞS-22/ 11

Diğer Kaynaklar

AHUNBAY, A. Zeynep, “Mektep-Mimarî”, *DİA*, XXIX, Ankara, 2005.

AKGÜNDÜZ, Ahmed - Said Öztürk, *Bilinmeyen Osmanlı*, Osmanlı Araştırmaları Vakfı, İstanbul 1994.

_____, “Osmanlı Hukukunda Vakıflar, Hükümleri ve Çeşitleri”, *Türkler*, X, s.447-460.

AKINCI, Halis; “Hurufat Defterlerine Göre Kır-İli Kazası”, (*SÜSBE. Tarih Anabilim Dalı Basılmamış Yüksek Lisans Tezi*), Konya 2007.

AKÖZ, Aladdin “Tarihi Eserler ve Evkâfı”, *Karaman Tarih Kültür Sanat*, T.C. Karaman Valiliği İl Kültür Müdürlüğü, Konya 2000, s. 93-99.

AKURGAL, Ekrem; *Anadolu Kültür Tarihi*, TÜBİTAK, Ankara 1998.

AKYÜZ, Yahya; *Türk Eğitim Tarihi*, İstanbul 1994.

ANZERLİOĞLU, Yonca; *Karamanlı Ortodoks Türkler*, Phoenix Yayınları, Ankara 2003.

APA, Gülay “Ereğli Türk Devri Yapıları” (*SÜSBE Sanat Tarihi Anabilim Dalı Basılmamış Yüksek Lisans Tezi*), Konya 2001.

ARABACI, Caner; *Osmanlı Dönemi Konya Medreseler(1900- 1924)*, Konya Ticaret Odası Kültür Yayınları, Konya 1998.

ASLANAPA, Oktay, bak. Ernst Diaz.

AŞIKPAŞAZADE, *Tevârih-i Âli Osman*, Matbaa-i Amire, İstanbul 1332.

BALTACI, Cahit, *XV-XVI. Asırlarda Osmanlı Medreseleri*, İrfan Matbaası, İstanbul 1976.

_____, “ Osmanlılarda Mektep”, *DİA*, XXIX, İstanbul 2005, s. 5-7.

- BARKAN, Ömer Lütfi, “Osmanlın İmparatorluğu’nda Kolonizatör Türk Dervişleri”, *Türkler*, YTY, IX, Ankara 2002, s. 133-153.
- BAŞAR, Fehameddin; *Osmanlı Eyâlet Tevcihâtı (1717–1730)*, Ankara 1997.
- BAYINDIR, Abdülaziz, “Osmanlı’da Yargının İşleyişi”, *Osmanlı*, (ed: Güler Eren- Kemal Çiçek), V, Ankara 2002, s.430-435.
- BAYRAM, Mikâil, *Fatma Bacı ve Bacıyân-ı Rûm (Anadolu Bacıları Teşkilâtı)*, Damla Ofset, Konya 1994.
- _____, “Bacıyân-ı Rum (Anadolu Bacıları)ve Fatma Bacı), *Türkler*, VI, Ankara 2002, s. 370-375.
- _____, *Türkiye Selçukluları Üzerine Araştırmalar*, Kömen Yayınları, Konya 2003.
- _____, “Ereğli’de Medfun olan Şeyh Şihabü’l-din Makbul Kimdir?”, *Türkiye Selçukluları Üzerine Araştırmalar*, Konya 2003.
- BOZKURT, Nebi; (bkz.Önkâl Ahmet)
- _____, “Medrese”, *DİA*, XXVIII, Ankara 2003, s. 323-325.
- _____, “Mektep”, *DİA*, XXIX, Ankara, 2005.
- CENGİZ, Ahmet “XVIII. Yüzyılda Lârende (Karaman) Şehrının Fiziki ve Sosyo-Ekonomik Yapısı, (*SÜSBE Tarih Ana Bilim Dalı Yeniçağ Tarihi Bilim Dalı Basılmamış Dokora Tezi*), Konya 2008.
- ÇELEBİ, İlyas “Osmanlı Medreseleri’nin Kuruluş, Yükseliş ve Çöküş Nedenleri”, *Osmanlı*, (ed: Güler Eren- Kemal Çiçek),VI, YTY, Ankara 2002, s.168-174.
- ÇELİK, Şenol “Ereğli Kazası 1500- 1520”, *MÜSBE Tarih Ana Bilim Dalı Yeniçağ Tarihi Bilim Dalı*, Yüksek lisans Tezi, İstanbul 1990, s. 12.
- DARKOT, Besim “Ereğli”, *İA*, MEB, IV, İstanbul, s. 308-310.
- DEVELLİOĞLU, Ferit; *Osmanlıca- Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, Ankara 1999.
- DİAZ, Ernst, Oktay Aslanapa, Mahmut Mesut Komen, *Karaman Devri Sanatı*, İÜEF Yayınları, İstanbul 1950.
- DİNÇOL, Ali M; “Hititler”, *Anadolu Uygarlıkları Tarihi*, I, Ankara 1982, s. 131.
- DOĞAN, Mehmet, *Büyük Türkçe Sözlük*, Rehber Yayınları, Ankara 1992.

EMECEN, Feridun; “Osmanlılar’da Yerleşik Hayat Şehirliler ve Köylüler” , *Osmanlı*, V, s. 89-94.

ERDEM, İlhan “Doğu Anadolu Türk Devletleri”, *Türkler*, VI, s. 393-397.

ERDOĞRU, M. Akif “Murad Çelebi Defteri: 1483 Yılında Karaman Vilâyetinde Vakıflar”, *Tarih İncelemeleri Dergisi*, XVIII, 1, İstanbul 2003, s.119-160.

Ereğli Kaymakamlığı, *2000’e Doğru Ereğli*, Taksim Ofset Matbaacılık, Konya 1999.

_____, *Ereğli ve Yöresi*, Memleket Matbaası, Konya 2005.

Ereğli (Konya) III.Tuvana Beyaz Kiraz Şenliği, 29-30 Haziran 1985, İvriz Matbaası, Ereğli 1985.

ERGENÇ,Özer “Osmanlı Şehrindeki Mahalle’nin İşlev ve Nitelikleri Üzerine”, *Osmanlı Araştırmaları*, S.4., (İstanbul 1984), s.73-74.

EVLİYA ÇELEBİ, *Evliya Çelebi Seyahatnamesi*, III, Dersaadet Akdam Matbabası, 1314.

FAROQHİ, Suraiya, “Kentlerde Toplumsal Yaşam”, *Osmanlı İmparatorluğu’nun Ekonomik ve Sosyal Tarihi, II*, (Edt: Halil İnalcık- Donald Quataert),Eren Yayıncılık, İstanbul 2000, s.699- 730.

_____, *Osmanlı’da Kentler ve Kentliler*,(Çev. Neyyir Kalaycıoğlu),4. Baskı, İstanbul 2004.

_____, *Osmanlı Kültürü ve Gündelik Yaşam*, (çev: Elif Kılıç), 4. Baskı, Tarih Yayınları, İstanbul 2005.

FENDOĞLU, Hasan Tahsin “Osmanlı’da Kadılık Kurumu ve Yargının Bağımsızlığı”, *Osmanlı*, (ed: Güler Eren- Kemal Çiçek), V, YTY, Ankara 2002, s. 447-455.

GENÇ, Mehmet; *Osmanlı İmparatorluğu Devlet ve Ekonomi*, Ötüken Yay. , İstanbul 2000,

GÖYÜNÇ, Nejat “Osmanlı Devleti’nde Taşra Teşkilâtı (Tanzimat’a Kadar)”, *Osmanlı*, VI, YTY, Ankara 1999, s. 83-88.

GÜNYOL, Vedat, “Mektep”, *İA*, İstanbul 1955, s.655-659.

GÜRBUDAK, Tevfik, *Zaman Sürecinde Ereğli*, Etajer Yayınlar, Ereğli 1993.

HATEMİ, Hüseyin, “19. Yüzyıl’da Medreseler”, *Tanzimattan Cumhuriyete Türkiye Ansiklopedisi*, II, İstanbul 1985, s. 505-509.

Hoca Sadettin Efendi, *Tacüt-tevarih*, I, Tophane-i Amire, 1679.

- İHSANOĞLU, Ekmelettin, “Osmanlı İmparatorluğu’nda Eğitim” Osmanlı Uygarlığı, (yay. Haz. Halil İnalçık, Günsel Renda), I, İstanbul 2003.
- İNALCIK, Halil; *Osmanlı İmparatorluğu Klasik Çağ(1300- 1600)*, 6. Baskı, YKY Yayınları İstanbul 2005.
- İPŞİRLİ, Mehmet; “Dersiâm”, *DİA*, IX, İstanbul 1994, s. 185.
- KERİMÜDDİN MAHMUD, *Müsâmeret Ül-Ahbar Moğollar Zamanında Türkiye Selçukluları Tarihi*, TTK, Ankara 1999.
- KOÇİ BEY RİSALESİ, (sadeleştiren: Zuhuri Danışman), İstanbul 1972.
- KOMEN, Mahmut Mesut, bak. Ernst Diaz.
- KONYALI, İbrahim Hakkı; *Abideleri ve Kitâbeleriyle Ereğli Tarihi*, İstanbul 1970.
- _____, *Abideleri ve Kitâbeleriyle Konya Tarihi*, Burak Matbaa, Ankara 1997.
- KÖPRÜLÜ, Orhan, “Abdal”, *DİA*, I, İstanbul 1988, s. 61.
- KÜÇÜKAŞÇI, Mustafa Sabri;(bkz. YEL Ali Murat)
- KÜÇÜKDAĞ, Yusuf; “Lâle Devri’nde Konya”, (*SÜSBE. Tarih Anabilim Dalı Basılmamış Doktora Tezi*), Konya 1989.
- _____, *Cemâlî Ailesi*, Aksarayî Vakfı Yayınları, İstanbul 1995.
- _____, *Karapınar Sultan Selim Külliyesi*, Karapınar Belediyesi Kültür Yayınları, Damla Ofset, Konya 1997.
- _____, *Konya Şehri’nin Fizikî ve Sosyo-Ekonomik Yapısı –Makaleler-I*, Selçuklu Belediyesi Yayınları, Konya 2004.
- _____, “Osmanlı Devleti’nin Kuruluşu’nda Etkin Rol Oynayan Konyalı İlim, Fikir ve Devlet Adamları”,*Konya Şehri’nin Fizikî ve Sosyo-Ekonomik Yapısı Makaleler I*, Konya 2004, s. 105–134.
- _____, “Konya’da Ahî Evran ve 1097 H/ 1687 M Tarihli Vakfiyesi”, *Konya Şehrinin Fizikî ve Sosyo-Ekonomik Yapısı*, Konya 2004,s. 83-92.
- KÜTÜKOĞLU, Mübahat, *Tarih Araştırmalarında Usûl*, Kubbealtı Neşriyat, İstanbul 2001.
- LLOYD, Seton; *Türkiye’nin Tarihi*, (çev: Ender Varinlioğlu), Tübitak, Ankara 1998.
- MERÇİL, Erdoğan *Müslüman Türk Devletleri Tarihi*, 4. Baskı, TTK, Ankara 2000.

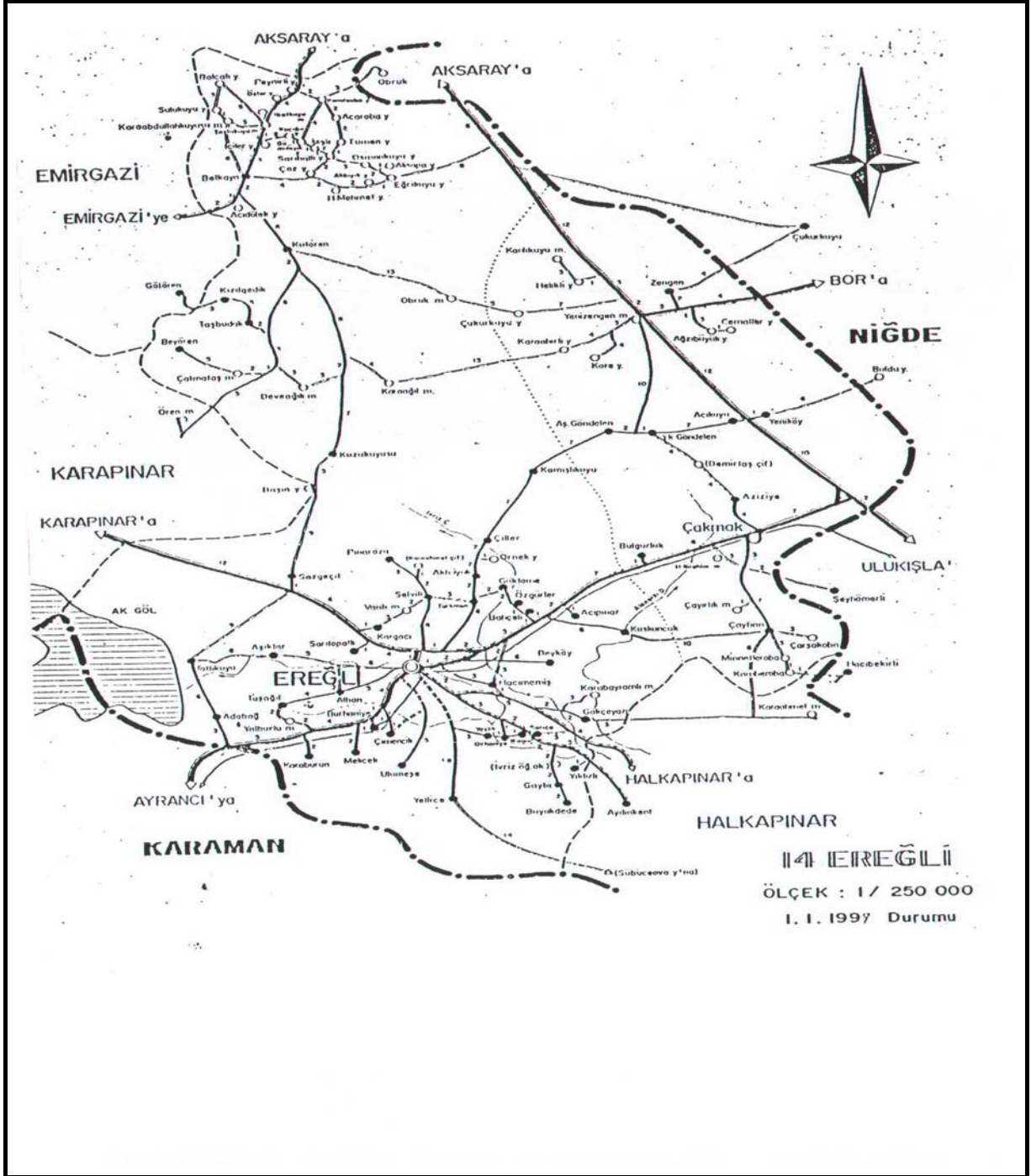
- Nişancı Mehmed Paşa, *Osmanlı Sultanları Tarihi*, Tophane-i Amire, Muharrem 1679.
- ORHONLU, Cengiz *Osmanlı İmparatorluğu'nda Aşiretlerin İskânı*, Eren Yayıncılık, İstanbul 1987.
- ORTAYLI, İlber, "Osmanlı Şehirlerinde Mahkeme", *AÜ Hukuk Fakültesi Prof. Dr. Bülent Nuri Esen Armağanı'ndan*, Ankara, s.259–260.
- _____, "Kadı", *DİA*, XXIV, İstanbul 2001, 70-75.
- _____, "Osmanlı Kadısı Tarihi Temeli ve Yargı Görevi", *AÜ Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, XXX \1, s. 122-127.
- ÖNKAL, Ahmet - Nebi Bozkurt ; "Cami", *DİA*, VII, İstanbul 1993, s. 46–56.
- ÖZDEMİR, Gazi; "Hurufât Defterleri Işığında Konya-İlgın" (*SÜSBE. Tarih Anabilim Dalı Basılmamış Yüksek Lisans Tezi*), Konya 2005.
- ÖZMEL, İsmail; "Kayyım", *DİA*, XXV, s. 107.
- ÖZTÜRK, Nazif, "Osmanlı Döneminde Vakıflar", *Türkler*, X, YTY, Ankara 2002, 433-446.
- ÖZTÜRK, Said; (bkz. Ahmet Akgündüz)
- PAKALIN, Mehmet Zeki; *Osmanlı Tarih Deyimleri Ve Terimleri Sözlüğü*, II, İstanbul 1993.
- SAMURLU, Hasan "Osmanlı Döneminde Konya Ereğlisi'nde Tasavvufî Hayat, Tekke ve Zaviyeler"(*SÜSBE. Tarih Anabilim Dalı Basılmamış Yüksek Lisans Tezi*), Konya 2004.
- SARRE, Friedrich, *Küçük Asya Seyahati 1895 Yazı*, (Çev: Dârâ Çolakoğlu), Pera Turizm ve Ticaret A.Ş., İstanbul 1998
- SELEN, H. Sadi; "16. ve 17. Yüzyıllarda Anadolu'nun Köy ve Küçük Şehir Hayatı", *III. Türk Tarih Kongresi*, Ankara (15–20 Kasım 1943), Ankara 1948, s. 589-597.
- SENAN, Ferruh, *Konya Ereğli'si*, Ercan Matbaası, İstanbul 1961.
- SERTOĞLU, Midhat; *Osmanlı Tarih Lûgatı*, İstanbul 1986.
- SHAW, Standford; *Osmanlı İmparatorluğu ve Modern Türkiye*, I, (Çev: Mehmet Harmancı), İstanbul 1982.
- ŞAFAKCI, Hamit, "Osmanlı Dönemi Konyası'nda Dersiâmların Büyük Camileri Dershane Olarak Kullanmaları", *Bilgi Yolu*, S. 9, Konya 2006, s.164–172.
- Şemseddin Sami, *Kamûs-ı Türkî*, 1. Baskı, Alfa Yayınları, İstanbul 1998.

- TEMEL, Eşref; “Hurufat Defterleri’ne Göre Aksaray Kenti Klasik Eğitim Kurumları(XVIII-XIX Yüzyıllar Arası), (SÜSBE. Tarih Anabilim Dalı Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Konya 2008.
- TUNCEL, Metin; “ Ereğli”, *DİA*, XI, İstanbul 1995, s.289–292.
- TURAN, Osman; *Türk Cihan Hâkimiyeti Mefkûresi Tarihi*, I, 12. Baskı, Bogaziçi Yayınları, İstanbul 1999.
- ULUDAĞ, Süleyman “Abdal”, *DİA*, I, İstanbul 1988.
- UMAR, Bilge, *Türkiye’deki Tarihsel Adlar*, İnkılâp Kitapevi, 2. Baskı, İstanbul 1993.
- UNAN, Fahri “Osmanlılarda Medrese Eğitimi”, *Osmanlı*, (ed: Güler Eren- Kemal Çiçek),VI, YTY, Ankara 2002, s.148–155.
- UZUNÇARŞILI, İsmail Hakkı; *Anadolu Beylikleri ve Akkoyunlu, Karakoyunlu Devletleri*, TTK, Ankara 1988.
- _____, *Osmanlı Devletinin İlmiye Teşkilâtı*, TTK, Ankara 1988.
- _____, *Osmanlı Tarihi*, Ankara 1994.
- VARLIK, Çetin; “Anadolu Beylikleri”, *Doğuştan Günümüze Büyük İslam Tarihi*, X, Konya 1994.
- YASSIBAŞ, Süleyman “Cumhuriyet Dönemi Ereğli(Konya)İlçesi’nin Siyasî Kültürel ve Sosyo-Ekonomik Tarihi, (SÜSBE. Tarih Anabilim Dalı Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Konya 2005.
- YEDİYILDIZ, Bahaddin, “Vakıf”, *İA*, MEB, İstanbul 1986, s.153-176.
- YEL, Ali Murat - Mustafa Sabri Küçükaşçı, “Mahalle”, *DİA*, XXVII., Ankara 2003,s.323.
- YÜKSEL, Hasan, “Türk Toplumunda Vakıf Aile İlişkisi”, *Türkler*, X, Ankara 2002, s. 467-469.

EKLER

EK 1: Ereğli Haritası

[illegible][illegible]

EK 3: Ereğli Fotoğrafları

Fotoğraf 1: Bağdath Cami

Fotoğraf 2: Ali Ağa Mescidi (Boyacı Ali Mescidi- Ağalar Mescidi)

Fotoğraf 3: Ulu Cami (Karamanoğlu Mehmet Bey Cami)

Fotoğraf 4: Ulu Cami Minaresi

Fotoğraf 5: Rüstem Paşa Kervansarayı

Fotoğraf 6: Cagaloğlu Bedesteni

Fotoğraf 7: Meydan Başı Mezarlığı

Fotoğraf 8: Ahi Zekeriya Türbesi

Fotoğraf 9: Mustafa Efendi ve Emetullah Hanım Türbesi

Fotoğraf 10: Pir Ömer Türbesi

Fotoğraf 11: Şeyh Şehabeddin Cami

Fotoğraf 12: Şeyh Şehabeddin Mezarı

Fotoğraf 13: Şifa Hamamı

Fotoğraf 14: Bayraktar Dede Türbesi